متعلق به همام

د بایزید روښان
بین المللی سیمینار

خیر البیان

د بایزید روښان

۱۳۵۳

ACKU

AFGHANISTAN CENTRE AT KABUL UNIVERSITY
3 ACKU 00033360 8

خیر البیان

د بایزید روښان

سریزه

پوهاند عبدالحی حبیبی

د بایزید روښان یادونه

عبدالرؤف بینوا

د خیر البیان لیکدود

او

لغتنامه

پوهاند عبدالشکور رشاد

ACKU

PROPERTY OF
ACKU

خپروونکی
د ادبیاتو او بشری علومو پوهنځی
د پښتو ټولنې په سپارښتنه

۱۳۵۳

د بایزید روښان د نړیوال سیمینار

په ویاړ

د حبیب الله رفیع او زلمی هیوادمل په اهتمام

د چاپ ځای : دولتی مطبعه

د چاپ شمېر : زر ټوکه

ACKU

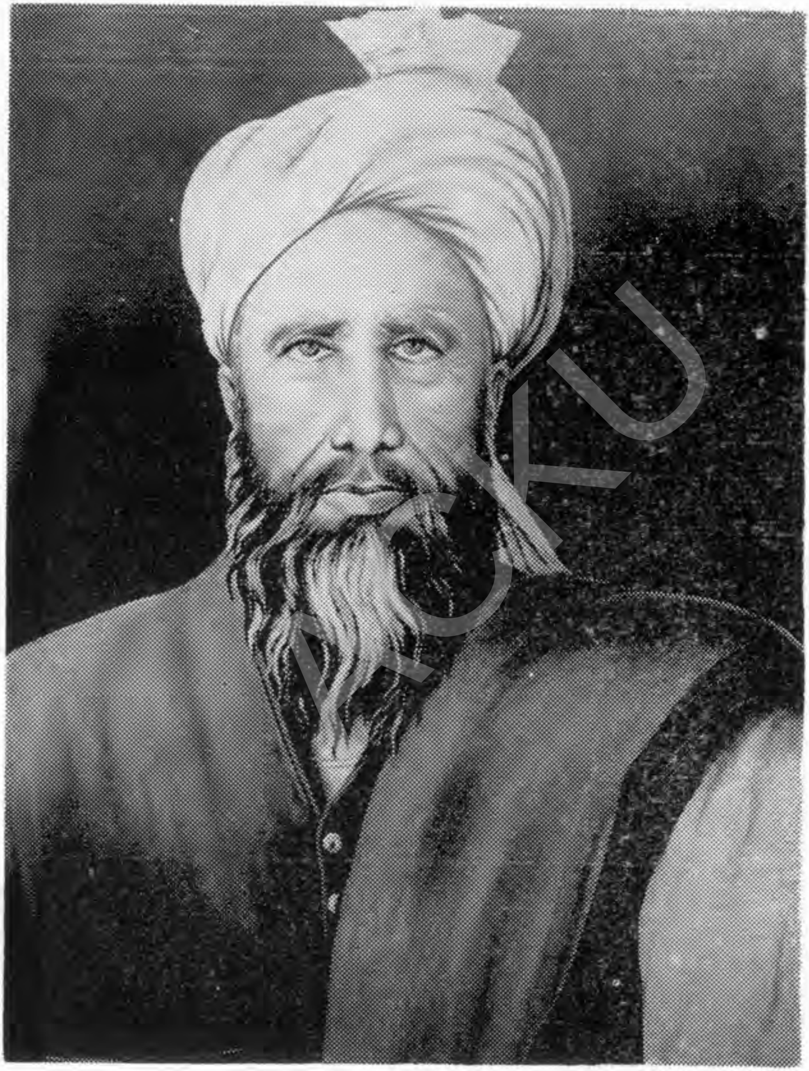

بایزید روښان

ACKU

د لوی خدای په نامه

د لسمې هجری پېړۍ په لومړۍ نیمایی کې د اورمړو پښتنو له ټپې څخه د پیر روښان په نامه یو سړی ورپا څېد. دې سړی د خپل مهال په سیاسی او ټولنیز ژوند کې بې ګڼې اغېز درلود.

بایزید د یو قندهاری الاصل پلار له پښته چې په کانی ګرام کې یې استوګه درلوده، په (۹۳۱ ه ق) د پنجاب په جالندهر نومی ښار کې وزیږید. له ملا سلیمان کالنجری او ملا پاینده څخه یې زده کړه وکړه او د خپلې ټپې له یوه غړی خواجه اسماعیل څخه یې روحانی ګټه واخیسته. د کندهار، هندا و ماوراءالنهر په سفرونو کې یې په مذهبونو او فلسفه کې مطالعه وکړه، او له اسلامی پوهنو سره پوره اشنا شو.

څرنګه چې په هغه مهال کې د پښتونخوا په غرو رغو کې خلکو روحانیت ته زیاته پاملرنه او توجه درلود، نو دغه ستر شخصیت د ملی مبارزی رپې (بیرغ) له زهد او پرهیزګاری سره مل کړ او د مبارزی میدان ته یې راودانګل. او په دې توګه یې وکولای شول، چې د روحانیت په جامه کې خپلو خلکو، خپلې ټولنې ته په زړه پوری خدمتونه وکاندی. بایزید په دې بریالی سو چې خواره واره افغانان خپل شاو خوا نه راټول او پردیو ظالمانه ښکیلاک په مقابل کې یې ودروی.

د بایزید د قیام فلسفه د پردیو د زبېښنو او ربړو نوله منځه وړل ؤ. بایزید دخپل شریف عمر تر پایه پوری له پردیو ښکېلو ونکوا وز بېښونکو

ACKU

سره وجنګېده او تر ده وروسته دغه له وياړه ډکه نهضت د دوی زامنو، لمسيو او کړوسانو تر يو سلو پنځوس کاله پرمخ بوته.

بايزيد سربېره پر ملي مبارزو په پښتو منثور ادب کې د يو ځانګړي سبک بنسټ ايښوونکی دی، چې دغه سبک په ادبي حلقو کې د خيرالبيان د سبک په نامه يادېږي چې وروسته تر ده يوشمېر نور کتابونه هم په دغه سبک وکښل سول.

دادی اوس د پوهنې وزارت او پښتو ټولنه د انقلابي دولت د مترقي کلتوري پاليسي له مخه د دغه ستر روحاني او ملي يو سياسي سړي څلورسومه کاليزه نمانځي، نو د ادبياتو او بشري علومو پوهنځی وياړي، چې د پښتو ټولنې په سپارښتنه، د خيرالبيان کتاب د يوازينۍ لاس کښلې نسخې له فوتو کاپي نسخه (۱) په اصلي شکل ادب دوستانو او علمي ټولنو ته وړاندې کوي.

د ادبياتو د پوهنځي درنو او سپېڅلو استادانو پوهاند عبدالحي حبيبي، پوهاند عبدالشکور رشاد، او فاضل استاد عبدالرؤف بېنوا د دې کتاب په څېړلو کې پوره ستونزې پر ځان ومنلې او په ډېر لنډ او تنګ وخت کې د دې با ارزښته اثر د تعليق له عهده ووتل او په خپلو فاضلانه ليکنو يې د کتاب علمي معيار نور هم وچت کړ. د دغو درنو استادانو زيار د کتاب د چاپ په برخه کې د ډېرې ستاينې او منني وړ دی.

همدارنګه د ادبياتو د پوهنځي د وه تنو پخوانيو ګرانو علمي همکارانو ښاغلي حبيب الله رفيع او ښاغلي زلمي (د پښتو ټولنې محترم غړو) د کتاب د چاپولو اهتمام چارې په غاړه واخيستې چې په دې توګه زه د دوی د ټولو زيارونو پوره پوره مننه کوم، په پای کې د ادبياتو پوهنځی هيله لري چې زموږ د دغه برخه اخيستنه د دې ستر شخصيت د علمي مقام د نمانځنې لپاره ومنل سي.

په درناوی

پوهاند مير حسين شاه

د ادبياتو د پوهنځي رئيس

---

(۱) دغه چاپ د هغې فوتو کاپي سوې نسخې له مخې تيار سوی چې فاضل استاد عبدالرؤف بېنوا څو کاله د مخه د تيوبينګن له پوهنتون څخه راغوښتې وه.

ACKU

یادونه

دا د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي او بیا پښتو څانګې لپاره ستر ویاړ دی، چې په یوه نوې بڼه د خیرالبیان په چاپولو او خپرولو بری مومي او هغه د خپل قهرمان لیکوال، پیر روښان، د لومړي نړیوال سیمینار په هر کلي کې وړاندې کوي .

دا چاپ له هماغې یوازنۍ لاسکښې نسخې را زیږي چې د پېښور پوهنتون د پښتو اکاډیمي پخواني مشر ارواښاد مولانا عبدالقادر په ۱۹۵۹ کال د لوېدیځ آلمان د تیوبینګن پوهنتون په کتابخانه کې موندلې او په ۱۹۶۷ کال یې د هغې اکاډیمي له لارې په پوره خوند او شخوند چاپ کړې وه.

لکه څنګه چې ټولو دننیو او دباندنیو پوهانو ته جوته ده، د تیوبینګن لاسکښه نسخه تر اوسه په نړۍ کې لومړۍ لاسکښه ده چې یې د لیږدلیک (استنساخ) نیټه د پیر روښان تر مړینې (۹۸۰ لېږدي) ۸۱ کاله وروسته ښودل شوې ده .

تر پېښوري چاپ زموږ ښېګڼه یواځې د سریزو د لیکلو او یې لیکلړله پلوه نه ده، بلکې تر دې یې لازیات ارزښت په دې کې دی . چې موږ وکړای شول د هماغې نوې برسېرونې عکاسي نیغ په نیغه افسیټ کړو او په دې توګه د درې څلورسوو کلو امانت په خپله آره او رښتینې څېره کې راخوندي کړو، حال دا چې د پېښور

هغه له دوو (لومړي او پای) مخونو پرته نور ټول تر مایکرو فلم او بیا اوسنۍ ارد وړوای ایکلو د وروسته له ډېر چاپه راوتلی دی، زموږ په چاپ کې بیا له عکاسۍ پاتې دوه مخه له پېښوري چاپ څخه راخیستل شوي او خطاطي شوي دي .

داچې د دې چاپ نوبوالی او خوږوالی تر ټولو د مخه د پوهاند عبدالشکور «رشاد» په نوچار او ابتکار پورې اړه لري، نو زموږ لوړ ونانی لومړی په همدې پورې اړه پیدا کوي، د پوهاند حبیبي د هر اړخیزې مرستې او پېښوري بېنوا داخځلیک د سمنې او پاسلو نې خوله هره پلوه پوروړي یو . او په پای کې دواړو پښتو مینو ملګرو حبیب الله رفیع او ځلمی هیوادمل څخه په دې خوښه کوو چې دې دواړو ځي د پښتنې ویاړ او پناوله سخی، بې له کومې توکیږې اسرې، د دغې چاپونې واړه ستونزې پرځان و منلی او په پوره بریالی توب یې په ډېرو لږو ورځو کې له توغه ووتل.

دوکتور مجاور احمد زیار
دا د پوهنځی د پښتو خپرونو چلوونکی
۱۳۵۳-۱۰-۱۲

ACKU

د کتاب عنوانونه

۱ ـــ مقدمه: د فاضل استاد پوهاند
عبدالحی حبیبی لیکنه

له لومړي مخه څخه
تر ۳۴ مخه پوری

۲ ـ د بایزید روښان یادونه: د فاضل لیکوال
عبدالرؤف بینوا لیکنه

له ۳۵ مخه څخه
تر ۵۴ مخه پوری

۳ ـ د خیرالبیان لیکدود: د پوهاند عبدالشکور
رشاد لیکنه

له ۵۵ مخه څخه
تر ۸۰ مخه پوری

۴ ـ د خیرالبیان متن: د بایزید روښان

له لومړی پاڼی څخه
تر ۱۶۷ پاڼې پورې

۵ ـ لغتونه: د پوهاند عبدالشکور
رشاد لیکنه

له لومړي مخه څخه
تر ۱۲۶ مخه پوری

ACKU

سریزه

د

پوهاند عبدالحی حبیبی

ACKU

۱

د روښان پیر عصر او د ده غورځنګ

د هجرت لسمه پیړۍ (۱۶ م) د آسیا په سیاسي او اجتماعي او هنري تحول کې داسې زمانه ده چې په هند او ایران او عثماني ترکي مملکت کې د فیوډالي نظام جوړې خورا ټینګې سوې او د شاهنشاهۍ لوړ پوړ ته رسیدلې وې.

په ۹۳۲ق ۱۵۲۵م کال بابر شاه له کابله ولاړ، او په پاني پت کې ئې سلطان ابراهیم لودي افغان پاچا وواژه، او د مغولي پاچهۍ بنیاد ئې په ډهلي کې ټینګ کې، د دې کورنۍ لویه شاهنشاهي تقریباً دوه قرنه پر ټول هندوستان تر کابل او قندهار او کله کله تر بلخه چلیده، او د شاهي غښتلي نظام، ټول هغه خاصیتونه ئې درل، چې هنر او درباري ادب او تجارت او صنایع وده پکښې کوي، او د بهایانو ډله پر ټول اولس باندې د شاهنشاهانو په سرپرسته بریالۍ کیږي.

په ایران کې هم په دغه وخت کې د صفویانو شاهي کورنۍ د خپل اقتدار لوړې څوکې ته رسیدلې وه، او کله کله به ئې لاسونه د قندهار د زړه ښار تر ټینګې کلا پورې هم راوږدول.

ACKU

دافغانستان شمالي خواوې چې دمخه د غزنويانو او غوريانو او بيا د هرات د تيموريانو د شاهنشاهيو لېچو نه ګڼل کېدې، له خپله سره کړه بېلې سوې، او د څينو داسي خانانو تر لاس لاندې وې چې د هند د مغولي او د ايران له صفوي دربارونو سره به ئې د غړي وهلې او په حقيقت کې د افغانستان سيمې د دغو دروفيو ډالي غښتلو نظامو تر منځ د جګړو او مقابلو ډګر و.

دلته به تل ظالم حکمرانان د توري تر سيوري لاندې ناست وه او د خلکو څخه به ئې ماليات ټولول، او دغه ثروتونه به تلل، چې په آګره او اصفهان کې لوئي لوئي ماڼي په ودانې سي، د پاد شاهي دربارونو د ښکلا او آرايښت او سمبالو لو سامان په جوړ سي. نو په هغه اندازه چې هنر او صنعت او تجارت او عيش و نشاط به هغو پايتختونو کې وده کوله، د دغه سيمې او خلک به خوار يدل، او مځکې به ئې شاړې کېدې، ښارونه به ئې ورانيدل، او پروګړو به ئې د امې ظلمو نه کېدل چې د ويلو وړ نه دي.

د دې زماني د اجتماع غړي يا پونده وو، چې د کوچيانو په دود به د خپلو غېلو سره په غرواو دښتو کې په اورشوګانو پسې ګرزېدل، او دا ډله د نورو د غذا او د ابتدائي ثروت د پيدا کولو لوی سرچينه وه، او د دوی ژوند په خورا سادګۍ تېرېدی، له مدنيته او ښاري ژوند محروم وو، هنر او صنعت او علم او د ژوندانه ښېګړو په دوی کې وده نسوای کولای، او دا د ژوندانه هغه دوره ده، چې د بېټ نيکه په دې ژاړه شعر کې تصوير کېږي:

دلته دی د غرو لمنې،
زموږ کور دي دې ښکلي پلنې،
دلته لېږ زموږ او ربل دی،
ووږ کورګی دی، ووږ بورجل دی،

ACKU

داوګړي د بر کړي خدا یه !
لویه خدایه ! لو یه خدا یه (۱)

* * *

دوهمه اجتماعي ډله چې د کلو او کروند و پر ممسور و مځکو او سید له، کروندګي او خواري کښې دیګا نان وو، یا هغه قبیلوي لیږد ید ونکي خلک وو، چې دځړځا یونه به پر تنګ سول، نوبه دوی د نوو ورشو و په تلا ش کې تلل او هر ځای چې به ئي ممسور او دخپل ژوندانه لپاره وړولید، هلته به ئي مینه جوړوله، کلي او چمونه او کنډرونه به ئي ودانول، پټي او کروندې به ئي کرلې، او به اود هستوګې ځایونه او مځکې او څړتو نونه اوتپې به ئي سره ویشلې، خود مځکو او سیمو د مالکیت دوري ته نه ورسیدلې، ګرده مځکې د ګردوخلکو وې، او هري کورني یولس کلنی «برخه» درلو ده، چې تر هرو لسو کا لو و روسته به بیا ګرده پټي د ګردوملکیت کیدې، او نوی «ویش» به کیدی. د دی اجتماعي نظام وروستني منظم سیستم هغه دی، چې په تار یخ کې د «شیخ متي د فتر» بلل کیږي، او په پنځلسم میلادي قرن کې دخیبر هغې خواته ترا باسینده پوري خپور وه، (۲) خو چې په ۱۸۶۹م کال د پرنګیا نو استعمار په خا ني ملکیت سره راواړا وه، او په «بندوبست» مشهور دی.

کله چې د هند دمغولو دشا هنشاهي قوت پردغه اجتماعي نظام غالب سو، نو د شیخ متي دفتر له سمو څخه غروته وخوت او دخانانو له ملکیتونو څخه په ګوښو او بوښو کې پټ سو، دخوشحال خان په وخت کې چې د مغولو شا ها نو قد رت

---

(۱) دسلیمان ماکو تذکره، پښتانه شعر ا ج ۱ ص ۵۰

(۲) تار یخ مرصع په ګلشن روه کې، تذکرة الابرار، حیات افغا نی، پټه خزانه ۲۱. متأسفانه دشیخ متي ددفتر نسخه تر اوسه نده پید ا سوې.

ACKU

خپلې ډيرې اوږ تياته رسيدلی و، دشيخ ملي دفتر پټ پټ په قبا پلو کې چليدی :

په سوات کې دی دوه څيزه که خفي دی که جلي،
«مخزن» د درويزه دی، يا «دفتر» دشيخ ملي .

(خوشحالخان خټک)

* * *

دريمه ډله خلك په ښارو او کليو او بانډو کې ځينې کسب گران او صنعت کاران او سوداگران يا دکانداران وو، چې مدني ژوندئې درلود، او په ښاري د ودو غوروړد وو، دوی به دملوك الطوايف د غښتلي نظام لپاره په کار او کسب، تګ راتګ، جوړولو او ودانولو بوخت وو، او ددوی د سعی او عمل غوړ زګی به دلوړو ډلو دعيش سترخان ته وتله، خو دوی به په ښارو او کليو کې لږ څه سوکه ژوند کاوه، او د کلتور په تحول او خپرونه کې ئې تکړه لاسونه ښوول .

کله چې سړی د پښتونخواد تاريخ پاڼې سره اړوی، نودغه ډله وينې، چې دوی ډول ډول هنرونه لکه اوودنه، ښکلونه، لوښي جوړونه، ودانونه، انځورونه، ليکنه، موسيقي، ادب او داسی نور ډير دژوندانه ښيګړی د ملو کی نظام ترسيوری لاندی روزلي او خوا ره کړی، اود مدنيت او هنر او ادب ګروندی ئې سمسوری کړی دی .

* * *

څلرمه لوړه او غښتلي ډله ملوك طوايف او حکمرانان او لښکر کشان او درباريان او ددوی ملګري فرعي ډلي لکه روحانيان او ملايان او پيران وو، او کله چې به دهغو نورو درو ډلو څخه ځني غښتلي او بريالي راووتل، نو به هغه هم په دی لوړه ډله کې ورګډل، اودشاهانو او دربارونو په زور به ئې واړه ياغټ ملو کی مراکز جوړول، لکه ملك شاه منصور يوسفزی چې خپله لور بی بی مبارکه ئې بابرشاه ته

ACKU

واده کړه او ځان ئې د دغه پاچا په دربار کې داخل کړ (۱) یا د خوشحال خان خټک کورنۍ چې د ډېر علمي د مشغولو له خوا د دې سیمې مشران او جاګیرداران وو، یا مثلاً له روحانیانو څخه خواجه عبیدالله احرار د آمو په شمال او جنوب کې د دوی د ځمکو او جایدادونو خاوند و، چې ځانته ئې مستوفیان لرل (۲). او یالا عبدالله سلطان پوری شیخ الاسلام چې په هند کې د روښان معاصر وو، کله چې په ۹۹۰ ق ۱۵۸۱ م مړ شو، د دېرش سلیونه روپۍ ځنې پاته شوې (۳).

د روښان پیر د غورځنګ او راوتلو اجتماعي علل موږ د ده د عصر او اجتماعي احوال او د ټولنې د ډله پېژو اوضاعو او روحیاتو په څېر نه کې موندلای شو.

د دغسې اجتماعي احوال او ډله پېژ نظام طبیعي خاصیت هم دادی، چې ګرد د ه نورې ډلې فقط د پاسنۍ ډلې لپاره استحصالېږي او د دوی د کار او زیار غنمي ګټې هم هغه ډله خپلي، چې د اجتماع لوړې څوکې ته ختلې وي، او د خپلو استحصالي ګټو د ټولو لپاره یو له بل سره مله وي.

د روښان پیر د پیدا کېدو او په زمانه کې پوندګان او کروندګي او کسب کاران او خوارې کښان، د ملوک طوائف په منګنه کې داسې دل کېدل، چې د دوی د مظلومیت او ناورین داستانونه ډېر ترخه دي.

د پنځلسم قرن په لومړي نیمي کې (۸۱۲ – ۸۵۳ – ق ۱۴۰۹ – ۱۴۴۹ م) میرزا الغ بیګ د سلطان ابوسعید کورګان زوی د کابل پاچا ؤ، ده د کوچیانو یوسفزو ډېر مشران د کابل په سیاسنګ کې ترتیغ تېر کړل، چې پاته یوسفزي او

---

(۱) بابرنامه ۲۲۹ یوسفز ائی افغان ۳۱۷.

(۲) د سمرقند اسناد چې د کتر میرمن چیخوویچ سره ټول کړي او په روسي ئې ترجمه کړي هم دي. د مسکو چاپ ۱۹۷۴ م.

(۳) رحمان علي: تذکره علمای هند، ۳۰۱ د لکهنو طبع ۱۹۱۴ م.

ACKU

کنډ اوزمند قبایل څنې ولاړل ، او له پېښوره ترسوا ته مېشته سول . (۱)

په ۹۲۵ ق ۱۵۱۹ م کال بابر شاه له کابله راووت او په پختیا کې ئې دادرمان پونده قبایل دوني ووژل چې د دوی له ککر یو څخه یوه لوړه مناره جوړه سوه (۲) او تر دې د مخه چې بابر په ۹۱۳ ق ۱۵۰۷ م کال له غنجو څخه سل زره پسونه تالا کړي وو ، دوی ئې دوني وژلي وو چې د ککر یو څخه ئې څلي جوړ کړي وو ، (۳)

د ظالمو حکمرانانو دغه ظلمونه پر تبواو خلکو باندې ډول ډول کېدل ، حتی چې د دوی خدمتګاران هم څنې خلاص نه وو ، په ۸۰۱ ق ۱۳۹۸ م امیر تیمور د خپل زوی میرانشاه پر درباریانو په قهر سو ، او له دوی څخه ئې څو تنه عالمان او هنرمندان ووژل (۴) او د سمرقند دوه تنه ماهر معماران ئې له دې جهته مړه کړل ، چې ولې ئې د مدرسې دالان د مسجد تر دالان جګ جوړ کړی دی ؟ (۵)

د بشریت تاریخ د قهر او غضب او وینو بهولو او د انسانانو د وژلو او پوپنا کولو په ډیرو ویرجنو واقعاتو ډک دی ، مګر ظلم او تجاوز او تالا او تېری ، تل په مظلومو خلکو کې قهرمانان هم پیدا کوي ، او دا لاسوی و یرژلي ډله د هر تېری په مقابل کې خپله تره او کرکه په ډول ډول را باسي ، چې بوشکل ئې د تاریخي اتلانو او سلې مېړونو راوتل او د خلکو له بېزغور څنګو نه دی .

داسې اتلان کله کله له وګړنی ډلي او لاندې مظلومانو څخه نه وي ، مګر د مظلومو او استحصال سوو انسانانو د ویرژلو احساساتو او د ناورین وهلو وګړو د خوږمنو

---

(۱) تاریخ مرصع ، تواریخ حافظ رحمت خاني د پېښور چاپ ، تذکرة الابرار.

(۲) بابر نامه ۱۵۴

(۳) بابر نامه ۱۲۹

(۴) مطلع سعدین ، خطي ۵۷٦ .

(۵) مجمل فصیحی ۳ ر ۱۵۱ .

ACKU

جذبا تو ښکارندوی او خوا خوږی سړی له نورو ډلو څخه راځی ، او ددوی د نجات لپاره لارښوونه او مشرتوب کوی او کله کله سر بازی او دا تلتوب چاری هم ترسره کوی.

روښان پیر دافغانستان په تاریخ کی د هند د مغولیه امپراتورانو مخی ته ددغسی اتل ځای لری چی د خپلی روحانی ډلی څخه د وگړو د نجات لپاره د شاهنشاهانو د بریالیو لښکرو مخی ته درېدلی ، جنگېدلی ، بریالی سوی ، ماتسوی او وژل سوی دی . دی په خیر البیان کی مکرراً ځان «عاسی» بولی یعنی وگړیء.

لکه چی تاسی د مخه ولوستل دافغانستان عاسی پونده ، کښتگران ، خوا ری کښان او کسب کاران او دهقانان ټوله د شاهنشاهانو او غټو خانانو د چور او چپاو په اور کی الوی کېدل ، او ددوی وینی به زبېښلی کېدې ، نو روښان پیر د دې تور نظام ماتولو ته هڅه کوله ، او حکمرانان به یی وعدل او انصاف ته رابلل ، دی د قندهار په سفر کې د هغه ځای حکمران پیرو خان ته وا یی :

«گفتم امیران و پادشاهان را حق تعالی از عدل خوا هد پرسید و یک ذره عمل کسی را حق تعالی ضایع نگرداند ، بروی بنما ید . . . » (۱)

په همدغه سفر کی روښان پیر یوه زړه رږدوونکې واقعه ولیده ، چی څنگه د ده قوم مظلوم دی ؟ او څنگه پردی بلا یان دلته ظلمونه او تېری کوی ؟

وایی چی ده په قندهار کی یوه پښتنه سپین سری و لیده ، چی د مغلی استعمار سپاهیانو ئې د کوخیو و پښتان د ژرندی په پله پوری تړلی وو ، او دا مظلومه ښځه د ژرندی د پله سره چورلېده . نو روښان دونې متأثر سو ، چی د مغولو سره ئې پخپل عمری جهاد لاس پوری کیء (۲)

ACKU

---

(۱) د پیر روښان صراط التوحید . ۲ .

(۲) داعظم گړ مجله معارف ج ۱۹ ص ۲۳۵ جون ۱۹۲۷ م د خطی تذکرة الانصار په حواله .

۲

روښان پیر څوک ؤ؟

بایزید د قاضي عبدالله اوړمړ زوی چې پلار او نیکه ئې د وزیرستان په کاني ګورم کې اوسېدل، په ۹۳۱ ق ۱۵۲۴ م کال د پنجاب په جالندهر کې وزیږېدی، چې د مور نوم ئې بیبۍ (۱) امینه د حاجي ابوبکر لور وه.

د دوی کورنۍ په «انصاري» مشهوره وه، او د بایزید د طریقت لقب «مسکین» و او پر مشهور ئې «بایزید انصاري او بایزید مسکین» کښلي ؤ، د ده یو شاګرد دولت ویلي دي:

هر طالب که عمل کا، مقصود به مومي
چې مرید د ورمړ بایزید مسکین شه

د مسکین د لقب شرح پخپله دی داسې کوي او د سلوک او توحید د مراتبو آخرنی پوړ ئې ګڼي، چې یو سالک وصل سي او په دغه وصل کې بیا یګانه سي نو «مسکین» سي یعنې د بشریت له صفاتو څخه خدائي صفاتو ته میل وکي. (۲)

بایزید چې د طریقت اته مرتبې ټاکلي دي، په هغه کې هم اتمه لوړه درجه د «سکونت» ده او مسکین هم د سکونت پوړته رسېدلی ګڼي، دولت وایي:

سکونت بلند مقام له واړو هاس دی   نور د ده د پاسه نشته مقامونه

---

(۱) د انوم د بیبۍ یو هندي سوی شکل ښکاري.

(۲) صراط التوحید ۱۷.

ACKU

دمسکین په رضا واړه چارې کېږي   په هر هر یوه کې کاندې خپل حکمونه (۱)

داچې ده د «روښان» لقب هم موند لی دی، تذکرة الانصار وایي چې پخپل کرامت ئې څراغ په اوبو بل کړی ؤ، نو ځکه خلکو روښان وباله (۲) بیا اخوند درویزه وایي: چې زما استاد ملا محمد چې په ملازنګی پاپیني مشهور و، ده په مباحثه کې پر کېء بله ورځ بیا مو د بحث پاره ورغلو دی راسره مخامخ نه و نو ملازنګی دی «پیرتاریک» وباله (۳) چې وروسته نو اخوند درویزه او ده پیروانو دا نوم مشهور کیء. (۴)

دروښان پیرملي مبارزې او ده مقاومتونو د خپلو مسلکي او سیاسي مخالفینو سره دافغانستان دخلکو دتاریخ یو مهم ټوک دی، چې دمخه ماد پښتو ادبیاتو په تاریخ (دوهم ټوک) کې لسم څپرکې ۱۱۷ مخه پر لیکلی او په ۱۳۴۲ ش کال په کابل کې چاپ سوی دی، بیا چې خیر البیان په ۱۹۶۷ م کال په پېښور کې چاپ سو نو ښاغلي حافظ عبدالقدوس قاسمي پر هغه باندې یوه ګټوره سریزه و کښله او هم په ۱۹۶۹ م کال ښاغلي تقویم الحق کاکاخېل خټک د اخوند درویزه پر مخزن باندې دغسې یوه مقدمه کښلې ده نو دلته زه د ده شرح حال او عقاید او د طریقت لارې چارې بیانه څېړم، که څوک غواړي دغه کتابونه دې ولولي، او ده د کورنۍ او اخلافو مبارزې او کارنامې هم لږ وډېر ما دافغانستان د بابري شاهانو په تاریخ او د آریانا په مجلو په کابل کې څېړې کړې دي نو ئې دلته بیا نه راوړم خو په لنډ ډول د ده د ژوندانه مراحل ښیم.

---

(۱) ددولت خطي دیوان.

(۲) معارف ۱۹ ر ۴۳۵ حالنامه وايي چې مریدانو ئې یو غیبي آواز واورېد چې دی «پیر روښان» بولیء.

(۳) اخوند درویزه: تذکرة الابرار ۱۵۲.

(۴) درویزه: مخزن ۱۲۴.

زیږېدنه: ۹۳۱ ق ۱۵۲۴ م کال په جالند هر کی.

له خپل اکا شیخ خدادادو سره کاني کورم ته راتگ د ۹۳۷ ق ۱۵۳۰ م حدود

د بایزید نکاح له بي بي شمسو سره (د تره لور) د ۹۵۵ ق ۱۵۴۳ م حدود په کاني کورم کی

د سیاحت او سلوک وخت له ۹۵۵ تر ۹۷۰ ق پوری ۱۵۴۳ - ۱۵۶۲ م.

د پیر کامل درجې ته رسېدل او تبلیغ خپرول او د صراط التوحید تالیف ۹۷۸ ق ۱۵۷۰ م

د اشنغر جنگ او کابل ته تگ او د قاضي خان او میرزا محمد حکیم سره خبری کول د ۹۷۹ ق حدود ۱۷۵۱ م.

د آغاز پور جنگ: د ۹۷۹ ق ۱۵۶۵ م حدود.

د تور راغه جنگ او د روښان وژنه: د ۹۸۰ ق ۱۵۷۲ م حدود (۱)

د ده خلف او زوی شیخ عمر او ورونه ئې مغولو سره کړل ۹۸۲ ق ۱۵۷۴ م

* * *

د روښان پیر لپاره وروستنیو لیکوالو اوږدې نسب نامې هم جوړې کړي دي، یو له هغو څخه د مولوي نیاز الدین دانشمند انصاري «تذکرة الانصار» ده، چې د جالند هر د «انصاري» کورنۍ یو غړی و، په دې تذکره کې: «بازید مسکین بن عبدالله بن محمد شیخ بن بابا شهباز تر حضرت ابوایوب الانصاري پوری رسول سړی دي (۲).

دا تذکره د روښان مولد په جالند هر کې د شیخ احمد غوث ولي له روضې سره مشهور ښیي، مگر دغه نسب نامه سمه نه ښکاري ځکه چې د مورخانو په اتفاق په یوه قرن کې

---

(۱) گریرسن انگریزي پوهاند د روښان مرگ په ۱۵۸۵ م ۹۹۴ ق کال گڼلی دی (لنگوسټک سروې آف انډیا ۱۰ ر ۱۰) چې وروسته ځینو نورو لیکوالو هم دغه غلطي تعقیب کړې ده، او دا د دبستان مذاهب له غلطو لوستلو څخه ورپېښه ده، چې د دبستان مؤلف د میرزا محمد حکیم د مرگ خبر په ۹۹۴ ق اروېدلی و، گریرسن داسې گڼلې ده، چې دغه د روښان پیر د مرگ کال دی.

(۲) د اعظم گړد معارف مجله ۱۹ ر ۴۳۳ جون ۱۹۲۷.

دری پښته تیرېږی خو په دغه نسب لیک کی له بازیده تر ابوایوب انصاری پوری ۱۸ پښته دی چی گرده باید تر ٦٠٠ ق پوری را رسیږی، حال دا چی تر بازیده پوری ۳۰۰ نور کلونه هم تیر سوی دی او بیا هم دا چی دشیخ الاسلام عبدالله انصاری هروی دنسب مسله هم دغه ابوایوب انصاری ته رسیږی(۱) خو په دواړو نسب نامو کی هیڅ توافق نه ښکاری.

په هند کی ډېری کورنی ځانونه «انصاری» بولی، او په دغسی غټو او مشهورو روحانی رجالو پوری نسب نامه نښلول په اسلامی تاریخ کی دمخه هم وینو او ښایی چې تر روښان دمخه داورمړو یوې قبیلی ځانته انصاری سلسله جوړه کړې وی، لکه سید حسین غوری ته دبی بی متو د کهول نسبت یا سیدمحمد گیسو دراز ته دوردگو نسبت، یا د هند دخضرخان پښتنه کورنی چې «سادات» وگڼل سوه (۲) یا داردبیل صفوی کورنی چې ساداتو ته منسوبه سوه.

په هرصورت: اخونددرویزه انصاریان داورمړو یوه قبیله بولی(۳) او وایی چې «دبازید پلار نیکه دواړه عالمان وو دورمړو، هم رشتینی وو په دین کی.»(۴)

بایزید چې په دغسی کورنی کی لوی سوی و، دخپل عصر دینی علوم فقه، تفسیر، حدیث، اخلاق، تصوف ئې په عربی او فارسی کتابو کی لوستی وو، مگر ددهٔ له آثارو څخه داسی څرگندېږی، چې محقق او متبحر عالم نه ؤ، ځکه چې عربی لیکنی ئې معیاری نه دی دصحیح او موضوع حدیث تحقیق نه کوی، پخپله هم دډېر علم مدعی ندی(۵) او فارسی لیکنه ئې هم ناوړې خواوې لري، او په پښتو او فارسی کی ئې جوړ کړی

---

(۱) دطبقات الصوفیه طبع کابل ۱۳۴۲ش مقدمه وگوریء دحبیبی لیک.

(۲) محمد قاسم فرشته ۱٦۲

(۳) تذکرة الابرار ص ۲۹۲

(۴) مخزن ۱۲۸

(۵) وگوریء دصراط التوحید خاتمه او دخیر البیان ډیر ځایونه.

ACKU

نظمو نه هم ښکلي او خواږه ندي. سګردي بو رياضت کوونکی او ذاکر او د روحانيت پلو ته ورتېر تود مبلغ او مجاهد ښکاري پنځه کاله په کور کی په رياضت تير ول او انزوا او نفسي سير، دوني اثر لري، چې د سړي شخصيت خورا مؤثرسي او وينائي خلک وا روی کله چې د قندهار له سفره راځي، نو پنځه کاله په خلوت کی کښيني او په حالنامه کی ليکلي دي چې ده ته داسي هدايت وسو: «پس ترا بايد چون به خانه خود برسی، پنج سال بيرون نروی وبا خلق آميزش نه کنی، اگر درين پنج سال بکار دنيا مشغول شدی ترا به غضب خود مبتلا گردانم.»

بل ځای پسله پنځو کلو رياضت او خلوته بيا هدايت ورته کېږی:

«الحال پنج سال گذشت بايد که از خانه برايی و مردمانرا بسوی معرفت دعوت کنی و علم توحيد بيا موزانی! . . .»(۱)

په دي ډول د بايزيد نافذ شخصيت او اغيزه‌من تبليغي قوت او د قيادت لياقت او دا خبره چې څنګه خلک يوه لوړ مقصد ته پرلار رهي کي، د څېړلو او پلټلو وړ خواوی دی، او داسي چې بايزيد د رياضت او ذهني تمرين او مراقبې له لاری دوني سير آفاق وانفس کړی و، چې پر خلکو به د ده شخصيت اغيزه کوله، او د ده خبره به ئې په عقيدت او اخلاص اوريده او په ده کی دوني همت او عالي سجايا هم وو، چې غوښته ئې پادشاهان او مقتدران او د خپل عصر د برېمنې طبقې مشران خپل دعوت او موقف ته رابولي، او دا هغه وخت و، چې ده يوويشت کاله په نفسي پالنه او مراقبه او تزکيه کی تير کړي و، بيا په خپله وايي:

درين بيست و يکم سال مرا در خواب يا به الهام بشارت شده، که يک رساله يا خليفه سوی پادشاهان بفرست، تا دعوی توحيد در ولايت شان نشان در آرند، تا آن پادشاهان که از علم توحيد بيخبر بودند نيز بطلب علم توحيد بگمارند . . . مسکين گفته است: نظر دارم سوی پادشان واميران اين زمان که تا کدام پادشاه واميرباشد که

---

(۱) حالنا مه خطی.

ACKU

کار دین باخلاص اختیار کند، تادرمیان پادشاهان دیندار ودنیادارنامدارگردد ...(۱)

بایزید د دې دعوت او تبلیغ لپاره خپل معتمد مریدان او شاگردان شاوخوا ته واستول، قندهار ته ئې خلیفه مودود واستاوه چې په ډېر یښخو او کاسیو او ترینو کې ئې ترسنده اوسیدپوره پورې تکړه مریدان وموندل.

بل مرید دولت ته ئې، صراط التوحید ورکیء او د اکبر دربار هند ته ئې واستاوه، بله خپله یوه رساله فخرالطالبین ئې د خلیفه یوسف په لاس د بدخشان امیر میرزا سلیمان ته واستوله دغسې ارزانی خېشکی چې په عربي، فارسي، پښتو، هندي ئې شعرونه ویل، هند ته ولېږل سو، چې هلته «روښانی طریقه» خلکوته وښیي، او په دې ډول په ټوله پښتو نخوا او شاوخوا سیمو کې دده تبلیغي ډلې گرزېدی، او خلک به ئې روښانیت ته رابلل.

د دبستان مذاهب مؤلف وایي: شاه بیگ خان ارغون چې په خان دوران مخاطب و، او بایزید ئې لیدلی ؤ وایي: «کله چې بایزید د میرزا محمد حکیم دربار کابل ته راغی، د دربار علماء د مناظرې لپاره را ټول سول مگر بایزید دوی عاجز او پړه کړل، نو میرزا هم دی ایله کیء.» (۲)

اخوند درویزه چې د بایزید مخالف ملا دی هم دده عقل او هوښیاری مني او وایي:

بایزید ډېر په عقل پوره، د دنیا عقل ئې ډېرو، هوښیاری او زیرکي ئې ډېره زده وه . . . ځکه بازیدیو حکمتي و . . .» (۳)

ځنو لیکوالو د اخوند درویزه اختلاف یوازې مذهبي جنگ بللی دی او وایي «چې د هغه شا ته بې د مذهبي جذبې بل څه نه وو». (۴)

---

(۱) صراط التوحید ۲۷

(۲) دبستان ۲۰۱

(۳) مخزن ۱۳۰

(۴) تقویم الحق: د مخزن مقدمه لز.

دا خبره هم داسې ساده نه خلاصېږي، او دښنګه سره څېړنې او ګر و پېږ نی لري دروېښان دعصر تحلیل پخپله «سیاسی چوله» مومی، او یوازې «مذهبی جذبه» نه ښکاري، ددې خبرې اوږده څېړنه سا په تاریخ ادبیات پښتو دوهم ټوک کې لس کاله دمخه کړې وه، دلته با ید دا خبره هېره نسی، چې دمغو لو حکومت دلته دسیدعلی ترمذی پیربابا په وسیله داسلام په نامه دا تبلیغ کاوه، چې پښتانه باید دمغولو شاهانو داسلامی احکامو له مخې وسنې او ددوی اطاعت وکی، دمغولوټول زیارخو سیاسی و، اما دا چې پیر بابا او درویزه هم ددغه مقصد لپاره (پو هېد لی یاناپوهېدلی) کار کاوه، هم ثابته خبره ده. اخوند درویزه وایی چې دروېښان تبلیغی خط پیر بابا ته ورسېدی، نو هغه وویل :

«قوی بلابرین مردم افاغنین نازل شده معلوم نیست که نابود گردد، چه درین حدود پادشاه اسلام نیست.» (۱)

بل ځای وایی: اما ازین جا که دین وملت بی حکومت حکام اسلام تقویت نمی یابد فا یده نکرد (تبلیغ درویزه) زیرانکه پادشاهی اسلا م نه بوده تا سر او را ببرند. . .» (۲)

دا ښکاره کوې، چې د پیر بابا او اخوند درویزه دواړو مقصد سیاسی او په پښتنو د (اکبر پادشاه) منله وه، حال دا چې دغه داسلام پاچا (!) پخپله هم یوه بیله لار «دین الهی» را ایستلې و، چې محقق علماء یې مخا لف وو. (۳)

---

(۱) تذکرة الابرار ۱۵۱

(۲) مخزن ۱۲۴

(۳) اولف کیرو: پټهانان ۱۹۹

ACKU

۳

د روښان د سياسي مبارزې لارې چارې

ددې سريزې په لومړۍ برخه کې د روښان پير د عصر اوضاع او د خلکو ډلې وښولې سوې، او دا هم په تاريخي سند درته څرګنده سوه، چې د روښان غورځنګ د هغه ظلم او تيرې په مقابل کې و، چې د ټولنې د لوړې ډلې له خوا پر کښتو ډلو کېدۍ، او د دغو ظالمانو او مستحصلانو زبېښونکو په سر کې د هند د بابري کورنۍ شاهان او ددوی درباريان او حاکمان ولاړ وو.

لکه اخوند درويزه چې ويلي دي، روښان پير ډير هوښيار او حکيم سړی و ددهٔ جهان بيني او عصر شناسي خورا ژوره او واقع ليدونکې وه، ده تر قندهار او هند او سمرقنده سفرونه کړي، او ددې سيمو د خلکو روحيات ئې کتلي و، چې خلک څنګه د روحانيانو تابع وو؟ او په هر ځای کې له شاهانو تروګړو پورې ګرده خلک د صوفيانو او پيرانو پر خانقاهو باندې را ټولېدل.

روښان پير د خپلې سياسي مبارزې لپاره د مظلومې ډلې را ټولونه او جنګونه هم د روحاني لارې څخه کامياب ګڼله، نو ځکه ده خپله د طريقت او عرفان لار داسې وټاکله چې نر او ښځې دواړه په ګډه تلقين کړي، او موږ ګورو چې دده په مريدانو او مخلصانو کې ښځې هم سته، مثلاً د خير البيان د دغه اوسنۍ نسخه د عصمت پناهي بي بي خير خاتون لپاره کښلې سوې ده، چې د روښان له ډلې څخه وه (١٠٦١ق) او بله ښځه قاشي نومېده چې ده خلافت هم ورسپارلی و، او له اخوند درويزه سره ئې د خپل مسلک دفاعي بحثونه کړي دي. (١)

---

(١) تذکرة الابرار ١٣٧.

ACKU

علی‌محمد مخلص لیکی چی مودود دروښان پیر یو خلیفه قندهار ته واستول سو او هغه به: «هر روز دو وقت در میان زنان ومردان جائی بلند می سا ختند و بران می‌نشست، خیر البیان و مقصود المومنین پیش ایشان میخواند و معنی آنرا بیان میکرد، وزن ومرد آنرا می‌شنیدند . . .» (۲)

وایی چی دروښان ما ینه به هم په خلوت کی ناسته وه، او بیا به ئي دنورو مریدانو خدمت کاوه، او اخوند درویزه په همدي خبره کی دده مخالف و، دی وایي:

« سکه بازید یو حکمتی و ، ده په بېله آشنا یی کړ ، له عورتو،
لکه عورتی شوي گمراهی ، دا سردان ئی هم همراه شوه دغلطو،
دی بازیدو بلته تول کړه دعورتو دزلمیو مجلسونه ،
چی راځی سره کښېنی دښه خدای بولیءذ کرونه (۱)

روښان دخپل طریقت لپاره ښځو اونروته یو راز تبلیغ کاوه، او هر څوک چی

---

(۲) حالنامه ۳۴۱ خطی

(۱) مخزن ۱۳۰ . داچی درویزه ئی دونی ناوړه کار بولی او«جو ته زنمی اور پینه »گنی دا سلامی تصوف په تاریخ کی دمخه هم ښځی دطریقت اوتصوف په حلقو کی وی، مثلا دخواجه عبدالله انصاری هروی په ملگرو کی بی‌بی‌حرئمیه ام الفضل دعبد الصمد لور پیژنو چی په ۴۷۷ق‌وفات سوی ده او دعلم حدیث استاده وه (دابن عماد شذرات الذهب ج۳) ابن رجب په طبقات الحنابله (ج۱) کی وایی چی دخواجه عبدالله انصاری نونیه قصیده له محمد صید لانی څخه ښځو رانقل کړیده، ،دغسی‌هم دکسي غـره دشیخ یحیی کبیر په مریدانو کی ښځی وی، چی‌داو راو خپه قصه هم‌له دغه ځایه مشهوره‌سوی‌وه .

ACKU

په ئې مرید سو، دغه اووه صفتونه ورته ضروري وو :

اول: له حرامو څخه ځان ساتل .

دوهم: په خوړلو او څښلو کې اسراف نه کول .

دریم: په نرمۍ لږ لږ خبرې کول، او له ناوړو خبرو څخه ځان ساتل .

څلرم: لږ خوب، او په ویښه او خوب کې د خدای یادونه .

پنځم: د نیکانو صحبت او له بدانو څخه لیرې کېدل .

شپږم: تل او په پټه د خدای یادونه .

اووم: د خدای د توحید منلو په لاره کې تل زیار . (۲)

د انسان د نفسي تزکیې او روحاني ارتقا او سلوک لپاره له قدیمه پوهانو او سالکانو «مقامات» ټاکلي وو، د زردشت په مزدیسنا کې شپږ منزل، شپږ ویل، شپږ کول دري مقامه وو، کله چې هیون ـ تسنګ چیني زائر د ۶۴۴ م په شاوخوا کې افغانستان ته راغی، د دې ځای بودايي خلکو د بودا دغه اته ټاکلي مقامات لرل، چې د نجات پوړونه ګڼل کېده، سمه عقیده، سمه آرزو، سمه وینا، سم کردار، سم معیشت، سم زیار، سم ذکر، تفکر . او هغه څوک چې دغه مقامات تېر کې نو د «نروانا» او د نفس د سعادت پوړ ته رسېږي . (۳)

د اسلامي تصوف په تاریخ کې هم د انسان د روحي ارتقا او د نفس د تزکیې لپاره داسې مقامات موجود ؤ، چې ابوطالب مکي ډېر پخواني اسلامي صوفي په خپل کتاب قوت القلوب کې اووه مقامه (سبعة ابحر) بللي او بیا خواجه عبدالله انصاري هروي په منازل السائرین او صد میدان کې سل مقامه ګڼلي او پر دري پوړو ئې وېشلي دي خو عبداللطیف قادري په جواهر السلوک کې

---

(۲) صراط التوحید ۸۴

(۳) سي، یو، کي (د هیون تسنګ سفر نامه)

(دمد راس طبع ۱۲۸۳ ق) کې زرمقامه ځنې جوړ کړی دی.
روښان پیر دخپلې طریقې لپاره اته مقامه داسې ټاکي:

„ و کامل ومکمل آنست که صاحب ۱-شریعت ۲-طریقت ۳-حقیقت ۴- معرفت ۵- قربت ۶- وصلت ۷- وحدت ۸- سکونت بود...‟(۱)

ارزانی ئې داسې شرح کوي:

شریعت دره آغاز دی   طریقت ئې سوز و ساز دی
حقیقت حال دی په زړه کې   معرفت ئې سر راز دی
قربت ئې نږدیکی ده   په وصلت کې لاد و بې ده
په وحدت کې دویي نشه   سکونت کل نیکخوئي ده(۲)

داخو تولې هغه مقامات دي، چې دنورو صوفیانو په طریقو او ډلو کې هم وو، او سو یو گورو چې صوفیانو تل دغه مقامات په انزوا او نرمۍ اوصفا او صلح کې تیرول، اودسیراو سلوک نتیجه به یې هم داوه چې سالک به د صلح وصفا خاوند ؤ، له جنگه اوما دي تلاښه به تښتیدی، او انسان څه چې مچ او میږی به ئې هم نه آزارول.

خو د پیرروښان دتلقین او خلوت او پراتو مقاماتو دتلنگ نتیجه دا وه، چې په زرو سر فروش او فدا کار مریدان توره په لاس دسیاسي مبارزې میدان ته را وباسي. روښان پخپله له خانقاهه را ووت او دجگړې پرڼگر توره په لاس ودریدی، د ده مریدانواو زامنو اونوروا خلافوهم دعرفانه سره سیاست درلوداو دطریقت تر چوخې لاندې ئې تېره توره ملگرې وه.

دې له خپلو سیاسي مخالفانو سره چې دمغولو طرفداران وو، داسې معامله کوي:
په تیراه کې ځنې خلک به باطن کې دمغولو پرخوا وو، روښان ورته وو یل:

ACKU

---

(۱) صراط الوحید ۳۷

(۲) دارزانی خطي دیوان

که ستاسې زړونه د پردو سره نه دي، نو خپل لاسونه وتړی او راسیء ستاسې توبه هم د غه ده؟ نو له اعتقاده یاله بیرې دیر لس‌سوه تنه لاس تړلی ورته راغلل.

روښان د دوی ګڼه کاران ۲۲۰ تنه ووژل او نور ئي له تیراهه وشړل. (۱)

دلته باید لږ څه غور وکړو، چې د روښان هدف او مقصد څه و؟ ایا سیاسي و که نه؟

د مخه موولوستل: چې ده په قندهار کې د خپل قوم د مظلومیت یوه درد ناکه پیښه ولیده، او په خپل جدوجهد ئې پیل وکیء، چې دوی ته نجات ورکي.

د روښان پیرپه دعوت او تبلیغ کې د مغولو له ظلمه څخه د خلکو آزادي او په دوی کې یو ملي حکومت بیا جوړول شامل و، د ظلم غندنه د دوی د ادبي تخلیقا توسته ده، دولت وايي:

◆

په قیامت به ظالم واړه ډوب تر حلق پورې په خوی کا

عزرائیل به په آخردم ساتت د هر یوه مغزی کا

بایزید په خپلو مریدانو کې دیوالي او اتحاد روح پوکی، او دوی ته ئې یو د حکومت او سیاست ځلي ودراوه، شرعي عشرا خراج او مالیات به ئې ټولول او یو ملي «بیت‌المال» ئې هم جوړ کیء او داخوند درویزه په قول د ده زامنو سکه هم وهله (۲).

کله چې شیخ عمر د روښان زوی دده پرځای ودریدیء، اخوند درویزه لیکي:

«شیخ عمر خودرا پادشاه افغانان تصور کرده، حتی که مردم یوسفزی انقیاد بعضی او امر دنیوی او نموده بل بدادن عشرو خراج راضی شده (۳)

بیا هم د شیخ عمر حال بیانوي:

ACKU

«۱» تاریخ مرصع (خطی) او تذکرة الابرار.

(۲) مخزن.

(۳) تذکرة الابرار ۱۵۵.

شیخ عمر په جهان غړ و کښېستلی ،
چې راځيءزه پا دشاه شوسه،
دا دنیا به و نیسمه،
هر چې اوس ئې وی اکرام وسا راوړی،
خزا نې به وروېشمه.

(مخزن ۱۳۴)

له دې څخه ښکاري چې روښانیانو سیاسي تشکیلات لرل او یو حکومت غوندې سازمان ئې جوړ کړی ؤ. د دبستان مؤلف موبد دشیخ عمر د زوی احداد حال ښېي او وايي:

«احداد مردی بود عادل وضابط... و حق مردم را بمردم رسانیدی و خمس اموال که از جهاد بهم رسیدی، در بیت المال داشتی وآنرانیز بغازیان رسانیدی.»(۳)

تر شیخ عمر وروسته دده زوی جلال الدین د روښانیانو مشر سو، دده له خبرو څخه هم د روښانیانو سیاسي مقاصد او دیوه افغاني حکومت جوړول دا سې ښکاري. درویزه وائې:

دغه لا په ئې په خوله کړه چې بادشاه د پښتنو یم، پښتنو لره به ښه کړم .
پښتا نه پا پسې ځی، زه به هاتي داګرېاو دسکرې دروازې کړم.(۲)

دا خو د روښان د زامنو او لمسوله خولې راوتلې خبرې وې، چې د دوی لوړ عزایم ښیي، او س پخپله د روښان یوه لویه اراده داخوند درویزه په الفاظو کې واوريء:

«لښکر ي به کړم بنیا دنی هندوستان به ونیسمه، آوازې ئې کړلې ګډی، هر چې آس لري راځيء، آس په سا پوري یاسی !

---

(۱) دبستان مذاهب ۲۵۲.

(۲) مخزن ۱۳۵.

ACKU

داکبر پادشاه تنگی واړه زما دی، دوه گونه به در کوم دغه ښا دی.» (۱)
روښان او دده اخلاقو په هندوستان کی د پښتو خلجیانو اولودیانو او سوریانو د برم وختونه نه وو هیر کړي، او روښان په ښکاره وایی چی هندوستان به بیا نیسم، او دده زوی شیخ عمر د مغولو د پایتخت اگری او سیکری دروازی ماتوی، او داهغه لوړ عزایم دی، چی روښانیان ئی دډله ییزی مبارزی په صفت کی د رولی اوله تیری کوونکو سره ئی جنگولی وو.

دروښان د مؤثر شخصیت او اغیزه من سیرت یوه نخښه داده، چی ده په زړو فدا کار او سر فروشه مریدان وروزل، د وی به په تش لاس له غښتلی غلیم سره جنگیدل، او په خوړ یو جگړو کی به ستی کیدل، خونه ایلیدل او ونه ئی وسله غورځوله. د تیراه په چوری کی پیر روښان او دده ملگری د مغلو لښکرو را ایسار کړل، د غرو خلکو وسله نه درلوده، د چوری د رمی ډیری کلکی دي، نو روښان خپل مریدان وگمارل چی دا درمیء پریکویء اوسر ونه ئی تیره کوی، د استاسی وسله ده! روښانیانو په دغه وسله مغول مات کړل او د سانگو کار ئی ځنی واخیست (۲).

دروښان زامن او لمسی او ډیر درویشان اومریدان ئی په جنگو کی وژل سوی دی، موبد شاه یوه عجیبه قصه لیکی چی د روښانیانو سربازی او فداکاری ښه څرگندوی، او دا ښیی چی د دوی ښځو هم سرونه بایلل، خو مغولو ته ئی ځانونه نه سپارل:

«افغانان بعد ازوسال احداد، عبدالقادر بن احداد را بر داشته و بکوه رفتند و لشکر پادشاهی که گمان مسخر شدن قلعه نداشتند داخل قلعه شدند. دختراحداد

---

(۱) مخزن ۱۳۳

(۲) تاریخ مرصع، تذکرة الابرار.

در قلعه میگردید ،یکی ازلشکریان آهنگ گرفتن او کرد . دختر چادر بر چشم افگنده خود را از دیوار قلعه بزیر افگندو هلاک گشت » . (۱)

ددې ټولو فدا کاریو سبب هم داو ،چې روښان پیرخپلو پیروانو ته داورښو ولی وو، چې حاکمه ډله ددوی غلیمان او تالا کوونکي اوزبېښو نکی دی،او ددوی له تیریو او چورو چپاوه ځان خلا سول هم یو مشروع او ضروری کار دی.

روښان داپه ستر گولیدل ،چې دوګړو مبارزې ډیر ځله په دی سبب بریالی نه سی چې له دوی ځخه مرتجع او سازشکار عناصر دېدایانو اوزبېښو نکومقتدرانو په بډواوغوړوګواو اسوخته سی،نودمبارزې له میدانه وزي،اوتالي ځي ځتی جوړیږي' له ددې جهته دروښان په طریقت اوتلقین کې داخبره په ټینګه داخله وه،چې د مغولو سره به دوستي اونږدیکې نه کوي له دوی ځخه به ځان ایری ژغوری؛ اوراشه درشه به نه ورسره کوی . ددې تلقین اغیزه داوه' چې موبدشاه دسلطان ذوالقدرله خولې وایی :

«چون به فرمان سعیدخان بخواندن عبدالقادر رفتم ،اقسام اطعمه واشربه بهراو می‌آوردم ،تابدان فریفته شود. روزی یکی ازافغانان پیر،بعدازچشیدن حلوا برخاست وگفت: ای عبدالقادر! اززمان نیای بزرگوار توتا این زمان، قدم مغول اینجا نرسیده است این مردیکه آمده میخواهد ترابجامه سرخ وزرد واطعمهٔ چرب وشرین که رغبت بدان، دین اصحاب بطن،ونفرت آن آئین درویشانست بفریبد. صلاح در ینست که اورا بکشیم،تادیگری ازهراس بدینجا نیاید اما عبدالقادر و مادرش بی بی علائی که دختر میان جلال الدین است راضی نشدند .

روزیکه عبدالقادر داخل اردوی سعیدخان میشد،ازآواز نقاره و کرنای،اسپ او می ترسید ،ازمیان مردم بر کنار میرفت . افغانی باوگفت:آنچه حضرت میان روشن فرموده

---

(۱) د بستان مذاهب ۲۵۲ .

ACKU

است ؟ اسپ بجاسی آورد وشمانه خمار این مستی خواهید کشید ا عبدالقادر پرسید میان چه فرموده است ؟ افغان گفت: «ازمغولان دوری واجتناب . » (۱)

دغسی ډله ییزه کر که د روښان دمبارزې یوه اغېزه منه وسله وه، چې پای ئې سر بایلل او ځان واری کول و؛ لکه دا حداد لورا وپه ز رو نو رفدا کارسرباز ان اوتور کښان (۲)

ACKU

---

(۱) دبستان مذاهب ۲۰۲

(۲) دا کلمه په خیرالبیان کی دعسکر اوسپاهی په معنی راغلې ده ، چې په پخوانو آریا ئیانو کی کشتری وه .

۳

د روښان پیراد بې ځنګ او دده تالیفونه

روښان په څلور ژبو پښتو، فارسي عربي، پنجابي پوهېدی، او په دغو څلور ژبو ئې لیک او لوست هم کاوه، په څلورو سرو ژبو کښلي او لیکني هم لري .

په پښتو لیکنه کې دی یو خاص « سبک » لري، چې تر ده د مخه ئې موږ مثالونه په پښتو ادب کې ندي لیدلي .

تر ده د مخه موږ ځني دهغې خزانې منظومې لرغونې ټوټې او دسلیمان ماکو د تذکرې منثورې نمونې (۶۱۲ ق ۱۲۱۵ م) لرو، چې گرده دپښتو ژبې دنظم او وینا له سبون او پیودون سره برابرې دي، یعني په هغه ډول چې خلك پښتو وایي، لیکوال هم خپل مطلب پر هغه ډول سم لیکي، جملې او افعال او روابط پر خپل خپل ځای پردي

مگر په عربي او فارسي ادب کې اته سوه کاله د مخه یو راز فني نثر هم باب سوی و چې جملو به ئې « سجع » درلوده، او لیکوال به داسې مسجعې جملې سره پیودلې، چې د پای کلمې به ئې سره یو رنگه او موزونې وې، د دغه راز مسجع نثر نمونې په عربي ادب کې دالعتبی تاریخ یمیني او دابوالفتح بستي اقوال دي، او په فارسي ادب کې مقامات حمیدي او ځني منشآت دي، چې گرده دافغانستان په سیمو کې کښل سوي دي .

ځکه چې دغسې « فني نثر » دایشیا په عربي او فارسي ادب کې ځای نیولی و، او پخپله افغانستان کې ئې بولگې لیدلې کېدې، نو که روښان خپل پښتو نثر د دغو

ACKU

روایاتو او سوابقو سره سم په فنی او مسجع ډول کښلی وی ، کومه لیری خبر نه ښکاری پخپله بایزید د دغه سبک د غوره کولو سبب ، یوا لهاسی ډ غ گڼې چې ده ته وویل سوه :

« او بایزیده ! وکښه خیرالبیان ـ په هغه هسې الحان ـ چې دې به لوست سورت الرحمن» . (۱)

په دی ډول روښان د قرآ ن عظیم د سورة « الرحمن ، علم القرآن ، خلق الا نسا ن، علمه البیان » (۲)

په تقلید د خیرالبیان د پښتو جملو په پای کی د (آ ن ـ آ م) مسجع ساتلې ده ، لکه چې وایی:

«وکښه ! زما په عنایت خیر البیا ن ،
نه کښل پیغامبرانو ، اولیاگانو کتابونه له تا وړا ندې ؟
اونه ئی کړه بندگی ، چا رښېگړی ، زما بی عنایته بی توفیقه ،
په تاد ې وی اعلام . » (۳)

خیر البیان د پښتو پېژندل سوو کتابو څخه یو پخوانی منثور او سوړ ته را رسیدلی کتاب دی ، چې د پښتو خاصو حروفو لپاره ځانته اشکال او املا لری ، او ښاغلي لوستونکی به ئی په دغه واحده خطی نسخه کی وگوری .

دانسخه پنځه ویشت کاله د مخه په لندن کی د مرډین سن راس ا نگلیسي

---

(۱) خیرالبیان ۱۲

(۲) قرآن عظیم ۵۵ سورة ۱ – ۴ آیتونه پا ره ۲۷

(۳) خیر البیان ۱۶

مستشرق څخه وه، چې لومړی پلاد ناروی ختیځ پوهاند مارګن ستیرن د هند د لرغونو آثارو په مجله ج ۱۱ ګڼه ۵ ص ۳٦٦ (بمبی ۱۹۳۹۵م) کې یوه مقاله پرو کښله، دا نسخه تر دوهم جهاني جنګ وروسته د توبنګن د پوهنتون (جرمني) په کتابخانه کې پیدا سوه، او په ۱۳۴۲ش کال د کابل د استقلال په جشن کې د جرمني سفارت په نندارتون کې ایښې او ساتیدلې وه، او تر دغه د مخه ئې یوه عکسي نسخه هم ښاغلي بینوالاس ته راوړې وه چې د هغه له رو په دغه اوسني عکسي نسخه چاپیږي.

تر روښان پېرو روسته اخوند درویزه خپل پښتو او فارسي مخزن الاسلام د ۱۰۱۵ تا ۱٦۰۵م په چاپیر کې و کیښ، چې د موضوع له پلوه د خیرالبیان او روښانه سره معارض دی، مګر په سبك او انشاء کې د روښان پیروي او تقلید کوي او تر دې وروسته موږ ګورو چې په پښتو کې ډېر منثور کتابونه راوتلي او ټولو د پیر روښان د سبك پیروي کړې ده، او له دې جهته نو باید د پښتو ادب په تاریخ کې د پیر روښان د سبك په نامه یو خاص څپرکی (فصل) ټاکلی دی. (۱)

د پیر روښان پر عرفاني او تصوفي افکارو او د ده پر طریقت او د ذکر او خلوت باندې ډېر اعتراضونه سوي دي، چې ځنې اعتراضونه د تعصب او سیرځي په جوله کې دي، او مخصوصاً **اخوند** درویزه خود د ده لوی رقیب دی، او هر ځای ده ته بدکنځل کوي او غندي ئې، مګر د پښتو په لیکنه کې د ده پیروي کوي، او عکسي ئې کاږي لکه خیرالبیان چې کښل سوی وو.

د روښان د دغه تالیفونه تر اوسه پورې زه پېژنم:

۱ـ خیرالبیان: په څلور ژبې پښتو، عربي، فارسي، پنجابي چې فقط دغه یوه خطي نسخه ئې په دنیا کې پیدا سوې، او دغه دی چې اوس عین هغه نسخه عکسي

---

(۱) وګورئ: پښتانه شعراء لومړی ټوك او د پښتو ادبیاتو تاریخ دوهم ټوك.

ACKU

چاپ سو، اودمخه په ۱۰۳ مخه کی په پېښور کی دحافظ محمدعبدالقدوس قاسمی په تحشیه او مقدمه او اهتمام چاپ سوی ده: جون ۱۹۶۷ م

دالوموړی چاپ په زیار تیار سوی او ښاغلی حافظ قاسمی گټوری حاشیی پرلیکلی دی، مگر دخیرالبیان دگرامراو بیان اووزن اوسجع اوکلماتوتحلیل ډېر نور کار هم غواړی، او د پښتو خېړنو لپاره یومخوراغوره ذخیره ده.

۲-مقصودالمومنین: عربی کتاب دیء چی روښان دخپل زوی شیخ عمر په غوښتنه کښلی دی اوهر ځای هغه ته ولدی العزیز خطاب کوی او ۹۵ پاڼې ۲۱ فصلونه لری، یوه خطی نسخه ئې دلاهور دمرحوم پروفیسور محمد شفیع په کتابخانه کی مالیدلی وه، چی له دغی نسخې څخه دلاهوردا ورینټل کالج میگزین په مجله کی چاپ سوی هم دی، دانسخه شل فصله لری، اود ۱۲۲۴ق کال په ربیع الثانی کی په نستعلیق کښل سوی ده، چی تر لیکولاندی ئې فارسی تحت اللفظ ترجمه هم سته.

بله خطی نسخه ئې دحیدرآباد دکن په آصفیه کتابخانه کی سته، چی په ۱۲۲۶ق کښلی سوی ده اوبروکلمن ئې هم نوم راوړی دیء (۱).

دمقصودالمومنین مطالب عرفانی اوتصوفی اوشرعی دي، مگر ژبه ئې معیاری ادبی عربی نده، ډېری گرامري ناوړی لری اوداسې ښکاري چی لیکوال ئې په عربی گرامر لږ پوهیدیء.

۳-صراط التوحید: داکتاب په فارسی ژبه په ۹۷۸ق کال تالیف سوی دی، چی په ۱۱۵ مخه کی په ۱۹۵۲م کال له پېښوره چاپ اوخپور سو، ماته گوډه فارسی اوعربی ده. مگر دواقعاتو د بیان او د روښان د طریقت په لحاظ ښه معلومات لری، پاچاهانو اوامیرانو ته خطاب کوی، او د وی عدالت او انصاف

---

(۱) بروکلمن: دعربی ادبیاتو تاریخ ۲ ج ۹۹۱.

ACKU

اوتوحید اومعرفت او شریعت ته راغواړي ، او ځینو کتابو لکه مقصد اقصی (دعزیز نسفی تالیف) اوامیریه او درویشیه ته حوالی ورکوی .

داهغه کتاب دی چی دحالنامی په قول ئی یوه نسخه داکبر پاچا دربار ته هم استول سوی وه . (۱)

۴- فخر الطالبین: داکتاب دحالنامی په قول پیژنو، چی وایی: بایزید دغه رساله دخلیفه یوسف په لاس دبدخشان حکمران میرزا سلیمان ته لیږلی وه، دغه میرزادخان میرزا زوی اود بابر تربور و، چی په ۹۹۷ ق کال په لاهور کی وفات سو (۲) .

دفخرالطالبین کومه خطی نسخه تراوسه نده موندلې سوې .

۵- حالنامه: موبد ددبستان مذاهب مؤلف وایی: «وحالنامه کتابی دارد که در آنجا احوال خودرا بازگذارده .» (۳)

داکتاب بایزید په فارسی کښلی و، چی وروسته داورنګزیب په وخت کی دده د کورنی یو مرید علی محمد بن ابو بکر قندهاری چی تخلص ئی «مخلص» و، داکتاب تکمیل کړ، اودده دزامنو اولمسیو او د کورنی حال ئی پر زیات کړ .

چی دغه کتاب دبایزید اودده د کورنی په شرح حال کی یو ټینګ او دباور وړ ماخذ ګڼل کیږی .

دهند دعلی ګړ په شرقی کتابتون کی دحالنامی یوه خطی نسخه (نمبر. ۳۸۰. ۹۲) سته، چی ۵۲۶ مخه ده او ۱۵ جزوه لری، او دتالیف وخت ئی ۱۰۵۰ ق کال ټاکلای سو .

---

(۱) اسلامی دائرة المعارف ج۱ دبایزید کلمه.

(۲) اکبر نامه ۳ ر ۵۵۱ .

(۳) دبستان ۲۵۱ .

ACKU

٦- د پښتو رسم الخط :

د دولت په خطي دیوان (ص ۳ د پښتو ټولنې نسخه) کې دا بیت راغلی دی :

افغاني لفظ مشکل و لوست کوښښ نشه   ورته وشوه کننده د یارلس حرفونه

د خیر البیان دغه یوازینی خطي نسخه چې عکس ئې وینئ په سر کې ۱۴ مخه یوه رساله لري، چې د رسم الخط او پښتو لیکدود بیان دی، د ارزاني او دولت قلمي دیوانونه چې ما لیدلي دي، او د قندهار د مرحوم دوست محمد بړیڅ د یوې بېنومې نسخې (چې د روښان په طریقه پورې اړه لري) لیکدودونه د خیر البیان د دغې سریزې سره برابر دي، او ښایي چې دغه رساله پیر روښان د پښتو لیکدود (۱) لپاره کښلې او بیا ئې د خیر البیان په سر کې ور اچولې وي، چې لوستونکي ئې په لیکدود خبر شي (۲).

د مولانا قاسمي د خیر البیان په سریزه (ص ۵) کې پیر روښان ته دوه نور کتابونه یو مکتوبات او بل پنجابي منظوم کتاب «اجیدد ي شلوك» (مرتبه او نکار ناة) منسوب شوي دي، مګر دا دعوا په کوم سند نه لري، نو ئې زه د ده په تالیفو کې نه شمیرم، خو یو بل کتاب چې خطي نسخه ئې اوس ما کتلې ده او د نسخې سې نه پېژاند دا ته د ده په تالیفاتو کې زیاتوم، دا کتاب تر اوسه نه شرقي پوهانو او نه مستشرقانو پېژندلی دی :

---

(۱) اورینټل کالج میګزین ص ۳۵ سی ۱۹۴۳ لاهور .

(۲) د تفصیل لپاره وګورئ . د پښتو ادبیاتو تاریخ ۲ ر ۲۹۰ .

۷- د روښانیو نوموړکي تألیف:

د کابل د خطي نسخو په کتابتون کې یوه مجموعه سته چې په جیبي قطع یو څو خطي کتابونه پکښې را ټغبنت سوي او ګنډل سوي دي :

۱- لومړی برخه ئې د جزء عم یو فارسي تفسیر دیء، چې غالباً به د تفسیر حسیني (مواهب علیه) آخرنۍ پاره وي، د دې برخې په لومړي مخ باندې یو مدور ۲ × ۲ سانتي مهرسته، چې په ښه نستعلیق خط پر کښلي دي: «۱۰۳۴ بنده یاری سر ید بایزید انصاري همدان بن شیخ نعمت» او له دې څخه داښکاري چې د ۱۰۴۳ قمري هجري کال په شاوخوا کې همدان نومي د روښان پیر مرید د دغې مجموعې خاوند ؤ.

دغه تفسیر تر سورة الناس پورې تمامېږي، او په پای کې د کاتب امضا او تاریخ نلري، خطئې خوانا نستعلیق او آیات په سره متوسط نسخ کښل سوي دي.

۲ - تر دې وروسته یو فارسي لنډه رساله «بیان ذکر الخفي المستجلب للاجر الوفي» ده چې څلور نیم کوچني مخونه لري او مؤلف ئې نه دی معلوم.

۳ - تر دې کوچنۍ رسالې وروسته رسالهٔ غوثیه داسې شروع کېږي: «حمد بسیار و شکر بیشمار مر حضرت خدایرا ...

د رسالې د لیک دول داسې دی، چې په سره خط «قوله تعالی یا غوث اعظم» کاږي، وروسته د دغه غوث اعظم یو عربي خبره رانقلوي، بیا نو د هغې ترجمه په فارسي لیکي، او کله کله ځنې فارسي بیتونه هم په دغه ترجمه کې ځای لري، چې منثوره فارسي ترجمه ئې روانه او ښه ده، مګر د دغه منظومات ئې سات او ګوډ او بې وزنه او په معنی کې ضعیف ښکاري. او عربي ئې هم د یوه پاخه عرب لیک نه ښکاري، او ناوړې لري، چې متأسفانه دغه غوثیه رساله ناتمامه ده او د لیک تاریخ او د کاتب او مؤلف نوم نلري، په سر کې بسمله حمده او نعته د اسې شروع کېږي: قول تعالی یا غوث اعظم ...

داسلامي ادبياتو په‌تاريخ کې‌موږ تررونبان پير دمخه دوې الرسالة‌الغوثيه پيژنو : يوه‌دشيخ محي الدين محمدابن‌عربي (مړ ۶۳۸ ه ق) داسې پيل کيږي: الحمدلله کاشف‌الغمه . . . بله : دشيخ عبدالقادر گيلا ني‌غوث‌الاعظم(۴۹۱-۵۶۱ ق) په‌نامه ده. (۱)

دداوړه رسالې دغسې‌دي، چې‌دخداى تعالى‌له‌خواڅخه‌د وى‌ته‌د غوث په‌نامه خطاب کيږي ، اودى دغه‌خپل الهامات په‌دغورسالو کې کاږي .

وا يي‌چې‌شيخ عبدالله شطاري‌دبهلول سند يلي‌زوى چې په آگره کې په ۲۳ جما دى‌الاولى ۱۰۱۰ ق مړدى، پردغې رسالهٔ‌غوثيه باندى شرح کښلې وه (۲) اومولوى عبدالمجيد بدايوني (مړ ۱۲۶۳ ق) دملفوظات‌غوثيه جوا هر الرحمن شرح دموا هب‌المنان په‌نامه کړې‌ده (۳) اود غوث الاعظم جيلا ني زوى سيد عبدالرزا ق هم‌يو « ملهمات قادري » تأليف کړى‌و ، چې‌ترجمه يې په هند کې شيخ نظام‌الدين کاکوري په فارسي کړې وه . (۴)

داچې رساله غوثيه اوملفوظات غوثيه اوشرح مکالمات غوثيه (د پيښور د اسلاميه کالج مخطوطه) (۵) دري‌سره يوشان دى او که‌بيل کتابونه دى ، اوږده

---

(۱) کشف الظنون ۸۷۹ د استانبول چاپ ۱۹۶۷م اواسماء المؤلفين ۱ ر ۵۹۶ داستانبول چاپ ۱۹۵۱

(۲) رحمان علي : تذکرهٔ علماى هند ۱۰۳ دلکهنو چاپ ۱۹۱۴ م .

(۳) دغه کتاب ۱۳۳

(۴) دغه کتاب ۳۳

(۵) مولوى‌عبدالرحيم : لباب‌المعارف،ن ۱۰۳۶ ص ۱۹۲ داگرې طبع۱۹۱۸م دبرو کلمن په قول ددې رسالې يوه خطي نسخه داسکندريې په کتابخانه کې هم‌شته .

ACKU

مطالعه او څېړنه غواړي، چې اوس دستې دلته زما څخه نه دغه کتابونه سته او نه ئې د پېژندنې وسایل لاس ته راځي، نو زه دغه خبره، نورو پلټنو څېړنو ته پرېږدم، خو دلته دغه زموږ د خطي کتابخانې مجموعه سره سپړم:

متأسفانه د دغې مجموعې څو پاڼې د رسالهٔ غوثیه په پای کې لوېدلې او ورکې سوې دي، او د دغه ډول خطاب یاغوث اعظم او د هغه فارسي ترجمه هم پرې سوې ده، دا نه ښکاري چې څو نې پاڼې به ئې نیمه خوا سوې وي؟ خو وروسته ځنې آیات او عربي مقولې او د صوفیانو خبرې دي، چې په فارسي ترجمه یا شرح اري، دا هم ډېر مخونه دي، خو د سراوسنې پاڼه ئې د غوث اعظم د رسالې سره په مضمون کې نښتون او سمون نلري، نو ځکه زه نسوای ویلای چې دا دې رسالې نوم څه دی؟ آیا دا د هغې د مخنۍ رسالهٔ غوث اعظم پاتې برخه ده که څه؟ مګر د دې آخرنۍ برخې په منځ کې یو ځای داسې وايي:

قال بایزید مسکین: مع الساکن ذکر اسم الله فضیلة و ذکرالله فریضة، لایذکر الانسان شیئی بغیر معرفت الاسمه وچون تراازخدا پرسند چه جواب مي دهي و چه میگوئی؟ آن روز دروغ گفتن بکار نیاید وبه دروغ نگذری ونجاة نیابی که خدای تعالی به دروغ گو یان لعنت گفته است کماقال فنجعل لعنةالله علی الکاذبین...»

د عربي او فارسي نوشتې بڼه او جوړله د روښان پیر د نورو تألیفاتو له موضوع او سبك او ډول سره برابره ښکاري او ځکه چې په صراحت د بایزید مسکین نوم اخلي، او داهم د خیرالبیان او صراط التوحید او مقصود المؤمنین سره سم دي، نو ځکه دغه رساله هم د پیرروښان ګڼم.

بل دلیل دا دی، چې دغه رساله داسې ختمیږي:

«قال بایزید مسکین ابن عبدالله: راحت روح کان وصف الله و غذا به صفة البشریة، فکل راحت یهلک عن الانسان، بغیر وصف الرحمن.

ACKU

این رساله مختصر کردم تمام عاملانش امن یابند جاویدان تمت تمام شد کارمن نظام شد، امیدوار است بالطف باری همدان ابن شیخ نیعمت (کذا) مرید میاروښان انصاري... تحریر في تاریخ ۱۷ شهر شوال ۱ ۴۳ (۱۰۴۳ق)»

دغه نوشته ښيي چې د کتاب کاتب هغه د لومړني مخ د مهر خاوند دی، چې (۱۸) کاله ئې د خیرالبیان د خطي نسخې تر کښلو د مخه دغه فارسي او عربي رساله کښلې وه، او مؤلف ئې هم بایزید پیر روښان دی.

د دې مقصد لپاره دا هم یو دلیل کېدای شي، چې مضامین ئې اکثر د پیرروښان د نورو تالیفاتو سره په ظاهره او په معنی کې پوره شباهت لري، د عربي لیک ئې پر ادبي معیار پوره سم ندی، فارسي نظمونه ئې سات او ګوډ دي، او په معنا کې ډیر ورسره ورته دي.

تاسې د روښان عربي مقوله راحت روح کان.... لوړه ولوسته چې د خیرالبیان له دې جملې سره معنوي او ظاهري شباهت لري:

«راحة الروح وصف الرحمن وعذابه وصف الانسان.... ذات وصفات المخلوقین تغیر وتهلک ولا تغیر ولا تهلک ذات وصفات الرحمن.

څو مخه وروسته وایي: «من دخل بالصدق في وصف الرحمن و خرج عن وصف الانسان فوجد راحة الایمان.»(۲)

اوس به نو موږ و یقین ته نږدې دا وویلای سو چې، د دغه خود روښان یوه رساله ده، مګر کومه رساله؟ تراوسه ئې نوم ندی ښکاره.

دلته باید دا خبره هم هېره نکو: چې د دې مجموعې ناتمامه رسالهٔ غوثیه هم

---

(۱) خیر البیان ۲۹۱، ۲۹۲

(۲) خیر البیان ۲۹۸

دعبارت او معنا له پلوه دحضرت شیخ عبدالقادر جیلانی یا دده دزوی سید عبدالرزاق جیلانی یا دشیخ محی الدین ابن عربی نه ښکاري، (۱) د عربی انشاء په لحاظ باید دیوه عجمی (غیرعربی) لیکلی وی، چی زه دغه رساله هم دروښان پیر آثارو ته ورته گڼم. په خیرالبیان کی چی بایزید د کومو الهاماتو مدعی دی، په هغو کی کله کله ده ته د «**یاغوث الاعظم**» خطاب هم سوی دی (۲) نو هیڅ دتعجب خبره نده، چی دابن عربی او شیخ جیلانی په پیروی دی روښان دغسی یوه رساله هم تألیف کړی وی، نوځکه چی ده ځان پیر کامل او مکمل گاڼه او مریدانو هم «لوی غوث» ماته، که موږ ددغی رسالې شباهت دروښان له نورو آثارو سره په مضامینو او په ناوړی عربی انشا او ماتو گوډو فارسی منظوماتو کی وگورو، نو ضرور دا فکر پیدا کیږی، چی دغه رساله غوثیه به هم د بایزید تألیف وی. مگر دا به هاته یقینی سی، چی ددی رسالو پوره متنونه وموندل سی، بیا دغوث الاعظم جیلانی او دده دزوی له منسوبه آثارو سره مخامخ او مقابله کړه سی.

په دغه خطی مجموعه کی چی دروښان پیر دغه ناپیژندلی آثار گڼل سوی دی، یوه نسب نامه غوث الاعظم جیلانی او سلسلهٔ خواجگان چشت او ددوی مقامات هم سته، او بیانو د کحل الجواهر رساله ده چی په ۵ جمادی الاولی ۱۲۸۸ په قریهٔ روضه کی لیکل سوی ده. په آخر کی دنقشبندیانو سلسله او ددوی لطائف او مقامات او اذکار دی خو دا کتاب هم نا تمام دی.

د مجموعې دغه وروستنی برخې په اوسط نستعلیق پرسپین خوقندی کاغذ کښل سوی دی چی په خط او کاغذ کی له لومړیو برخو سره اړه نلری.

په هرډول دغه مجموعه د مختلفو او ډول ډول متنو یا تو له رویه یوه مفیده او ارزښتی نسخه گڼله کیږی او د کابل د خطی نسخو یوه غوره مجموعه ده.

ACKU

---

(۱) وایی چی د نفری عربی کتاب المواقف هم دغسی الهامی رنگ لري (قاسمی دخیرالبیان مقدمه) (۲) خیرالبیان ۲۹،۲۱۸

3471

دبایزید روښان یادونه

د

عبدالرؤف بینوا

ACKU

دبایزید روښان یادونه

په دی لیکنه کی می د محترم او فاضل دوست پوهاند رشاد په گمارنه د هغو آثارو نومونه او د هغو لیکنو عنوانونه د الفبا په ترتیب راغونډ کړی دی چی د پښتنو د ستر شخصیت بایزید روښان یادونه پکښی سوی ده.

دا کار له دوو حیثو بی گټی نه دی: یو دا چی د بایزید روښان د شخصیت سترتوب ځنی څرگندیږی چی په شرق او غرب کی نومیالیو پوهانو او لیکوالو ورباندی په جهانی سویه لیکنی کړی دی، او بل دا چی که یو څیړونکی وغواړی چی د بایزید روښان د ژوند پر پیښو څیړنه وکړی، له دی لیکنی څخه په آسانی کولای سی د بایزید روښان په باب کی د مأخذونو څرک ومومی.

زه اعتراف کوم چی دا لیکنه به هم لکه څنگه چی ښایی بشپړه نه وی، څو تر کمه ځایه چه ممکنه وه، ما خپل وس نه دی سپمولی او هیله ده چی وروسته به بشپړه هم سی.

«بینوا»

ACKU

۱ ــ آریانا دائرة المعارف په دري ژبه:

څلورم ټوک له «اولنیما توم» څخه ترجمې ولیم پورې د افغانستان د دائرة المعارف د ټولنې خپره ونه.
دچاپ کال: د ۱۳۴۱ هـ ش تله ۱۹۶۲ م سپتمبر د چاپ ځای: کابل دولتی مطبعه.
په ۵۴۲ مخ کې تر ۵۴۴ مخ پورې د «پیرروښان بایزید» ترنامه لاندې ئې یادونه شوې ده.

۲ ــ آریانا دائرة المعارف په پښتو ژبه:

دپورتنی څلرم ټوک پښتو متن.

۳ ــ آریانا مجله په دری ژبه:

اووم کال نهمه او یوولسمه ګڼه د «نهضت های آزادیخواهی افغان» ترعنوان لاندې د پوهاند عبدالحی حبیبی لیکنه په لومړی مخ کې چې په هغه کې ئې د روښانیانو پر نهضت ښه رڼا اچولې ده. دچاپ کال ۱۳۲۸ هـ ش د افغانستان د تاریخ د ټولنې میاشتنۍ خپرونه.

۴ ــ اسلامی دائرة المعارف ــ په انګریزي ژبه:

The Enclopaedia of islam Edited By
M. Th Houlsma, T. W. Arnold. R. Basset and R. Hartmann
لومړی ټوک له A څخه تر D پورې دچاپ کال: ۱۹۱۳م د چاپ ځای: لندن د ۶۸۶ مخ په لومړی ستون کې تردې عنوان لاندې
Bayazid ansari Pir Roshan

د بایزید روښان یادونه راغلې ده.

ACKU

۵ــ اسلامی دائرة المعارف ــ په جرمنی ژبه:

ENZYKLOPAEDIE DES 1SLAMBAND I

دلومړی ټوك په ۷۱۳ مخ کی تر۷۱۵ پوری د

BAYAZID ANSARI PIR ROSHAN

ترنامه لاندی دبایزید روښان یادونه لری .
دچاپ کال :۱۹۱۳م دچاپ ځای : لندن.

٦ــ اورینټل کالج میګزین :

دایوه مشهوره مجله ده ، ددی مجلی د۱۹۵۵ م کال دفروری د میاشتی دګڼی په ۹۳ مخ کی د ډاکټر جهانګیر په قام د پیر روښان د مکتوبات په باب کی یادونه سوی ده .

۷ــ بایزید روښان ــ په پښتو ژبه :

دښاغلی قیام الدین خادم تألیف چی په ۱٦۳ مخو کی د۱۳۳۲ هش کال دسلواغی په ۱٦ د پښتو ټولنی له خوا په کوچنی قطع چاپ سوی او دبایزید روښان دژوند پراجتماعی او تصوفی خوائی رڼا اچولی ده .
دا کتاب دپورتنی کال د کابل مجلی په پرله پسې ګڼو کی هم خپور سوی دی.

۸ــ پټانز ، دانګریزی ترجمه په اردو ژبه :

دانګریزی سیاس او مؤرخ ښاغلی (اولف کیرو) تألیف او دسید محبوب علی اردو ترجمه ، چی په ۱۹٦۷ م کال د پیښور د پښتوا کیډیمی له خوا په خیبر میل پرس کی چاپ سوی دی .

ددی کتاب په ۲۷۷، ۲۸۰، ۲۸۵، ۲۹۲، ۲۹۳ او ۳۱۹ مخو کی دبایزید روښان یادونه سته .

۹ــ پښتانه ، په پښتو ژبه:

چی د ۱۳۵۰ هش کال دوړی د میاشتی په نهمه په کابل کی دهغه وخت دقبائلو دمستقل ریاست له خوا د میا خان اپریدی په اهتمام چاپ اوخپور سوی دی .

ACKU

د دې خپرونې د دوهم ټوک په ۳ مخ (د پیروښان نهضت او جنګونه) ترعنوان لاندې تر ۶ مخ پورې ئې یادونه راغلې ده.

۱۰ـــ پښتانه د تاریخ په رڼا کښې په پښتو ژبه:

د ښاغلي سید بهادر شاه ظفر کاکاخیل تألیف چې د ۱۳۸۴ ه ق ذی الحجې په ۲۹ او د ۱۹۶۵ م کال د مې په دوهمه په ۱۴۰۰ مخو کې د پېښور د (یونیورسټي بک ایجنسي) له خوا چاپ او خپور سوی. د دې کتاب په ۶۶۴ مخ کې تر ۷۰۷ مخ پورې د (روښانی تحریک ترعنوان لاندې د بایزید روښان د تحریک حالات راغلي او د ده د کورنۍ یادونه سوې ده.

۱۱ـــ پښتانه شعراء په پښتو ژبه:

د پوهاند عبدالحی حبیبي او د هغه وخت د پښتو ټولنې د نورو غړو په ګډه تألیف چې په ۱۳۲۰ ه ش کال د کابل په عمومي مطبعه کې د محمد ګل نوري په اهتمام چاپ او د پښتو ټولنې له خوا خپور سوی دی.

د دې کتاب د لومړي ټوک په ۲۳ مخ کې (د روښانیانو دله) ترعنوان لاندې تر ۲۷ مخ پورې د بایزید روښان او د ده د شاګردانو یادونه سوې ده.

۱۲ـــ پښتو درې میاشتنۍ مجله:

چې د مولانا عبدالقادر په نګرانۍ او د ښاغلي خیال بخاري په چلونه د ۱۳۷۷ ه ق کال په ربیع الاول او د ۱۹۵۸ م په اکتوبر د پېښور یونیورسټۍ د پښتو اکېډېمۍ له خوا چاپ او خپره سوې ده.

د دې مجلې په ۲۴ مخ کې د مولانا عبدالقدوس په قلم د (بایزید روښان) ترنامه لاندې تر ۳۶ مخ پورې یو محققانه یادونه راغلې ده.

۱۳ـــ پښتو درې میاشتنۍ مجله:

د ۱۹۵۸ م کال د جولائي اګست او سپتمبر د میاشتو لومړي جلد څلرمه ګڼه چې د مولانا عبدالقادر په نګرانۍ او د ښاغلي خیال بخاري په چلونه د پېښور د یونیورسټۍ د پښتو اکېډېمۍ له خوا په منظور عام پریس کې چاپ سوې ده.

ACKU

د دې مجلې په ۱۰۳ مخ کې تر ۱۱۹ مخ پورې د بایزید روښان مذهبي افکار تر عنوان لاندې د مولانا محمد عبدالقدوس په قلم یوه پخه لیکنه شته.

۱۴ — پښتو دري میاشتنۍ مجله :

د ۱۹۵۹ م کال د جولائي، اګست او سپټمبر د میاشتو د دوهم جلد څلرمه ګڼه چې د پېښور د یونیورسټي د پښتو اکېډیمۍ له خوا خپره سوې ده، د دې مجلې په ۱۹ مخ کې د بایزید انصاري تر نامه لاندې د مرحوم ډاکټر محمد شفیع د هغې مقالې پښتو ترجمه خپره سوې ده چې هغه مرحوم د انګریزي انسائیکلوپیډیا آف اسلام نوي ایډیشن ته ور کړې وه.

دا مقاله ښاغلي مولانا عبدالقدوس ترجمه کړې او د دې مجلې تر ۳۱ مخ پورې غځېدلې ده.

۱۵ — پښتو سندرې — په پښتو ژبه :

د ښاغلي ګل پاچا الفت تألیف چې په ۱۳۲۵ ه ش کال د پښتو ټولنې له خوا د کابل په عمومي مطبعه کې چاپ سوی دی.

د دې کتاب په ۱۲ مخ کې د روښانیانو دوره، تر عنوان لاندې تر ۲۰ مخ پورې د بایزید روښان او د هغه د ادبي پیروانو یادونه راغلې ده.

۱۶ — پښتونستان په پښتو ژبه :

د عبدالرؤف بېنوا تألیف چې په ۱۳۳۰ هش کال د کابل په عمومي مطبعه کې په ۳۷۹ مخو کې چاپ او خپور سوی دی.

د دې کتاب په ۳۰۶ مخ کې تر ۳۱۶ مخ پورې «د روښانیانو کورنۍ» تر عنوان لاندې د بایزید روښان او د هغه د کورنۍ او مبارزو یادونه راغلې ده.

۱۷ — تاریخ افغانستان در عصر گورگانی هند — په دري ژبه:

د پوهاند عبدالحی حبیبي تألیف چې په ۱۳۴۱ ه ش کال د افغانستان د تاریخ ټولنې له خوا د کابل د پوهنې په مطبعه کې چاپ او خپور سوی دی.

ACKU

ددې کتاب په ۱۳۰ مخ کې تر ۱۶۳ مخ پورې د «روښانی ها وجنگهای شان در دورهٔ گورگانی ها» ترعنوان لاندې د بایزید روښان او دده د کورنۍ او مبارزو یادونه سوې ده.

۱۸ — تاریخ ریاست سوات — په پښتو ژبه :

د محمد آصف خان تألیف د فضل ودود کانمپ برنټا کالی پیښوری په کتابت چې د ۱۹۵۸ م کال د سپتمبر په ۲۷ بشپړ سوی دی.

ددې کتاب داولې حصې په ۳۷ مخ کې د «بایزید انصاری المشهور پیر روښن او دهغه دعمر مختصر حالات» ترعنوان لاندې تر ۵۸ مخ پورې د بایزید یادونه راغلې ده.

۱۹ — تاریخ ریاست سوات — په اردو ژبه :

د ښاغلي الله بخش یوسفي تألیف چې د «اقبال کالونی کراچی ۵ ایجنسی عظیم پبلشنگ هاوس ۲۷ نیو مارکیټ کابلی گیټ پشاور شهر» د ناشرانو محمد علي ایجوکیشنل سوسایټي له خوا خپور سوی دی.

ددې کتاب په ۵۵ مخ کې تر ۵۹ مخ پورې د «تحریک روشنائی» ترعنوان لاندې د بایزید روښان یادونه سته.

۲۰ — تاریخ مختصر افغانستان — په دری ژبه :

د پوهاند عبدالحی حبیبي تألیف چې د ۱۳۹۹ ه ش کال د وږي د میاشتې په لومړۍ ورځ د افغانستان اکیډمۍ د تاریخ ټولنې له خوا د کابل په دولتي مطبعه کې له چاپه راوتلی دی.

ددې کتاب ددوهم ټوک په شپږمه برخه او ۸۳ مخ کې تر ۶۲ مخ پورې د روشانیان ترعنوان لاندې د بایزید روښان یادونه راغلې ده.

۲۱ — تاریخ مرصع په پښتو ژبه:

د خوشحال خان خټک د نمسي افضل خان د اشرف خان د زوی تألیف چې په ۱۳ مخ کې د بایزید روښان د یادونې عنوان داسې لیکي :

ذکر مشتمل په احوال د پیر روښان او د ده اولاد چه په دا ملک د کابل د صوبې څه نیک و بد دده او دده د اولاد په سبب واقع شوی دی.

ACKU

۲۲ـــ تذکرة الابرار والاشرار ـــ په دري ژبه :

د آخون درویزه تألیف چي په ۱۳۰۹ ه کال د هندوستان په هندو پریس مطبعه کې چاپ او خپور سوی دی ۰

د دې کتاب په ۱۳۵ مخ کې (د تذکرۀ سیوم) تر عنوان لاندې د بایزید روښان غندنه سوې ده او په ۱۳۸ مخ کې ئې د بایزید روښان د کتاب (خیرالبیان) په باب خبرې لرې ۰

۲۳ـــ حالنامه ـــ په دري ژبه :

د دبستان المذاهب مؤلف لیکلي دي چي بایزید روښان خپل حالات په یوه کتاب کې کښلي دي، چي نوم ئې حالنامه ، و او بیا د اورنگزیب په وخت کې د ده د کورني یو عالم مرید علي محمد بن ابابکر کندهاري چي تخلص ئې مخلص و ، هغه حالنامه بیا ترتیب کړه د بایزید روښان او د هغه اولاد ژوند پېښې ئې په تفصیل و لیکلې، د دې کتاب اصلي نسخه د علیگړ په سبحان الله لائبریري کې ده ، نقلونه ئې یو د پنجاب د یونیورستۍ او بل د پېښور د پښتو اکیډېمۍ سره سته ۳۸۳ مخونه لري ۰

۲۴ـــ حیات افغاني ـــ په اردو ژبه :

د افغانستان تاریخ مشهور په حیات افغاني د محمد حیات خان تالیف چي په ۱۸۶۵م= ۱۲۸۲هش کال لیکلی سوی او په ۱۸۶۷م کال چاپ سوی دی، له ۱۵۵ مخ څخه تر ۱۵۸ مخ پورې د پیرتاریک تر نامه لاندې د بایزید روښان یادونه لري۰

۲۵ ـــ خیرالبیان ـــ په پښتو ، دري ، هندي او عربي ژبو:

دا د بایزید روښان نامتو او مشهور کتاب دی چي د ۱۹۶۷م کال د جون په میاشت د حافظ محمد عبدالقدوس قاسمي په ترتیب او تدوین او حواشي او د مولانا عبدالقادر په پېژند گلو او د ښاغلي خیال بخاري په اهتمام د پېښور په خیبر میل پریس کې چاپ سوی دی ۰

ACKU

دا کتاب سربیره پردې چې د بایزید روښان مذهبي افکار څرګندوي په مقدمه کې ئې د مولانا عبدالقادر ترپېژند ګلو وروسته د مولانا محمد عبدالقدوس قاسمي له خوا داموضوعات څېړلي سوي دي:

۱-د بایزید انصاري کورنۍ او ابتدائي حالات.
۲-د بایزید علمي زده کړه .
۳-د بایزید طریقت او د پیرۍ او مریدۍ سلسله .
۴-د بایزید اختلاف د پلار سره.
۵-د بایزید د دعوت خپریدل .
۶-د آخون درویزه مخالفت .
۷-د بایزید مبارزه د هند دامپراتورۍ سره.
۸-د بایزید اولاد.
۹-د روښانیانو سیاسي موقف.
۱۰-د بایزید د اولاد شجره .
۱۱-د بایزید خلفاً .
۱۲-د بایزید تصنیفات .
۱۳-د خیرالبیان پیغام او د بایزید مسلک او نور.

PROPERTY OF
ACKU

ACKU

۲۶ــ دافغانستان پیبلیک ــ په پښتو ژبه:

د پوهاند عبدالحی حبیبي لیکنه چه په ۱۳۵۳ هش کال د کابل په دولتي مطبعه کې د بیهقي کتاب خپرولو د مؤسسې له خوا چاپ او خپور سوی دی .

د دې کتاب د لومړي ټوك په لاندې مخو کې د بایزید روښان یادونه راغلې ده :

۱۲۳، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۵، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰.

۲۷ــ دافغانستان تاریخ ــ په روسي ژبه:

د ښاغلي رومودین روسي نومیالي لیکوال تألیف چې په ۱۹٦۵ م کال په مسکو کې چاپ او خپور سوی دی .

د دی کتاب د دوهم ټوك په ۳۳ مخ کی تر ۴۸ مخ پوری د بایزید انصاری او روښانی نهضت تر عنوان لاندی د بایزید روښان یادو نه سوی ده(۱).

۲۸ــ دبستان مذاهب ــ په دری ژبه:

د موبد ذوالفقار علی(؟) تألیف چی په ۱۰۵۵ ه ق کال تألیف سوی، او په ۱۳۲۱ ه ق=۱۹۰۴ م کال د هندوستان د کانپورد نولکشور په مطبعه کی چاپ سوی دی:

د دی کتاب په ۳۰۴ مخ کی تر ۳۱۱ مخ پوری تر دی عنوان لاندی د بایزید روښان یادو نه سوی ده:

«تعلیم نهم از کتاب دبستان در حال روښانیان مشتمل بر سه نظر: نظر اول در ظهور میان بایزید و بعضی از سخنان او. نظر دوم در لختی از حالتش. نظر سوم در ذکر فرزندانش».

۲۹ــ د پښتو دادب تاریخ ــ په پښتو ژبه:

د پوهاند صدیق الله رښتین تألیف چی په ۱۳۲۵ ه ش کال د پښتو ټولنی له خوا د کال په عمومی مطبعی کی چاپ سوی دی.

د دی کتاب په ۳۳، ۳۴ مخو کی د «میاروښان» تر نامه لاندی د بایزید روښان یادو نه راغلی ده.

۳۰ــ د پښتو د ادبیاتو تاریخ ــ په پښتو ژبه:

دا کتاب د پوهاند عبدالحی تألیف دی، چی په ۱۳۴۲ ه ش کال د پښتو ټولنی لخوا د کابل په دولتی مطبعه کی چاپ او خپور سوی دی. د دی کتاب د دوهم ټوك د لسم څپر کی په ۲۵۰ مخ کی بیا د کتاب تر پایه یعنی تر ۳۶۸ مخ پوری د (پیر روښان، او دده د نثر مکتب او د پښتو فنی نثر) تر عنوان لاندی خورا محققانه او عالمانه لیکنه سوی ده، چی نه یوازی د بایزید روښان ادبی خوا پکښی څیړلی سوی ده، بلکه د پیر روښان او دده د کورنی ملی کار نامی او د هند د مغولو سره د دوی مبارزی او د روښان نهضت او جنگونه او دده دعوت او د خلقو رجوع، او د

---

(۱) د ښاغلی معتمد یادداشت.

ACKU

بایزید تصایح، او بیا دده علمي او ادبي آثار، او دده د مشهور کتاب خیرالبیان موضوع او مباحث، او د بایزید عرفاني او سیاسي افکار په مفصل او مشرح او مستند ډول راوړه سوي دي.

۳۱ــ د پښتو د قلمي نسخو کتلاګ ــ په انګریزي ژبه:

ددې کتاب په لومړي او ۵۹، ۶۱، ۶۴ مخو کې د بایزید روښان یادونه راغلې ده.

CATALOOGUE OF PASHTO MANUSCRIPTS IN THE LIBRARIES of the ERITIST ISLES

دا کتاب په ۱۹۶۵ کال د JAMES FULLER BLUMHARDT, او D.M. MACKENZIE M.A. PH. D. له خوا ترتیب او د برېټش موزیم له خوا په لندن کې چاپ سوی دی.

۳۲ــ د پښتونستان مسئله د حق خودارادیت په رڼا کې ــ په پښتو ژبه:

د ښاغلي محمد ابراهیم عطائي تألیف او تدوین چې د ۱۳۴۸ ه ش کال د وږي په نهمه نېټه د افغانستان د قبائلو د ریاست له خوا خپور سوی دی.

ددې کتاب په ۷۱ مخ کې (د روښان نهضت او جنګونه) تر عنوان لاندې تر ۷۹ مخ پورې د بایزید روښان یادونه سته.

۳۳ــ د دولت دیوان ــ په پښتو ژبه:

قلمي نسخه د بایزید روښان د تصوف او سلوک په باب کې لویه قصیده لري چې یو بیت ئې دا دی:

بل صفت به د بازید مسکین بیان کړم
خاص و عام لحني و نغوږي په غوږو نو

او د پای بیت ئې داسې دی:

د معنی شاهد به مخ در ته ځرګند کا
که په دا کلام عمل وکړي پښتو نه

ACKU

(ددې قصيدې نور بيتونه د ښاغلي قيام الدين خادم د بايزيد روښان په کتاب کې اقتباس سوي دي) ۰

پرپوړتني قصيدې سربېره دولت خوګاني هم د بايزيد روښان ستاينه لري، وايي :

هر طالب چې عمل کا مقصود به مومي
چې مريد دور مړ بايزيد مسکين شه

* * * *

رب يا رب زما سبق و ، په دانن شپه
له ژوندونه مې رمق و ، په دانن شپه
پير روښان لکه ملاح مدد ئې راکړ
په ګرداب کې مې زورق و ، په دانن شپه
توره شپه مې لکه ورځ هسې روڼا کړه
داشنا د مخ رونق و ، په دانن شپه

* * * *

او داسې نورې ډېرې ستاينې لري چې د ښاغلي خادم د بايزيد روښان په کتاب کې هم اقتباس سوي دي ۰

د روښانيانو ملي نهضت او د شپاړسمې او اوولسمې پېړۍ د پښتو په ادبياتو کې ئې انعکاس = په روسي ژبه :

د پوهاند اسلانوف نوميالي روسي ختيځ پوهاند پېژندونکي او پښتو پېژاندلېکنه چې يوه برخه ئې د ښاغلي معتمد له خوا په پښتو ژبه راړوليې سوي او په ۱۳۴۸ ه ش کال د غوائي په مياشت د کابل په مجله کې خپره سوې ده، او هم څو واره پخپله د اسلانوف له خوا د شرق پېژندنې په مختلفو سيمينارونو کې لوستل سوې ده۰

د فيوډالي انکشاف او د پښتنو د دولت تشکيل ـــ په روسي ژبه:

د ښاغلي رسنېر روسي نوميالي ليکوال تأليف چې په ۱۹۵۳ کال د مسکو د علومو د اکاډيمۍ له خوا چاپ او خپور سوی دی ۰
ددې کتاب د څلرم باب له ۲۷۳ مخ څخه تر ۳۳۳ مخ پورې د بايزيد روښان د نهضت يادونه سوې ده (۱)

---

(۱) د ښاغلي معتمد يادداشت

ACKU

۳۶ ـ د کریمداد دیوان ـ په پښتو ژبه :

چې په ۱۹۶۳ م کال د ښاغلي خیال بخاري په مقدمه د پېښور د پوهنتون د پښتو اکېډیمۍ له خوا په پبلک آرټ پریس کې چاپ او خپور سوی دی .

دا کریمداد د آخون درویزه زوی کریمداد نه دی ، بلکه داد بایزید روښان له مریدانو او پیروانو څخه و ، چې تر ۱۰۲۸ ھ وروسته د هند په شمس اباد کې زېږېدلی او په ۱۰۵۶ ھ کال کې ئې شعر وایه چې دا نېټه په یوه بیت کې داسې څرګند وي :

کریمداد دا بیان کښلی
په زر شپږ پنځوسم کال دی

دا په دري ژبه هم شعر وایه چې د دیوان په پای کې ئې نمونې راغلې دي .
د کریمداد د دې دیوان په ۹ مخ کې تر ۳۰ مخ پورې د بایزید روښان او د هغه د اولادې یادونه راغلې ده او هم پخپله په دیوان کې څو ځایه د کریمداد له خولې د بایزید روښان ستاینې سته چې دوه بیته ئې دادي :

کریمداد حکمت موندلی
له روښان د دین سقراط
(۶۹ مخ)

دا حکمت ئې دی موندلی
له روښان ارسطالیس
(۶۵ مخ)

۳۷ ـ د میرزاخان انصاري دیوان ـ په پښتو ژبه:

میرزاخان د نورالدین زوی او د بایزید روښان نمسی د پښتو ژبې نومیالی شاعر پخپل دیوان کې څو ځایه د بایزید روښان ستاینه لري چې څو بیته ئې دادي :

د میرزا کلام شیرین شو   پیر روښان له برکته

* * *

واړه عیب و هنر خپل په خپله ګوري
د میرزا کلام روښان شو له سراجه

د مرزا په خېر به حق گواهی ولی
د توحید څراغ روښان دی که ضیا وړی

* * *

د مرزا په مخ قدم ږدی
پیر روښان د حق عینک

* * *

دا قدسی جامی دی واغوستې روښانه
د فقیر مرزا په کسی کښی لیده وی

* * *

ای مرزا د ولایت نښانه دا ده
چی کثیف صورت روښان کا بې آتشه

* * *

ای مرزا روښان په هرلوری جلوه کا
د تبریز آفتاب راو خوت له بنیره

* * *

د مرزا په خوله و ئېرم
یو روښان بې رنگه زه یم

* * *

او داسی نور ستاینی . . .

۳۸ — روحانی تړون — په پښتو ژبه :

دا کتاب د ښاغلی عبدالحلیم اثر افغانی تألیف دی په ۱۰۷۲ مخو کی د دارالاشاعت باجوړ (مالاکنډ ایجنسی) له خوا د ۱۹۶۵م کال د اکتوبر په میاشت کی چاپ سوی دی او په ۵۳۴ مخ کی ئې «د روښانیه حلولیه باطنیه فرقو دور» تر عنوان لاندی تر ۵۴۱ مخ پوری د پیرروښان یادونه کړی ده .

ACKU

۳۹ ـــ روښانیان د مغلو تاریکیان ـــ په پښتو ژبه :

د ښاغلی عبدالاکبرخان تألیف چې په ۱۶۰ مخو کې د ۱۹۶۶ م کال د اکتوبر په ۲۴ د پیښور د قصه خوانی د بازار د ادارهٔ اشاعت سرحد له خوا چاپ سوی دی او ښاغلی خیال بخاری ور باندی مقدمه لیکلی ده .

۴۰ ـــ صراط التوحید ـــ په دری ژبه :

دا کتاب د بایزید روښان تألیف دی چې دیو ایکت په ډول ئې لیکلی او د خلیفه دولت په لاس ئې د هند مغولی پاچا اکبر ته لیږلی و .

دا کتاب په ۱۹۵۲ م کال ښاغلی عبدالشکور د پیښور د موزې پخوانی مهتمم چاپ کړی چې پوسل او شپاړس مخونه لری ، او سړي د پرش مخه ئې خپل سرگذشت په دری ژبه لیکلی او پاته کتاب ئې په عربی او دری لیکلی د کتاب په پای کی ئې راوړی دی چې دا کتاب په ۹۷۸ هجری کی لیکلی سوی .

۴۱ ـــ عمل صالح ـــ په دری ژبه :

موسوم په شاهجهان نامه د محمد صالح کنبو لاهوری تألیف چې د بنگال د رایل ایشیا تیک سوسایټی له خوا په ۱۹۳۹ م کال د کلکتې په بپتست مشن مطبعه کی چاپ سوی دی .

د دی کتاب د لومړی ټوك په ۳۶۳ مخ کی تر لاندی عنوان لاندی د روښانیانو یادونه راغلی ده :

« بیان محو آثار ور سوم بدعت که درمیان طوایف افغانان کوه نشین بسرحد کابل شیوع و وقوع یافته بود از توجه اشرف » تر ۳۷۹ مخ پوری ...

۴۲ ـــ فخرالطالبین :

د بایزید روښان کتاب دی ، چې اوس ئې څه څرك نسته یوازی د حالنامې مؤلف لیکلی دی چې بایزید خپل یو خلیفه یوسف د فخرالطالبین د کتاب سره بدخشان ته لیږلی و .

ACKU

۴۳ــ قاموس الاعلام ــ په ترکي ژبه :

د شمس الدين سامي تأليف چې په ۱۳۰۶ ه کال د استانبول د مهران په مطبعه کې چاپ سوی دی ۰

ددې کتاب ددوهم ټوک په ۱۲۳۵ مخ د بايزيد روښان داسې يادونه سوې ده :

د اکبرشاه په زمانه کې په افغانستان کې زېږېدلی او له نوميالیو صوفيانو څخه و، چې لقب يې پير روښان و او ده يوه روښنې طريقه ايجاد کړې وه او د افغانستان په غرو کې يې يو کوچنی حکومت تشکيل کړی و ۰

۴۵ــ کابل کالنی ــ په پښتو ژبه :

د پښتو ټولنې له خپرونو څخه چې په ۱۳۲۰ ه ش کال په کابل کې چاپ او خپره سوې ده ۰

ددې کالنی په ۲۰۳ مخ کې تر ۲۱۶ مخ پورې د ښاغلي قيام الدين خادم په قلم د « مياروښان » تر عنوان لاندې د بايزيد روښان يادونه ليکلې سوې ده چې فرعي عنوان يې داسې دی :

« د پښتو د نثر تاريخي تطورات او د نثارانو تذکره »

۴۶ کابل مجله ــ په پښتو ژبه :

د پښتو ټولنې مياشتنۍ خپرونه ــ د ۱۳۴۸ ه ش کال د غوايي او د ۱۹۶۹ م کال د اپريل او مې د مياشتو گڼه د ير اسم مخ د « روښانيانو ملي نهضت » تر عنوان لاندې د م، گ اسلانوف روسي نوميالي پروفيسر او پښتو پوهاند ليکنه، چې ښاغلي معتمد شينواري يې له روسي څخه په پښتو ترجمه کړې ده ۰

او د کابل مجلې د پورتنۍ گڼې تر ۱۹ مخ پورې خپره سوې ده ۰

۴۷ــ کابل مجله ــ په پښتو ژبه :

د افغانستان د پښتو ټولنې مياشتنۍ مجله د ۱۳۵۰ ه ش کال د تلې او ۱۹۷۱ م د سپتمبر او اکتوبر د مياشتو ۶۲۲ گڼه چې په ۵۸ مخ کې يې

ACKU

تر ۶۸ مخ پورې د روښانيانو او د مغلو مبارزې تر عنوان د ښاغلي غلام سرور شريفي ليکنه خپره سوې ده چې تر بايزيد د مخه د پښتنو پر سياسي او اقتصادي وضع او د پښتو سره د مغلو پر رويه باندې ئې د اسلانوف د «روښانيانو خلقي نهضت» په رڼا کې رڼا اچولې ده او نور بيا هم لري .

۴۸ــ کابل مجله ــ په پښتو ژبه :

د ۱۳۵۱ هـ ش کال د چنګاښ او د ۱۹۷۲ م کال د جون او جولای د ۶۳۰ ګڼې په ۵ مخ کې تر ۹ مخ پورې د «بايزيد پير روښان» تر عنوان لاندې د ښاغلي محمد صفدر رسا لارزې يوه ليکنه خپره سوې ده .

۴۹ــ لغتنامه ــ په فارسي ژبه:

د دهخدا تأليف چې د ۱۳۴۸ هـ ش کال د خرداد په مياشت په تهران کې چاپ او خپور سوی دی ، او د «ب» په رديف ۶۱۸ مخ کې د «بايزيد» تر نامه لاندې داسې ليکي :

«بايزيد انصاري از صوفيهٔ زمان اکبر شاه در افغانستان ملقب به پير روشن بود ور جوع به قاموس الاعلام ترکي ج ۲ ص ۱۲۳۵ شود .

۵۰ــ ماثر الامرأ ــ په دري ژبه :

د صمصام الدوله شاهنواز خان تأليف او په ۱۷۹۰ م کال په کلکته کې د بنګال د ايشيا تيک سوسايټۍ له خوا چاپ او خپور سوی دی .

ددې کتاب د دوهم ټوک په ۲۴۲ مخ کې د رشيد خان انصاري تر نامه لاندې د بايزيد روښان يادونه سوې ده .

۵۱ــ ماثر الامرأ ــ په اردو ژبه :

دوهم ټوک ۲۴۴ ، د پروفيسر محمد ايوب قادري ترجمه چې د ۱۹۶۹ م کال د اګست په مياشت د لاهور د اردو بورډ له خوا چاپ او خپور سوی دی تر ۲۵۲ مخ پورې د رشيد خان انصاري تر نامه لاندې د بايزيد روښان يادونه سته .

۵۲ ـــ مجاهدات روشانیان علیه تجاوزات امپراطوری مغل هند ـــ په دری ژبه :

د۱۳۲۹ ه ش کال بەسر کی دعبدالرؤف بینوا یوەلیکنەد کابل د«اصلاح» دو رڅپانۍ په لومړی مخ کی خپره سوی ده .

۵۳ـــ مخزن الاسلام ـــ په پښتو ژبه :

دآخون درویزه مشهور تألیف چی‌د ۱۹۶۹ م کال په فبروری دپېښور دپښتو اکیډیمۍ په اهتمام په حمیدیه پریس کی چاپ سوی دی او سید تقویم الحق کاکاخیل وربانډی او پرده مقدمه لیکلی‌ده چی د مقدمی د «ا» له مخ څخه تر «سه» مخ پوری د «آخوند درویزه او بایزید انصاری» ترعنوان لاندی یادونه لری او هم پخپله د مخزن دمتن پەلومړی مخ ، او ۱۲۲ مخ کی تر ۱۳۶ مخ پوری دبایزید روښان غندنه ده او لکه څنګه چی آخوند درویزه ددی کتاب په سر او پای کی لیکی دمخزن الاسلام دلیکلو سبب دبایزید روښان وجود ؤ دا کتاب «پەمخزن درویزه» او«مخزن پښتو» او «مخزن آخون» هم مشهور دی ، لکه خوشحال ختک چی وایی :

که ژوندی شی افلاطون
پەسوات کی و نیسی سکون
اکوزیو ته بیان کا
کتاب نه د فنون
هدایه کفایه دواړه
په پښتو کاندی موزون
دوی بەوایی چه داڅه دی
«مخزن» به دی «دآخون»
نیشکر به غوایه څه کا
پەوابه ئی دی ژوندون

ACKU

۵۴ــ مقصود المؤمنین ــ په عربی ژبه:

د بایزید روښان یو وړوکی کتاب دی چې د خپل زوی شیخ عمر په غوښتنه ئې لیکلی یوویشت فصلونه لری چې دا موضوعات پکښې راغلی دی.

۱ وعظ و نصیحت
۲ عقل
۳ ایمان
۴ خوف
۵ رجاء
۶ نفس
۷ شیطان
۸ قلب
۹ روح
۱۰ دنیا
۱۱ آخرت
۱۲ توکل و قناعت
۱۳ توبه
۱۴ تر ۲۱ فصله له شریعت څخه تر سکونت پورې د سیر او سلوك اته مقامات.

دا کتاب لا چاپ سوی نه دی خود مرحوم استاد ډاکټر محمد شفیع لاهوری په کتابتون کې ئې یوه قلمی نسخه سته چې د مولانا عبدالقدوس قاسمی په قول اوس پروفیسر سیرولی خان ورباندی کار کوی په ترتیب، تحشیه او ترجمه ئې بوخت دی.

وایی چې دا کتاب تر خیر البیان وروسته د بایزید روښان د مریدانو په نزد ډېر متبرك باله کېده.

د دی کتاب یوه قلمی نسخه د تاجیکستان (دوشنبې) په کتابتون کې هم سته.

۵۵ــ مکتوبات:

د اورینټل کالج میګزین د ۱۹۵۵ م کال د فبروری د ګڼې په ۴۹ مخ کې ډاکټر جهانګیر لیکلی دی:

«پیرروښان کی مکتوبات مین هی که ابراهیم دانشمند مدینه کی رهنی والی تهی»

مولانا عبدالقدوس قاسمی ورباندی زیاتوی چې «خدای ته معلومه ده چې د «پیر روښان مکتوبات» د ده د خطونو مجموعه ده که دا هم د حالنامې ذکر دی».(۱)

---

(۱) د خیر البیان مقدمه ۵۰ مخ.

۵٦ ــمنتخب‌التواریخ: په‌دری ژبه:

دعبدالقادر بن ملوك شاه بداونی تألیف په ۲۹۹، ۳۳٦، ۳۳۹، ۳۵۳ مخو کی تردی عنوانو لاندی:

۱ ــ مباحثهٔ اهل اسلام با انصاری.

۲ــ ذکر پیرروشنائی.

۳ ــ محاربه با افغانان روشنائی.

۵۷ــ میخانهٔ رازــ په دری ژبه منظومه:

د ظفرخان احسن له طبع څخه چی قلمی نسخه ئی د پوهاند رشاد په کتابتون کی سته او ما هلته ولوستله ظفرخان د هند د مغلی پاچا جهانگیر(۱۰۱۴= ۱۰۳۷ هق) له‌خوا له (۱۰۳۳ هق) کال څخه تر۱۰۳۸ هق کاله‌پوری د کابل والی او دروښانیانو دښمن وه٠ده د بایزید روښان د نمسی احداد د سرېتنی پیښه دیوه دښمن په حیث داسی لیکلې ده:

بعهد جهانگیر فرمان روا
نهالم چنین یافت نشوونما

زاخلاص وخدمت شدم سرفراز
سراداد زابنای جنس امتیاز

عطا کرد شاهم ز روی کرم
خطاب ظفرخان و طبل و علم

بکابلستانم فرستاد شاه
که‌دارم رعیت زدشمن نگاه

ز کابل کنم دور بیداد را
ز جا بر کنم بیخ احداد را

گه ز خصمتم شاه باجود و داد
یکی فیل با خلعت خاص داد

ز روی کرم دادم آن شهریار
دیگر تیغ با خنجر زرنگار

ACKU

ز لطفم شهنشه طلب کرد پیش
سر افراز کردم بپا بوس خویش

بکابل چورخصت نمودم پدر
سپه کرد همراه با سیم وزر

بیا وایی: بحکم جهانگیر گیتی ستان
بهتنبیه احداد گشتم روان

ز احداد چون سر نمودم سخن
ز اصل ونژادش ز من گوش کن

(تردی وروسته نو دبایزید په غند نه کی بیتونه او بیا د هغه دزوی جلال الدین د سړیتوب قیصه لیکی.)

۵۸ــورکه خزانه ــ په پښتو ژبه «دوهم ټوک»:

دښاغلی همیش خلیل تألیف چی د ۱۹۶۰ م کال دد سمبر په میاشت د پیښو ر دښار د جهانگیرپوره د بابوحیدر روډ د دار التصنیف له خوا چاپ سوی او خپور سوی دی .

د دی کتاب په لومړی مخ کی تر ۵۳ مخ پوری د بایزید انصار ی تر نامه لاندی د بایزید روښان د ژوند پیښی راغلی دی چی دده تر نامه لاندی د میرزاخان انصاری دا بیت لیکلی سوی دی:

دافقیر مرزا ښاد میا روښان کا
چی دانش ئی د کل علم سربلند دی لکه شمع

۵۹ــوږمه مجله ــ په پښتو ژبه :

د افغانستان د پوهنتون د ادبیاتو د پوهنځی خپرونه شپږم کال د ریمه گڼه د ۱۳۴۱ هش کال د زمری او وږی د میاشتو، دعبدالله انصاری او بایزید انصاری تصوف تر عنوان لاندی د پوهاند صدیق الله رښتین لیکنه په ۱۳ مخ کی تر ۳۴ مخه پوری.

ACKU

دخیرا لبیان لیکدود

د

پوهاند عبدالشکور رشاد

ACKU

دخیر البیان لیکدود

د پښتو پخوانۍ الفبې :

په پښتو لیک کې چې اوس کوم توري Graphemes پکارېږي، زیاتره یې له عربي الفبې څخه اخیسته‌سوي دي، د پاته خالصو عجمي ږغونو Phonemes له پاره ټاکلي توري هم دعربي الفبې د نښو Symbols پېښې دي اودا نه ده معلومه چې تردغوتورو پخوا د پښتو لیک څنګه ؤ؟

فاضل استاد پوهاند عبدالحی حبیبي کښلي دي :

«دغه‌خبره تر اوسه پوري د پښتو ژبې څېړونکو ته‌نه‌ده څرګنده چې‌تردغې‌عربي‌ډوله الفبې پخوا پښتوپه کومو تورو څنګه کښل کېدله؟ ـ اودالفبې‌نوم‌یې‌څه ؤ؟ (۱)

مګر د پېښور لیکوال ښاغلی قاضي عبدالحلیم «اثر» سالارزي د خپل کتاب «پښتو ادب» په ۹۳ مخ کې کښلي دي : «د پښتورسم‌الخط داسلام‌نه‌وړاندې پالي

---

(۱) وګورۍ : تاریخ خط ونوشته های کهن افغانستان ۱۱۶ مخ.

او خروشتي وه . » (۲)

د ښاغلي «اثر» په دغه لیکنه کې د لیک د یوه سیستم په توګه د پالي ذکرساته د تأمل وړ ښکاري ، ځکه چې پالي Pàli د یوې خاصې هندو آریایي ژبې نوم دی (۳) چې د حضرت عیسی (ع) تر زوکړې پنځه شپږ سوه کاله پخوا د هندوستان په ځینو شمالي سیمو کې د آریایي توکم خلکو ویله ، د بودهامت دیني کتابونه او د هندوستان د مشهور راجا آشوکا (۲۷۰-۲۳۲ ق م) زیاتره ډېر لیکونه (کتیبې) په دغه ژبه کښلي دي ، دغه ژبه له بودایي دین سره سیلون ته تللې او اوس هم هلته د یوې مذهبي ژبې په توګه پاتې ده . (۴)

د «هندي شبدارتهه پاریجات» په ۵۲۵ مخ کې د پالي ژبې په باب داسې لیکلي دي :

«پالي ژبه د خپل تاریخي دریځ له مخې د سنسکریت او ماګدهي پراکریت ترمنځ واقع وه . »

مګر د «آریایي ژبانیس» په ۵۵ مخ کې راغلي دي :

«پالي ژبه له معیاري سنسکریت څخه نه ده راوتلې او په دغه ژبه کې ځینې داسې شاونډي suffixes سته چې له ویدي ژبې سره نېغ اړیکې لري .

---

(۲) د پښتو ادب په ۹۳ مخ کې د ښاغلي اثر بشپړه لیکنه داده :

«د پېښور د محمد یونس خان تألیف «د پښتنو تاریخ» نه یو روایت چې ماته را رسېدلی دی وایي چې د جاپان د شهنشاه میکاډو په کتب خانه کښې د مهاتما بدها د مذهب یو کتاب دی ، رسم الخط یې پالي یعنې خروشتي دی ، او ژبه پښتو ده ، غالباً چې د بلخ په شاوخوا کښې ایکل شوی دی .

د دې نه معلومیږي چې پښتو رسم الخط د اسلام نه وړاندې پالي او خروشتي وه.»

(۳) په لغت کې «پالي» د کتاب متن ته وایي ، وروسته وروسته دغه کلمه د متن د ژبې په معنی باب سوې ده. (وګورئ : آریایي ژبانیس ۵۵ مخ د سدهیشوروما تألیف) .

(۴) وګورئ : د Pàli yazik مقدمه ، د ماسکو چاپ (په روسي ژبه) .

ACKU

د آشوک اعظم په کتاب کې هم د «پالي» ذکر د يوې ژبې په توګه داسې راغلی دی:
«پالي د راجا آشوکا د کتيبو ژبه وه، دغه کتيبې د ملک په ختيځو سيمو (هندوستان) کې په براهمي خط له کيڼې خوا څخه ښۍ لورته کښل سوې دي، خو د آشوکا د پاچهۍ په شمال غربي خاوره کې دده کتيبې په خروشتي xarosthi خط ليکلې دي چې له ښۍ خوا څخه کيڼ لورته کښل کېده.»(۵)

له دغو پوره تشريحاتو (تفصيلاتو) څخه له ورايه څرګندېږي چې پالي ژبه ده نه ليک دود ـ زه ګمان کوم له پالي خط څخه به د ښاغلي «اثر» مراد براهمي خط وي چې په هندوستان کې ددې پروخطونو سرچينه ده، آن دا چې سيلوني، برمايي، تبتي او سيامي الفباوې هم ځني راوتلې دي. (۶)

د نوموړي «اثر» د را اخيستل سوې وينا دا برخه چې «تر اسلام پخوا د پښتو خط خروشتي وه» څه ارزښ لګوي؟ خروشتي رښتيا هم د يوه خط نوم دی، دا خط تر هغه وخته پورې چې د براهمي ليک تر اغېزې نه و لاندې سوی، د پښتو د اوسني ليک په شان له ښۍ خوا څخه کيڼ لورته کښل کېده، خروشتي ليک غالباً د حضرت عيسی (ع) تر زوکړې پنځه سوه کاله پخوا د هخا منشيانو د پاچهۍ په ختيزو سيمو کې له آرامي خط څخه را وتلی و، چې تر دريم قبل الميلاد قرنه پورې يې رواج او قبول درلود، او له دريم قبل الميلاد قرن څخه تر پنځم ميلادي قرنه پورې په ټوله پښتونخوا کې تقريباً نه سوه کاله باب و، له پښتونخوا سره د دغه اړيکي له امله خروشتي خط د باختري، اندو باختري او کابلستاني خطو په نومو هم ياد سوی دی. (۷) او مشهور ختيځ پوه H.H.Wilson پخپل کتاب Ariyana - Antique کې (چې په ۱۸۴۱ ع کال

---

(۵) وګورئ: آشوک اعظم د ډاکتر محمد حفيظ ليکنه ۸۲ مخ.

(۶) وګورئ: د Ashoka and his inscriptions دوهم ټوک ـ ۹ مخ.

(۷) د خروشتي ليک لپاره د کابلستاني خط اصطلاح مشهور ختيځ پوه (pawlman) راوړې ده.

په لندن کې چاپ شوی دی) خروشتي الفبې د آریانا الفبې Arianian-Alphabet په نامه یاده کړېده. (۸)

په پښتونخوا کې د آمو له غاړې را نیولې تر سیستان، کندهار، ژوب، کورمې پېښور، ټکسیلا، سوات، امب، باجوړ، هډه (ننګرهار) او نورو ګوټو پورې په هر ځای کې په دغه خروشتي لیک سره کښل شوي سکې، لوښي او کتیبې پیدا شوي دي، چې د لندن په برتش موزیم کې د ورد ګو د خوات د برین لوښي د لاهور په موزیم کې د امب د ډبرینه کتیبه، د ټکسیلا په موزیم کې د جولیان (A15) لمبر ستوپې ایکښې - د پېښور په موزیم کې ۱۱، ۲۱، ۲۳، ۲۸ لمبر کتیبې چې له جمال ګړی، خدو خیل او چارسدې څخه لاس ته راغلې دي، د خروشتي لیک غوره نمونې شمېرل کېږي (۹) د پېښور په شهباز ګړه (۱۰) او د هزارې په مانسهره (۱۱) کې د راجا آشوکا کتیبې هم په دغه لیک

---

(۸) وګوره: تاریخ خط و نوشته های کهن افغانستان ۱۲ مخ - د D.Diringer د کتاب The Alphabet روسي ترجمه ۳۹۸ مخ - رهنمای ټکسیلا ۱۳۵ مخ - افغانستان ۳۰۰ مخ.

(۹) وګوره:
A hand book of the inscriptionsGallery in the Peshawar museum
۱۳، ۲۱، ۲۳، ۲۹ مخونه، د رهنمای ټکسیلا ۶۵، ۱۳۳، ۱۳۵ مخونه
د رهنمای خط و نوشته های کهن افغانستان ۲۶، ۳۱، ۳۵، ۳۷ مخونه.

(۱۰) شهباز ګړه: یو کلی دی چې د پېښور شمال شرقي خواته له پېښوره څخه ۶۳ - اوله سر دانه څخه اووه اته میله لیرې واقع دی، د مغلو ودان کړی «لنګر کوټ» د شهباز ګړي څنګ ته پروت دی، د شهباز ګړي کتیبه غالباً په ۲۵۱ ق م کې کښل شویده. (وګوره: Alfavet ۲۰۶ مخ).

(۱۱) مانسهره: د چچ هزارې په ناوه کې یو کلی دی چې له ایبټ آباد ده څخه ۱۵ میله لیرې شمال خواته د پکهلي درې په خوا کې پروت دی.

ACKU

کښلی دی. (۱۲)

د خروشتي لیك په باب ددغو برنیو معلوماتو تر لوستلو وروسته کېدای سي دا خبره د لوستونکو زړه ته ولوېږي چې یو وخت به د پښتو لیك خروشتي ؤ، خو په دې شرط چې د یو بل لیك دود (رسم الخط) کړی د عربي او خروشتي لیکونو تر منځ دغه ځنځیر ته ور واوېږي.

مګر سره له دې شرطه هم زه پخپله په دغه باور ګمان ګڼوم او دښاغلي اثر حکم د تأمل وړ بولم، ځکه تر دې دمه پورې چې د پښتونخوا په سیمه کې یا تر هغې دباندې په خروشتي لیك کومې کتیبې، سکې او لوښي موندل سوي دي، په هغو کې داسې کومه کتیبه یا سکه یا لوښی ما ته نه دی معلوم چې د هغه پر لیکنه باندې دې دځینو پوهانو له خوا د پښتو ژبې حکم سوی وي او ګمان کوم ښاغلی «اثر» ته به هم داسې کومه لیکنه او حکم نه ؤ معلوم، کنه د خپلې خبرې ددرنښت او ټینګارله پاره به یې هرو مرو هغه د سند په توګه ښوولی وای.

البته موږ په دې پوهېږو: پښتونخوا ته د اسلام تر راتګ پخوا په دغه سیمه او یا ددغې سیمې په شاوخوا هیوادو کې لومړی آرامي، سبخي، دین دبیره، براهمي، یوناني، خروشتي او ورپسې آمدبیره، دیوه ناګری اوسردا الفبا وې باب وې، خو موږ دا هم باید ومنو چې تر اوسه پورې لا په باوري توګه نه یو خبر: زموږ هغو نیکه ګانو چې د اسلام تر منلو او یا پر دغه او بجه باندې د عربي ثقافت تر تسلط پخوا تېر سوي دي، له دغو الفباوو څخه کومه یوه د پښتو ژبې و لیك ته پکار وله که نه؟

---

(۱۲) وګورئ: یوسفزی افغان ۲۳۷ مخ ـ Ashoka د smith تألیف ۱۳۳ مخ ـ دپېښور موزیم د کتیبو رهنما، دمقدمې ۶ مخ.

ژه د عربي ثقافت تر تسلط پخوا د پښتو ژبې د لیك له پاره د کومې الفبا ټاکل تر هغه پورې ګران کار بولم چې تر اسلامي دورې د مخه د پښتو ژبې په روښنې یا منځنې یا هغه ته نژدې شکل کې کوم لیکلی سند لاس ته راځي او د Epigraphy په برکت دا ثابتېږي چې تر دغو اوسنیو مروجو تورو پخوا د پښتو ژبې لیك په کومو تورو کېده .

داوسنۍ الفبې مبدأ :

د پښتو لیکونو له پاره دغه اوسني مروج توري کله ټاکل سوي دي ؟ دا هغه پوښتنه ده چې د پښتو الفبې په تاریخ کې هرو مرو ورسره مخامخ کېږو ، او د اوسنیو معلوماتو له مخې یې جواب دادی :

د پښتو په باب چې تر اوسه پورې کوم کښلي آثار لیدل سوي دي ، د هغو له لوستلو څخه داراوزي چې د پښتو اوسنۍ الفبې د غزني د ستر تولواك سلطان محمودغازي (۳۸۷ - ۴۲۱ هـ ق) په زمانه کې جوړه سوې ده ، دخیر اللغات (چې په ۱۹۰۳ ع کال چاپ سوی دی) مؤلف قاضي خیرالله نوښاري(۱۳) د دغه کتاب په مقدمه کې کښلي دي :

« د پښتو ژبې د تاریخ اوائل حالونه بېخي په تیاره کې پراته دي ، خودا څرګنده ده چې دې سیمې ته د اسلام تر راتګك پخوا دغې ژبې ځانته تهجي توري نه درلوده او پښتو یوازې د وینا ژبه وه ، د سلطان محمود غزنوي په زمانه

---

(۱۳) د قاضي خیرالله نوړ مولفات دادي : ـ قاعده پښتو (۱۹۰۶ ع چاپ)، معلم پښتو ، پښتو بول چال، اتالیق پښتو ، د منارالحق د دوهم او څلورم باب ترجمه. How to speak Pashto? په نوښار کې چاپ سوي دي په اردو او پښتو ژبو کې نور آثار هم لري .

ACKU

کي دده وزیر (احمد بن) حسن میوندی (۱۴)، قاضي سیف الله وګماره چي د پښتو ژبي الفبې جوړه کړي .

نوموړی قاضي د عربي، پارسي او پنجابي وسندهي ژبو (۱۵) د الفباوو په مرسته د پښتوژبي د پخونو له پاره توری وټاکل او په دې توګه لومړی وار د پښتو الفبې منځ ته راغله . " (۱۶)

قاضي خیرالله د خپلي وینا د درښت او ټینګار له پاره د راوی نوم نه دی را وړی او نه یې د کوم کتاب حواله ورکړې ده ، خو د دغه مطلب لنډیز چي ښاغلي قاضي عبدالحلیم اثر د پښتو ادب په ۹۳ مخ کې رانقل کړ ید ی ، د مرآت الانساب بحث اقاغنه حواله یې ورته کښلې د، ، د پښتو الفبې د مبداء په باب د ښاغلي اثر خپله لیکنه داده :

---

(۱۴) احمد د کندهار د میوند اوسېدونکی د سلطان محمود غزنوی وزیرو، پلار یې د ناصر الدین سبکتګین (۳۶۶-۳۸۷) له خوا د بست حاکم و، احمد بن حسن میوندی د خپل لیاقت په لحاظ د بغداد له درباره د شمس الکفات لقب ګټلی دی ابوالفضل بیهقي یې په خپل تاریخ کې د خواجه بزرګ په خطاب یا دوی او دده د فهم، لیاقت او مړانې په ستاینه کې یې ډېر څه کښلي دی ، عروضي سمرقندي هم دده داوړی انشأ او فضیلت په باب په چار مقاله کې حکایتونه لري . لوی عالم او په عربي کې د ستاینې وړ شاعر او لیکوال و ، د غزنویانو د دربار ملک الشعراء عنصري او فرخي سیستانی دده په مدحه کې ډېری درنې قصیدې ویلي دی؛ د سلطان مسعود غزنوی (۴۲۱-۴۳۲ ه ق) په دربار کي هم دوه کاله وزیر و ، په ۴۲۴ ه ق کال په هرات کي مړ سو . قبر یې په میوند کې دی.

(۱۵) د پنجابي او سندهي ژبو له خاص ذکره څخه مطلب هغه هندوستاني ژبې دی چي پښتونخوا ته څرمه خلکو ویلې ، د پښتوژبي څلور ږغه (ټ، ډ، ړ، ڼ) له دغو ژبو سره شریک دی .

(۱۶) وګوری! د خیر اللغات لومړی حصه ، داردو مقدمې څلورم مخ.

ACKU

«د پښتو ژبې موجوده رسم الخط چې د عربي ژبې په نسخ خط باندې بنا دی ددې باني د سلطان محمود غزنوي علیه الرحمه وزیر (احمد بن) حسن میمندی گڼلای شي.»

د یوسفزی افغان د کتاب مؤلف ښاغلی الله بخش یوسفي غزنوي د خپل دغه کتاب د ۱۳۸ مخ په حاشیه کې د پښتو الفبې د مبداء په باب له احتیاط کار اخیستی دی او کښلي یې دي:

«ویل کېږي: د پښتو دغه اوسنی اصلاح سوی رسم الخط د سلطان محمود غزنوي په زمانه کې شیخ ابوالفتح را ایستلی دی.» (۱۷)

د ښاغلي یوسفي له دغې وینا ښکاره داراوزي چې د سلطان محمود تر زمانې (۳۸۷-۴۲۱ ه ق) پخوا به د پښتو الفبې وه، د سلطان محمود د په زمانه کې اصلاح سوه او نیمگړتیاوې یې بشپړې سوې.

مگر د دغو روایتونو په څنگ کې دا خبره هم د یادولو وړ ده، چې پیر روښان بایزید اور مړ (۹۳۱ - ۹۸۰ ه ق) پر قرآني (عربي) الفبې باندې د پښتو توري زیاتول د خدای په امر او الهام سره د ځان کار بولي، ده د خیر البیان په شروع کې ویلي دي:

«اې بایزیده! وکښه دغه حرفونه چې په هره ژبه سازیږي، د فایدې له پاره د آدمیان.

---

(۱۷) د یوسفزی افغان د ۱۳۸ مخ په متن کې «شیخ ابوالفتح» د سلطان محمود غزنوي وزیر ښوول سوی دی، کیدای سي چې له شیخ ابوالفتح څخه مراد د کندهار د بست اوسېدونکی ابوالفتح بستي وي، چې د سلطان محمود د پلار ناصرالدین سبکتگین (۳۶۶ - ۳۸۷ ه ق) منشي ؤ او د سلطان محمود په دربار کې یې هم تر ۴۰۰ ه ق پوري منشي توب کاوه، په ادب او انشا کې وتلی ؤ - په ۴۰۱ ه ق کال په ما وراء النهر کې مړ سو. (وگورئ: د افغانستان تاریخ دریم ټوک ۱۸۰ مخ).

ACKU

(بایزید وېلي دی): ته دانا یې له هر څیز، ما نه زده بېرون حرفونه د قرآن، او سبحان! (۱۸)

او بایزیده! د حرفونو کښل په تا دي، د حرفونو څرگندول و نمون و ښودل په ما دی، و کښه زما په فرمان په مانند د حرفونو د قرآن او کښېږده په ځینې حرفونو ټکي داغړ و ندی یا نورې نښانې ....» (۱۹)

د بایزید او رسږ (پیر روښان) پیرو، د دولت لوانی د خپل بومیا (مقتدا) خبره داسې نظم کړېده:

افغاني لفظ مشکل و، لوست، کو یښ نه شه
ورته وښوه، کښنده دیارلس حرفونه

مشهور ختیځ پوه جارج مارگنستیرن Georg Margenstern ناروېژی د روښانیانو دا ادعا داسې رد کړېده:

«که د پښتو دا رسم الخط خالص د بایزید ایجاد وای، نو اخوند درویزه به ځانله خپل رسم الخط ایجاد کړی ؤ او د خپل حریف پیروی به یې هیڅکله خوښه کړې نه وای» (۲۰)

فاضل استاد پوهاند عبدالحی حبیبی د پښتو ادبیاتو د تاریخ د دوهم توك په ۲۹۰ مخ کی کښلی دی: «دا مې ښکاری چي پیر روښان د پښتو ژبې ځینې حروف چي مخصوص اصوات لری او د عربي او پارسي حروفو له اشکالو څخه هغه اصوات نه زده کېږی په یوه مخصوصه رساله

ACKU

---

(۱۸) دلته «بیرون» کله د استثناء معنی لری، د ټولی جملې پارسی ترجمه داسې سوېده: «تو یی دانا، من نمی دانم بجز حروفهای قرآن، یاسبحان.»

(۱۹) وگورئ: خیرالبیان (۳-الف) مخ.

(۲۰) وگورئ: د خیرالبیان د مقدمې ۶۵ مخ - د پېښور چاپ.

کې ترتیب او توضیح کړل او د هغو د لیکلو شکل یې وټاکه، که څه هم د پښتو ژبې پخوا رسم الخط او کتب او آثار د راسو دل، خو په دغه وخت کې به هغه مهجور سوي وو، نو ځکه ده یوه څو پاڼې رساله پر ولیکله.

ځینې کسان داسې هم سته چې د خاصو پښتو ږغونو له پاره د تورو ټاکل دا خوند درویزه (۹۳۹ – ۱۰۴۸ هـ ق) کار بولي، (۲۱) او د مخزن الاسلام دغه لیکنه سندوي:

« دیگر معلوم باد! که چون بعضی حروف در الفاظ افغانی وهندوی ثقیل می آیند، بنا بر آن علامتی بر آن آورده میشود، تا معلوم گردد که این حرف ثقیل است، چنانکه «ب» چون ثقیل شود، سه نقطه در تحت او ایزاد گردد «پ» می شود وگاهی «ت» چون ثقیل شود جزمکه در تحت آن داد «ټ» می شود...» (۲۲)

د دغو ښاغلو دې خبرې ته نه دی پام سوی، چې یو خو د اخوند درویزه په دغه لیکنه کې (آورده میشود) مجهوله صیغه ده او فاعل نه ځنې معلومېږي بل (پ، چ، ژ، ګ) خو په پارسي کې هم سته او دغه څلور توري تر اخوند درویزه ترنو نه پخوا په پارسي الفبې کې وو، پاته سوه د پښتو توري که دا توري پخوا نه وو ټاکل سوي، نو «سحر» نومې کتاب به څنګه کښل کېده چې اخوند درویزه پخپله وایي دا د پښتو لومړی کتاب دی او دیو مفرو سره سته.

ACKU

د خیر البیان الفبې

موږ د مخه وویل چې د پښتو ژبې دغه اوسنۍ الفبې له عربي تورو څخه جوړه

---

(۲۱) دلته له خاصو پښتو ږغونو څخه زما مراد د پښتو ژبې هغه ږغونه دي چې په عربي او پارسي کې نسته.

(۲۲) وګورئ: مخزن الاسلام د ډهلي چاپ ۱۸۳ مخ – د پېښور چاپ ۱۳۷ مخ.

ده ، پخپله عربي الفبې اته ویشت توري Graphemes لري ، چې هر توری یې د یوه صوتي واحد Phoneme څرګندوی دی . (۲۳)

عربي رسم الخط semiticscript د اسلام په برکت په نړۍ کې تر عربي ژبې ، زیات خپور سوی دی ، پر عربي ژبو سربېره په اروپا کې د هسپانیې Aljamiah ژبه ، د بالقان په . تا هو وزمه کې ځینې سلاوي ژبې ، په افریقا کې بربري او soheli ژبې ، په آسیا کې پښتو ، پارسي، اردو ، ترکي او نورې ځینې ترکي الاصله ژبې په دغه لیک کښل کېږي .

د پارسي ژبې لیک چې پخپل وار عربي لیکه ته واوښت ، څلور صحیح توري consonants (پ ، چ ، ژ ، ګ) پر عربي الفبې زیات سول ، دا ځکه چې دغه څلور کانسوننټه په عربي ژبه کې نه وو . او په دې توګه نو د پارسي ژبې الفبې دو دېرش توري سوه ، د علت په تورو Long vowels کې عربي ژبې مجهوله یې او مجهول واو نه درلوده او دا رغونه عربو ته نا پېژندوی وه ، ځکه یې نو مجهول ویلل ، خو د هغو له پاره یې بېل توري Graphemes غوره نه کړل .

د پښتو ژبې له پاره چې د الفبې توري ټاکل کېدل ، اته توري (ټ ، څ ، ځ ، ډ ، ړ ، ږ ، ښ ، ڼ) نور پر زیات سول ، ځکه چې دغه اته رغه په پارسي او عربي

---

(۲۳) عربي الفبې له نبطي څخه اخیستل سوې ده ، تر ټولو لومړنۍ کتیبه (چې په هغې کې ځینې عربي توري کښل سوي دي) د دمشق په جنوبي شرقي سیمه «النمر» کې پیدا سوې ده او د لیکلو کال یې ۳۲۸ ع دی .
د فیض بخش نومي کتاب په پنځم مخ کې یا کښلي دي : عربي الفبې له عبري Hebrew الفبې څخه اخیستل سوې ده ، په عربي الفبې کې د عبري الفبې دوه و یشت توري راغلي دي ، شپږ توري (ث ، خ ، ذ ، ض ، ظ ، غ) عربو پرې زیاتې کړل چې ټول اته ویشت سول .

ژبو کې نه وو، په دې توګه نو د پښتو الفبې څلوېښتو توروته ورسېدله او تر عربي الفبې يې دوولس توري زيات سول. (۲۴)

مګر د روښانيانو مشهور شاعر دولت لواڼي (چې تر ۱۰۵۸ هـ ق کاله پورې يې ژوند يقيني دی) په پښتو الفبې کې پر عربي حروفو باندې زيات سوي توري ديرلس بولي او داسې وايي:

«ورته وشوه کښله ديارلس حرفونه»

د خيرالبيان په شروع کې چې د الفبې کومه رساله ګوتې سته په هغه کې هم ۱۴ توري راغلي دي (۲۵) او د (ګ) توري ليکښې په يوه بڼه دوه واره ليدل کېږي، د چاپي نسخې فاضل مقدمه ليکونکي هم د مقدمې په ۶۶ مخ کې دغه تکرار ته داسې اشاره کړېده:

«ګ: بايزد دوه ځله ليکلی دی، چې مونږ يې په فرق پوه نشو»

که د خيرالبيان په الفبې کې د (ړې) توري د (ډ) په بڼه نه وای او

---

(۲۴) د عربي الفبې لس توري (ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق) په پښتو ژبه کې خپل پږغونه نه لري او په قريب‌المخرجه پږغونو اوړي، د دغه لس توري پوالې په هغو کلمو کې ښکاريږي چې له عربي، پارسي يا نورو ژبو څخه راغلي دي لکه:

ثواب، حق، ثقه، عظيم، کاغذ، صبر، مرض، حبطه، ظلم، علي آباد، تعاون قتل او داسې نور ...

په پارسي ژبه کې د (ف، ذ) پږغونه پخوا هم وو، نور اته پږغونه يې په پارسي کې نسته.

(۲۵) لا (Lā)، : که څه هم د خيرالبيان په الفبې کې تر (ي) توري وړاندې راغلی دی خو په الفبې کې نه شمېرل کېږي ځکه چې دوه ګرافيمه (L+ā) دي. (لا) د عربي الفبې په اته ويشتو تورو کې هم نه دی حساب.

هغه کلمې چې د(ج̌) په غ بکښې ستنه ·لکه : موږك ، نغوږل او بوهېږي ، د خیرالبیان په اصلی نسخه کی د (مدك)؛(نغدل) ،(بوهید) په شکل نه و ای کښل سوی ـ نو موږ به دا گمان کړی وای چی (دوهم گاف) د(ج̌ـ ږ) پرځای را غلی دی او د هغو لهجو نما یندگی کوی چی(ج̌ـ ږ) گاف غو ندې وابی او یا یې دگاف مخرج ته نږدې تلفظ کوی او دا خبره به مو هېره کړې وای چی دوزیرو او مسیدو په لهجه کی دغسی تلفظی تعا مل ښخی نسته .

او که دخیرالبیان دالفبې ددواړو گافو نو په شکل کی لږ تغییر وای نو هم به موږ ویلی وای چی دد غه دوهم گاف ږغ Phoneme اوس له رواجه لوېدلی دی او هغه وخت به « دواخی » او شغنی ژبو په څېر پښتو ژبې هم دوه گافه د رلوده (٢٦).

تر څو چی دمکرر گاف په باب کومه نوې څېړ نه منځ ته راځی، زه دپورتنیو دلیلو نو له مخی دخیرالبیان الفبې غلوښتت توری شمېرم او پر عربی الفبې باندې ددوولسو تورو زیا توب سم بو لم .

دخیر البیان په الفبې کی چی داته ویشتو عر بی ږ غونو له پاره کو م توری ټاکل سوی دی له سین څخه پرته چی دپخوا نی پارسی په دوددې تکی ترلاندی ټکی نو رتو ری بې دعر بی الفبې له تورو سر ه هیڅ تو پیر نه لری او هغه څلور ږغه چی په عربی کی نسته او په پښتو او پارسی ژبو کی مشترك دی، د وه توری

---

(٢٦) دپا میری ژبو ددو هم گاف له پاره جارج مار گن ستیرن(ڰ)اوشاه عبدالله بد خشی دافغا نستان دخینو ژبو او لهجو په قاموس کی (گش)توری غوره کړی، دی ، لکه په واخی کی(خم گیگـ) دسرپناه اوسهب په معنی او په شغنی کی (غیثو بگشیند ک) دسرپوښ په معنی ـ د(گش)توری غونډ گاف او غین تر منځ تلفظ کېږی .

ACKU

(پ ، چ) يې له پارسي الفبې سره يو شي دي او دوه نورېچې (**کاف**) او (**ژي**) دي ، داسې توپير لري .

ګ: عجمي کاف په پارسي کې (گ) کښل کيږي ، يعنې د کاف توري ته دوهم مرکز ورکوي ، لکه : گردن ، لگام ، رگ د برهان قاطع (بمبئ چاپ) په مقدمه کې د کاف توري (ڮ) را غلي دي ، يعنې تر عربي کاف لاندې يې درې ټکي کښلي دي .

په خيرالبيان او نورو روښاني اثرونو کې (ګ)ليکل کيږي ، يعنې د کاف مرکز ته په منځنۍ برخه کې يوه بندي (کړ ی) ورا چوي ، د کاف توري خوشال خان او کورنۍ يې هم د خيرالبيان په څېر کښلي دي، د خيرالبيان په اصلي نسخه کې کله کله د(ګ) بندي پاته شوې وي ، لکه په(۱۶۷ ب) مخ کې د (رنګارنګ) او (لګنا هان) کلمې .

اخوند درويزه د مخزن الاسلام په پای کې د ګا ف له پاره (ګ)شکل غوره کړی دی يعنې د کاف د مرکز سر کښته کړی وی .(۲۷) مګر ما چې د مخزن الاسلام څو قلمي نسخې پسې وکتلې، د کاف له پاره مې دا خوند درويزه غوره کړی شکل په سترګه نه شو ، زياتره د عجمي کاف پر ځای عربي کاف کښلی و ، د يوې قلمي نسخې په ۱۳۴ مخ کې مې د خيرالبيان د الفبې په شان (ګ) هم وليده .

د پښتو خزانې، د پښتو مرکې او محمد ګل خان مومند په ليکنو کې د ګاف توری د پارسي په څېر کښلی دی.

مګر د ارغستاني سليمانماکو په تذکرة الاولیا ، د ختيځ پوهانو په آثارو

---

(۲۷) وګورئ: مخزن الاسلام د پښتو رچاپ ۱۳۸ مخ ـ د دهلي چاپ ۱۸۴ مخ.

AOKU

او د اړې وېرې پښتو نخوا د زياترو اوسنيو ليکوالو په ليکنو کې د **ګاف توری** د خيرالبيان دالفبې په شان (**ګګ**) کښل کېږي.

ږ: په خيرالبيان کې د غه شکل د(ژ) توري پرځای استعمال سوېدی، لکه: ږی(ژی) په(۱۷-الف) مخ کی- ږ ب (ژبه) په(۷۴ب) مخ کې- ږوندی (ژوندی) په(۲۸-الف) مخ کی- پېوندګلی(پېژندګلي، پېژندګلوی) په (۳۶ الف) مخ کی -ږوندون (ژوندون) په (۶۷ ب) مخ کی او داسې نور ...

د دولت لواڼي او کريمداد روښاني په ديوانو کې د (ژ) Phoneme په باره د خيرالبيان شکل (ږ) استعمال سوېده، ځای ځای «ژ» هم ليدله کېږي.

د روښانيانوله دې آثاروروسته په بل کوم پښتو کتاب کې د (ژ) د ږغ له پاره د خيرالبيان د(ږ) څرك نسته .

د پښتو ژبې هغه غلو ږغه چې په پارسي اوعربي ژبو کې نسته او په هندي ژبو او پښتو کې مشترك دي، د درو لومړيو ږغوله پاره يې اوس د(ټ ، ډ ، ړ) توري پکارېږي او په هيڅ ځای کې توپير نه لري ، د خيرالبيان په الفبې کې هم کټ مټ دغه توري راغلي دي (۲۸). دخوشال خان په ليك دود کې د دغو درو ږغوله پاره(ط، ډ، ر) توري پکارېدل او محمدګل خان مومند بيا د(ٹ، ڈ، ڑ) شکلونه استعمالوله، له دغو دوو اختلافونو پرته نور نو د پښتو الفبې په ټول عمر

---

(۲۸) د پښتو د(ټ ، ډ، ړ) توروپرځای په سندهي الفبې کې (ٿ، ڏ، ڙ) او په اردو او پنجابي الفباوو کې (ٹ، ڈ، ڑ) توری استعماليږي، دده پوهند کرښې خټېز لورته چې کوم پښتانه پراته دي . په هغو کې ځينې داسې کسان سته چې غواړي د اردو الفبا توري په پښتو ليك کې رواج سي او په دې توګه پښتو اردوته او پښتانه اردو ويونکوته ورنږدې کړي ، د دغو کسانو دغه آرزو او زيار د پښتنو په ګټه نه دی.

ACKU

کې د(ټ، ډ، ړ) توري يوراز راغلي دي او په هيڅ وخت او هيڅ معلوم متن کې توپير نه لري.

د هندي ژبو او پښتو ترمنځ دغه خاصو مشترکو ږغونو په ډله کې څلورم ږغ چې په سنګليچي ژبه کې هم رواج لري توري Grapheme يې اختلافي دي، په دې ډول :

ڼ: دخيرالبيان په الفبې کې د نون ږغ (ڼ) ښودلی دی، د دولت لواڼي، ميرزاخان اورمړ او کريمداد روښاني په ديوانونو کې زياتره دغه شکل خوندي دی، دارغستاني سليمان ماکو په تذکرة الاوليا کې هم (ڼ) راغلی دی.

خوشال خان به (ڼُ) او محمد ګل خان مومند به (نړ) ليکه. داخوند درويزه په الفبې کې دغه توری ګ د سره نسته، خو د مخزن الاسلام په قلمي نسخو کې زياتره (نړ) ښبلی دی، محترم ليکوال ګل پاچا الفت د «ليکوالی» په ۲۰ مخ کې ښبلي دي: «په مخزن الاسلام کې ڼ لږ او (نړ) ډېر ليکلی دی.»

داخوند درويزه د پيروانو په کتابو کې (نړ) ليدل کېږي.

پښتو مرکې د دغه ږغ له پاره د (نړ) ښکل غلط بللي دي. (۲۹) او ټل (ڼ) استعمالوي.

ښاغلي قاضي عبدالحليم «اثر» د پښتو ادب په ۷۳ مخ کې د (ڼ) توري په باب عجبه نوې فتوا ورکړې ده:

«په پښتو ليک کښې که دا حرف د کلمې په منځ کښې راشي نو د (ڼ) په شکل به ليکلی شي لکه: کوڼتل ...

او که د کلمې په آخر کښې راشي نو د (نړ) په شکل به ليکلی شي لکه: کونړ،

---

(۲۹) وګورئ: د پښتو پښوونه ۹ مخ - ۱۳۴۲ هـ ق - د کابل چاپ.

ACKU

بوټي، سوټي، روټي . . . » (۳۰) اوورپسې يې داهم زياته کړيده:

«دغه سوده وړاندېد پښتونستان او افغانستان پښتنو اديبانو په بوه غونډه کښې دافيصله شويده چې د پښتو ژبې نـون غنه پـه پـوره ډ کــــر شو و دواړو صورتونو (ڼ ، ـڼ) کښې صرف ړـه شکل د(**ڼ**) سره ليکل په کاردی اود (**اڼ**) په شکل دی نهشي ليکلی.» (۳۱)

دپښتو هغه دری بغه چې په عربي ، پارسي اوهندی ژبو کی نسته اوپه پښتو پاسيري ژبو او روسي کی مشترك دي په اوسني پښتو ليكك ني د هغو له پاره (**څ ، ږ ، ښ**) توری يکارېږی، (۳۲) پهدغو درو تورو کی (څ) او(ښ) هغه توري دي، چی دخوشال خان لهالفبی پرته يې نور تو دپښتو ژبې دعربي دوله الفبې په تاريخ کی بل شكل نهدی دراودلی اود خيرالبيان پهالفبې ندی پې هم دغهشکل راغلی دی، دخوشال خان پهالفبې کی د (**څ**) بغ (**څ**) او د (**ښ**) بغ (**ش**) کښل کېده.

---

(۳۰) سوړنه پوهيږو چي دښاغلی اثر په مثالوکی د(**کو ڼړ**) کلمهدپارسي «کر» اوهندي «بهرا» معنی لري اوکه د افغانستان په ننگرهار کی د يوې دړې نوم څني مراددی .

(۳۱) دپښتو (**ڼ**) په د يوناګري هندی ليک کی(ण) او په گورمکهی ليک کی(ਣ) کښل کېږی، پهاردو کیپی اوس phoneme لهمنځه تللی دی، په پنجابی کی يی فونيم (بغ) سته، خوپه هغه ليكك کی چې په عربی تورو ليکل کېږی گرافيم (تحريری شکل) نهلری.

(۳۲) په روسی کی د(ږ) له پاره(ж) د«ښ» له پاره(ш) او د«خ» له پاره(х) توری استعماليږي.

ددغی ډلی دریم ږغ په خیرالبیان کی داسی کښلی دی:

ډ: دخیرالبیان په الفبې کی د(ډې) له پاره (ډ) شکل کښلی دی، یعنی دال ته یې یوټکی په غیږ کی ور کړی دی، ددولت لوانی او کریمداد روښانی په دیوانو نو کی دغه شکل خوندي دی، مګر دمیرزا خان اورسیړ په هغه دیوان کی چی په ۱۳۳۴ هق کال په لاهور کی د ملا عبدالغفار کندهاري په تحشیه خپور سوی دی، د (ډ) پرځای (ډ̣) کښلی دی، یعنی بل ټکی یې تر دال لاندی و رزیات کړی دی. (۳۳) دخوشال خان په الفبا کی د (ډ) له پاره د (ژ) توری استعمال سوی دی، دملاخیرالله هوتك په دیوان کی هم د(ډ) پرځای (ړ) راغلی ده، دیوسف زلیخا هغه قلمی نسخه (چی زما په کتابخانه کی سته) هم دا (ډ) توری نه لری اوله (ژ) څخه یې د (ډ) کار هم اخستی دی.

نور نو دپښتوژبې په ټولومتنونو کی د (ډ) توری په دغه شکل سته او د خیرالبیان (ډ) بیله روښانیانو بل چا نه دی استعمال کړی.

دپښتو هغه یوږغ چی په عربی، پارسی، هندی اوروسی ژبو کی مشترك دی د (ځې) ږغ دی چی دپېښور پښتانه یې (ځیم— یا زیم) بولی، په اوسني پښتو لیک کی ددغه ږغ له پاره (ځ) توری استعمالیږی او په خیرالبیان کی داسی دی:

ڊ : دخیرالبیان دالفبې څورلسم توری دی او د ډال او ذال تر منځ واقع دی. د (ځ) توری په اوسنی پښتو الفبا کی نهم توری دی. (۳۴) او د (ج) او (ځ) ترمنځ واقع دی په خیرالبیان کی یې داستعمال مثالونه دادی:

(پریوڊي) په (۶۵ ـ الف) مخ کی نمانڊه (نمانځه) په (۵۷ ـ الف) مخ کی او

---

(۳۳) وګوری: دمیرزا خان ددغه چاپي دیوان ۶۸-۶۹ مخونه ـ په دغه دیوان کی (ډ) هم سته خو زه یې د کاتب تصرف بولم.

(۳۴) وګوری: پښتو قاموس ۳۶۹/۱ مخ ـ ظفر اللغات ۳۶۱ مخ.

ACKU

داسې لوړ خوشال خان دغه توری (ځ) لیکه، یعنې د (ح) تر تکي لاندې یې یو همزه کېښوه، په تذکرة الاولیا کې دغه ږغ له پاره (ځ) توری راغلی دی، یعنې جیم ته یې یو بل تکی پر سر ور کړی دی، د دغه شکل پښتو سر کې هم استعمال کړی دی او د پرش کاله د مخه یې لا استعمال عام ؤ.

د پیر روښان حریف اخوند درویزه په مخزن الاسلام کې د (څ) او (ځ) تو پیر نه دی کړی د دواړو ږغونو له پاره یې (ځ) توری استعمال او د (نمونځ) او(ځلور) کلمې (نمونځ) او (ځلور) لیکلې، د پښتو ژبې په زړاترو پخوانیو متنونو کې د (څ) او (ځ) فرق نشته، په ختیځ پوهانو کې زه یوازې یو سړی پېژنم چې دغه فرق یې کړی دی، دغه سړی مجر ګلبرټسن Major George waters Gilbertson دی چې پخپل کتاب The Pakhto idioms: A Dictionary کې یې د (ځ) د ږغ له پاره (ځ) توری استعمال کړی دی، یعنې د (ځ) د تکي پر سر یې یو بل تکی ایښی دی.

د خیر البیان (ڇ) د دولت لواڼي میرزا خان اورمړ او کریمداد روښاني په دیوانو کې خوندي ده. د میرزا خان د لاهور چاپ دیوان کې کله کله د (څ) توری د (ڇ) پر ځای راغلی دی چې زه یې د کاتب تحریف بولم.

د سټر تولواک لوی احمد شاه بابا (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق) د دیوان هغه نسخه چې د کابل د عامه کتابخانې د قلمي کتابو په برخه کې خوندي ده په هغې کې زیاتره (ځ) پر ځای (څ) لیکي، مګر کله کله (ڇ) شکل هم لیدل کېږي چې د(ځ) د ږغ نماینده ګي کوي.

د اسما الحسنی په هغه قلمي نسخه کې (چې زما په کتابخانه کې شته) پر ځای د (انځر) کلمه (انځر) لیکلې ده. د(ځ) اوسنی مروج شکل چې

د (ح) پر سر همزه (ء) کېښلې دي، دوز پر محمدگل خان مومند ایجاد دي چې وروسته ما سو او په لږه وېر پښتونخوا کې یې رواج وموند .

د خیر البیان په الفبې کې د دغو څلورو پښتوتورو اوډل د اوسني پښتو الفبې په شان نه دي، ځکه نو زه غواړم چې دلته د خیرالبیان الفبې پخپل ترتیب راوړم.

١ - ا
٢ - ب
٣ - پ
٤ - ت
٥ - ټ
٦ - ث
٧ - ج
٨ - چ
٩ - ځ
١٠ - ح
١١ - خ
١٢ - د
١٣ - ډ
١٤ - ڊ چې اوس یې موږ (ځ) لیکو او د اوسني الفبې نهم توری دی .
١٥ - ذ
١٦ - ڎ چې اوس یې موږ (څ) لیکو او د اوسني الفبې او لسم توری دی .

١٧ - ر
١٨ - ړ
١٩ - ز
٢٠ - ږ چې اوس یې موږ (ږ) لیکو او د اوسني الفبې شپاړسم توری دی

٢١ - س
٢٢ - ش

۲۳ - ښ
۲۴ - ص
۲۵ - ض
۲۶ - ط
۲۷ - ظ
۲۸ - ع
۲۹ - غ
۳۰ - ف
۳۱ - ق
۳۲ - ک (۳۵)
۳۳ - ګ
۳۴ - ل
۳۵ - م
۳۶ - ن
۳۷ - ڼ
۳۸ - و
۳۹ - ه (۳۶)
۴۰ - ی

دالفبې دلوستلو طریقه:

دانسانانو ژبې له څو مفردو غږونو څخه جوړې دي. دقام پوهان دغه مفرد غږونه تشخیص کړي او دغو له پاره توري وټاکي، د دغو تورو مجموعه الفبې ګڼله کېږي (۳۷) په هره الفبې کې توري په خاص ډول او ډول سوي وي او هرتوری خپل ځای او خپل نوم لري.

---

(۳۵) دخیرالبیان په الفبې کې یو بل (ګ) هم کتبت په دغه بڼه راغلی دی.

(۳۶) دخیرالبیان په الفبې کې تر (ه) وروسته (لا) هم راغلی دی، چې دالفبې په صوتي واحدونو کې نه راځي.

(۳۷) الفبې په انګریزي ژبه Alphabet په هندي ژبه (ورڼ مالا) په ګورمکهي (اوړیا) بولي.

د لیک ولوست زده کړې له پاره ترهر څه دمخه دا لفبې زده کړه په کار ده ، هر قام دخپل الفبې دلوستله پاره ځانته طریقه لري .

بایزید او زمږ (پیر روښان) دختیز پنجاب په ځیا لند هر نومې ښار کې زېږیدلی او په پنځه کلنۍ کې دهندوستان ختیزې سیمې ښار ته بېول سو یدی تراووه اته کلنۍ پورې په هندوستان کې ؤ، بیا کانی ګرام (وزیرستان) ته راغلی دی .

دهغې الفبې لوستله غالباً یې دهندوستانیو کوچنیانو دالفبې لوستلو طریقه اورېدلې دهغې (که کا) (کهه کها)(ګه ګا) او... ...وایې او دهر توري پوځ دوه درې پلاله بېلو هر کتو نو سره تکراروي .

پیر روښان چې کوم وخت دخیرالبیان په سر کې دالفبې رساله ګوتې کښله، دهندوستانې الفبې دلوستلو ازانګې به یې لا په غوږ کې وی او دخپلې پښتو الفبې دلوست طریقه یې دهغو په پیروي وټاکله، مګر تر هغو علمي .

پیر روښان دخیرالبیان په سر کې ویلي دي :

« او بایزیده ! . . . . ځینې حرفونه څلور څلور کښه عیان زربه بې زده که چې لولي سره ورسره باسي له ځینو دوو و دریو حرفو سره آدمیان .»(۳۸)

پیر روښان دالفبې هر توری څلور واره کښلی دی مثلاً :

۱	۲	۳	۳
ب	با	با	به
پ	پا	پا	په
ت	تا	تا	ته

ـ او داسې نور . . . .

---

(۳۸) وګورۍ: دخیرالبیان اصل نسخه (۵ب) مخ ـ او دپېښور چاپي نسخه ۳ مخ .

ACKU

زما په خیال ددغو ټورو لاتین کښل داسې کېږي.

1	2	3	4
B –	Ba –	Bā –	Bə
p –	pa –	pā –	Pə
T –	Ta –	Tā	Tə

د هر توري لومړی شکل یوساکن صحیح یا غږ consonant دی چې په تلفظ کې یې د Vowel مرسته نه شته او ساه نه ورسره راخېژي ځکه یې نو عربان مصمت بولي.

درې وروستي (وستري) شکلونه د vowel مرسته لري یعنې متحرک توري دي او ساه ورسره راخېژي ځکه نو زما خیال دا دی چې په پورتني اقتباس کې د (دوو کلمو (درو) ده(۳۹) د دغو شکلونو دوهم شکل په زور (a) درېیم شکل په الف (ā) او څلورم شکل په زور کې (ə) ویل کېږي. د الفبې په دغه راز لوستلو کې آسانی دا ده چې د تورو نومونه له منځه ځي شاګرد په نغښه د هر توري Grapheme یا غږ Phoneme وایي او حرکتونه پورې تښلوي.

د کلمو په کښلو کې د خیرالبیان لیکدود:

۱ - تر (س) لاندې درې ټکي ږدي، لکه

اڛتنجا (استنجا)

رڛول (رسول)

هڛې (هسې)

ڛردهيڅک (سردي هسک که)

۲- مخکینی د ربط توري Prepositions په کلمو پورې نښلوي لک

---

(۳۹) د خیرالبیان په متن کې د دغې اقتباس سوي توری عربې، پارسي او هندي ترج زما د نظر یې ملا تړ نه کوي.

ACKU

اوارِ	(له وارو)
لاندام	(لهاندام)
پلاس	(پهلاس)
لکنهوالِ	(له کنهو الي)

پرواندی (په روانه دی) په (٦٦ ـالف) مخ کې

پبهنَ (پهبهنه ـ په بهانه) په (١١٥ ـالف) مخ کې

۲ـ کله دوې کلمې یوځای سره لیکې ، لکه :

پدَ	(په ده)
دېچې	(فرض) دي چې . . .
پخپلځان	(په‌خپل ځان) په (١٣١ب) مخ کې
چېکېن	(چې کېن)
پبیا	(بهبیا) په(١٦٧ ب) مخ کې
گښېشې	(گوښې شي) په(١٥٩ ب) مخ کې
پشېهیر	(په شپې‌په‌یر)
خویهو یدی	(خوی هوی‌دی)
پکښېمې	(په کښې مي)
او لید	(اولي دې)

۳ ـ د کلمو په‌پای کې چې زور کی‌راشي اوس یې (ه) پرځای‌لیکي‌ـ په‌خیرالبیان کې دادودنسته ، لکه :

بَ	(به)
زَهَ	(زه)
حرفونَ	(حرفو نه)

ACKU

ږبَ (ژبه) په (٥- الف) مخ کې .

وکبښ (و ښېه) په (٣ب) مخ کې .

ښمت (نه ښه)

ټور (سره)

پ خ (خخه ـ خخه)

روږ (روژه)

په زور لي ختمي سوي خيني کلمې لکه : اوبه ، لبوه ، ده ... له (ې) سره ليکي

او دخينو کلمو پر وروستيو تورو د زور نخښه کاږي.

٥- «زما» کلمه (ږما ـ ځما) ليکي

٦ - «کښې» کله له اوسني ليک دود سره سمه ليکي ، يعنې په پای (ې) اري

(کښ) په شکل يې نه ليکي .

٧ - «چې» کلمه يې (چې) ليکي ، (چه) يې نه ليکي .

٨ - د حرکتونو Short vowels نه پاره د علت توري Long vowels

ډېرتا استعمالوي ـ زياتره له زور ، زېر او پېښ څخه دا راخيستل سوي دي .

٩ - په غير مستقيم حالت کې د جمعي شاوندي Suffix (ونو) په (و ـ ه)

بدلوي يعنې د (کبو نو) پر ځای (کبو) او د (پسونو) پر ځای (پسو) ليکي او دا

داد کندهاري لهجې خصوصيت دی .

ACKU

۱۰ـ د« وتل » مصدر دحال اومستقبل صيغې په (ځ) ليکې ، لکه: وځي (وزي) ووځي (ووزي).

۱۱ ـ «وقت» کلمه په مخفف شکل نه استعمالوي. د دولت لواڼي او ترپمداد په ديوان کې هم دغه دود پالل شوی دی .

۴۵۹۱

خیرالبیان نظم دی که نثر ؟

د

پوهاند عبدالشکور رشاد

ACKU

خیرالبیان نظم دی که نثر ؟

بایزید اورمړ (۹۳۱ - ۹۸۰ ھ ق) چې پیروان اوپلویان یې «پیرروښان» بولي مخالفین یاد مخالفینو تراغیزې لاندې راغلی کسان یې د «پیرتاریک» یا «پیرتاریکی» په نامه یادوي، دمخالفینو مشر اخوند درویزه ننګرهاری (۹۴۰ - ۱۰۴۸ ھ ق) دده د کتابو په باب فتوی ورکړې وه: «هرچیری چې د پیرتاریکی کتابونه پیدا کړی، سومحی، بې» (۱) خوسره له دې فتوی هم تراوسه پوری دده څلور کتابه موندل سوي دی، چې یو په هغو کې دخیرالبیان په نامه ډیر مشهور او مهم دی، (۲)

---

(۱) داخوند درویزه دفتوی متن دادی :

«غرض ازتوضیح این قصهٔ او (بایزید) آنکه رسالها و تصنیف هائی که ازین ملعون مانده باشد، اگر بدست اهل سنت درافتد، باید که به آتش بسوزانند و بدان معتقد نشوند، اگرچه بظاهر بعضی سخنان دلکش وموزون و مرغوب در آن است والا هلاك وگمراه و بیراه خواهند شد . »

(وګوریء: مخزن الاسلام دډهلی چاپ ۱۷۳ مخ - دپېښور چاپ ۲۷۱ مخ)

(۲) د پیرروښان دری نور موندل سوی کتابونه: صراط التوحید، مقصود المؤمنین اوحالنامه هغه لومړنی برخه دهچی د بایزید د ژوندمځینی حالونه پکښې ځیرل سوی دی.

ACKU

دا ځکه چې په دغه کتاب کې د روښانیانو عقیدې او عبادتونه په څلورو ژبو ځیړل سوي دي . (۳)

په خیرالبیان کې پښتو، پارسي، عربي او هندي برخې سته ، د پښتو برخې په باب یې دا پوښتنه پیدا سو یده چې دا نظم دی که نثر؟ ـ او پیر روښان شاعر و که نه؟؟ د دغې پوښتنې د دوهم جزء د جواب له پاره تر ټولو د مخه د پیر روښان د سر سخت حریف او معاصر رقیب اخون درویزه ننګرهاري داوینا سترګو ته راځي چې د مخزن الاسلام په مقدمه کې یې ویلي دی :

«دا کتاب ما ددې له پاره کښلی دی چې په پښتو کې د بایزید (پیرتاریک) تبلیغي اغیزه کمه کړم، بایزید پیرتاریک پښتو شعرونه ویل، په هغو کې به یې د شریعتونو (؟) علم او ملایانو غندنې کولې، بې معنی شعرونه به یې پښتنو ته ورښوول . ما دده پر ضد د پښتو شاعري پیل کړه ، په نظمو کې مې د کافرانو ، زندیقانو ، معتزله و ، روافضو غندنې وکړلې ، د دیني عقایدو په باب مې عربي خبرې په پښتو نظم کړې ، او پښتنو ته مې ورو ښوولې ، زه په شاعرۍ کې تر ده وړاندې سوم،

---

(۳) دولت لواڼي ویلي دی :

په څلور لفظه یې جوړ خیرالبیان کړ
موافق شه په آیات په حد یثو نه

د خیر البیان په (۳۶۱ ب) مخ کې راغلي دی :

«کړی سي دی خیرالبیان په څلور ژبې موافق د قرآن .»

ACKU

ډېر خلك مې دده له پيروی را وګر زول .» (۴)

دمخزن الاسلام له دغې ليکنې څخه داراوزي چې:

۱- اخوند درويزه ځان نا ظم بولي (۵)- او دا خبره رښتيا هم ده ـ ځکه دمخزن‌الاسلام څو برخې چې ځينې يې په اخوند درويزه پورې اړه لري، نظم دي که څه هم تراوسه پورې دغه برخې دمسجع نثر په نامه پېژندل سوي دي .

۲- اخوند درويزه په پښتو ژبه کې بايزيد (پيرروښان) هم ديوه داسې ناظم په توګه منې چې تر ده يې په نظم کې درجه څه کښته ده او دهغه پښتو نظمونه به خلکو ويل يا ساتل چې ده اروېدلي يااليدلي دي .

داخوند درويزه پر دغه وينا سر بېره د «روښانيان» نومې کتاب په ۱۳۵ مخ کې

---

(۴) دپېښور چاپ مخزن‌الاسلام په دوهم مخ کې داسې را غلي دي :

«اماسبب تأليف کتاب ...(پيرتاريک) بزبان افغانی شعرسی گفت وسب شرايع(؟) علم وعلما می کرد و شعرها ی لايعنی با افغانا ن می نمود، پس فقير بر خلا ف او شعرهای افغانی آغاز کرد ، که درآن سب کفره وزنديقان وا هل اعتزال و روافض می‌بوده وسخن عربی را ا زسمرعقايد دينی بزبان افغانی شعر گفته وباافغانان می‌نموده، حتی که در شاعری قدم ازاو پيشتر نهاده و ا کثر خلق را ازمتابعت اود ر ربوده ....»

(۵) اخوند درويزه دخپل نظم په باب دمخزن الاسلام په اتم مخ کې داسې ويلي دي:

«دښه خدای توحيد مې ووی ، په خوږه افغانی ژبه ، هم دنظم په جوړونه
په مثال سحرحلال دی ، لك بلبله چې آواز که ، د پسرلي په ګڼ ګلونه»

دانسا کلو پیډیا آف اسلام په ۱۱۲۳/۱ مخ کې هـم داخوند درویزه دوینا ملاتړسته ' په دغو کتابو کې دحالنامې په حواله کښلی دی :

« دپیربایزید په پښتوژبه کی ډېری قطعې، نظمونه اورباعیاتي اوشنویاتی(؟) دی» داستوری افګانستانه په ۶۰/۲ مخ کی هم دډاکټر محمد شفیع لاهوری دلیکنی په حواله دغه روایت سته - خوشال خان هم پخپله یوه تصلقی قصیده کی پیر روښان د شاعرانو (ناظمانو) په ډله کی راوړی دی خو د ده پرنظم یی دیاوه ګوړی نوغی (داغ) ایښی دی ، دخوشال خان پېتونه دادی :

دمر زاد ېوان مې و مانده په ګوډی   سحرمې ارزانی‌خویشکی زمند کړ
که‌دولت ؤ ، که‌واصل ؤ که‌دانور   په خبر وښی د ډېر یوه روشخند کړ
درویزه مې له مخز نه سره ونغړد   پیرروښان‌مې‌یاوه‌ګوی سره‌سانند کړ(*)

د پیر روښان دشاعری په‌باب‌داخوند درویزه او « روښانیان » نوسی کتاب‌اونورو له شاهدبو پرته یوبل سند هم سته ، هغه‌داچې‌د صراط التوحید په هغه لومړی‌برخه کی چې په حالنامه پورې‌اړه لري ، دپیرروښا ن دیوی خوراماتی ګوډی پاړسی قصیدی نقل سته او ترقصیدی دمخه چې کوم بیا ن را غلی دی له هغه څخه له و را یه

(*) دغه‌بیت په‌چاپی نسخو کی نسته‌اوله زیاتر وقلمی نسخو څخه هم داخوند درویزه‌په‌نسبت ایستل سوی دی دپښتو ټولنی په کتابخانه کی چې دخوشال‌خان دکلیات کومه نسخه په‌لومړی لمبر خوندی ده ، دهغې په۳۸۸ مخ کې دغه بیت سته . دغه نسخه په ۱۰۹۹ ه ق کال (دخوشال خان ترمرګه‌یوکال‌دمخه) په‌جازه ګړی کی کښل سوی ده .

(دزېری جریدہ ددوست مضمون)

څرګندېږي چې پیرروښان په پارسي ژبه کې دنظم ویلو شوق درلود، دحالنامې خپل عبارت دا دی :

«وعالم گوناگون که در وجود آدمی است، بمقدار خود بر من عیان بود ، پس خواستم که بنظم بیان کنم ،حال و کار آن عالم که در وجود من عیان بود، تا کسی را محبت اکثر گردد ، سوی معبود .» په پنجابي ژبه کې هم دپیرروښان دشاعرۍ په باب ځینې ګمانونه شته. دپنجابي ژبې منظوم کتاب چې «واجیددي شلوک» نومېږي اومرتب یې «اوم کارناته» دی، بایزید نومې جوړ کړی دی(٦) ځینې خلک دد غه کتاب مؤلف او رمرېبا یزید (پیرروښان) بولي او د ختیځ پنجاب په جالندهر نومي ښار کې د بایزید (پیرروښان) زوکړه، دعمر تراووم اتم کاله پورې دهندوستان استوګه، په وارو وارو هندوستان ته تلل او په خیرالبیان کې دهندي (پنجابي) برخې لیکنه دخپلې دغې ادعا له پاره ددلیل په توګه وړاندې کوي.

---

(٦) «واجیددي شلوک» یعنې دواجید هغه نظمونه چې په هندي عروضو کې یې شلوک بولي او وزن یې رجزته ورته دی. دشلوک Shlok کلمه دښکاروندوی په قصیده کې داشلوک Ashlok په دول راغلې ده :

په هر ځای چې رغ دچونیونغوړ یدمسی
ته وا چندی سره پیو دی اشلوکو نه

(پټه خزانه، ١٥ مخ)

واجید دسړي نوم دی ، په پنجابي اوهندي ژبو کې (z) نشته اودبلې ژبې (z) په جیم او ږې، ځکه نو واجید (وازید) بازید Bâzid سره یو دی. وګوری د پرتهي راج راسا په اتم نکل «میواتي مګل کتها» کې هم دبایزید نوم «باجید» راغلی دی.

ACKU

د پیرروښان د پارسي او پنجابي شاعرۍ په باب ږغېدل ددې مقالې کار نه دی ، د پښتو شاعرۍ په باب یې تر اوسه پورې دا خو ندرو پېژو او «روښانیان» نومې کتاب تر شاهد یو زیات څه نسته او د خیرالبیان پښتو متن هم د زیاترو محققینو په قول په ټینګه سره د دغې شاهدي ملاتړی- اوس نو د حیرانۍ خبره دا ده، چې د پیرروښان پښتو شعرونه (نظمونه) څه سول ؟ - مقصودالمومنین خو په عربي ژبه کښلی دی، صراط التوحید په پارسي او عربي ژبو دی، د حالنامې لومړی برخه چه د ده تألیف دی په پارسي ژبه ده- په دغو درو کتابو کې خو د پښتو ژبې هیڅ برخه نسته . نامونړل سوی ء کتاب « فخرالطالبین» بې د حالنامې په قول د بدخشان واکمن سلیمان میرزا (۹۹۷ ه ق مړ) ته لېږلی دی چې د ظهیرالدین بابر (۹۱۰- ۹۳۷ ه ق) د تره جان میرزا زوی و ، او په پښتو کورټ نه پوهېدیء - له دغه امله نو په فخرالطالبین کې هم د پښتو امکان نسته - پاته سو یو خیرالبیان- د خیرالبیان پښتو برخه د پښتو ادبي تاریخ او متنونو زیاترو څېړونکو مسجع نثر بللې دء- او تراوسه پورې چا د کامل نظم نوم نه دی پرې ایښی. مثلاً :

میجر جارج راورټي د پښتو ګرامر د دوهم چاپ د مقدمې په ۳۲ مخ کې د بایزید خیر البیان نثر بللی دی .

د پښتانه شعراء د اومړي ټوك په مقدمه کې د خیرالبیان او مخزن الاسلام سبك نیم عروضي ښوول سوی دی ، خو د پټې خزانې په تعلیقاتو کې بیا فاضل استاد پوهاند عبدالحی حبیبي د خیرالبیان او مخزن الاسلام سبك مسجع او متکلفه ډك نثر بللی دی او زیاته کړی یې ده :

«په ماوراءالنهر، افغانستان او پارس باندې د مغلو تر استیلا وروسته په پارسي نثر کې یو بې خونده غیرفطري او مصنوعي سبك منځ ته راغی، چې لفظونه یې مغلق ، عبارتونه یې پر له تغبنتی او تعبیرونه یې بې خونده او ناوړه وو . په پارسي ژبه کې د مسجع نثر سبك د مهدي استرابادي تر دره نادرې پورې وپایېده .

د پارسي نثر د غه ژبان رسوونکي سبك پر پښتو نثر باندې هم اغېزه وکړه ، پښتو لیکوال هم د مغولي دورې د پارسي نویسندګانو د پرتکلفه او مصنوعي نثر پسې شروع

کړلې او تر ۹۰۰ ه ق وروسته پیر روښان خپل مشهور اثر خیرالبیان په دغه بې خونده او زیږه سبك کې ولیکه . » (۷)

نوموړی فاضل استاد د پښتو ادبیاتو د تاریخ په دوهم ټوك کې هم د خیرالبیان سبك فني نثر بللی او په پښتو نثر کې یې پیر روښان د هغه مؤسس معرفي کړی دی (۸) .

د پښتو ادب په ۷۱ مخ کې د خیرالبیان او مخزن الاسلام عبارتونه مرصع نثر بللي شوي دي .

د ادبیات سرحد په مقدمه کې کښلي دي :

« خیرالبیان په پښتو ادب کې لومړی مسجع او مقفی کتاب دی ، مصنف زیار ایستلی دی چې نثر نظم ته نژدې کړي ، د خیرالبیان تصنیف په پښتو نثر کې نوی باب پرانست او پښتانه یې له یوه داسې اسلوب سره اشنا کړل چې په پښتو ادب کې پخوانه و . » (۹)

ACKU

د پښتو ادب په تاریخ کې کښلي دي :

« د خیرالبیان نثر په قافیه داره او مسجع نثر کې داخلیږي، که څه هم محیني عبارتونه به یې موزون هم وي ، مگر د نظم په قانون ورته سړی مکمل نظم نشي ویلای ، بلکه یو نیمگړی نظم (؟) باله کیږي ، دا قسم شعر په هغه وخت کې د دیني او مذهبي کتابونو د لیکلو یو مخصوص سبك و ، چې تر ډیره وخته پورې چلیدلی دی ، په پښتو کې دا طرز سبك میاروښان را ویستلی دی

---

(۷) وگورئ : د پټې خزانې تعلیقات ۲۵۹ – ۲۶۰ مخونه .

(۸) وگورئ : د پښتو ادبیاتو تاریخ ـ دوهم ټوك ـ ۲۵۰ مخ .

(۹) وگورئ : ادبیات سرحد ، پښتوادب، لومړی ټوك ۲۲ مخ (په اردوژبه)

او دی بې مؤسس بلل کېږي ، دې سبک ته موږ قافیه داره نثر او یا یو نیمګړی او آزاد شعر هم ویلای سو . » (۱۰)

دخیرالبیان دچاپي نسخې په مقدمه کې فاضل لیکوال حافظ عبدالقدوس قاسمي دخیرالبیان مسجع عبارتونه دغیرطبیعي او تعقید لرونکي نثر په نامه یاد کړي دي . (۱۱)

اوس نو دخیرالبیان دپښتو برخې په باب یوې خواته د مسجع او پرتکلفه نثر ، فني نثر ، مرصع نثر ، قافیه داره نثر ، غیر طبیعي او تعقید لرونکي نثر حکمونه زموږ مخې ته پراته دي چې دټولو تعبیرونو سرا دهغه نثر دی چې د فقرو یا جملو په پای کې بې سجعې راوړلې سوې وي - او کله کله موازنې هم لري اوله بلې خوا زموږ سترګې دنیم عروضي سبک، نیمګړي نظم ، آزاد یا نیمګړي شعر تأویلونو ته وراوړي، چې په دغو کې دنیم عروضي سبک اصطلاح صراحت او تداول نه لري او داد هغه وخت خبره ده چې دپښتو ادب او دهغه دتاریخ په باب څېړنې تازه شروع سوې وې او هم د دغې نظریې فاضل او محقق خاوند بیا دغه اصطلاح پخپلو وروستیو مؤلفاتو کې کورت نه ده استعمال کړې ، د آزاد شعر خبره ځکه د منلو وړ نه ده چې په خیرالبیان کې دریمیکي هم‌آهنګۍ شدید مراعات دآزادشعر نقیض دی - اودنیمګړي نظم تأویل هم بې ابهامه نه سو بللای ، ځکه نو له دغو نغښتو تأویلونو څخه دخیرالبیان د پښتو برخې په باب د نظم فتوی را ایستل ګران کار دی او د مسجع نثر حکم منل بیا د الازسوی چې دبایزید روښان د پښتو نظمونو دیوې داسې مجموعې په تلاش کې سو ، چه دبایزید دپښتو شاعرۍ په‌باب داخوندروېزه خبره رشتیامی .

زه لکه څنګه چې دخیرالبیان دپښتو برخې په‌باب دآزاد شعر ، نیمګړي نظم

ACKU

---

(۱۰) دپښتو ادب تاریخ ۳۳ مخ .

(۱۱) وګورئ: دخیرالبیان چاپي نسخه ، دمقدمې ۲۶ مخ ، دپښتو رچاپ ۱۹۶۷

او نیم عروضي سبك له مغشوشو تا ویلونو سره موافق نه یم. دغه راز د مسجع نثر، قافیه داره نثر، مرصع نثر او فني نثر صریح حکمونه هم د تأمل وړ بولم - او غواړم دغې پوښتنې ته چې:

آیا خیرالبیان نظم دی که نثر؟

بوزړه ته لوېدونکی، جواب پیدا کړم.

دا خبره ټولو ته څرګنده ده چې د پښتو ژبې لاس ته راغلي عنعنوي نظم وزن او قافیه دواړه لري، ځکه نو لازمه ده چې د خیرالبیان پښتو برخه له دغو دواړو لحاظو وڅېړو، په دې ډول:

۱- ریمیکي هم آهنګي:

د دورونو یا جملو یا فقرو په پای کې د ږغونو یو والی یا ورته والی ریمیکي هم آهنګي ده چې په نظم کې یې قافیه او په نثر کې یې سجعه بولي (۱۲) ریمیکي هم آهنګي نه د نظم اساسي رکن دی او نه اوس د نثر له ښېګڼو څخه حسابیږي، مګر سره له دې هم د لویدیز او ختیز په نظمونو کې دغه هم آهنګي زیات رواج او قبول لري او د ځینو ژبو په نثرونو کې یې هم اغیزه کله کله څرګنده او غښتلې لیدله کیږي.

په پښتو ژبه کې خیرالبیان یو له هغو پخوانیو متونو څخه دی چې د ریمیکي هم آهنګي مراعات پکښې ډیر غښتلی او مضبوط دی، که د (âr) څو پر ګوتو شمیرلي سجعې یا قافیې په حساب کې رانه ولو، نو ویلای سو چې ټول ۳۳۴ مخه خیرالبیان فقط دوې سجعې یا قافیې لري او بس.

البته هغه مسجعې کلمې چې په ân ختمیږي، تر هغو مسجعو کلمو زیاتې دي چې âm یې په پای کې وي.

---

(۱۲) د قرآن د آیتونو په پای کې راغلي هم آهنګي فاصله بلله کیږي.

ACKU

دخیرالبیان مؤلف پیر روښان بایزیداورمړ دغه دروند التزام ځکه نیولی دی چی دده په قول الهام ورته سوی و: «خپل کتاب دالرحمن دسورت په شان و کښه» (۱۳)

«دالرحمن» مکی سورت چی دقرآن په اوه ویشتمه پاره کی راغلی دی اته اویا آیته لری، په دغو آیتونو کی بې ۶۶ آیته پر ân بو آیت پر ayn بو آیت پر ûn اووه آیته پر ám او دری آیته پر âr ختم دي .

پیر روښان هم په خیرالبیان کی فقط د (âr, âm ، ân) دری فاصلی راوړی دي او دریمه کی هم آهنګی دالزام هوډه بې دامی ترسره کړی ده چی په ځینو ځایو کی بې ویناته ځینی معنوی عیبونه هم ورپېښ دي، ځکه نو حافظ عبدالقدوس قاسمی دخیرالبیان په مقدمه کی کښلی دی:

«د قافیې په خاطر بایزید کله کله بی مطلبه تکرار هم کړی دی(۱۴) لکه :

«چی اوړده به بی ویښته ، غابښ وي د ندان.»

(ص ۹۴)

«د ژبی په لوستن چی دی ژبان.»

(ص۲۵۷)

«او له عذابه داور چی دی نیران»

(ص۲۹۶)

«تر آخرپوری په ژبه وایی په ژبان»

(۷۸ ب مخ)

---

(۱۳) دخیرالبیان په (۱۱-الف)مخ کی راغلی دی:

«اوبایزیده! وکښه خیرالبیان په هغه مسی الحان ، چی بې لوست سورت الرحمن»

(۱۴) وګورئ : دپښتو رچاپ خیرالبیان دمقدمی ۶۳ مخ .

ACKU

«نه به یې په عذابوم په عذاب د اور چې سېزوني دې سوزان .»

(۱۲۳ – الف مخ)

«نه ده زما هستي په ځای په مکان .»

(۱۶۱ ب مخ)

په دغو مثالو کې (غاښ = دندان) (ژبه = زبان) (اور = نیران) (سېزوني = سوزان) او (ځای = مکان) مراد في کلمې دي او مؤلف غالباً یواځې د ریمیکي هم آهنګۍ له پاره د دغو مترادفو کلمو په راوړلو سره د حشوي عیب پخپله وینا کې منلی دی (۱۵) .

دغه حشوي کله کله د قباحت حد ته هم رسېدلی دی او د دورونو د پای هم آهنګه کلمې د معنی په لحاظ د دورله مطلب سره هیڅ اړخ نه لګوي، لکه :

« ښې لاس په کیڼ لاس د پاسه، په نامه یا ترې لاندې (د) نارینه او رتینه دې په سینه کښېږدي، عیان .»

(۷۵ ب مخ)

---

(۱۵) د دغسې ترادفي حشوو مثالونه په نورو پښتو کتابو کې هم پیدا کېږي، لکه:

په هر ځای چې ستا ثنا شي ښېوه گري
خرمهره شي هلته د ریا مر غلري

***

د رقیب او زما صلحه سره نشته
که سوچېږي لاس و دست و بله برشي

(رحمان بابا)

د مجنون څهره تصویر په کاغذ گوره
زه هم هسې هډو پوست یم استخوان

(خوشال خان)

ACKU

«ورنونه دې‌له‌ګېډې پستنه‌لري، عبان»
(۷٦ ب مخ)

« دا په غسل کی مستحب دی ، عیان »
(٦٠ مخ)

۳ـ ریتمیکی هم آهنګی :

په دورونو کی دموزونی و ینا او مطلوب وزن ترمنځ او یا ددوو، دورونوترمنځ دهجاوو دشمیر اوځرنګوالی موافقتونه ریتمیکی هم‌آهنګی ده ـ په کومه وینا کی چی بشپړه ریتمیکی هم‌آهنګی وي هغه نظم بلل کیږي ، په مرجز نثرکی دغه ریتمیکی هم‌آهنګی لږاو نیمګړې وي .

په خیرالبیان کی کله کله داسی‌پیښه‌ده، چی د دورونو په پای کی ترمسجعی کلمی‌وروسته‌بې هیڅ رازمعنوی اړیکی او ریمیکی‌ضرورته‌عیان کلمه‌راغلې‌ده،لکه:

«په پوزه داوبونه ایستل‌اودرې واره وله دهر اندام ، عیان »
(۵۹ ـ الف) مخ

«دجوهر،ددر یاب،درود دچینی او به‌پا که‌ده او دآسمان‌عیان»
(٦۲ ـ الف) مخ

« چی روح یې په ګرانی کا ږي له ځا ن عیا ن . »
(۲۸ ـ الف)مخ

« نه دې ګنې ، له ما ګو ښې په دو [اړ] ه جهان عیا ن »
(۱۲۸ ـ الف) مخ

زما په‌خیال ددغو دورونو په پای کی ددوو،هم آهنګو کلمو ځنګ پرځنګ راوړل یوداسی ریتمیکی ضرورت‌ؤ ، چی‌مؤلف تیا کلی، وزن په‌بشپړ کړی‌دی اودا په خیرالبیان کی‌دبشپړی ریتمیکی هم‌آهنګی‌ځرك دی ـ بل دخیرالبیان په‌ز یاترو عبارتونو کی‌ددورونو(جملو) ګرامری اوطبیعی جوړښت‌نه دی ساتل سوی ، ګمان کیږی‌دغه ضعف‌تألیف (تقدیم وتأخیر) به‌هم دریتمیکی ضرورت له مخه‌پیش وي

سر بیره پرد ې دخیرالبیان په عبارتو کی بوموسیقیت اوتر نمی خاصیت هم‌سته، مگر دغه خاصیت دسوازنی په‌شکل نه‌دی چی ددورو نو په منځ کی مسجعی کلمی متناظري واقع سوي وي .

مادد غو عواملو په‌سبب په‌خیرالبیان کی‌څه عروضی مطالعه وکړه‌اودخیرالبیان په‌باب دمسجع نثر په‌حکم ست (قانع) نه سوم .

زما د عروضی مطالعې له مخې په خیرالبیا ن کی د سیلابو تو نیک سیستم سره سم دغه دو ه رازه ر یتمیکی هم آهنگی سته :

۱ ـ هغه ر یتمیکی هم‌آهنگی چی دورونه یی‌هیڅ رازلا س‌وهلو او تنقیح ته اړ نه د ي ، لکه :

ں ں ں ـ ا ں ں ں ـ ا ں ں ں ـ ا ں ں ـ

ها د ی و ي ـلی دي رحمت د خدای په ده د ا کلام

(۹ ـ الف) (۱۲ ب) (۱۶ ب) (۱۹ ب) (۲۰ ب) (۲۳ ـ الف) او نور

هر چی و ي لی د ي رحمت دخد ا ی په ده دا کلا م

(۳۸ ـ الف) ـ ۶۱ مخ د پیښور چاپ

ا و با یز ي مه زما د یر ستر صفت و ک ښه، خو ښی

می پیدا شی چی ز ما د یر ستر صفت‌و ا ی آ د میا ن

(۹ ب) ـ ۱۰ مخ د پیښور چاپ

سجین می کا نی کړی دی پکښی می سوری کړی دی

(۳۳ ب) ـ ۷۰ مخ د پیښور چاپ

دراحت حال بی د عذ اب په‌حا ل بد ل کړ م‌عیان

(۳۲ ـ الف) ـ ۶۸ مخ د پیښور چاپ

۲ ـ هغه ر یتمیکی هم‌آهنگی ده چی دوورونه یې په لږه بوجی (تنقیح) اولاس وهاو سره موزون کیږ ی .

ںںں ـ ا ںںں ـ ا ںںں ـ ا ں ں ـ

(دغه) و یـ لی‌دی نبی صلی علیـ ه‌السلام (١٦)

(۳١ب) = ١٨ مخ دپېښو رچاپ

اوبایزید زه به کوتاه کړ(ه) په‌ورځ دقیامت
حجت چې [و]ویـ نی‌په نامه کښې کښلی‌چار [و]آدمیان
که‌گوری‌پـر [نا تمام] نادان مشرك خپلی نا مې وته
کښلی به‌بیا موسی خپل‌چار وا ړه لګ[ه]چار دشیطان

(۳٨ب) = ٦١ – ٦٢ مخونه د پېښورچاپ

ما[خسی]ا روېده او و یل سی چې خدای‌یو دی ولی
نه‌سی(ؤ)زده له یگا نګی چې‌په څه یو دی‌سبحان
ت.و [به]ورته وا بی[زما پرښته] زارشه‌ستا اې‌گنهگا ره ولی؟
وهیردی که‌ا مر(او)طلب (او) ورسندن درحمان
او چار دی نه کړه د دنیا په‌ژوند[ون]دده په کتا ب
اوس د دې‌پس به [ته] نه موسې بیرون عذاب د رحمان

(٣٠-الف) = ٣٦ مخ د پېښور چاپ

اوبایزید ښتینی‌لار دانبیا وده دا [نبیاولارهغه‌ده]
چې(یه) زما پېژندګلی وته بولی آدمیان

(۳١ب)=١٩ مخ دپېښورچاپ

---

(١٦) د «صلی» کلمه دخیرالبیان په‌اصلی متن کی سته ، مگر دپېښور په‌چاپ کی ایسته سو یده ، وګو رئ: ٨٣-٩٢-١١٧-١٧٦-١٨٥-١٨٩-١٩٠-٢٠١-٢٠٧- اونور مخونه .

∪ ∪ ∪ – | ∪ ∪ ∪ – | ∪ ∪ ∪ – | ∪ –

په خه و کښم   خیرالبیان   په دازمان [ه]   او سبحان
او بایزید   وکښه زما   په عنایت   خیر [ال]بیان

۱۳ – الف = ۱۶ مخ دپېښور چاپ

او بایزید   د خپلی پو   هی په اټکل [بي و] کښه تمام

(۱۰ – الف) = ۱۰ مخ دپېښورچاپ

بیا به وخپو   لمی پر ښتي   وته وکړم   فرمان
چی[و]خبژ وی‌ء   و بلادی   وته نیکو   کاران

(۳۲ب) = ۸۶ مخ دپېښور چاپ

[و] رښتینی‌لار   راوښیه   [و]ماته پخپل   فرمان [او سبحان]

(۳۱ – الف) = ۱۹ مخ دپېښورچاپ

په خیرا لبیان کی ځینی داسی بیتونه هم شته چی پورکن یې کم دی، لکه:

∪ ∪ ∪ – | ∪ ∪ ∪ – | ∪ ∪ ∪ – | ∪ ∪ –

(شروع کوم) په نام د خدای (چی) بخشا ینده [دی] مهر بان
او په نامه   دغه خدای   چی په خدایی   دی عیان

(۹ ب) = ۱۰ مخ د پیښورچا پ

او بایزید   ده زه هیڅ ظلم نه کوم   په سړی
ولی سړی   ظلم کوی (پخپل عمل)   پخپل ځان

دغه دوه وزنونه چی ما په خیرالبیان کی موندلی دی، دپښتو نظم خورا خوندور وزنونه دي، دېری چاربیتی اوبدلی په دغه وزن کی شته. دیوان لرونکی شاعران هم په دغه وزن کی نظمونه لري ـ د مثال له پاره دایوځو نموني و ګوریء :

مد یعقوب خان   دی ارمان ئه   کوی له خدا   عالمه
چې داسی ورور   بې‌پاته   ـ وی دی ترشا   عالمه (۱۷)

(۰)

شپه دجمعې   وه‌چې په‌خوب   کې مې دلبر   ولیده
سپور پربراق   ودلولاك   تاج مې‌پرسر   ولیده
(حلیم بابا)

ته چې دا هسې بې پر واګرزې نه یاره مدام
وسوم د هجر په لمبو سر ترقده تمام
(حاجی جمعه بارکزی)

اشنا می راغی نن بازار ته ماته سوراعیان
پرتخت چی کښېناست ورته راغاه هری خوا څخه خوبان
(کرزی ملا عبدالسلام)

دا د سمند سپاره بې پرې ایسته پرمځکه یا ندی
په ډېر ارمان دګور بند یان سول ځلمی، نا وی جونه
(عبدالرحیم هوتك)

شهی چی تیك اوربل دسپین جبین پرسر ګرز وي
عجب چی څرنګه په یو ځای کی شپه اولمر ګرزوي
(نو از ختك)

په دواړه لاسه می نیولې ستا لمن محبوبا
ستادې روزی سی‌هاساقی هغه پیاله‌هغه ګلشن محبوبا
(کرزی ملا عبدالسلام)

---

(۱۷) په‌دغه مثال کی‌ددورونوورومتی‌رکن دغه‌عروضی بڼه‌لری (ن‌ـ۷)

ته د تما م عا لم سر و ر یې محمد ه نبی
په مر تبه له هر چا بر یې محمد ه نبی
(د کلا چی احمد خان)

را په تند رست صو رت یو ځو و رځی قربت یاالله
چې کو م حمدو ذ کر ستا په محبت یا الله

***

دی ذکر ستا د همه خو ږ زړ و نو ملهم یا الله
شنا خت د ې دی فرض له کل فرضه مقد م یا الله
(ددولت اوانی ددیوان ۵۲ - ۵۳ مخونه)

که مې نصیب سو ستا و صا ل ای نا ز نین صنمه
سپین د ې رخسار ، سر ې د ې لبا نی دي رنگین صنمه
(حاجی ولی محمد مخلص)

لکه تپه د یو ماشوم شپونکی له خولې نه ووزی
په کانوبوتو کی خور یږی ځی ورکیږی چرته
لکه وږمه له خوشبو ږ که د اژغو په منځ کی
په پانو پانو کی گه یږي ځی خور یږی چرته
(اجمل خټك ـ دغیرت چیغه ۱۱۴ مخ)

نتیجه :

د دغی څېړنی او د غه تقطیع څخه زه نتیجه اخلم چی خبرالبیان که تول نظم نه وي یوه برخه یې هروسرو نظم ده ـ خو تنقیح ته ضرورت لري او دا کار نوی نه دی په نورو پښتو متنونو کی هم سوی دی ـ مثلاً په گلشن روه کی

ACKU

چی ۱۱۵ کاله پخوا سیجرجارج را ورټی دنثر ترعنوان لاندی دبابوجان ۲۳ نظمه چی ټول ۲۷۸ بیته او ۵۹ درې مصرعی بندونه کېږی اقتباس کړي ؤ

هغه نثر ما سږ کال تنقیح کړ ټول نظم سو او ۲۷۸ بیته او ۵۹ درې مصرعی بندونه ځنی جوړ سول چی تر ۲۳ عنوانو لاندی وو ـ مادغه دخپل تحقیق نتیجه په هغه کتاب کی کښلې‌ده چی « په گلشن روه کی دبابوجان منتخبات نشرنه‌دی » نومېږي او یوه‌قلمی نسخه یې د کابل پوهنتون په کتابخانه کی سته.

په نورو ژبو کی هم داکار سوی دی ، مثلاً ځینی منظوم پهلوی متنونه لکه : درخت آسوریك ـ ایاتکار زریران ـ جاماسپ نامك ترڅو چی مشهور فرانسوی عالم B.Benveniste نه وو تنقیح کړي نثر بلل کېدل .

ACKU

دخیرالبیان فهرست

ګڼه	سر لیك	مخ
۱-	بدایة الکتاب	۲ ب
۲-	دخدای تعالی صفت	۹ ب
۳-	وکښه خیرالبیان	۱۱ ب
۴-	دګناهو توجارو تل	۱۲ الف
۵-	دکتاب د کښود ستوراو ادب	۱۳ ب
۶-	وربښتو نی لار راوښیه وما وته	۱۵ ب
۷-	یادوی دې مرګ	۱۶ ب
۸-	یادوی دې عذاب دګور	۱۶ ب
۹-	یادوی دې عذاب داور	۱۷ الف
۱۰-	یادوی دې خپله نامه	۱۷ الف
۱۱-	یادوی دې لاره دصراط	۱۷ب
۱۲-	یادوی دهغه تله	«
۱۳-	د پیغمبرانو لار	«
۱۴-	دنیا او ولی او مایه یې	۲۴ الف
۱۵-	دپرستګارانو نخښه	۲۷ ب
۱۶-	د پوښتنې عذاب	۳۰ الف

لومړی

١٧- دگور عذاب	٣١ ب
١٨- دقیامت عذاب	٣٢ ب
١٩- دپیغمبرانو پوهه	٣٨ ب
٢٠- دشهادت کلمه، لمونځ، روژه، زکوة، حج اوحرام	٣٩ ب
٢١- دلمانځه دفرضو، واجبو اوسنتو بیان	٥١ الف
٢٢- داوداسه فرض، واجب، سنت، مستحب او مکروهات	٥٨ الف
٢٣- دغسل بیان	٦٠ الف
٢٤- دتیمم بیان	٦١ الف
٢٥- داودس ماتونی بیان	٦٢ ب
٢٦- دپاکو اوبو بیان	٦٣ الف
٢٧- دپلیتی پاکیز ولی بیان	٦٦ الف
٢٨- دلمانځه حکمونه اوشرطونه	٦٨ ب
٢٩- دلمانځه اوجماعت دمکروهاتو بیان	٧٢ الف
٣٠- دلمانځه په ارکانو کی دفرضو، واجبو اوسنتو بیان	٧٥ الف
٣١- دسجدې دواجبېدو بیان	٨٢ ب
٣٢- دقضا گذارلو بیان	٨٤ الف
٣٣- دمؤکدو سنتو بیان	٨٤ ب
٣٤- دمسافر دلمانځه بیان	٨٥ الف
٣٥- دجمع لمانځه دسرسایې اوددو واختر دلمانځه بیان	٨٢ ب
٣٦- داختر دلمانځه بیان	٨٩ الف
٣٧- داختر د لمانځه دوخت بیان	٩٠ ب
٣٨- دحیض اونفاس پاکي راوښیه ساته	٩١ الف
٣٩- دنفاس بیان	٩٣ الف

دوهم

ACKU

۵۰ ـ دمعذو ر بانګ اودجنازې لما نځه بیان	۹۳ب
۵۱ ـ دروژې بیان	۹۷ب
۵۲ ـ دزکوة بیا ن	۱۰۱ب
۵۳ ـ دسپینو زر واو ژیړو دزکو ة بیان	۱۰۲ب
۵۴ ـ کرلی میوې دزکوة بیان	۱۰۳الف
۵۵ ـ دپسو نو دز کوة بیان	۱۰۳ب
۵۶ ـ دغویا نو دز کوة بیا ن	۱۰۴الف
۵۷ ـ داو ښانو دزکوة بیان	۱۰۵الف
۵۸ ـ داس او اسپې دزکوة بیا ن	۱۰۵ب
۵۹ ـ دهغو بیان چې زکوة پرې روا او نا روا دی	۱۰۶الف
۶۰ ـ سړ یا یه دروژې‌واجب د ه	۱۰۷ب
۶۱ ـ دحج بیا ن	۱۰۸ الف
۶۲ ـ دطر یقت بیا ن	۱۰۹ الف
۶۳ ـ داماره ، لوامه اوسطمئنه بیا ن	۱۱۲الف
۶۴ ـ دنفس‌او شیطان بیان ، په کومه چا ر بهسړی پناه‌و مي	۱۱۳
۶۵ ـ له نوس دبد ی ،دشیطان له مکر	۱۱۶ ب
۶۶ ـ دشیطان وسله	۱۱۷ الف
۶۷ ـ دزړه خوی	۱۱۸ ب
۶۸ ـ دایمان زهراو دارو	۱۱۹ ب
۶۹ ـ دتمام پیرطلب	۱۲۹ ب
۷ ـ خفی ذ کر	۱۲۱ الف
۷۱ ـصبر ، کظم غیظ ، اکل‌حلا ل ، عدم اسراف، انفاق	۱۲۱ ب

دریم

ACKU

۷۲ - رضابالقضا، صبرعلی البلیه ، شکر ، نعمت ، قناعت ۱۲۲ الف
۷۳ - دایم‌طلب ۱۲۳ الف
۷۴ - بنی‌آدم ته‌عـذاب ۱۲۳ ب
۷۵ - دفا یدی بخره ۱۲۴ ب
۷۶ - دطریقت ، حقیقت ، معرفت ، ور پرا نیستل ۱۲۵ ب
۷۷ - دزړه‌مثل ۱۲۶ الف
۷۸ - دحقیقت بیان ۱۲۷ الف
۷۹ - تا ر یکی‌روښنا یی ۱۲۹ ب
۸۹ - دپیغمبرانو دتپی له‌خولی ۱۳۰ ب
۸۱ - دخلیفه اطاعت ۱۳۱ الف
۸۲ - دمومنانو دتپی‌خوی » »
۸۳ - دمنافقانو دتپی خوی ۱۳۳ الف
۸۴ - دشیطانانو دتپی‌خوی ۱۳۴ الف
۸۵ - ناقص شیخ ۱۳۴ ب
۸۶ -علم بلاعمل ۱۳۵ ب
۸۷ - نماز بی حضور ۱۳۶ الف
(۸۸)-عبادت‌بی‌معرفت‌ووحدت ،زاهد بلاعلم،نسب و شفاعت ۱۳۶ ب

۸۹ - دوړوکی دتپی‌خوی ۱۳۷ الف
۹۰ - د پر ښتو خوی » »
۹۱ - دمسکین‌خوی ۱۳۷ ب
۹۲ - تو به قرض ده ۱۳۸ الف
۹۳ - د ذ کر اقسا م ۱۳۹ الف

څلورم

ACKU

۹۴ - دعلم اقسام ۱۳۹ ب
۹۵ - دخدای نوم او یاد ۱۴۰ ب
۹۶ - ذکر خفی ۱۴۱ ب
۹۷ - دمعرفت وسایل
۸۹ - دزبې پوښتنه رښتینی یقین دگومان ترکول . . . ۱۴۲ الف
۱۰۰ - د معرفت بیان ۱۴۲ الف
۱۰۱ - د معرفت چار ۱۴۳ ب
۱۰۲ - لیوه ،غل ،ځناور ۱۴۳ الف
۱۰۳ - دطریقت کارونه ۱۴۵ الف
۱۰۴ - دحقیقت ورسېدن ۱۴۶ ب
۱۰۵ - دمعرفت گناه ۱۴۸ الف
۱۰۶ - ناتمام عارف ۱۵۰ ب
۱۰۷ - قرب الهی ۱۵۱ الف
۱۰۸ - دقربت ورسېدن ۱۵۲ الف
۱۰۹ - قربت گناه « »
۱۱۰ - د وصلت ورسېدن ۱۵۴ ب
۱۱۱ - دوصلت گناه ۱۵۵ ب
۱۱۲ - دعارف موحد ورسېدن ۱۵۶ ب
۱۱۳ - په وحدت کی گناه ۱۵۸ ب
۱۱۴ - معرفت د پیر تمامنه غواړی

پنځم

١١٥– په توبه کی دحضرت آدم اقتد أ پکاره ده ١٥٨ب

١١٦– دمال ،ملك بقا ٩٥١الف

١١٧ – دمسکین درجه سوند ن ١٦٢الف

١١٨– دعارف مسکین و رمند ن ١٦٢ب

١١٩– دعارف گناه ١٦٣الف

١٢٠ –خیر البیان په څلور ژبي ،دخیرالبیان فایدې ١٦٣ب

١٢١– دخیر البیان نه دغفلت نقصا نات ١٦٧الف

ACKU

شپږم

105

د

خیرالبیان

متن

ACKU

ا الف

acc. ms. or. 1926 240

Ms or fol 4093

Preuſſiſche
Staatsbibliothek
Berlin

ACKU

۲ ب

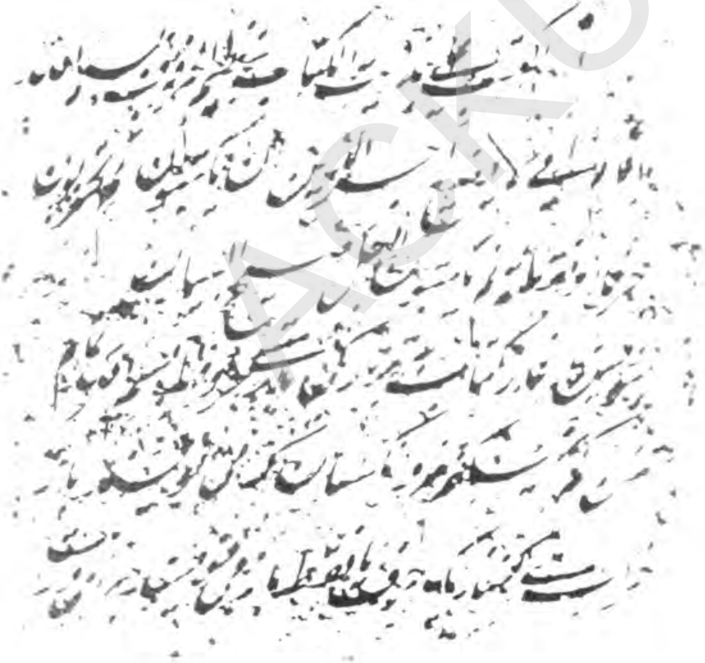

ACKU

ACKU

تساہل [illegible] زیادہ کوشش تا بجانہ و کتابت [illegible] دست

تزئین [illegible] کے رموز و رموزی [illegible]

ہیکلمیں بیان [illegible] یک حرف تاکہ کتابت [illegible]

[illegible] بیان رمز [illegible] تاکہ [illegible]

بیان حکمت مبارک [illegible] الذی [illegible]

رموزی اشہر [illegible] کی جے لکھا ہیں [illegible] الہی سے

اما [illegible] لکھا ہیں اس کا [illegible] ہوئے

اور [illegible] الذی [illegible] علم بالقلم علم الانسان ما لم یعلم

قرآن [illegible] بسم اللہ الرحمن الرحیم [illegible]

تعظیما له تعالی بخیر اعداد با تعداد من نزلنه کان الذی بین یدی
علیه السلام باید بزبان کتب حروف الذی انتم تفقهون بکل
السنة ازجا متفقة للانسان انت [illegible] حروف
القرآن باید سبحان باید بزبان کتب الحی [illegible] نطق و علم
[illegible] الحروف التی الکتب پارسی مثل حروف القرآن و من علیه
[illegible] تکلمه او بخواهد بکلام من الاخری از جان بیعرفون
انسان الکتب بعض من حروف الذی بعد از آنها باید تا سعمان سبعمائی
از آنها تقریرات بخیر چیزهای نقش بعض از حرفهین انسان
باید بزبان پارسی بنویسید الحروفها که بسیار بدیع بنظر باشد برای متفقت
آن مسیلان توی از آنها متن [illegible] الحروف سبحان
باید بزبان نوشتن حروفها در نزد است من مرسوم است با متین منه

ناما

115

نامها حروفها بزرگ است بنویسید اعراب آن تا باشد

حروفهای قرآن و [illegible] بعضی حروفها نقطه‌ها در بالا و در زیر [illegible]

[illegible] حروفها [illegible] بعضی حروفها [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

نحلو تر چلو رو کنس مچیات نر بیں نر وکے لولی سمو ور سر باکے
لدینو دروو و بیستری حروف سر اتو میان رنی بازید لکاروا
اکهڑن سبا جیسی سهن جی تهیاین اسکارن جی نقا پاوین
او میان اتون سی حاب ای کج کا مین نا ابهاین جانسی بنا
تون ان کی اکهر ری سجان رمی نا نیر یا لکهنا اکهر کو تیج کی سے
وکهاو نا او رکهلاو نا مجی ای لکا میسر فرمان سهن
جیون اکهر تران کی سین کیا بین لکه کوی اکهر او تیر چلانا گی
جزم کی ید نشان جیوه اکهر بحا نهن او میان لکه کوی
اکهر چار چار بیان در مال سکهن جی پڑهین تو سانس سکالسن
کوی مومن بچه اکهر سهن او میان بسم الله الرحمن الرحیم الالف
کاف حا نعمیان الف لکے او سیتعمیان الف سه وی عمیان

الف

ACKU

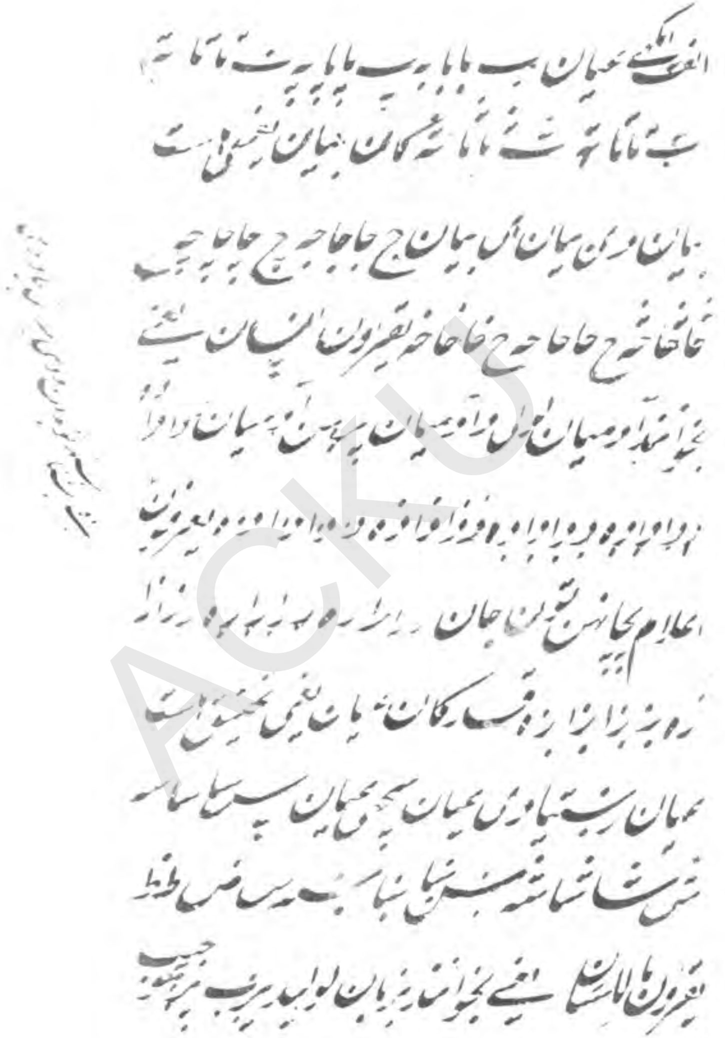

ACKU

[illegible] ا ز ربان [illegible] فا ق و ا ک کا کا ک کا کا

[illegible] کا کا [illegible] اشان [illegible]

[illegible] ماقاران [illegible]

[illegible] سبحان [illegible]

[illegible] ها

[illegible] تمام [illegible] تمام

[illegible] بسم الله الرحمن الرحیم [illegible] کاف با

[illegible]

[illegible] صلی الله علیه [illegible]

[illegible]

[illegible] تعالی [illegible]

ACKU

ACKU

علیه هذه الکلام رضا بما [illegible] کل [illegible] الکلام [illegible]

علیه هذه الکلام بسم الله الرحمن الرحیم [illegible]

[illegible] کتب حمدی حمد [illegible]

قال حسن [illegible]

[illegible] هذه الکلام [illegible]

السموات السبع والارض [illegible] کان فی القرآن [illegible]

[illegible] قال [illegible] الرحمن [illegible] علیه هذه الکلام

[illegible]

[illegible]

کان فی القرآن [illegible] کان [illegible]

[illegible] علیه هذه الکلام [illegible] عالم [illegible]

حاويا لكل مخلوق يحفظها قبل من اظهارها بحسابات ان الله
حفيظا عليهم كان في القرآن بحسابات عالم وحاويا لكل شيء
كان بحسابات احوال الامم وما يترتب عليه بعد الكلام اولا
حسابها بعشرة وسبع المخلوقات بحارها ثم حسابها بحارها
بحارها وجبالها اكثر منها بعشرة وسبعين الف كاتب او حسابها
اكثر منها لكل كاتب سبعين الف اقلام الايات والاية كلام
تدرك ولو بسبب الكتب تكاسر كل اقلام وجفت بعد اتمام
قل لو كان البحر مدادا لكلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفد
كلمات ربي ولو جئنا بمثله مددا كان في القرآن بحسابات
ثم كلام ثناء الرحمن قرآن فقال كل احد بعدد وكثيرا الاكثر وان
تعدادها بحسابا وهو جميع الخلائق لا احصارها شكر نعمته اتمام قال

ACKU

رحمتی علیه و آله الکرام او کان حمدک حمداً کثیراً بعدد
کل معدوم الکائنات سبحان ان الله محمد کان محل کل شی
حسبنا کان فی القرآن بیان کذا حسبی ثنا محاسن کما
ثنیت علی نفسها قال النبی صلی الله علیه السلام اثبت
به الکتاب صلوات علی خاتم الانبیاء وعلی آله کان
ان الله وملائکته یصلون علی النبی کان فی القرآن
بیانه اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد کما صلیت وسلمت و
بارکت ورحمت وترحمت علی ابراهیم وعلی آل ابراهیم
انک حمید مجید قال علیه السلام جعلنا رحمة وبرکة
علیکم علی ان اصحاب و اتباع کان هدی الکرام الزمان
اعلام قل الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی کان فی

ACKU

اقران عبادات و صل علی جمیع الانبیاء والمرسلین و علماء الملا
ئکة المقربین و علی عباد [illegible] الصالحین ثم قال علیه
السلام بنام خدای بخشاینده [illegible] است مهربان یعنی
بنام خدای است عبادات نماز و کتاب [illegible]
سپاس و ستایش من [illegible] که خشنودی
یابد او شود و چون مرا آشنا میکنید [illegible] میان [illegible] التسلیه
میکرد [illegible] آنچه [illegible] آسمانها و زمین [illegible] از خیر
نکرده [illegible] التسبیح میکوید [illegible] کلام و ان من شیئ
الا یسبح بحمده و لکن لا تفقهون تسبیحهم و در قرآن آیت
بحیان کل شیئ قال الله تعالی الرحمن [illegible] کفته است رحمتی
[illegible] والکلام من [illegible] نه بنویسم [illegible] ستایش [illegible] بسیار

ACKU

پس سبحان بابا بزرگ یا بابا زره دانش خود بنویس تمام
تدبیر کل شیء و عقیده بمقدار و زیر قدرت الله است سبحان کان
بقدرت عقل و علم الانسان تا در یک گفته است حتی رزق علیه بابا
الکلام تویی مرا ناخالق مخلوقات و هستی هر مخلوقات
نگاه بان که نگاه مسیدتی انسان را پیش از سیاب
شدن ایشان سبحان و کا نبوده حفظها و بنیه العلی
العوظ بیم ان است سبحان عالم و حافظ کل شیء کان
سبحان تا و یکی نعمت است جمیع علیه بابا و الکلام حیوان شتر
بشمار هر مخلوقات و دریا ماهی و دریا سماهی
شود با زیادت ترے شوند از زمین بشمار هفتاد هزار کتابان
با زیادت تر شوند از زمین هر هر کاتب را هفتاد هزار

ACKU

اجازم نیست که نشو نما و تمام کمر و عار بسیمای تمام ثنا و نعت
تو کرد بسی آن نوشته در همه مجالسها ثناء و ستایش شود و تمام
و هو لله لا ا حمد فی الاولی والآخرة وله الحکم و
الیه ترجعون و در قصیر است بیان از اتمام کلام ثنای او
از حسن آنکه آن مقال بکمال احاطه بعید و کیست را اکمل نوبت
بعید بجماد و جمیع الخلایق ضمایر حق شکر
نادی گفته است رحمت علیه فایده کلام با ثنا و ستایش
تو بیان از نیست که شمار آنچه مرا معلوم است با
سبحانک لا احصی ثناء علیک کاشتی چنین با در رو را نیست
بیان که انت کما اثنیت علی نفسک
نبی که گفته است محمد علیه السلام از بنده بسی سین

ACKU

ACKU

[illegible]

پیغامبران [illegible] الدین

[illegible] اصحاب [illegible] است [illegible]

چند نکات [illegible]

[illegible]

و [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

بنام خدای بخشاینده بخشنده مهربان [illegible]
خدای [illegible] کتاب آمد [illegible]
در سوره صفت [illegible] خویشتنی [illegible]
سوره صف [illegible]

پاکی یاد میکنند مر خدا را
چیز هر که در آسمانها و زمین است

[illegible]

هر چیزی میکند تسبیح پروردگار [illegible]

ACKU

[illegible]

[illegible] خلقشان و بقا [illegible]

[illegible]

[illegible] تحقیق [illegible]

[illegible] طهارت [illegible] عقل [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

[illegible] قامو نرسه [illegible]
[illegible] تمام [illegible] و لو ان ما فی الارض من
شجرة اقلام و البحر یمده من بعده سبعة ابحر ما نفدت کلمات
الله ان الله عزیز حکیم لقمان [illegible]
تمام نشود سخنهای صفتهای خدای
[illegible]
خدای تعالی [illegible] تمام [illegible]
[illegible] کلام [illegible] صفت [illegible]
[illegible] سبحان [illegible] تعالی [illegible]
تحقیق بستن الله تعالی [illegible] داناست
لا احصی ثناء علیک انت کما اثنیت علی نفسک [illegible]
طاقت ندارم که ای پروردگار ستایش گفتن بر تو چنانچه ستایش گفتی ذات خود
صلی علیه السلام [illegible] صلوة [illegible]
[illegible] سلام علی المرسلین
سلامتی است از جانب خدای
بر پیغمبران مرسل [illegible]
و ستوده [illegible] ثابت است
[illegible] پروردگار عالمیان است

معنی لو انما
و اگر باشد آنکه بتحقیق هر چیزی
که در زمین است
از جنس درختان قلمها
و دریا سیاهی شود در حال
آنکه بعد هفتاد هزار دریای
دیگر مثل این دریاها موجود
باشد تمام نشود سخنهای
صفتهای کلام الله تعالی
و بدرستی که خدای
غالب است و حکیم است
اگر بگوید شخصی هزار
ولی نهایت و اگر چه بندگی کند
مثل بندگی تمام مخلوقات
عالم ادا نمیشود از حق شکر
نعمتهای الله تعالی چنانچه
حق شکر وست

ACKU

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ای یار خدا از رحمت [illegible]
بر محمد و بر تابعان محمد ثنا
و بر امثان ایشان باد رحمت از
جانب خدا و سلامتی از جانب او

بهو الله
بنام خدا است ز رحمت
ز رحمت مینو سنبد بر شمایان
و فرشتگان او و بری آرد شمایان
ز تمام نیکیهای بزرگ و نعمات
ز همه سوی آسمان و از روشنائی
معرفت و صفات حمد
ثنا
بر رونده کار بر جمیع پیغمبر
و معلمان جبرئیل و بر ملائکه
مقرب و بر بندهای خواهش
که صالح اند

و نشتس وت ور و نجش وت اوه با و یارت فرمان بر وان سا و
مجستی و گهنا هان ش نه بخرش ار و ستا و کلر هر وت ز کار
سمن بحان او بازه نیت غوره ش ا غوا به ی شا یارن حید غوره
مجستی کسان ز با امر کار ش تر و بور ش حی جا روز ش تح او شا یار ش
حید نعوذ ش مجستی ش ا لوا گنا هان ز خدا ز روز ر گر و ش
نستا نید ز با لم خر تیلوا ای بیتوا ای کهنکار تیلیه کار یخت
نیکا نحت کرم او نیکی کار کنه کا تنا بت بانحت کرم و ویه جا بینه
تنا ورش نحا و والله غالب علی امره ولکن اکثر الناس لا
یعلمون قرآن ک بن یدن عجیبات ک الله تقدیر ی عمل تقتا
سعتیا و تحکما سعتد تقتا هر حی وایدی علیه السلام او با ر یدیا
ر بستا و جتمنا ن و یاوت او ستا و یارت مجبان ا و حی

خدای غالب است بر حکم خود
ولکن بسیار آدمیان نمی دانند
غالب است خدای تعالی بر حکم خویش

بتحقیق الله تعالی قادرست که بگرداند بدبخت را نیکبخت و نیک بخت را بدبخت

نعوذن

نعوذی و مغفرة و توب سینه و اوزندینی گناهان جول ثبت ورن نعوذی
نزد منیکم یاران محبان او مغ حید نعوذی لدغ پس اشعور گناهان
تروی لده وحی سنیکره مدام مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءً بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ
مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ قرآن کلیدی بیان ابیان التوبة
تهدم الحوبة بنی ولیدی صلی علیه السلام نار وجی گا لوری نگره
اورا لوزخاندی نیا بارکسیل اودبا بلوبسش لوره نیا و مسان
راحوا انگروماوت بنغ جار جید بانکسه و مرنبکر اوسنا
خونسیوی نه مسنحکر نه رانبوزخاندی ممالک سی او مسان او
بحان او بار بدنتر و فنت جید برنور مسنحکر یا ولیدر خاندی
اوزه نقصان ایمان کوز بسبی مسنحکر او خند لیعی و بابه
نعامی الربی اولیاکان نبو لتاو اندی نرف او مسان او

کسی که بکند از شما یا ز کار بد را بنادانی خویش
پستر توبه کنند و باز گردد از پس آن بدکار و عمل
صالح و نیک بکنند پس بتحقیق الله تعالی غفور است
و امرزکار است و رحیم است

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

لقد ارسلنا من قبلک فی شیع الاولین وما یاتیهم من رسول الا کانوا به

[illegible]ون بقرآن کشندی عیان ایشتاون و تسخرون

علی کتابی و وکی تسبب الاکثر من الافسان ماوی ملیدی حمرت و

بده داکلام اوبایزید وماتی عقل درک وولیده و دبیر اندز و

برنار بنسیاد روع امر نهی حلال او حرام ترو حی [illegible]ت ستار بر

کنش ولر امیدواری هیچ هبنده دی کر جایه [illegible] دی هیه

دی لا ربیامند او هر مغارت وحکمت مدرک او اجتهاد او نور والهام

وهر حال رحیمی حکمت ورکه وجع می دی [illegible] ور کر عیان [illegible]

الحکمة [illegible] تشاء ومن یوت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا ب

قرآن [illegible] بیلدی عیان فعل الحکیم لا یخلوا عن الحکمة بنی ملیدی صلی

علیه السلام او بایزید که دیا خوبی [illegible] [illegible]

پیدا حکمت علم شریعت
و معرفت هر کسی [illegible]
و هر کرا داده شد علم شریعت
و معرفت پس تحقیق داده شد
نیکی بسیار

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] الله

128

خیر البیان [illegible] او سبحانه [illegible] وینا [illegible]

خبره [illegible] زرگار [illegible] او [illegible] خبری او

دروغ [illegible] زرگار [illegible]

[illegible] خبری [illegible] زرگار [illegible]

[illegible] زرگار [illegible]

[illegible] شهوت [illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

شیطان [illegible]

[illegible] شیطان

[illegible] البیان [illegible] پادشاه او سبحانه [illegible]

[illegible] خیر البیان [illegible]

ACKU

بسا یارلک بخواهید سبب شکیلا

اولیاکان کتابون لناو اندا ونه بی کرینبک جار دبسیکرو بانه
عنایت توفیق بیادی وبی اعلام فاستعینوا بالصبر و
الصلوة بقرآن بنیدی عنایت لا حول ولا قوة الا بالله کنز من
یعنی محول الاحوال گنجیست از گنجها
کنوز الرحمن بنی و بلیدی صلی علیه السلام او بنیه ماوت دستور پروردگا
اوادب و کتابو کنیسا [illegible] جانش ماندوه دستور اوادب و
کتابو کنیسل بعدی حی بی و لنبسن ما بتوفیق تکنبی استوک بو رکوب
دانیه بنسنی او وزن بحضوری او بتعت دزنن هوس او دونیت
شیطان او وفاقدی ماروه میان تا کنت ترجوان یلقی
الیک الکتاب الا رحمت من ربک فلا تکونن ظهیرا للکافرین و
لا یصدنک عن آیات الله بعد اذ انزلت الیک وادع الی ربک
ولا تکونن من المشرکین بقرآن بنیدی [illegible] کور ماکیارین بخوان تو محمد
اینی مردم را بسوی پروردگار خود و مباش تو از جمله مشرکان یعنی چون بگ مسلمانرا
اکافری ملعامله افتد رعیت کافر مکن بجهت رعیت چاه آن کافر

معنی لاحول
ولا قوة الا
انست که نیست
بازگشتن
از گناه
و دونیت
طاقت
عبادت
بتوفیق

بنودی تو یا محمد که امید داشتی انراکه [illegible] خبر سوی تو قرآن
ولیکن از رحمت پروردگار تو است لقا شد بر تو قرآن یا محمد [illegible]
تو مکنه [illegible] قوت دهنده کافرانرا [illegible] یا محمد [illegible]
و [illegible] الله تعالی [illegible] فرستاده [illegible]

ACKU

ACKU

ای محمده پیغامبر شاوه ته استو او وحی کی ما په سو بیان د رښتیا
د نورو د کړو د نارو او حلال و حرام بی سبب د خپل کلام دا چه مونږ ستا
مړی سول الله بایستا خو د بیان کړ القرآن ته ستا د رسول الله علی
الیسنا خو د قرآن کړ بی سیدی عجایب بد روز ونم او ښیا دت
په خپل قدرت تحلو دی یا د خیر الیسان خه شه گلی اعلی خونه
په خپل خیر الیسان گو ده او ده انبیا او اولیا ته رښتیا وی
کلام نحن نقص علیک احسن القصص بما اوحینا الیک هذا القرآن و
ان کنت من قبله لمن الغافلین کان شنه القرآن بیان کو ده او ده
د انبیا او اولیا رښتیا دی کلام ده او ده او انبیا و اولیا
گفتار رښتیا بیدی حبیب الیسان قال فالحق والحق اقول قرآن ته بسیدنه
بی نا اکتب فوالذی نفسی بیده ما یخرج منه الا حق بیا

دی قرآن

خدا میفرماید که من قصه میخوانم
بر تو ای محمد نیکوترین قصه‌ها با نازل
کردن وحی و فرمان خود بسوی تو این
قرآن را و اگرچه بودی تو پیش
از فرستادن قرآن از جملهٔ غافلان
حال گفت الله تعالی که من حق را
میگویم

پس بنویس آنکه ذکر محمد در دست قدرت او است پس بسوگند خدا بر نمی آید از دهن مگر حق و درست

131

و [illegible] صلی [illegible] و [illegible] و انبیا و اولیا که کتاب [illegible]

کتاب [illegible] الکلام [illegible]

[illegible] قدر [illegible] القرآن [illegible]

پس [illegible] کند هر که [illegible] تعالی

و [illegible] الله و الا انبیا [illegible]

الا و [illegible] للانسان [illegible] الکلام [illegible]

[illegible] مقام [illegible]

[illegible] الله [illegible]

و [illegible] المجاهده

[illegible] الانقطاع [illegible]

[illegible] بتحقیق [illegible]

[illegible] و [illegible] الی [illegible]

در جهان تو
تا تجلی [illegible]
[illegible] کار خود
تحقیق تو بر آینه هستی تو

[illegible] الله تعالی [illegible]

[illegible] معتبر [illegible]

انک لعلی هدی مستقیم قرآن کی [illegible] عیان صراط المستقیم کان طریق

الانبیاء من مثیب [illegible] م الذی ان یحیی [illegible] و بحث [illegible]

الخفی والعیان هادی وبلیدی که حسنی علیه و الکلام مرکب بورته ورسرا

وقت تنگهان نشت ورسری په دنیا کښی تلدی تل معاد گوره هیچ

زمانی او میان نحوارون دنیا او هرکیا په بندیگی نفس اشتغول

دیمو پر او میان دوق بادرک الهیه پر زرکانی با سپوندکانی تنگ

بندګي في پسور نور جار مشغول کر او میان معلمون ظاهرا

من الحیوة الدنیا وهم عن الاخرة هم غافلون په قرآن کی بند عیان

انقطع الی الله کفیه هو الله کل ما ذیه ورزقه من حیث لایحتسب و

من انقطع الی الدنیا وکله الله الیها [illegible] علیه السلام مرکب

نور تشی وسرهی وه تنگهان نشت ورسری په دنیا کښی تل دل سقام و فی

یعنی دو زن اند ان الکمال [illegible] ازان [illegible]

وصال الکمال ازان [illegible] غافلین

[illegible] دنیا

مثل هرکه ببرد خود را از تعلقات دنیا بجانب

[illegible] بسوی

دران حالی که رود بسوی الله تعالی جمیع امور

بسنده است او را و روزی دهد

کفاه الله من طعام دوه

از جای که نمیدانست که از انجا

خواهم یافت و هرکه ببرد خود را از

در کارهای آخرت [illegible] کند بکارهای

دنیا میکند رد او [illegible] دنیا

آخرت [illegible]

ACKU

سری پسی کنهی ج علوی عزیز کی پهپال بز بهوزادیا بد پرستار
چن بیهوده بزور وای خرد با خوشی ج بیهوده بزور وای ج میان لا
یحب الله الجهر بالسوء من القول بقران کنبید کی عیان البلاء عمی ۱۸
مرد سوگی ن بالقول نبی وبلیاکی صلعم مرک بورشی مسری وه شکهان نشت هر بلای
که فرود آید از گفتار
وسری بدنیا بس تهذل متعالم یا هسی کنهی چپالوی عزیزی ج بهنشت و
و قهر نرابل دوزخ بوابل دچی بزنی لو میان کورد اهسی جابد حرام
خذ العفو وأمر بالمعروف وأعرض عن الجاهلین بقران کنبید کی
عیان وجبت محبة الله علی من أغضب حلمه نبی ومیلیاکی علیه السلام مرک بورشی
شکهان نشت وسری بدنیا کسنی تهذل متعالم یا هسی کنهی چپالویی عزیزی
بزورکاری بغلادیلع یکیا سیر می بنادانی مکناهان اذا قیل له اتق الله
أخذته العزة بالإثم فحسبه جهنم وساءت مصیرا بقران کنبید عیان کاهلوکت دلعی که
بکردن گناه پس بندهست اورا دوزخ بدست آید
دوزخ بازگشتی

[illegible]

حسرت د العصیان هاوری و ملیدی رحمت د خدای بده دا کلام مرک
بو رشتی و سری وته تکلهان نشته و سری ته بیا کښتی تلندل مقام ها هسی
جهلوی عزیزی په اسرف بورانی بیا فعلی په تکیه ښیا میرتی شنه کی
په دین انوس د شیطان که لا تتبعوا خطوات الشیطان بیان و دی
په قرآن کی النفسانیة بالعداوة وبالعصیان مهلکات اثر و مبدات ایمان الا
نشان ها دی و ملیدی رحمت و خدای بده دا کلام مرک بو رشتی و سری ته
تکلهان نشته و سری ته بیا کښتی تلندل مقام بونده بوی دی
مرک دوی بیا دوی او مسیان ته یاد هوی د عذاب دوه انکدن حی پوره
بوری لیتی مخ او مسیان لقائله انما شکرت اغصارتها الحسن تجمع معه تحیوون
په قرآن کی نبدی که بیا مخ سکرت نطهر حالتین علی الا انسان اذا اصاره
سکرات الکافر والمنافق ما صاب علی علیه العذاب واذا اصاره سکرة العارف

پیروی نکنید ای مسلمانان
قدمهای شیطانرا
تا آنکه بگویند ایشان که جز این بیشتر
که بسته کرده شد چشمهای ما از دیدن
بسبب حیرات بلکه مردم ایم که سحر کرده
و جادو کرده شدیم

در هر مستی ظاهر میشود اثر آن مستی
بر صاحب او و وقتی باشد که مستی کافر
و منافق پس می رسد بر او عذاب
خدا تعالی و وقتی که باشد مستی طالب
خدای پس می رسد او را راحت
و معرفت و عزلت و توحید و یکجایگی
هیچ گذرت نمی ماند بلذت
معرفت و توحید

ACKU

یا طالب الحق [illegible] شعر الرجل [illegible] زیرا [illegible] منت و [illegible]
پرده زکارم مرکب نوره سندن سرین و تنکیمان نشت و سرینی [illegible]
نامین معام باوروی عذاب و کوری [illegible] عذاب بار [illegible]
وار و پان علقه [illegible] استهیلانسر [illegible]
انشره [illegible] لنسن [illegible] الا [illegible]
بالسنة الطبية والنجاة والاثقر وان كنت مطيعا في حيوتك فانا
نعاينك الرحمة وان كنت عاصيا فانا نعاينك بالعقوبة [illegible] الذي حلق
مطيعا حشره مسرورا ومن حلق عاصيا حشره [illegible]
روزی حسن [illegible] مرکب بودسی [illegible] سرین [illegible] تنکیمان
[illegible] عبد الله بن عمر خطاب
نشت زیر [illegible] باسی [illegible] معام ناوروی عذاب [illegible]
هر کیو زی [illegible] عذاب الیم [illegible] آن کشتیه [illegible]

[illegible] عذاب دردناک

[illegible]

تحقیق الله تعالی بیدکرد روحهای مسلمانان را از نور خوبیها خود و بیدکرد ارواح کافران را از آتش صفت قهر خود

ان الله خلق الارواح المؤمنین من نور جماله و خلق الارواح الکافرین

من النار جلاله ایدی ملیدی صلعم [illegible] بهشت و [illegible] تماشان [illegible]

یسیری [illegible] تمدل متعالم یادوی [illegible] تا مرحق [illegible]

حساب یسیرا [illegible] حساب [illegible] فاما من اوتی کتابه بیمینه [illegible]

فیقول هاؤم اقرءوا کتابیه انی ظننت انی ملاق حسابیه

فهو فی عیشة راضیة [illegible] اول حسابی [illegible]

حلاص [illegible]

الحساب الاحسن العذاب یعنی مغفرت التوحید و [illegible] احسان [illegible]

نه حساب و نه از عذاب خدا تعالی [illegible] تعالی [illegible] عمل نیکها

رحمت و حدائق [illegible] مرات [illegible] تماشان [illegible]

یسیری [illegible] تمدل متعالم یادوی [illegible] سوات [illegible]

و ان منکم الا واردها کان علی ربک حتما مقضیا

ثم ننجی الذین اتقوا و نذر الظالمین فیها جثیا [illegible] تحسان

یعنی روز قیامت روزیست که بهشت آورده میشود و بدن از میان که پوشیده نخواهد [illegible] شما پوشیده پس کسی که داده میشود نامهٔ اعمال او بدست راست او پس میگوید ای مردمان بیائید شما بخوانید کتاب اعمال مرا آنچه من گمان داشتم این را که من بهشت آورده میشوم حساب پس آن بنده در زندگانی نیک خواهد و رضی خواهد بود

نیست از شمایان هیچکس مگر آنکه درآید آن دوزخ را و هست پروردگار تو را حکم قضای استوار پس نجات خواهم داد آنرا که ترسیدند و پرهیزگاری ورزیدند و میکنیم کافران در دوزخ زانو زننده

1370

که کسی ثابت نماند در عبادت

[illegible] کان طاعته اکثر مع ثقل المیزان کان عصیان [illegible]

[illegible] طاعته [illegible] و خلط [illegible] عصیان

[illegible] عذاب المیزان [illegible] رحمت خدای [illegible]

[illegible] گروه گنهکاران زشت [illegible]

[illegible] عصیان [illegible]

[illegible] واقیموا الوزن بالقسط

ولا تخسروا المیزان [illegible] سیدی عثمان حاسبوا قبل ان

تحاسبوا وزنوا [illegible] قبل ان توزنوا [illegible]

[illegible] گروه گنهکاران زشت [illegible]

[illegible] عذاب [illegible]

[illegible] عذاب [illegible]

[illegible] در هیچ عذاب [illegible]

و برای خود توشه بگیرید پس بتحقیق توشها پرهیزکاریست و بترسید خدای تعالی را پرهیزکاری کنید
یا صاحبان عقل

وتزودوا فان خیر الزاد التقوی واتقون یا اولی الالباب و قرآن

نشنیدی که والله لیس لاحد فضل علی احد الا بالتقوی سوگند خدای است هیچ یک را زیادتی بر دیگری مگر بتقوی

و یا سیدی صلعم مرکب نور تقوی سیر کرده تا بنهایات نشست

سری ما نشینی تا بنشی ملکها مقام او جا رو کرده شکری [illegible]

و با رحمت کنی او میان و هل جزاء الاحسان الا الاحسان به نیست جزای نیکی مگر نیکی

و قرآن نشنیدی نیات ان الله تعالی اذا احب العبد استعمله

تحقیق الله تعالی وقتی [illegible] بنده را بکار بهشت پس [illegible] بعملهای مردم بهشت تا بمیرد بر کار از کارهای بهشت پس [illegible] آن بنده را در آرد و بهشت

بعمل اهل الجنة حتی یموت علی عمل من اعمال اهل الجنة فیدخله الجنة

نبی مه لیدی صلی الله علیه و سلم از نور تقوی سرشته شده تا نهایات نشست

سیل یا بنیا کبشنی تلدیا مقام التوکل مالک رزق در کیهمه [illegible]

خورندگان وما من دابة فی الارض الا علی الله رزقها و قرآن

نیست هیچ جنبنده و [illegible] زنده در زمین مگر بر خداست رزق او

نشنیدی [illegible] ان السکر التوحید و رزق احدکم [illegible] و یا سیدی

و نا کردن یقین در زندگانی فر وا کرد یقین در رزق بکسی

ACKU

علیه السلام هر که بپوشی سر من را تو نگهبان نشست در سر من پناه

گشتی در مقام هر که دشمن است سر من را طلب [illegible] بندگان [illegible] روز

ببینه و در هر که با پریشان در زیر پریشانی بحرام [illegible] یار

یا و همیان و من يتق الله يجعل له مخرجا ويرزقه من حيث لا يحتسب

و آن گنبد دیگر همان إن الله تعالى قال في التورية يا ابن آدم

إن [illegible] مصيبة [illegible] لك سلطان [illegible] الذي [illegible] فيها

كو [illegible] الموحش في البرية [illegible] وجلاله وإن لم [illegible] لا تحمل مثالا

ما قدرت لك وأنت [illegible] مظلوم [illegible] همان هر که بپوشی سر من

نگهبان نشست در سر من پناه گشتی تو در مقام [illegible]

و در توریت که کتاب موسی [illegible] سینه و [illegible] گشتی او همان آن

صلوات الله علیه سلام [illegible] حفظ علیه [illegible] و آن گنبدی همان [illegible] الا [illegible] من مخلوقاتی

دا اگر کسی بر بنده کاری نماید
برای خدا تعالی [illegible]
بنده را خدا تعالی راهی که برآید
از آن راه و در روی میدهد آن
بنده را از جای که نمی‌پندارد
آن بنده

بتحقیق الله تعالی [illegible]

[illegible]

سبحان ما برش نه سیدی ترست و خدای ندوه وه اکا ام مرت بوریشی
تنکهان نشت و سری پد پیانسی ما ندیل متعام ترو ما غبنی بدا اکریم
حال او وه میان اه. ترنج بجمل قدرت منش ورو اسیدین کرم ترو وه بیار وه
بیبنا نح نخوبش تر زرس کارم ترو اه نخه نخوبش کرم صورت او میان
فانا خلقناکم من تراب من نطفة ثم من علقة ثم من مضغة مخلقة و
غیر مخلقة لنبین لکم [illegible] و نح الله من نا کاسمار
انواع من الخلق والخلق والرزق والاجل بسم ما سایکی حلی عرم:
تحرک بو رشی و سری وه تنکهان اشته و سری پد پیانسی ما ند ما متعام
ترو بی تر اشنا کرم بجمل قدرت بنغ خیز پشته وه بو پدان هر ماه
بنگی نخوبش و مین بیوست و نسته او وه اندام وه او میان اکه سرو
نجوره سنرکی بو زخله سینه او نشا الاس بنج سبنی و جر ختنه وه زری پدان

از خاک چنانچه
تحقیق پیدا [illegible] شما را از [illegible] پیدا [illegible]
حضرت [illegible]
از نطفه چنانچه از [illegible] از خاک چنانچه [illegible]
پیدا [illegible] شما را از [illegible] از میان
خاک فرزند [illegible] چون [illegible]
خورند نطفه شد [illegible] بعض الخوان
[illegible] میکرد و علقه منشعب [illegible]
بعد از آن گوشت پاره میشود [illegible]
بعد از آن [illegible]
صورت بند [illegible]
بعد از آن روح می اندازد

و از پیدا کردن اوصاف او و تنگی رزق و رزق او اجل و از اول آن بنده بکم و کمالش چنانچه تدارک کرده است
همچنان تنظیم زمین آمد

تحقیق الله تعالی پیدا کرد آدم را بر صورت خود یعنی بر صفت خوش حساب به الله

[illegible] لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم ثم آن [illegible]

خلق [illegible] علیه السلام [illegible]

[illegible] مقام [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] حال المخلوقین [illegible]

مثل میکند الله تعالی کامله خود [illegible] حال مخلوق را

[illegible]

[illegible] مقام [illegible] حال [illegible]

[illegible] . الله یتوفی الانفس حین موتها والتی لم تمت فی منامها

فیمسک التی قضی علیها الموت ویرسل الاخری الی اجل مسمی [illegible]

نقد منقعد
تحقیق بیافرید بنی آدم را
خوب صورت و بر نیکو کاری.

بستر پیری گردش را از شکم مادر
در حالی که طفل ایستد بستر باقی میاید در
شمار تا اینکه برسد بقوت جوانی
بستر جوانی باقی میاید تا که بشود
پیر هشتاد ساله

یعنی از هوا و هوس خود در گذشت
هر کسی خود را بخدا رجوع نمود پس آن
شخص بهشتی خدا زنده گشت و هستی
روی [illegible] نماند پس [illegible] هرگز نمیرد
چنانچه در حدیث واقع است که ان
اولیاء [illegible] لا یموتون ولکن
[illegible] من دار الی دار

[illegible]

بس نایت قل ان الموت الذی تفرون منه فانه ملاقیکم ما وری ملیدکن رب

دعالکی یدوه اکلام مرگ یوز شنی و سرّ کیم او نکتهان نشئت و سرّ بت

دنیا کنیسی تبدیل مقام ریو ایسیدم حتی بدلسیدی حال دوری سنه ایسیدکی کتابه

حال نیک بدلسیدی او رسیان ما ته تعلم السر و اخفی تقرآن انسیدکنه

و منع ابتدا لی کل مجتهد من کل نفس ذائقة الموت اجله و اثره و مضجعه

لا یتعد بحتا ابنی مع ما سیدی حمل حمله الاسلام مرگ یوز شنی و سرّ او نکتهان

نشئت و سری بدنیا کنیسی تبدیل مقام کوه پرشنی دوارید و سری

مدان دمی نباسی بر مال فرمان او ننباسی تنا رستی تاج بو

تحیل موان بحیات وان یمسسک الله بضر فلا کاشف الا هو

وان یردک بخیر فلا راد لفضله یصیب من یشاء من عباده و

هو الغفور الرحیم تقرآن کنسیدکنه بایت لا حول و لا قوة الا بالله

همت با رکنه ف ارکناهان و نیست طاقة بر عبادة مکر بتوفیق الله

در لا حول گفتن کنجیست از کنجهای خدای کو رحمان نهفت

می بینند و مرد و جهان فرزند و

دوستان کر پیش مرده اند ملاقات کنانیه

و احوال خود بیکدیگر میگویند بعد از ملاقات

بکاه میدارد الله تعالی ارواح ... [illegible]

یعنی ... [illegible] ... الله تعالی ...

جبر بزرگ ... که شقی ... در شکم مادر

و شقاوت ... سعیده ... در شکم

مادر ... که سعید ... بند و در وجود

و موافق آن کار ... از آن بند ... ساعت

و از روز ... که فلان ... و

و فلان زمین ... خوب ... ست

که آن طعام و آن لقمه رزق او ... ست

[illegible]

کنز من کنوز الرحمن نبی و یا سایل صاحب علیه السلام مرګ بوربشي وسري ووته

ننګهان نښتت وسري بدنیا ګښې ملتدل مقام دوا نخلي ورد دیواندم

پیدا کرده شد آدمی ضعیف
وعاجز که هیچ چیز بقدرت ندارد
وسري بل واندام خلق الانسان ضعیفا بقرآن ښیدي خیانت

بیدا کرد خدا تعالی آدمی را نزد یک
اختیار قادر است و نزد قدرت
عاجز است
خلق الله الانسان عند الاختیار قادر و عند القدرة عاجز ما دی

وپلسیدي احمرت وخدای ماده دا کلام مرګ بوربشي وسري وو

ننګهان نښتت وسري ما بدنیا ګښې ملتدل مقام وسري ما بوی سحه

واگر بخواهد الله تعالی امیر و شما
و دور کرده اند و پیدا کنند مردم دیگر را
بجای شما که غیر از من خالق باشد
دا که بناړ یاد که خیل عزیز ګښې او مع بزوی چې ای لیدلی بېز اندلیا وه

عیات کور چې سو شو و مع او میان ان ېشا نندا بیکم و یا ته

بخلق جدید بقرآن ښیاري عیان من یذکر الذین ان یموتون

کسی که یاد یک یاد دمبلغ آنکه
یموت الظالم ما حلیغ فلذکر الموت و خوف قصاص حریص الطاعة

بمیرد ایشان بمرد تمام هر در که اید در دل او یاد داد مرګ
الرحمن ما وری و ملسیدي رحمت و خدای مده دا کلام مرګ بوربشي وسر

بس میکه د جعبه و خواهنده تر بنوی غبدت الحمد لله تعالی

ACKU

144

بوجو تنکھان نشت و سر پ مذ یا کنش ملدی مقام مایہ رن سر بوت
کو روان و البوت نا تخوی او بغ و لمی پ سیایہ دارہ سیدہ وار پروش
نجیاب کور ناسی و رانیدی مہ بہر زمان آ و میان لاک و ران شو
د ورنہ پنی رمان کسان ایا یہ الموت مس کا مکان نہ کیسے
ومی ہمات عجبت لطالب الدنیا والموت یطلبہ عجبت لصاحب
الغفلة والعین منہ خلقہ من تراب والتراب موضع الموت ما بہ
کل من فان خلق نبی و ماسوی جلی علیہ السلام و مرگ لکو نسی د سر
وو تنکھان نشت و سر پ مذ یا کنشی ملدی مقام تر وز ار شو
د بعیو کسان حپا بز و نہ رون او مرگ پی تی کی و بانی طلب نے
طا محت نے تسنخ پی پنزند کلی پایہ و بانی بز و پکی پنزند کلی بیہ
بیکاملی پی تمراری و ری او پسا خوی نسمی کی پکنبانان یسیخ او دیا

می آید آدمی را موت از ہر جا

عجب می آید از حال دنیا و مال
آنکہ موت ہیچو ہوا و اثر عجب میکند
از کسی حمار تہا صحح می سازد و مال
آنکہ قبر جای آیلم کاہ اوست میکند
آنکس از خاک و خاک جای خراب او عجب
و موت در پیست کہ ہر آدمی در نیلہ
ادنست یعنی روز ہیمہ

خو نیکی به ښه کو کسانو تیر شو دولت او هر که زیات وی دنیا طلب
پیلا بحث تیر شه پس هر ګاه چی بیا به تر شو یکی عاقبه شو ګل پسه نیکا ګلی تیر به
تر دی ستا به نیکه نیک شی ورکی با تر کسانو یا ایها الذین امنوا اتقوا
الله حق تقاته ولا تموتن الا وانتم مسلمون به قرآن کښی ورکی
عبادات مست با ته عمل خیر یعمله فا به جا خیر و مست با ته عمل شر یعمله مخافو
علیه و لا یجد وه الا التشریع با یدی حسنی عمل لیسا او مرک بور شی
و سر با ورت منکلمات نشته و سر کی با دنیا کښی ملو ته مقام او
بیزیه کره و ژ ره و ژ ته چه با ده پسه نه کلی ده ته نبوتی او مسانت
تر و ی نبوی حی و پیغامبر نه و الا روت یی نبول علیهم الصلوة
و سلام او که و زاه دی حی بیغامبر ان و الا روه نبولی او مسانت
تر و ی نبوی حی تی نبولی و هغه وه حی به وی ته تمام و لیک ابه
احسن
د دی

ای کسان که ایمان اورده اید
پرهیزکاری نمائید برای خدا چنانچه
حق پرهیزکاری است و نمیرید شما
مگر در حالی که مسلمان باشید

[illegible]

ACKU

عوام الناس بیمارند و پیر کامل ایشان
طبیب است

تعالی الذین هدی الله فبهدیهم اقتده و اقوال شبلی بیان عامیان
الناس مریضة و شیخ الکامل طبیبه و ذکر الحق دواء و من ثابت ذکره
الدائم صحیحة من المرض و من شک بحقه کفر بنبی و بانبیائی صلی علیه
وسلام فرشته دارانند [illegible] تمام بیرون [illegible] انبیا به
در ستایش ارشناختن یکی تباورکه الکلام فان کنت فی شک
مما انزلنا الیک فاسأل الذین یقرؤن الکتاب من قبلک
لقد جاءک الحق من ربک فلا تکونن من الممترین بقران کریم شنیدی
بیان امر من نبی و انظر فی امره به حق [illegible] و بانبیای علیه السلام و این
و سر بسته حق با [illegible] بزرگی و [illegible] جهان حق گر [illegible]
سری [illegible] زبان او [illegible] چون [illegible] سری [illegible]
عیان اعلموا انما الحیوة الدنیا لعب و لهو و زینة و تفاخر بینکم و تکاثر

مردم عوام بیمارند و پیر کامل ایشان
طبیب است و ذکر نهان داروی آنکس است
کسی که دوست دارد ذکر همیشگی و
غافل نباشد پس تندرست گشت از
بیماری خود و هر کس که شک ورزد در ذکر
دایم کافر گشت

بدانید ای طالب دنیا که زندگانی این جهان سرای، بازیچه است و بیهوده رنج کشیدن در طلب وجود بازیچه کودکان
در بازیهای بی حاصل و آرایش طعامها خوشگوار و برقهای نیکو و خانهای دلکش و مرکبها در هوا و بزرگی کردن
با یکدیگر بنسب عالی یا جاه تمام بزرگی کردن بسیاری مالها و بسیاری فرزندان

فنا الا سوی الله او تر آن کسانو یی عمیات نعمات فی الدنیا غرور و
بحسرة و علتستات فی الدنیا محال و باطل الا انما الدنیا کمنزل راکب اناخ
عشیا و هو فی الصبح راحل ترجمه ماسیدی علیه السلام هریا محبت و ملا
نشتی له زمانه کا سرایی سرکه مبتلا سی که غم نه بخی پیاله غصه یې اندوه
نیولی تیاره یې بی ... الی ترو بالیسر زړه کلی و ندشتی عیبات من الدنیا
احرجتی ... فانی معایشینا نصکا و تحشره یوم القیمة اکمه
تو آن کسیدی ان من لم تحمل حیوة الدنیا معرفة امته فهو یا جر
محروم او کس ... ولقا آسمتی ما سیدی رحمت و خدای یاره
کام هر ... محبت لیلیت لقانی سرایی سرک الوده سی کرم هر
جی ملیت شتی تر ورو وندون یې سی ... مع عمری بناواوشی
سن ... سرایی شتی وران ترو بحزاو عذاب تل الیم مدام والذین

قرار کرد روان
از بدایت
به سبب
کردن
یا اهل
الکتاب حسن
تحقیق
زیستن
دنیا یعنی
حرام انند
بعمل بد گرفتار
یا قناعت از
بستانند
آز زانکه
حرص در

در اصل هی الله تعالی
هرکسی که حاصل مراد در دنیا [illegible]

دوست میدارند زندگانی
دنیا را بر آخرت و باز میدارند
از راه خدای تعالی

یستحبون الحیوة الدنیا علی الآخرة و یصدون عن سبیل الله یعنی آنها که

حب الدنیا رأس کل خطیئة و ترک الدنیا رأس کل عبادة یعنی و
دوستی دنیا سری تمام خطاهاست و ترک دنیا سر تمام عبادتهاست

یاسیدی حسلی علیه السلام [illegible] سرای [illegible] پیشینیان و پسران سرای

و این جهان که سرای نعمت و زحمت است و شناسائی این جهان سرای

سرای بعد و زندگی آن جهان از قوله تعالی الحیوة الدنیا والآخرة

والعقبی یعنی آن کس شدید [illegible] حال الاولی کمثل الدنیا و حال الآخرة

کان کمثل العقبی حال العقبی افضل لکل شیء من حال الاولی [illegible] و باید

زحمت و جای [illegible] کار رهبر [illegible] محبت و نعمت او و زحمت [illegible] سرای

مزید آن [illegible] سرای حسنه [illegible] و از آن [illegible] دنیا [illegible] بقای او

نیست و زوالی و این جهان عجبات و ما هذه الحیوة الدنیا الا لهو و لعب و نیست این زندگانی که در
دنیاست مگر بیهوده و بازی

ان الدار الآخرة لهی الحیوان یعنی آن کس شدید [illegible] اشتغل بعمارة تحقیق سرای آخرت جای زندگانی است
که همیشه زنده خواهد بود
یعنی مشغول شو تو برای دیگر آن سرای

[illegible] کس [illegible]
[illegible] اشتغل [illegible]
[illegible] سازند [illegible]
و [illegible]

[illegible]

[illegible] التجارب [illegible] يموت [illegible] الاشتغال بالعمارة [illegible]

[illegible] التجارب [illegible] الاسلام [illegible]

[illegible] الدنيا [illegible]

[illegible] الطيبات [illegible]

[illegible] وما يدرك [illegible]

خورید [illegible] حلال [illegible] تمام [illegible]

الغفران [illegible]

المال والبنون زينة الحياة الدنيا والباقيات الصالحات خير عند ربك

مال و اولاد زینت حیات دنیا اند [illegible] نیکوکاران [illegible] نزدیک خداتعالی [illegible]

ثوابا وخير املا [illegible] الباقيات [illegible] عمل نيكو

[illegible]

[illegible] الآخرة

[illegible]

ای هرکدام هر دمان خورید
از [illegible] حضرت [illegible]

خانه باقی هست در بقای خداتعالی [illegible] هلاک شود بقای او
در بقای حق تعالی پس [illegible] بقای او بری بقای حق تعالی

160

۲۴ الف

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

یعنی تحقیق [illegible] انکه مبعوث [illegible] حیرت [illegible]

حق تعالی از صفتهای محمد صلی الله علیه [illegible]

از لوح محفوظ [illegible]

یعنی می شناسند [illegible]

در [illegible]

علمای یهود صفتهای [illegible]

علیه سلم که [illegible]

در توریة که [illegible]

خبری میدادند اوصاف [illegible]

علیه وسلم از توریة [illegible]

میساختند [illegible]

ACKU

نه ناخوش سیداکرم اوله نه ناخوش زبان نازنینی دربدری سیداکرم
عصیانه اولدار بزه ان النفس لامارة بالسوء الا ما رحم ربی بقرآن کرکی
وی عصیان شر النفس اشد من شر الشیطان خبر وار بلیدی صلی ع م
کوز ناخوش لمک ایکی هر کس کبر کزکی [illegible] وبندکان زله سرا وور د
امیلا زمان کورنار یکی [illegible] سیداکرم الکبر [illegible] سیداکرم او
بنده کنامان عصیان والله یرید ان یتوب علیکم ویرید الذین
یتبعون الشهوات ان تمیلوا میلا عظیما یرید الله ان یخفف
عنکم وخلق الانسان ضعیفا بقرآن کنبانی عصیان رب شهوة
ساعة اورثت حزنا طویلا هر کیسیکه [illegible] بیلدی حرمت و خطایی دره
واکلام [illegible] ور کاوی [illegible] سیداکرم نعمت قهر او
نعمت [illegible] سیداکرم لبیدکان ظهر الفساد فی البر والبحر بما

[illegible]

[illegible]

الانسان په قرآن کښیدی عیان بنده الفساد د سبب سوء
الخلق عن الانسان هم دی مدام پلیدی رحمت د خدای پاره دا کلام
کمو ما بدرو وزیر په سیمین زر خریان کړله ور ته ښهمن وا مشکل
می د دنیا مایه کړی ما او دنیا وراوان زین للناس حب الشهوات من النسا
والبنین والقناطیر المقنطرة من الذهب والفضة والخیل المسومة والانعام
والحرث ذلک متاع الحیوة الدنیا والله عنده حسن المآب په قرآن کښیدی
عیان کل شی ان یمنع الانسان عن طلب الله وعن طاعته وعن
نهیته وعن معرفته وعن ذکر الرحمن فهی الدنیا عیان هم دی و پلیدی
رحمت د خدای پاره دا کلام هر څه چی زړاوی ځی د دنیا ولی دا یه
یی وی منم او محبت یی چار کړم د احسان تین اعنایه وری ویسنزلی محبت
دی چار که هر څه یی زړاوی چه د دنیا محبت ترک کړم د احسان تون د

ACKU

تیکا کابغ کسالت تمکنت و دار الآخرة نجعلها للذین لا یریدون
علوا فی الارض ولا فسادا و القرآن کبینه تحیات ان الدنیا
حلوة خضرة وان الله مستخلفکم فیها فناظر کیف تعملون نبی علیه
الصلوة والسلام اوبار بریدیا بخوی بیان شندوا و دیبادور بهره کریدی یا او بیر
خوی می پاشندوا او بوبادوداروکریدی حمیات تیرو بوی کیا ذریس
ادوعسیا بیه بغعاد مخفقت تیخ دروزبلی او جمیان می لا تبعث
انبیاء ثم بعد الله من جا کرکمن العدیالکم حسبت یدع من جلی و لا
تصغیره القران کبینه تحیات الکنین مکن قرأن نقیره تحمل لها بعد
البعید و للاکبیبع مت التجیح نفسه بهو بها و کری تحکی یعید منعزه نبی
علیه الصلوة والسلام حرمین نیا قصیر او کو دورا امید بیرزو مهلت
آلان کو تلک چیدا ان عار وسی او تار کیمی نه مودو دوز بی بیجاره

العلام من

ACKU

اسلام افمن شرح الله صدره للاسلام فهو علی نور من ربه
عز
بقرآن بشنیدی آیات الدین النصیحة قال ثلث مرة قیل لمن یا
رسول الله قال لله ولکتابه ولائمة المسلمین وعامتهم نبی وبگوید
علیه السلام که بر کمیتری غمگسار بود رب راهی بلا را پرهیزکاری و
ورزی همیشه وکتاب ان قال یا عبادی الذین آمنوا اتقوا ربکم
للذین احسنوا فی هذه الدنیا حسنة بقرآن کشنیدی آیات من خاف
الله فهو یعمل بامر الله ومن یعمل امر الله فهو حبیب الله ومن کان
حبیب الله فهو فی راحة الجنة ولم من لم یخف الله العمل بامر الله
فهو عدو الله فی النار خلد ومن کان عدو الله فی النار خلد الله فی عذاب
النیران بنی وبسیاری یا صلی علیه السلام شهوت بپرور نخفات
بپیاز مدام ای بسر می بشتر ما و بداد بن لینه ادب بجرت بینکر دید

خبر غیبت د ربانی فکر او د نبوت په قوت نطق کل عقل په ها د روح زنی په کان
نطق دی بانند بحر الحق نطق لجا بمامیه په قرآن کښی دی چه بیات
بدایة اللهو کان تکات و بدایة العصیان کان سوء الطغیان بد اری
الایمان کان نفقین مبدیة الاسلام و ربح تحت العصیان ها و یه ماستی
ولیدی رحمت د خدای بده دا کلام طمع په قناعت شکار بعقلین او
بخوی د رو ورنل په تکلخوی اد میان او بدیر هوکن ها الحسنة الاخریه
و [illegible] یشفعون لهم القرآن کښی دی چه ان افضل الانسان
الذین یتعرکون اسوء الخلق و یتجاوزون خلق الاجسان او یاسید
رحمت د خدای بده دا کلام او [illegible] حبیب ها او د ها د عذاب
[illegible] او ها د راحت محبت او ها د کړو اد میان [illegible]
بیرون [illegible] عذاب د دوزخ [illegible] نه بیرون

ACKU

دریا و راحت بهشت او میباشد ان فی ذلک لآیة لمن خاف عذاب
الآخرة ذلک یوم مجموع له الناس وذلک یوم مشهود وما نؤخره الا
لاجل معدود و تعبیر آن که بشنیدی بیان تا بشنوی آن یکبون من الخوف
والرجا انسان تا نه باشیدی رحمت و عذابی بدو دادکلام بر حسب
باتچکل که بدی یا به سری آل بهترین کردیک از مخلیکان و جمعی
شنارکس و بار چیده باشند تا کلی تا بشنی حاصل نشدی آل نکانکی و سر بفی
در بر زمان او میباشد ان الحکم الا لله امر ان لا تعبدوا الا ایاه ذلک
الدین القیم ولکن اکثر الناس لا یعلمون بعد از آن که بشنیدی بیان خطاب
الله تعالی فرض کل قبل کل فی نفسه بس و باشدی صلی علیه السلام که نور عقل
بوب بیوسیدی باقی میباشد تر و بوی که خیل عقل و سیارک که سود و مناسب
نیل زر کنسی و باو و باو عذاب دار و باو و باو راحت محبت او میباشد

AOKU

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَیْرَ الزَّادِ التَّقْوَی وَاتَّقُونِ یَا أُولِی الْأَلْبَابِ بقرآن اشارتی
عصیان الخوف خیر و احتیاج الی الغفران و نفور عن العصیان خائف
الانسان ای یار بیار دست و خدای مهربان کلام را و بشنو ای
خدا بخشنده گناهکاران است و محبت کسان بخشاینده فرمان است ای جان
زیر بدتر گناهکاران بخشش بیع حیلها و بسمع ما ده بهشت لوا و
حرم و بهشتی بخشش ساع یکی بر جای ناب و ما و محبت بهشت و با
نور مشاهدها و طلب او در بند گلستان را زینت چارک ما بدام
قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ بقرآن شنیدی سیدنا
محبّ من احبّنی انا مطیع من طاعنی و لجد حسبی و مطیعی حتی بحساب
قال سبحانه تو دوستدار بودی چون ما را گر عذاب در آن کردن و
بنشستی در گور و قیامت ما گر نامه و نکال و عذاب و ادوار میان

ACKU

ACKU

دان او وسلی به مقدار لوا چه ام یا ایها الذین امنوا خذوا حذرکم
فانفروا ثباتا او انفروا جمیعا پوهان شئ بسید ستاسی ته ملاک آیت
ابن مع الوره ستا نعلم ته یا سیاری حسان علیه السلام کور ورات
ادات عذاب معو لری انشاه که ززات کات ششی وروه بدوات
کندات په وقت ورته بسته آیت سره وروه دو کینسول
ویار ورسته حی ته په انکاوی الدرات ته ات العالمو
تماشات اجسام بحث ستوزمسخیو ات په ات شمعد سبان گاوو
اشومات کات ته زنه وسکاره انما معقلن کات ته اعضو به علاوه
ذنب یا سیاری حمت وعادی پخ اکاروروات شدات عذاب کی
په ساعت وروو نقط خوکال که په وکال بخشه ورشیا نزرکال وی ورور
بس تسمی ته په خوک بود سته کاوی ورزوندی حیوان ما زیات

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] قال النبی صلی [illegible] علیه سلام [illegible]
[illegible]

ACKU

لمتن ووده فرمانت بحساب اوړا ساج ورکړی ورو ساره تن با نځان

تروهی بعذاب کښې باسم ستا وری نیالام لا یذوقون فیها الموت

الا الموتة الاولی ووقیهم عذاب الجحیم بقرآن کښې دی آیات الموت

شا مین العلیین فی النعاوه یا راشامین مقطع بالمباشر وبعد الموت

سعداً هنوا اکا هول اشامین مسنوت سعدین ورحمت

وباسیاء صلی علیه السلام هری اکبر واهاده مرکی فرمان بردار محجت

نیکه کارشی نیکو کار روت نجابت ان اشنان دی رحمت

فرښته ابنه صورت ورسوم دره د روح و کښلو یار بی حسی

روحی پیاب اسانی راحت کار زی ستا وری وی اعلا وقال

لیهم بعد موته انهم احیاء ثم بقران کښې یې آیات موتوا قبل ان

تموتوا باسیدنا صلی علیه السلام تر و بغیر اسیل منظور رحمت ورکوی

او چسان [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

المفرد [illegible] [illegible] [illegible] حسابات [illegible] [illegible]

[illegible] قطعه [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] حساب علیحده [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

بدون کلام [illegible] نظر [illegible] [illegible] [illegible]

زمی

ACKU

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

کلمات [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] نادان :

[illegible] عذاب [illegible]

[illegible] عذاب [illegible]

[illegible] که گناهان ان الله لا یظلم الناس شیئا ولکن الناس انفسهم

یظلمون [illegible] ان الله لا یعذب احدا الا [illegible]

ظلم میکنند

نمیکند خدا [illegible] عذاب آدمی [illegible]

[illegible]

بعصیان ئەویە ویاسیدی رحمت وزه سیاره و اکالم برو

بسستی ئی زمانت کارکی خدای وجار باستی و دنیاوه زهر جاره

بمو لوه منت و بهشت ویندکی بهاخانه حسکار حتی یک

[illegible] بود دانستند

محاصیات و عصیانت اکذا ... بهرمنده نمانم حسرة علیه ویانم

نجارکه حلتیت مستی ثنا به تقوان کس بیاد بکات مهت ئه زمت محالیه

[illegible] محال [illegible]

عمالی بعتی انتقال ایکال طاعت نجات بعد زوال محال ... رحمت

نفع بار کرده میشود و باقی میماند زایل عذاب طلب کرده میشود [illegible] زایل [illegible] محال دیده میشود

ویاسیدی حیلی علیه سالم تروب و تبای بهشتی ... زمان حیی

وانع بدکاروه حساب نجار باستی و دنیاوت بهشت نشره

عالم و نعم بس سیروان عذاب بر عذاب عصیانت اوکی لکات

فاولی بهراوکی لکات فاولی بغوان کس بیدی عصیانت زیاده وطاعت

پس زیاده میکردم عذاب هر کسی را که زیاده بهت گناه او که زیاده شد عذاب [illegible]

ویکن زیادی راحت زیاده عقوبه بسیمی زیاده عصیانت تاوی ویلسیدی رحمت

زیاده باشد راحت و عیش او و زیاده عذاب هر کسی را که زیاده بهت گناه او

ACKU

[illegible] شیطان او

[illegible]

[illegible] بقرآن [illegible]

[illegible] عصیان [illegible]

کار [illegible] میان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

کان [illegible] حکمت [illegible]

[illegible] صور [illegible]

[illegible]

ACKU

زما سیاری ته [illegible] وخوانئ [illegible] کارم او دو او [illegible]

[illegible] او روح ته [illegible] بشی [illegible]

عذاب [illegible] الوهیات او [illegible]

او [illegible] او خوی [illegible]

[illegible] الوهیات او [illegible] عذاب [illegible]

[illegible] اعتقاد [illegible] اعتقاد [illegible] عقل [illegible]

[illegible]

[illegible] صلی علیه السلام [illegible]

[illegible] شعاع [illegible]

[illegible] حساب [illegible]

[illegible]

و حکم بدیشمان و توارد

وای ئه خلقی لیتی یا به سبحان ولا تتخذوا الهین اثنین

قرآن کبیدی عیان من یخشی شتّا من یؤمن معه الها

کسی هندارد چیزی که [illegible] خدات

آخر فهو کافر عیانت ماوه‌ی بلیدی رحمت وحدانیه دوا کلام

بس نوشت کافر

تروسی و وای مو اور بکیز ربا بفرمان تروسیم رسوم و تهمت سراوه

بیابیی را خیز و مو کیر وه ته زوه‌ی سیی کرم بار عذاب بی

عذاب وی خروک دبا بفرمان عیان کانوا و تم فیها تخصمون

گفته اند [illegible]

بکانوا الکسبت بقرآن کبیدی عیان الکافرین منافقین

با دوشی [illegible] میکردند

العذاب خالدون تی بلیسابی رحمت وحدانیه دوا کلام ترویب

دوزخ [illegible] خواهند بود

دهسی وای گنه کاروکلیا که عذاب وی بدی ناسی عذاب

بسحان تروب وهملی فرستی چو که کرم فرمان چیدای زبان کار

وه تحیه و حدی یال طلب بی سبز ماکلی وی او جاره نکر بار آیت

AQU

168

[illegible] حاجت [illegible]

[illegible] خصلت معترض [illegible] محاوره [illegible] کلمه [illegible]

[illegible] معترض [illegible] محاوره [illegible] انسان [illegible] معترض [illegible]

انسان [illegible] مرغوب [illegible] کار

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] سلاطین بعض

العلما [illegible] فقالوا [illegible]

[illegible] فقال انسان [illegible] مرغوب [illegible] کار [illegible]

ACKU

دوی تا ته په [illegible] عذاب [illegible] عذاب ورکې به [illegible] وکړو

[illegible] بې نعمتۍ [illegible]

[illegible] کا [illegible]

[illegible]

[illegible] سوال [illegible]

[illegible]

[illegible] الدنیا

جهت [illegible]

الا [illegible] اعتقاد [illegible] حساب [illegible] محبت [illegible]

[illegible] کا [illegible] حیات [illegible]

[illegible] منقطع [illegible]

در هلاک [illegible] موت و غلبه [illegible]

بریده نمیشود دلیل و عذر

المحرمات [illegible] صاحب العصیان [illegible] رحمت و

گناه گاران بسبب گناه

خدای [illegible] عذاب [illegible] عذاب [illegible]

به در

بیر عجایبات ایشا ساعت [illegible] مولا ای [illegible] نغمه قرآن کا بشیدی

عجیب آیات اشنید [illegible] و شنید [illegible] و آواز قیامت را

[illegible] قیام قیامت [illegible] نمایدی صلی علیه السلام

[illegible] بخشید [illegible] قیامت اوست

[illegible] بعذاب و قیامت [illegible] [illegible] روز محشرک

[illegible] عذاب [illegible] [illegible]

اذا زلزلت الارض زلزالها واخرجت الارض

وقتی که جنبانده شود زمین جنبانیدن زمین بیرون آورد زمین

اثقالها [illegible] اذا تحرک الطالب

آنچه [illegible] در زمین پنهان کرده [illegible] وقتیکه [illegible] جنبش آرد طالب خدای

الاعضاء [illegible] الاحسان لاجل معرفة الرحمن مخلصه

دست و پای خود [illegible] عبادت برای شناخت خدای [illegible] بنده را

بحق العصیان [illegible] بیار رحمت [illegible] بنده را

از گناهان

[illegible] هر [illegible] ذره ذره [illegible]

روز محشر او [illegible] همان [illegible] یوم تمور السماء مورا

روزی که در جنبش آید آسمان جنبیدن

وتسیر الجبال سیرا [illegible] بیان [illegible] ظهر

و روان میشود کوهها روان [illegible] تحقیق الله تعالی ظاهر میکند روشن میکند

ب نیکوی می کنند خدارا و نیاز دارند بچه خورد و بزرگ و قوی و ضعیف و در تسمود برابرست

نمای الذین مسوقیان کان صغیر وکبیر وقوی ضعیف فی ایه سو

انماهم نوزیه بسیار حمت وخدائی پدیده را کلام مزک بو

وارو کوده م و بوزن م بورجی کوده ول وار بزوی عمیان کا

همه کسیا

سن عملیها فان القرآن کلن بسیدی عمیان واذا استمعون

بر روی طالبان فانه هست و فتنه کم میشنوند

الطالبین ان مرشد صحیحه مز الاول بحرکون اخباو هم

طالبان خدای از مرکامل اواز مر کر اول می جنبانند الطالبان تنهام خود را

اشتوق ومحبته الرحمن بوقت ان مذحلون وبخرجون انفاسهم

شوق و محبت خدا و در آن وقتی که داخل می آرند و می بر ارند دم هاي خود را

بهلبات بحشم طمان ابسب الیقان و منع لمیدی آمت وخدا

تا گو دیگر در تشنگی لیب یعنی که حاصل شود دیدگر خدا

پدیده را کاما و زبو ندی بار م بدیده وم لوده ول احت شده وار

مخلوقان فاذا هم جمیع لدینا محضرون القران کلن بسیدی

پس ناگاه ایشان همه نزدیک خدای حاضر کرده میشوند

عمیان نا وی و ملیدی رحمت وخدی پدیده را کلام و وزیه می

کوده ول نوم می مرا حقیقه او دزو وم کوده ول نوم می ایا د مه

ACKU

و دیگر [illegible] علامه [illegible] بود که حضرت از جمله متقیها [illegible]

حضرت [illegible] عبادات [illegible] [illegible]

[illegible] فی الحضور مقصود [illegible] فی السموات و

[illegible] الارض [illegible] الا من [illegible] حضرت بندگی [illegible]

[illegible] معرفت [illegible] کل شیء نظر العارف [illegible] احسن و

معارف حق الا المحسن [illegible] الرحمن [illegible]

چه آنکه شناخت حق را مانعی نبود و چیزی را جدا [illegible] از ذات خدا

الذین [illegible] عنایات [illegible] است و [illegible]

کار [illegible] قیام و [illegible] قیام [illegible]

او قیام [illegible] او قیام [illegible] قیام حق [illegible]

[illegible] بندگی [illegible] حضرت [illegible]

[illegible] مشاهده [illegible]

[illegible]

172

[illegible]

گرونید [illegible] بتماور کر [illegible] کار مکمن ثالث الیوم بعد الواحد القهار

بقرینه تشبیه عیان الشوح نفخ و بحسب تاخیر بوصف

آنکه [illegible] می شود دمی انداز [illegible] است خود در [illegible]

الزمین الشیخ و بحسب تغایر وصف الانسان تا [illegible]

و معنی آن میشود و می بیند [illegible] اندوه گود و [illegible] او میان

و با [illegible] و حدا [illegible] دیده و اکار او در [illegible] و آواز

[illegible] نزدیک [illegible] تخیل [illegible] آدمیان [illegible]

[illegible]

[illegible] فی اخری فاذا هم قیام ینظرون بقران تشبیه

[illegible] میشود [illegible] صور [illegible]

عیان [illegible] و یا [illegible] تخیل قدرت [illegible]

[illegible] عیان [illegible] و اخرجت الارض

[illegible]

اثقالها بقران تشبیه عیان حال الآخرة [illegible] التوحید

[illegible]

در حال [illegible]

[illegible] و صف الانسان ما [illegible] و

[illegible] دیده [illegible]

[illegible] دیده و اکار [illegible] در [illegible]

المه

بغ پری ئێما واوصیات آپی بدنیات بسی نماز بکات بانه و رواو

نمی نیستل پا ینشی کمرگ پس عبادات لگات و باسی زکات بار

نمازان تر و بیوای قام و بدکاران ولی و باسی زکات بر حق یانه

دی کاران کیست عیب [illegible] تحیات تر و بزه وایم به و خیلی

وه حی وا سه و دیوه چکان با سی یار مات بفرمان و رحمات

تحقیق پروردگار تو   زمان از زمره زمینی راه

کو ریان بان ربک اوحی لها بقرآن کسند عصیان از انخرج

دقیقی [illegible]

موحد   از خصلتهای بدی   و از صفت   در میان

الموحد عن خصال البشر وعن وصف الانسان و بانو انسان

دیگر را   بسوی عبادت و شناختن   خدای   و باز میدارد ایشان را از گناه

الاخری الی طاعة ومغفرة الرحمن ویمنعهم عن العصیان

پس میشوند مطیع نفس   آیا ترک نکردیم خصایل ایشان را   و ظاهر شدند عیب

فیصلون مطیع النفس لم یترکون خصالهم ویظهرون بعیب

آخر   و داخل شدند بیماری در قلب ایشان

الاخری وتدخل المرض فی قلوبهم عصیان ما ذنب و ماسید کی زحمت

و عذابی پدهو کلام او با بزید بساحوم پروند و قیامت بسریه

سرزنش‌ها و نگاه‌ها و [illegible] وزن بتقاصر و اسبابها وزن وزن شیطانات
وزن بتقاصر و منشآت [illegible] وزن و نگارنده وزن بتقاصر و نگارنده کار
وزن وزن و نگارنده کارت وزن بتقاصر و [illegible] وزن و غافلان
[illegible] وزن و [illegible] وزن بدانه و [illegible] و
وزن [illegible] وزن بتقاصر و اصلات وزن وزنی و اصلات و
بتقاصر و نگارنده وزن [illegible] وزن بتقاصر و محاسبات و
و مشاهدات بدوی [illegible] را رسیدن و
[illegible] اکنون [illegible]
[illegible] هرکات نظرک تبدیل نامی و [illegible]
[illegible] کرده
و [illegible] یا ویلتنا مال هذا الکتاب لا یغادر صغیرة ولا کبیرة

چون نامهٔ [illegible] گناهکاران [illegible] خواهند گفت [illegible]
ای افسوس [illegible] چیست مر این کتاب را که [illegible] نکند
خورد و بزرگ را مگر [illegible] کرده [illegible] آن [illegible]
[illegible] در [illegible]

الا احصیها ووجدوا ما عملوا حاضرا بقرآن کسبیدی بات او
بنیه زیکمه یکرم پرزوه بقیامت پدیاین و شلی یامی تبت و
و میان ترو بسر بوجزا و خیلی کرد موی نباید جار بلما
جزا و بسیار موی سید جار بجز او بدی میکمک بات کور جز
بما کانوا یعملون بقرآن گنبستاید کمیان مست و عمل علی
جز براد بود که هم عملی کرد منه آنشا ک
خیر فاما مثل اخر فاما علی و ملیا کمسا صلی الله علیه سلام او بزب
پزوه بقیامت باخوم آتشی بسر بجار و شیاز میان پر
تمام بیا خوم بجار و پیغامبران و پیغامبران آتشی بسر علیهم
الصلوة والسلام او شرا تمام و شیطان بجار شیطان یوم
یات لا تکلم نفس الا باذنه فمنهم شقی و سعید فاما الذین شقوا ففی
النار لهم فیها زفیر و شهیق خالدین فیها ما دامت السموات و

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] د سیاسیانو [illegible] سیاسیانو [illegible]

[illegible]

[illegible] سیر تحقیقات افغانانو

[illegible] افغانانو [illegible]

[illegible] افغان [illegible]

[illegible]

ACKU

[illegible]

[illegible]

[illegible] محمد [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] بجای احسان [illegible]

[illegible] بجای [illegible] بجای [illegible]

[illegible] اخلاص بجای منافعات [illegible] نفاق بجای

[illegible] و قال الذین اوتوا العلم والایمان

لقد لبثتم فی کتاب الله الی یوم البعث فهذا یوم البعث و

لکنکم کنتم لا تعلمون [illegible] [illegible]

ACKU

179

[illegible] بر حوافق ثبات [illegible]

الناس یوم القیمة علی اعمالهم و یلبسهم حلل علی الاسلام
بیز تیکلیر تکرم بیرود در قیامت حجت حج و بنی شام گیشی کیشیلی
چار و اد و میان ایک و تکورنی بیتر یا تمام نادان مشترکه
جیلی نا [illegible] بیلی بیبامیه حیال چار بروز پاک چار و شیطان
تر و دای زا شه تماچی بد نمای خیبر کا به و بهشت بهشته ز تمام
او جیل چار بوری بیرنه کتاب کی تمام انجار و اد و میان و بیش خبال تیز دم
بخشا نام برنیسی تو بیم تو مرد تمام مشترک او جیل چار پاک چار
و شیطان لعنة الله اضلنی عن الذکر بعد اذ جاءنی و کان
الشیطان للانسان خذولا یقرن بیسمه یابن شد
نقصان الاعمال کان لا شیطان و شیطان کان بیچ
التناقص کان بان ان تحسب نفسه و عمله [illegible] من الشیطان

[illegible]

دل

ومن تمام الانسان ذنب وبابیانو ته رحمت وخدای پکړه

د کلام تر ویر برزولی خپلو فرښتو ته کړم فرمان چه ورته وایه ای

زیانکار ربا ورورین تاک ماتاب وخدای او چار وکړ پیدا

ایت یوم ینفخ فی الصور فلا انساب بینهم یومئذ ولا

یتساءلون نقرآن بیانوی حسنات الجنة للمطیعین

بخشش خواهد بود مرا ای کننده را

ان کان بحمار حسناته والنار للمعصیة وان کان سیئاته وقریناب

اگرچه ... ای مطیع بنده بخشش ... دوزخ خواهد بود مر گناهکار را اگرچه ... گناه کار ... قرینه

وبابیانو صلی علیه السلام د ربوبیت وایم ودوه رب العزت

بیا او ویل پرښتو پیغامبران ودوستان ولاړه تښتن

او ویار په عمر صالحات وعالم وه ته یارم فرمان چی ودوه دوی په

احمت وخدای بیا یا فلان فلان چی چار وکړو شیطان چه په

بل تابع لینه زوړ کړاو لی ... بیا کړو په دروغ وملحه زمی

[illegible]

ACKU

تمام اوغلان حصاره واره‌جق شهاب الدین پسری اولوب بعینه
حرم ایلری و غلاره واروب زمان نشست تمام اولدی و تجهیزه حرت
غالب و سنجیده کیمی و شیطانات و لوبرک الذین ظالمو
اذیرلر اجاب ان القوة بعد تمام عوامل بعد تسلط عارض
البعد یقرن کیشی [illegible] ان بعد تجارب الانسان
بسبب طابعه تنج اتمش تجارب بسبب طابعه
الشیطانات [illegible] وایلری حسرت [illegible] بارینه واکلدم
برماک وره کورنک بیره و بیره تمام فنا اولان [illegible] شیطانات
و جملکی نبلی نامی وره جنا نمودم نبلی موجب نمودم زکاه
اوجل جان بزکا قرات و ای بزرگ شه نا تنج سرمی بدینا
کیمنی موجودی کانه او جمل جان کی کل جان و معرفت نبات [illegible]

ر

ACKU

[illegible]

بمانند و بمیرند [illegible] کسی که [illegible] و کافر شدند و بمردند و ایشان [illegible] جاودانه

[illegible] کافران [illegible] مال [illegible] عذاب [illegible]

[illegible] [illegible] و جاودانه باشند [illegible]

[illegible] لعنت [illegible]

فرشتگان و [illegible] و مردمان [illegible]

[illegible] و [illegible] حساب و [illegible] جاودانه و [illegible]

لعنت خدای و [illegible] و [illegible] جاودانه [illegible]

و شیطان او [illegible] آیت [illegible] قرآن [illegible] شیطان

یعنی شیطان پرست

کار [illegible] قرآن [illegible]

[illegible] عذاب [illegible] کافران

[illegible] کافران [illegible]

کمانه نعمت تعظیم کارنت پیغمبران نسیدنیا [illegible] بنه
یغابت شتنه الثنا مه تعت بطلیه کانی عذاب
انژان [illegible] نیا [illegible] حقیقت [illegible] بیدا اکالم
[illegible] گزه کار خیلی نبشتی نامیه کوری تروبای زار
شه بابه بیانی خیمه نیکو کارکانه خیلی حار سطاعت
کنما [illegible] خیانی نور خیانا نامی نی کنبانی کنه کاراو خیل حار
[illegible] حارنه کنه کاران [illegible] الهیش افعه نامه نیکو نوا
یحتسبون ویدالهم سیاة ناچلو وحاق بهم ما کانوا به
یستهزؤن پیغمبران نسیدیه بات یحسبون و [illegible]

بعضی بند هنند قران خواندن

والصلوة والصوم والزکوة والحج اوطاعة وعبادة

و نماز گذاردن و روزه داشتن و زکات دادن و حج ادا نمودن و دیگر طاعت [illegible]

الاخری حسناة فیظهر لهم فه یوم القیمة حسناتهم بعزه

نیکیها پس ظاهر میکند مرایشان را در روز قیامت نیکیهای ایشان

بصورت بدیهای

جوتقو
[illegible]
سکار الله [illegible]
[illegible] بعضی گاوران
معنی میکرد چون بهوراب
میکنند [illegible] نده
خوانند [illegible]
میکند نماز [illegible]
بعضی عادت [illegible] خواهد
بود [illegible] انکار [illegible]
ایشان [illegible]

۴۱ الف

184

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

چاره [illegible] مداراست [illegible]

[illegible] ثلاث من [illegible] واحدة منهن

فلا تحسب بالخیر شیئ من عمله او لیها من عمله تقوی

یحجزه عن معاصی الله عز وجل وحلم یکف به السفیه

المستفسه او حسن خلق ان یعیش به فی الناس

و ما [illegible] حلم [illegible]

ظلمک تحمّلن اِنَّ مقدرتنا ظلّها للعالمين بقرآن اسبابی
یا مَن ترک طاعة القلب والروح و یعمل عملاً
بطاعة النفس الشيطان فهو ظالمٌ عصیان وی و سیاهی
ترسا خدای بنده را کارام ز بدل گرم تو خوی او
حال و آن وصیانت نگار و آن عصیان هر چند گناه چاره بر دور
ترو بنشیکر که لنسوم دگر نه کاری و اخلاص و توم بی کرم
لنیکوکاران عصیان و عمل وَعَدَ اللّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ بقرآن کن بسید کی عصیان الایمان و یعمل الاحسان
صار من سوء کن محسن انسان هادی و ملیدی رحمت داد
خدای بنده را کارام ز گناه خوی بیبی و طاعت بخوی

دطازه

۴۲ الف

186

بعذاب حالنی و راحت بحالنی ایل کرم تپادی وی اعلام

نصیب برحمتنا من نشاء ولا نضیع اجر المحسنین یو

می رسد رحمت ما کسی که میخواهد در ضایع نکنیم مزد نیکوکاران

زان گنیدی یان من یخرج عن العصیان و

کسیکه برآید گناه

یدخل فی الاحسان نخرج عن العذاب وندخل فی الراحة

و در آید بنیکوکاری بیرون بر می آید از عذاب و در آید خوشی

الرحمن ... تیلسیدی رحمت و حفظ بنده و اکارام آیه

رحمن ... حفظ

بنده جاری بیدور تر و جاری و گناه دن ... بلدنوم و نیکوکاری

واخلم ترونوم بی گناه کارم او حوی و طاعت بی

بحوی و گناه او و راحت حالنی و عذاب بحال ایل

کرم آیات اولئک الذین اشتروا الضلالة بالهدی فما

ایشان آنانند که خریده اند گمراهی به بدل راه نمودن

ربحت تجارتهم وما کانوا مهتدین یقین گنیدی

سود نکرد ... ایشان و نخواهند بود راه یافتگان

عصیان ... ویلسیدی رحمت و حفظ بنده و اکارام او

طاهر

[illegible]

و زیر [illegible] بیتیملی [illegible] بزرگت [illegible] کرو زوان تمات [illegible] تپه [illegible] کار
ایستی نمایه کاران و [illegible] و کاستی [illegible] خصایل و تفصیل
[illegible] انسنیوه و زات [illegible] انسانان و
[illegible] سب خصائل دنیات [illegible] و [illegible] ترتیب و
[illegible] کار دنیاتو [illegible] زبنی [illegible] و زمان [illegible]
خیر [illegible] کاران کاران کتاب
الا بزرگان علیین و ما [illegible] یاد [illegible] بقران
[illegible] تجاوزل الحمد منا [illegible] فیها
نور وجوههم من نوره ولباسهم من نوره وطعامهم من نوره
ومشربهم یعبدون الله ویحمدون الله ویسبحون السبوح [illegible]
ومنه قال النبی صلی الله علیه وسلم [illegible] سبحین [illegible] گروه و [illegible] کارلک

۱۰

188 ۴۲ الف

ن کەواتە کتاب اعجاز [illegible] سەبارەت [illegible] گەیاندنی

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] الجنة [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

نعمتانەکا [illegible] القرآن [illegible] ان فی الجنة

غرفها من اصناف الجواهر کلها یری ظاهرها من باطنها

وباطنها من ظاهرها وفیها من النعیم ولذات وسرور ما لا

[illegible]

عینٌ رأت ولا اذنٌ سمعت ولا خطر علی قلب بشر فی آخره

السلام واطعموا الطعام وادیموا الصیام وصلوا باللیل والناس نیام تدخلوا

الجنان بسلام معنا یې دغه ده چې سلام خپروئ نیکا هی کړئ ۱

بې ته نیت یې کړئ ده ... ګناه او ... اوسیاتی

... ته عذاب کړئ په هغه کناهات ...

وا ... ورت کړه ... ته عذاب ... په اکلو ...

... کرانت

اوسیاتی ... من یعص الله ورسوله فان له نار جهنم خالدین

فیها ابدا القرآن ... العصیان

فی الحیوة الدنیا منقصة وبعد الموت کان حسرة لما الانسان

در ملکوت دنیا ... نقص است که پس از مردن می یابد المنوت مرادکی اگر ... توبه در دنیا

ولیدکښې ... کلام ... باشي ...

سوال ... خواجه ... ایمان در ...

ډ

بی العذاب عاص شی یاور نبغ بزومدون جیلارحت

وی ورو زخیان کهدی نه لا یموت فیها ولا یحیی بقرآن

نمیرد در آن دوزخ و نه زندگی بهشتی

بنسیدی عیان من مات قبل الموت تخلص من العقوبة

کسی که مرد پیش از موت طبیعی خلاص میشود فردا از عذاب دوزخ

ووجد حیات وبقا وراحة الذی ان کان یتمنی الموت و

بغیر موت دو بخشایگی اگر باشد دمی ابد زندگی و بقا

تقنا را انعلام با دی مه بلیاری ار حست و خدای یدودا

و فنا را

کلام او و عدایوم بکامران اسپر لا یترلاند مناو قالت ورک

حی با ب بی مه بل باور میدی بخدای بغیر تنو باکتاب

او پیغامبران بی او بوجه تر کیا رو و بر ستایکی

باری الخدای درا و لمرک پس شیعدون ز بستیاد مه

وز بی باور او لی جار دانذام ومن الناس من

و جمعی از آدمیان کسی است

یقول امنا بالله وبالیوم الاخر وما هم بمؤمنین بقرآن

که میگویند که گرویدیم ما بخدای و بروز قیامت و حال آنکه نیستند از گرویدگان

کسیکی عصیان الایمان با مصدا بحوال و اعمالکم الایمان با مصدا بحوال

بغیر المحالکم بنسی جمایید کشتی عصل بحالیه السلام درمنا محان

بخشن بعنا دحی الیدوی وکناه وجاروه وران ورنو

کسان کنسی جاری منشکوی آدمیان المنافقون و

المنافقات بعضهم من بعض یامرون بالمنکر وینهون

عن المعروف ویقبضون ایدیهم نسوا صدعنهم بقران کبید

عصیات است عمن الیسان بعضیدیم الحیات و لم یحذر

عن الحرام وما امر الانسان الاحرا الی العصیان ویمنعهم

عن الاحسان فنومنا فخ عصیان ادکی و ملیدی رحمت و ا

حداکی پیچو و اکلام بندگی میسک لحرام لو بهر درهنه در

کیا پیر و پیسک دام بهر حی داعم ذکر و بهم کنی زنبی

و هر گروه بعذاب و اورسیدی سوزان منافقان بعض
دیگر گرگناهان و وعده استهزا ان المنافقین هم
الکافرون بقرآن کسیدن [illegible] گوبخشن منافقان
و مومنان بیان کی بقرآن المنافقون والمنافقات
بعضهم من بعض یامرون بالمنکر وینهون عن المعروف و
یقبضون ایدیهم نسوا الله فنسیهم ان المنافقین هم الفاسقون
وعد الله المنافقین والمنافقات والکفار نار جهنم خالدین
فیها هی حسبهم ولعنهم الله ولهم عذاب مقیم کالذین من قبلکم
کانوا اشد منکم قوة واکثر اموالا واولادا فاستمتعوا بخلاقهم
فاستمتعتم بخلاقکم کما استمتع الذین من قبلکم بخلاقهم و
خضتم کالذی خاضوا اولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا و

ACKU

الآخرة واولئك هم الخاسرون الم ياتهم نبأ الذين من قبلهم
قوم نوح وعاد وثمود وقوم ابراهيم واصحاب مدين والمؤتفكات
اتتهم رسلهم بالبينات فما كان الله ليظلمهم ولكن كانوا
انفسهم يظلمون والمؤمنون والمؤمنات بعضهم اولياء بعض
يامرون بالمعروف وينهون عن المنكر ويقيمون الصلوة و
يؤتون الزكوة ويطيعون الله ورسوله اولئك سيرحمهم الله
ان الله عزيز حكيم وعد الله المؤمنين والمؤمنات جنات
تجري من تحتها الانهار خالدين فيها ومساكن طيبة في جنات
عدن ورضوان من الله اكبر ذلك هو الفوز العظيم
وآن کس بنیدی که ایات جی منافقی ومرتی وآدمیان
بوس جیا یی پیوستیدی باغضب وری کشیدیه نمودید وخبانز

چنانچه نوح پیغمبر وقوم عاد
وثمود وقوم ابراهیم پیغمبر و
جماعت مدین آمده بودند
انبیا را پیغمبران ایشان را
معجزات پس نبودند که
ستم کنند ایشان را

ویرمیوک تورورمی ایکو بولمحادبس کیشیدورمی نجاور ریه
بیت گه ترو کورورمی روغ گه مسلمانان تروبینی و عذابو
بیدورغ کیشی کیا کافران [illegible] وعد الله المنافقین والمنافقات
وعده کرد الله تعالی مردان منافق و زنان منافقه را
والکفار نار جهنم خالدین فیها هی حسبهم ولعنهم الله ولهم عذاب مقیم
و کافران را آتش دوزخ [illegible]
قرآن نینک [illegible] ان المنافقین کانلار اینشو الا ایمان
تحقیق منافقان [illegible]
تیدکورت تابت [illegible] کان باطن الا کفر و ظاهر
[illegible] کر مسلمان [illegible] ایشان [illegible] در کفر و ظاهر [illegible]
الاسلام یعذبهم الله کما یعذب الکافرین فی النیران
عذاب میکند الله [illegible] چنانچه عذاب [illegible] کافران را در دوزخ
و ما سیدکی رحمت رحمه [illegible] یده وا کرام [illegible] تجا بوم
بیجیر [illegible] ظلمات او میان زره ورین سیکینی لار [illegible] لکتاب
سوزرستورجی [illegible] بلسیدی [illegible] روغ و حلال
و حرام و گر دیکم و راحت او و عذاب [illegible] اتقان [illegible] مسلمانا
[illegible] تحقیق [illegible] [illegible]

بالسیئات [illegible] الکتاب [illegible] بالقسط

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] صلی علیه السلام [illegible]

[illegible] الکتاب [illegible]

[illegible]

[illegible] هو الذی یصلی علیکم وملائکته لیخرجکم من الظلمات

الی النور [illegible] اصحاب [illegible]

[illegible] صلی علیه السلام [illegible]

[illegible]

[illegible] بعذاب [illegible]

[illegible]

باب در بیان کسب شرعیه و حاجت به طیبه فالوکان صواب

ثنای بی حد شیا خاوند دین تعریف بی شمار نعمات سبحان مت

[illegible]

همچنین پروردگار واحد را بقدر عجز و عبادت او بعلوم شتی و معیشت

[illegible]

هر که پیدا نماید علیه السلام ... و درود بی پایان به سرور

محمد که دنیا را مشغول نکند باید شما را و بیان باید

او نحو لوی مال یاک کوشش او ... همچنین علوم بدرانا

نور خیر رنگارنگ التحسن المحبت اخوی تمام و دین بهنه

و غلا با امید حصه غزا ... لا و میان دین به همه وکرا باید

بازرگانی باید پیوند کاسبی و نا باوران باید تر شنید و

با و شیا ما نباید چار مال گرد کرد که حلال باشد شبهات و

یا حرام کما حطبا ... اغر قوه اد خلنا ما نشا کان فی القرآن

[illegible] حق تعالی [illegible] دنیا [illegible]

[illegible] فی الآخرة حسنة [illegible] علیه السلام [illegible] بهشت

[illegible] مشغول [illegible] هر کیم [illegible]

[illegible] هر کیم [illegible]

[illegible] باغ [illegible] میوه [illegible]

نعمت [illegible] روزی [illegible]

[illegible] تسبیحات استغفار [illegible] زمان [illegible]

[illegible] القرآن ولو کان من عند غیر الله لوجدوا

و اگر بودی قران از نزد غیر خدا یافتندی

فیه اختلافا کثیرا القرآن [illegible] من شغله [illegible]

در آن قران اختلاف [illegible]

کان له [illegible] یوم القیامة [illegible] تسبیحات [illegible]

[illegible]

طلب [illegible] مشغول [illegible]

[illegible]

من

[illegible]

ت تناسب بقا [illegible] کا [illegible] آنکه [illegible]

طالب الدنیا کثیرة و طالب العقبی قلیلة و طالب المولی اقل القلیل

جوینده دنیا بسیار است و جوینده آخرت اندک است و جوینده خدا کمتر از کم است

دیمیش رسول صلعم جیدا طلب [illegible]

[illegible] معقولات [illegible] طلب [illegible]

[illegible] نعمت [illegible]

گر بار کلام [illegible] توبوا الی الله جمیعا ایها المؤمنون لعلکم تفلحون

و رجوع کنید بسوی خدای تمام خود ای گروه مسلمانان شاید که شما رستگار شوید

یعنی آنکه [illegible] طالب الدنیا مخنث و طالب

جوینده دنیا [illegible] جوینده

العقبی [illegible] و طالب المولی [illegible] دیمیش صلی الله علیه

[illegible] و جوینده خدای [illegible]

السلام [illegible] مرض [illegible]

بولغای [illegible] علیهم السلام ادع الی

بخوان ای محمد بسوی

سبیل ربک بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی

راه پروردگار خود با حکمت و نصیحت الحسنة و مقابله کن [illegible] با محمد [illegible]

[illegible] دیگر نیکوست

ACKU

احسن تقویمت نشیدیا نه اوو بابی طلب النور خه

زنی جا به بسی بر حیا بما نور خه نمدا یکی هیچ وزن ماوران ا نه

افلا یتدبرون القرآن ولو کان من عند غیر الله لوجدوا فیه

ایا تدبر نمیکنند در قرآن اگر بودی این قرآن از نزد غیر خدا هر آینه یافتندی در و

اختلافا کثیرا القرآن نسیبا نه طالب الدنیا جاهل و

جوینده دنیا

طالب العقبی یما قا و طالب المولی کامل بس و پاکیدی فیلی

جوینده عقبی جوینده مولی کامل است

علیه السلام راویت بو ماوه بوده پیغامبران بخیل و مال

او پر پته ... نه ... و معرفت

ونکاملی ... پیغامبران کامل علیه السلام کوی ...

بوه ... پیغامبران گفتار کړی و منبا ماده اسلام نه

مسلمانی روا کلمه شهادت کړی ... حق ... اشهد ان

گواهی میدهم ان

لا اله الا الله وحده لا شریک له واشهد ان محمدا عبده ورسوله

نیست هیچ معبود بحق مگر خدا در ان حال که یگانه است و نیست شریک مر او را و گواهی میدهم ان را محمد بنده خدا است و فرستاده او است

دل

و نه که شهادت ... دروغ

دی یاد جزب نزبان بعیان والذین لا یشهدون الزور و

اذا مروا باللغو مروا کراما القران کښیدی بعیان المؤمن لا

مسلمان دروغ نمی گوید

یکذب والکذاب لا امتی بسی د نبی ویلنیدی صلی علیه السلام اوروا

و دروغ گو نیست امت من

نمونځ ته په سوو بنیده وخت دی فرز په حضوری د خپان فاذا

پس در

طمانیتم فاقیموا الصلوة ان الصلوة کانت علی المؤمنین کتابا

تحقیق نماز هست بر مسلمانان فرض کرده شده

موقوتا په القران بښیدی بعیان لا صلوة الا بحضور القلب

نیست نماز مگر بحضور دل

نبی ویلنیدی صلعم اوروا روژه د رکات روژه د انبیاو اولیا

او جمد ووی دی لسروان روژه د ماه رمضان یا ایها

ای کسانی که

الذین امنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم

ایمان آوردید شما فرض کرده شده بر شما روزه چنانچه فرض کرده شده است بر کسانی که بودند پیش از شما

وان کښیدی بعیان الصوم لی وانا اجزی به بسی و یلنیدی

روزه برای من است و من مزد میدهم روزه داران را

صلی علیه السلام اوروا زکاة د مال وتن دی د ایمان نو عمل

الا کرام

هر کس که [illegible] زکوة
در روز [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

للمشركين الذين لا يؤتون الزكوة وهم بالآخرة هم كافرون بو
قرآن كنبسيدى عيان الايمان لمن لا صلوة له لا
نيست ايمان هر كس را
صلوة لمن لا زكوة له نبى ولبيدى صلعم اورواح حق بيان د
خليل وجليل دكورك سرحى تا تحت لرى عيان فلا رفث
ولا فسوق ولا جدال في الحج بقرآن كنبسيدى عيان بناء الكعبة
بناء الخليل وبناء القلب بناء الجليل بناء الجليل اولى من بناء
الخليل نبى ولبيدى صلى عليه السلام حلاسى بى شى
دن شريعت الفرض كردن بنا سرحى زوال اولى حارك به
بنا دوا [illegible] جعلناك على شريعة من الامر فاتبعها
ولا تتبع اهواء الذين لا يعلمون بقرآن كنبسيدى عيان
بنى الاسلام على خمسة اشياء شهادة ان لا اله الا الله و

الصلوة

الصلوة وایتاء الزکوة وصوم شهر رمضان وحج البیت من
استطاع الیه سبیلا هر چي پلي مانده دي علیه السلام او وینا
وه روا اگر یې د شهادة نمونځ روژه زکات حج او احرام او
پېښي او بایه بدکاندې شهادة مې دېغ روا اگر یې ورجې
یې نمونځ روژه زکوة روا دي الا د مسلمان نمونځ روژه زکا
ح عبادت مې دېغ روا اگر پرې کړي چې پای تې بې غفلت با
حرام چي پای ورباندې به نه بدکلي بیا به ورزي جنضیري بې
پدین د اسلام افمن شرح الله صدره للاسلام فهو علی
نور من ربه فویل للقاسیة قلوبهم من ذکر الله اولئک فی
ضلال مبین یعني قرآن شریف کي حیات الاسلام هو الانقیاد
لامر الله تعالی والاجتناب عن النواهي میي بلند لي صلی علیه

السلام الحرام ستر عبادة [illegible] چار کړیدی و شیطان حرام [illegible]

کړیدی او صول د دنیا او نعمت و نوس د و شیطان یاد میان

وما ابری نفسی ان النفس لامارة بالسوء الا ما رحم ربی بیان

نمی دارم پاک ذات خود را بتحقیق نفس هر آینه بکار زشت امر کننده است مگر کسی را که رحم کند پروردگار من

دی بل ایت الم اعهد الیکم یا بنی ادم ان لا تعبدوا الشیطان انه

آیا عهد نکرده بودم بسوی شما ای فرزندان آدم که پرستش نکنید شیطان را

لکم عدو مبین وان اعبدونی هذا صراط مستقیم د قرآن کښیدی

هر آینه شیطان مر شما را دشمن ظاهر است و آنکه پرستش کنید مرا این راه راست است که کجی ندارد

[illegible] یاد او د واوریدل بعد د نفس او شیطان [illegible] کور تیندی

[illegible] شوی [illegible] دشمن هم نفس خود

سړی به زر [illegible] او ایمان [illegible] بحرام شوی دا د میان

چی و زنی ایمان [illegible] حرام [illegible] بندگی بحرام سړی د میان

هر [illegible] بنده [illegible] ترو

د [illegible] مقام [illegible] حرام [illegible]

فان خیر الزاد التقوی واتقون یا اولی الالباب ملاک الدین

توشه

پس بدرستی که بهترین توشه پرهیزگاری است و بترسید از من ای خداوندان عقل [illegible]

ACKU

الورع سید العمل [illegible] ورباندې [illegible] حضرت علیه السلام [illegible]

[illegible] جنت [illegible] شته [illegible] فرض نه

زده کول فرض دي واجب [illegible] شته [illegible] شته

دي [illegible] میان فاستقیموا الیه واستغفروه د قرآن کښېدي

پس راست روید بسوی او و طلب آمرزش کنید از او

بیان الاستقامة فوق الکرامة [illegible] حضرت علیه السلام

راست رفتن بالای کرامت است

[illegible] استنجا [illegible]

[illegible]

[illegible] فرض [illegible]

چار [illegible] بعضي چار [illegible] چار [illegible] میان [illegible]

[illegible] کلمة القرآن کښېدي [illegible]

[illegible] میکنند موافق اعمال [illegible]

وقته [illegible] الاختصاص [illegible] احسانات للانسانات [illegible]

و با خیر [illegible] نمی شود [illegible] کار [illegible] دمیان

تیمت څه دی په دوه دا کار ترڅو بوی شه په فرض واجب سنت
و مستحب دا دوه دی الفرض الواجب سنت الاو اکول وړاند
و ګک و ګړ دا ت وی دی پکمه دوه دی په فرض واجب سنت
دا دوه دی و ګا په دا الفرض لواجب او د سنت الاو اکول وړاند
او اک د میان او لذت متبعو مو ما خسات رخص بعد ګو د
رضو عنبرینتر ګا بستی دی تعینات الا حسابا مخس لغو الیسات
دا ز ت مایدی ورت څه دی په دوه دا کار ته او بېلو وه
و په مستحب فرض واجب سنت او مکروه کښا جان د استحان و
بانډیډ په استنجا د او ب څه او ر د استنجا د او په فرض واجب
سنت و بعیان کړه د استنجا د ای لدرم ز یات بلبت وی
ولې فرض کړ څو د رم وی و لړ واجب کلدرم کم وی و لړ

لمونځ

ښت دی [illegible] یا په ستن [illegible] کاته [illegible] مړه دی ځنی

وی [illegible] په استنجی [illegible] عذر په [illegible] دی

یا [illegible] عبارت الذین یستمعون القول فیتبعون

پس خوش [illegible] محمد [illegible] برادر [illegible] نیکوتر [illegible]

احسنه په قرآن کښې دی په عبارت انما انا لکم مثل الوالد فاذا

جز این نیست که من [illegible] شما [illegible]

اتیتم الغائط فلا تستقبلوا القبلة ولا تستدبروها فقال نبی

[illegible] پس روی نکنید [illegible] قبله

صلی الله علیه السلام [illegible] استنجا ملوث [illegible]

په [illegible] لحاظ په [illegible] ټوکړی

رواوی [illegible] پهار [illegible] په سکاره

په نبیره روانه [illegible] اعلام [illegible] حق په

رواوی [illegible] سره [illegible]

[illegible] استنجا حرام انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس په قرآن

جز این نیست که میخواهد خدای [illegible] از شما [illegible] که پاک دارید خود را از ناپاکی

ACKU

کښېنښته بيان و ايمه طيب پيدا با احتيب سره و حميد
حمال محمد عليه السلام او خپله د دوى ستنجا و دوس عسل تشي ايطي
احکام ارکان د دا اعتقاد ثبت د دا د استنجا شريعت
د ملک الناس په رحيد و لدي ابليسي او الجنابت کان
دي اعتقاد مذهب عنکام احس بقرآن کښېدي بيان
الطهر شطر الايمان نبي و وايلې طعام او استنجا طريقت فهم ورله
و شرم او اس و ش لکا سيري البخ کيا پردوي و کيا
حرام الزانية والزاني فاجلدوا كل واحد منهما مائة جلدة
[illegible]
په قرآن کښېدي بيان الزنا تخرب البنيان و يورث الفقر
و مذهب تو ... نبي وليدي مصطفى عليه السلام او او دوس کي
د چار گرزي د با بغرمان با ندام او هشيان د الحرام او عسل کيدي

چار

ACKU

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] مشکلات و [illegible] شیطان

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] کشید که [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] شیطان

و از [illegible] تلبیسات تصرفات خفیه [illegible] [illegible] اشتغال

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] در دل خود [illegible]

بالغدو و الآصال و الانکسار [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] کشید که

[illegible] [illegible] غافلان

ببیان آیات الشیطان [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] شیطان [illegible] [illegible] بر دل [illegible] [illegible]

خناس [illegible] انفعال و وسوسه [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

۱

[illegible] کیمسه‌نی [illegible] کیم کیشی [illegible] جهان

[illegible] صافی [illegible] میان [illegible]

وسلام علی عباده الذین اصطفی بقرآن [illegible]

[illegible] ان خدای بنده‌های [illegible] برگزیده [illegible]

من اراد ان یجلس مع الله فلیجلس مع اهل التصوف [illegible]

[illegible] خواهد [illegible] بنشیند با خدا [illegible] بنشیند با اصحاب تصوف

[illegible] علیه السلام [illegible] فهم [illegible] روح و

نظرات [illegible]

[illegible] حضوری [illegible] اعلام [illegible] نور

[illegible] معرفت [illegible]

[illegible] تجلیه روح [illegible] میان وجود

[illegible] ناضرة الی ربها ناظرة بقرآن [illegible]

[illegible] تازه [illegible]

الانسان کان [illegible] الرحمن [illegible] لقاء الرحمن کان

[illegible] پروردگار [illegible]

اوته از زمان تاوي ته بايدي حرمت و خاطر يې د دوی اکرام

ده چې په شرطونو د حاکميت و زمانه ده په دوی خيانت که

پاکي درتن نه جامې د وای د اشرطونو لحاکميت و زمانه ده دي

په شريعت کښي او په طريقت کښي دي الحرام او حقيقت کښي

الحلال بس نعقايت بتر ز ملسان بيا د مدام او په وجه غوټ کښي

بيماد نور څه کښاو دي او دروغ گمان يا ايها الذين امنوا

ای مسلمانان ایمان آورده

اجتنبوا كثيرا من الظن ان بعض الظن اثم يقرآن

پرهیزید بسیار از گمان بتحقیق بعض گمان گناه است

کښي دي - يات الطيبات ستر كل على الانسان لا نحا نعسون

حلالی هست تنقلع برداشته شد مراد مبالغه

نعمته تعز الشيات كلش کښي سوي الرحمن وی په ماسوا

الذی ان تر آموختی هر شئی درای عدل اد

حرمت و خاطر يې ده واکرام او پتيول ته شرم دي اي شرط

او حکم دي په شريعت کښي او په طريقت کښي په مهم دي ته شرم

بې له دې چه ګناه سیري له به حسیدونې حرام او په حقیقت ګڼي
تل په تغافلات نژدې کیږي ما یو ماد ام او په معرفت
کښي د پېژندګلۍ په بې حضور یا د ما نژدې ګیدرا او میان
فاعرض عن من تولی عن ذکرنا په قرآن کښي دی بیانت
پس روی ... از کسی که روی بگرداند از ذکر خدا
مانه یو که عمل ذکر الله تعالی نه حرام دي او علمیا دي صلی علیه
چیزی که باز دارد ترا از ذکر خدای تعالی پس حرام است آن
سلام په پېژندګلۍ زمانه ده د وخت شرط او حکم دی
ګڼي او په حقیقت ګڼي د پېژندګلي طاعت د وخت دا او
ګناهات او په حقیقت کښي د پېژندګلي فایده دوه دي الهام یاد دی
او زیات او په معرفت کښي د پېژندګلي دوه او سیر او حال
دوا سیر د او دي مقام قل سیروا في الارض فانظروا
په قرآن کښي دی بیانت المسافرون علی ثلاثة انواع مسافر اول
وسافران بر سه گونه اند
یکی مسافر سو دیگر ... چهارم

و یکی مسافر سوی آخرت و یکی مسافر سوی خدا یا یکی مسافر است سوی دنیا

الدنیا ومسافر الی العقبی ومسافر الی المولی اما مسافر الی الدنیا

الدنیا رأس ماله الدنیا وربحهم المعصیة ومسافر الی العقبی رأس

اصل مال او دنیا است و نفع او گناه است اما آنکه مسافر است سوی آخرت اصل مال

ماله الطاعة وربحهم الجنة ومسافر الی المولی رأس ماله المعرفة

او طاعت است و نفع او بهشت است اما آنکه مسافر است سوی خدا اصل مال او شناخت

والصدق وربحهم اللقاء انتهی وما یساری صلعم د شرع جار

خدا است و نفع او دیدار خدا تعالی است

یستل و نماند روزه و لعبه و شرط او حکم دی شریعت او

بطریقت کښی فرض دی جاری ستل دی پاخلاص و زمند

و اسلام او بحقیقت کښی فرض جاری ستل دی و هغه

و فکار ایم مادام او بمعرفت کښی جاری ستل دی او هغه ته

بیکاملی وته رسیږی راحت وته رسی او مسلمانانو ایها

ای کسانیکه

الذین آمنوا ادخلوا فی السلم کافة په قران کښ بیا

ایمان آوردید شما ای درآیید در مسلمانی بجماعه

بیان الاسلام هو الانقیاد لامر الله تعالی والاجتناب

مسلمانی | گردن نهادن است برای حکمهای خدا و گردن از مناهی خدا

بیت الشواهین یا بیت وبلیدی حصلی علیه السلام که نیت و نماید و
شرط او حکم وی با شریعت گشتی و با طریقت گشتی وی او
چار و پیغامبران او چار و پیغامبران رنگارنگ ات بشکر و
احسان او با حقیقت گشتی نیست وی او حال و پیغامبران او
بیا نمود و یاد داشتی بدین و دیدار بحال و پیغامبران
از میان او و معرفت گشتی نیست وی و اسرار و پیغامبران
خلاصی تی بنگار و لیکن شرک او لیدکان پا اسرار
پیغامبران آن میان او شوزی پا بچوی و با خوب
راحت و روح وی عیان من کان یرید العزة فان
کسیکه هست که می خواهد عزت — پس تحقیق
العزة لله جمیعا بقرآن کسیاری بیات الانسان
عزت ... همه ... آدمی
بنیان الرب ملعون من هدم بنیان الرب فهو ملعون بنبی
ساخته پروردگار است پس کسیکه باشد از عمارت خدا ... لعنت کرده شد

المنزل

ACKU

دریافت یکی صلی علیه السلام آمده در شریعت ارکان پنجاه و
آشنی و چون تکمیل نیست پس اینست پس محمد اگر در این مات
او در طریقت الارکان در پایان [illegible] و یکی پا در پیدا
بر زبان او و حقیقت الارکان حب ذکر و یکی پنجم
مدام او و معرفت الارکان و بنا حیرانی در پایان هستی
پایدن است نفس هر و بنا کلام نامی تو من بخوش گفته

الا هو یا معبود [illegible] سبحان الله [illegible] والا فرد [illegible]
ولا اکبر الا هو معبود [illegible] نیست یعنی [illegible]
ولا یقولون کلام بغیر الرحمن اوست و بلند یا رحمت و خدا
و نمی گویند ایشان سخنی را مگر خدا را با ایشان است
پاره و کلام کو در شریعت الارکان پنجم اند و بشنیدی تمام
او و طریقت الارکان چهار ده با یقین مات [illegible] و ایمان تسلیم

ACKU

او حقیقت الارکان ورکړي مدام په هر حال کښي بقیام او

د معرفت الارکان په هر څه کښي د ربا دیدن دیدار ربه

نږدې کښي په هر حال کښي بقیام د نفخة منتظر الی یوم

بکرة واصیلا القرآن کښي د [illegible] ایت [illegible] او عصیان منتظر

المحلة [illegible] ایا منتظر الخالق عصیان الانسان [illegible]

ولیدي [illegible] علمه و اکا دم کوروشریعت

د ارکان ښماند کښي لوستن د کل القرآن او د طریقت

لارکان [illegible] کا دم او د حقیقت لارکان

بلندي په رب ورکړو [illegible] او د معرفت لارکان [illegible]

وښاد کادم وجعل کلمة الذين كفروا السفلى وكلمة الله هي

العليا القرآن کښي نښه [illegible] کلمة التوحيد کان کلمة المنويه

زنده میشود و گناه آدمی [illegible]

فص

[illegible]

نمامشهای و کلمه الشک کات لامته کیشین فاخذ عنها

اوزنیه بیلمیدی رحمت وحدت یاره وا کلام ...

شریعت الارکان رکوع دین نمازباره نبس عبادت او

وطریقت لارکان خدمت او پیر کوزیادینا ... کار

اوو حقیقت لارکان رکوع دین بیاره مدام او و معرفت

لارکان رکوع دین دریا تی توفیق دریا پاره دین تیز پیاشی

بیوسیر والی بتاوی ذی اعلام ورکعوا مع الراکعین

یقران کسبیدی بیان خدمت ایتمیکان کا مجاهده

[illegible]

فی سبیل الله تعالی او کالذی انکان فاما الالیل و صارکامکه

[illegible]

التهانشب ویلیدی عیسی علیه السلام ... دور و شریعت ل

ارکان سجاده دین نمازباره کتبش عبادت او وطریقت لارکان

ACKU

سجده بی حرام او د حقیقت الارکان سجده د زړه ذکر په تعیین
پسې کول کمان او د معرفت الارکان سجده په سجده د دوا
بی حضور کو د وجود پوره کول وه او میان و اسجدوا واقترب
بقرآن کښنیدی بیان افضل السجود عند الرحمن کان
بغبار وجود الانسان نام دی او ملښید کښ رحمت د جلا بی
که باشد غبار وجود انسان بنده
بد ودا کلام کوره د شریعت الارکان نمانده که نسی پسته بی
نا په ستیدی اخو التحیات ولول تمام او د طریقت الارکان
قراری لوار په حرام او د حقیقت الارکان قراری د الغفلت
د ما په حضوری مشغول کیدا او فکر دایم مدام او د معرفت الارکان
قراری د روح د ما بقراری کښسی راحت د روح د ما
بقراری کښنیدی او عذاب په خوی د تن دی بیکمان

ACKU

[illegible]

وَلِلّٰهِ العِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِینَ بِقُرآنْ کِبِشْنیک بابَت

عِزَّةُ الاِنْسَانِ کَانَ مَعَ الذُّلِّ وَمَعَ النُّقْصَانِ لَیْسَ عِزَّة

عزت آدمی همتر تا خواری ورزیدن و با نقصان گشتن مینه عزه

الحَسَنُ مَعَ الذُّلِّ وَمَعَ النُّقْصَانِ ناوریح ملسیدی آرست

عزایز با خواری وبا نقصان

وخوارئی باره واکام وفرض واجب سنت مستحب مکروهات

داوه پس رانوسیاوه تحیناو پاران ویپیهات اوبازنیه

دمه وله وس لونیشت وزانی باوکنسی وبحووه لبیل نحیوه

یوروه وارلاس الحکلی پیسروله وس الحکوری یانحی مسیح او

ن بنکری پیسروه وارتیبسی وله وکنیی وپیسیح وراپس

پاتکشتمان وراپاوه وس کینسی فرض وری پاوه میان

یَا اَیُّهَا الَّذِینَ اٰمَنُوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَی الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ

ای کسانیکه ایمان آوردید وقتیکه قصد بکنید سوی نماز بشوئید رویهای خود

وَاَیْدِیَکُمْ اِلَی الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُوسِکُمْ وَاَرْجُلَکُمْ اِلَی الْکَعْبَیْنِ

و دستهای خود تا آرنج | و مسح بکنید سرهای خود | و شوئید پایهای خود تا کعب ها

پقرآن کښیدي عثمان مَن تَوَضَّأ لاَغسلوةِ فاَحْسَنَ
اَلوضوءَ کَانَ مِن خَطِیئَتِهِ کَیَوم وَلَدَتْ اُمُّه ښې و ملیدي پار صلی
علیه السلام که اوبه وشوید و بانه و ستر علی وقیا رسول
پیاکي کواهي مزره او با او با و رس کښي لپ اشرف
خحول او ورزه فهم ورله لااندېښني و شیطان وا
پا ورس ښکي اجب مي عثمان مَن تَوَضَّأ للصّلوةِ وَ
فَاَحسَنَ الوضوءَ ثُمَّ قَامَ اِلَی الصّلوةِ فَصَلّی کُفِّرَ عَنْهُ مَا بَیْنَه وَ
بَیْنَ صَلوةِ الاُخْرَی مِنَ الَّتِی یُصَلِّیْهَا ښې و پاسدي صلعم کور
اپس لمر وند پور وله او و بانوم با دول پسیي و ملاي یي
ښامه و خداي پیا پسر دي ماښته رستر و بي وخداي
پدین و اسلام رښتیا دي کفر دروغ دي یا

ڤما ۱۰

AOKU

بیا ویلی دی اعلام لَا صَلٰوةَ لِمَنْ لَّا وُضُوْءَ لَهٗ نه ده نمو
اُمّته علیه نبی مو ما لیدی صلی علیه السلام او په نځله دیتیلی
پیغامبر مسواک مبنه نځله دا او بوکړه وی ل وغرغره کړه
سپوږ دا او بوپستل او ورسوار و له وسهر اندام مبارک وَنَظِیْفَة
اَلْوُضُوْءُ مَرَّةً مَرَّةً مَنْ تَوَضَّأَ مَرَّتَیْنِ كَانَ لَهٗ كِفْلَانِ مِنَ الْاَجْرِ
وَمَنْ تَوَضَّأَ ثَلٰثًا فَهُوَ وُضُوْئِیْ وَوُضُوْءُ الْاَنْبِیَاءِ مِنْ قَبْلِیْ بِه
ویلیدی صلعم خلال مه وه پیروتن و ورځانی و نځه و مسیح
او خلال و کنت تمام ثواب او وسس باب بی بشت ی
بیا ویلی دی اعلام لَا یَقْبَلُ اللّٰهُ صَلٰوةَ اَحَدِكُمْ اِذَا اَحْدَثَ حَتّٰی
یَتَوَضَّأَ لَا صَلٰوةَ لِمَنْ لَّا وُضُوْءَ لَهٗ انذکرو وا او وس بست
تر تبیسی فهم و له لا اندام بنیا نونده باندِ نونده ول او

ACKU

مستحب دي تر تمام و پاره وسي کښي مستحب دي تمیانت الطهور شطر
پاکی جزء

الایمان نیمي دي ویلي دي نبي صلعم تو او په بلیا عذر یکښين
ایمانست

اوس تکله په کښي او به کښي یی اوس هیچ عذر د په نور پاکي زول او به

محکوه په نور حیول په او نور کښي تو کل عبادات و اما و کس

کښي گروه وري پاره مسیان فبشّر عبادِ الّذین یستمعون
پس خوش خبری کنید بنده گان مرا آنچه میشنوند سخنها را

القول فیتبعون احسنه تقرآن کښي نبیدي عبادات حسن من
پس پیروی میکنند سخن نیک را دکسیکه

توضّا علی طهر کتب الله له عشر حسنات بس ویلي دي نبي صلی
وضو بکند با پاکی نویسد خدا برای او ده نیکی

علیه السلام وسل زي نیات او ما پره کل فرض واجب شست

مستحب دي اکه مسیان تر ربوي حي پښتن د تغسیل پاک کر
اگر بشوید میانهای انگشتها را پاک شوید

خسبان عبادات کور انګښتي خنا وطهر وا تقران کښي نبیدي

عبادات الطهور شطر الایمان سلم نبیدي صلی علیه السلام
پاکی جزء ایمانست

٢١٥

ACKU

دوا غسل فرض او واجب سنت مستحب یی را وښویا په تفصیل

فرمان او بیان ته بیا په زده ونښی یو تول یی حیض نفاس په ښځی

یو تول یی ښتول دراندام کا غسل که نجاست و جنابت ښی

مسلمان وا غسل فرض دی پا د مسلمان غسل د مړی واجب

او که کافر یی جنابت ښی مسلمان وا دین د دوه جمعی د اختر

سنت دی او حج و تړ احرام زیارت ونښی غسل مستحب

دی او هر کی بالغ یا دینا بس کا ښکی تمام جنابة النعیة

جنابا بکو ز نوع

كان نتيجة الكتاب بيان و يطهر عنه بالماء و جنابة الطريقة كان

هست در کتاب ظاهر و پاک می شود از آن جنابت به آب و جنابت طریقه هست

حرام و وسوسة الشيطان و يطهر عنه بالورع و احسان و

حرام کردن و وسوسه شیطان و پاک شود از آن به پرهیزکاری و احسان کردن

جنابة الحقيقة كان شك و غفلة عن الرحمن و يطهر بـ

و جنابت حقیقت هست شک و غفلت از یاد خدای و پاک شود

اليقين و ذكر الدوام و جنابة المعرفة كان نظر احد و ترك

از آن جنابت به یقین و ذکر دایم و جنابت معرفت هست یاد غیر خدای و ترک

[illegible] پښتو د [illegible] علم [illegible] ضعیف [illegible]

ملحے العیان ونظهر عنه بعلم التوحید ووصف الحسن ما دے
و ملیده ی رحمت د عاری بده او کلام او بحکلیه سوره کښی لیکل او
تام تن وه د سیول و انغسل [illegible] کښی وی ما د میات
هستیالی او استنجا او بیمر کړو د پلیتی وله لوار تن لاندام
د انغسل کښی واجب دی تیا دوی اعلام تحت کل شعرة
زیر هر هر موی
جنابة [illegible] و ملیده ی صلی علیه السلام او دمیں هستیائی
تا تحت
د غوده د ښتګی د نامه د شرم دای د انغسل کښی
سنت دی خلال د نجاست د نوک بلاس ما و ریښول هم
هر اندام د انغسل کښی مستحب دی محیات وَلا جنبا الا
عابری سبیل حتی تغتسلوا القران [illegible] الطهارة
غسل الانسان خمیع القام ما دی و ملیده ی رحمت د عار

ACKU

بدن دوا کا او تیمم وهی بیا شی او پرته تیمم بیا شی په فرض

نه دی او به ورنخ لوی لوکړوه اله ئی نه دا او نه وبد

په میان ور کړوه لیوی شپاشت تن او کړوه وی ځله زرډر

کامون محار جعل امنه لکاتښی فمارا القرآن کښتا یه بیا ت

مخفی نگرد [illegible] از قضا برای [illegible] اندازه

یا او به وی ورته [illegible] یا ورته یمنه یا ور لیوه ورا روی یا ور

کوای او به وی کال ورنخ لوی ځی یا او به نه کاروی یا

فرض شی په تیمم دی که تمام و ان کنتم مرضی او علی سفر او جا

و اگر باشید شما بیمار [illegible]

احد منکم من الغائط او لامستم النساء فلم تجدوا ماء فتیمموا

یکی از شما از خلا جای یا نزدیکی کنید با زنان پس نیابید آب پس قصد کنید [illegible]

صعیدا طیبا فامسحوا بوجوهکم وایدیکم منه نقرن کښتا یه

[illegible] روی خود و دستهای خود از وی

مباحات الضرورات تبیح المحظورات وهمای صلی علیه سلام

[illegible] جز ضرورت [illegible] جز [illegible]

تیمم بجنب بحائض نفسا باندی [illegible] روا دی چه یه

او و [illegible] کسان تمام عمر که او ومري په بدبختۍ روا وي که

په ګناه [illegible] په زړه [illegible] ګرد الوده جامه [illegible] ښکاره

[illegible] مرګ [illegible] په [illegible] نه ليدې او

چې په [illegible] تمام عمر [illegible] او [illegible]

[illegible] په توبه [illegible] په مرګ [illegible]

[illegible] د خدای رحمت لوی رحمت [illegible] امیدواری

[illegible] تمام [illegible] مرګ [illegible] الغرض

کما ورد الحدیث [illegible] تخلقوا [illegible]

[illegible] إنّما الأعمال بالنیات لا

[illegible] اعمال [illegible] صلی علیه السلام [illegible]

په مرګ یا د مرګ په [illegible] تمام [illegible] یا [illegible]

[illegible] ثواب کارهای که کرده [illegible]

[illegible] اگر کار [illegible] و اگر کار کند [illegible] و نیت [illegible] برای [illegible] همان [illegible]

ACKU

ACKU

ده ووم و الس و ما رما و مسات تمو سغ ماوتشتی حی ما به ووس

سمات اشی بیروش جی ما و بوشس ما اتو انث ما به متمو و سوبر

نمو نیدبه کیعای ی ز اشتس و ا و ورسی نمو نا به تشمی به با

رو ادری متا پدوی الس به تمو و حبازی و بحید و کا بدو

ذ با بر را و به وی ما و وحت شکاد وی اهم رو ادری بوحض

دتوحه ما او وا او منی ز نمانده و ما زرو ا نادی ما و مسات محا

تستغیمو سو الله و یستغفر و ه تقوات کشبیدی بحمدات البطالحة

برای ترجمه سوی او ... و طلب آمرزش کرد از حق خدای

بهر و ... کردن فرموده

اقهد و ی سملیه یغفر الله ذنوب الانسان ما و ی ما و ما سیا

خدای ... سوال این ... که بیامرزد خداوند گناهان آدم را

رحمت و حار ما به و و ا کلام و ا و وس و ما تو وی و

بیمان ما یکوم خیر او وس ما ه شسی ژو بسیو ما وت محتمل

فرمان او وبه تمان او با زما شیا ز سهو س او وی ما سیرمی

227

[illegible] کا آپ اسحتی اضهدا باده شتی [illegible] اند [illegible]

[illegible] وا ماتشتی [illegible] آمدام وا و میان [illegible]

[illegible] خلا چیوا چیوی ماسویی [illegible]

مستی [illegible] سونسی بقعقه خنا بمانا ده [illegible] ماتشتی [illegible]

[illegible] آیسوی وا و میانان [illegible]

[illegible] حفظه بقران [illegible]

[illegible] شریعت بالمهدی کا [illegible] الطریقه

بالعصیان حقیقه بالغفلة و المعرفه [illegible]

والعصیان [illegible] باره و دا [illegible]

[illegible]

[illegible] وا و [illegible]

جنبوی ووریاب د دوو جستی وکوی او به پاک ساوه آسمان
تمام
منیات ینزل علیکم من السماء ماء لیطهرکم به ویذهب عنکم
فرو می فرستد ان خدای بر شما باران از آسمان آب تا پاک کند شما را بدان و ببرد از شما
رجز الشیطان ولیربط علی قلوبکم ویثبت به الاقدام یقین ان
پلیدی شیطان را و تا ببندد و بر دلهای شما یعنی ذکر خود و استوار گرداند بدان قدمها را
کنیسا یی بهوت کل د انکان طاهر کلم الشنعیت وی طاهر
عبیات یا دی وی د پیسا یی حجت وعده یا به د وا کلام سوا
نا دی بهغه او د جیلوی لمیوی کا بیت لیوی کا بهغه حی لو نرحه
پاشنید شی چیا او لو لصفت یی پا بنی لک شی با
پیر اپه پاوه کل او په پا و النوز کی بنا گلشید شی او وی
کیلو میسیات او وش سوا وی کی بهغه انو نه کر پاک حیز و سر
و نر حیح یو صفت ورا او پو و جاهز با جیسی لک تیز بی با الد پیکی
یا نر مسیبی با بهنا لو ن او مسر و زر بی یا ز یعنی ذات حضرت عبادات

بی خوش خبر برده تو با همه نیکان را

ACKU

229

آن کسانی که می‌شنوند ... پس پیروی کنند نیکوترین آن سخن را

اَلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ په قرآن کښې یې دي آیات

هر ناپاکی دور گرده شود از هر چیز اگر بشویند آب پاک

كُلُّ نَجَاسَةٍ تُبَاعَدُ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنْ يَغْسِلُونَ بِمَاءِ التَّطَاهُرِ

اَلْإِنْسَانُ ۰ دې وېلي دي رحمت د خدای په ده دا کلام

که پلیت وروکي اوبه بیا په پاکیتي پرې وړي و وس یې

رواندي فهم دې را ورد لنډ و وروکي اوبه فرض دي

په آدمیان که پروان اوبه بیا په پاکیتي پرې وړي و وس

پې رواندي کړه پلیتي اثر یې لیده نښتي یا یې بوي چو

چې یا یې رنګ اوبه یې و کوډ وي او پلیت یې بلموده کړه

په بوي رنګ یې پلیتي پرې وړي ... رنګ یې د وس دا

دي ... آدمیان که و کوي یا پلیت اوبه ... شه خیر وم

چې روان ... نه زري لاک ... یا غښتوي یا لړیم یا نور

ACKU

بهسی تشکل و مری او به پیاوران نښتی با پیغ باو ربیه
دمری تا پیزوندویی یا او به وری لاک کبت با چتکلښن با کو بیناکر
بانوری هسی نده کالن با پیغ او به روادی با مستعمل او به
اوږس رواندی با حیات کرکلمو هکښنسی ملتی پری ورن
هغ او به جی پا پنسی مری دا بود باکی ډبار و کاوی کرکلمو هیې
کنسی مدک با مرغښی بانور هسی تنکل و مری لیهغ کو هید
ښل پیچ ول لدیر شیوږ و کاوی کر کوتر با حرک بانورډ
هسی تشکل و مری لیهغ دری حلو لیننت لښتو تیور بمیان
دوهول داو به را و کاوی بستا دوی بخال او دکلمو هکښسی یا
سیمن بانالت بانورو اهسی لیوه پری فی رنی با لیته
پیشتو با سرکی یکنسی و مری سرحی با کښسی مری وا یا وه

دیا و کاوش کم یا پستر یکشنبی و پرسیدی یا بوی یا گشتی
لذ باوران گه کوهی چنار روی وا برابه ی کوشی نشتی وجه.
دی حج یکشنبی ی هنو بسر یا سل پیچ ول لتیر سپور دابه را
وکاوی عبارت وَالَّذِینَ اتَّبَعُوهُم بِاِحْسَانٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُم
آنانکه پیروی کردند ایشانرا با اخلاص راضی است خدای از ایشان
وَرَضُوا عَنْهُ بعز آن کسیدی عبارت لا اضاع محسن بعز احسان
و راضی اند ایشان از ان خدای ضایع نگردد نیکوکار با احسان کردن
الانسان ها ... و ملیاری رحمت و خدا . ایدبه دا کلام
آدمی
که یکو همان بنبسی و مذک یا مرغی یا نورخه هسی سوم ی پرسولی
بوی ناک نوی او نیز روی حج گله بری تو ملیاری دیو نشتی
رو بنمو بدر و جار یا سی که پرسولی یا بوی ناک و یی
دوار شبی سو بنمو ندری و جار یا سی آدمیان
هر چی یی نا و در بیس یکر یهای یا بچه ملبوس ی لی و ری هغ

دیکوند

په ژوندانه ی عبادات په من نه شي [illegible] پرې وحلال خبر پاک وي

او پرې نه شوي ذباحت وسپي د نور لښوه پليتيدي بيا

دي موږ ی اعلام انّما المشركون نجس په قران کښيدي بيا شه

مشرکان

سؤر الانبياء صحيح و سؤر الاولياء دواء و سؤر المؤمنين شفاء

و سؤر العوام طاهر و سؤر الفجار و القوال مباح و سؤر

الفساق مکروه [illegible] و الظالم مشکوک و سؤر

شيخ الناقص و مشرک و عالم الجاهل عند نه نجس وحرام دا

و پليدي حرمت و عار اي بنده دا کلام او پرې شوي د [illegible] شي

وچرګي په نه شوي مرغه او چي په پور کښي وي کاکه دوکي بار

باد انو ز هسي تشکل مکروه وي د خره و قحط مشک [illegible]

که نور ابه مسلمو مي شه عا به دا او دسپاک تيمم وپهم ک [illegible]

د پيغمبرانو [illegible]
[illegible] خورده
د مسلمانانو [illegible]
خورده [illegible]
[illegible] خورده [illegible]
[illegible]

ACKU

تحذو حاذر هم بقرآن کنبیدی حیات الورع عن العصیان کان

خیر للانسان ها ای مولمنیاری رحمت و غفاریت پدهدا کلام

بهتر است مرادی

بیات و بلستی او با کیزو لیسی او بنیه و هاو هاو تجلیل فرمان او

سبحان الله یا بزید کرتن یا جامه یدرزن بلبستی الدرم

زبان بلیستی تمنوبد بسروا اندی ولیسی فرض دری کرخو

ورم وی تمنوید لیار وادی یا و لیسی واجب دی کلدرم وه

ولیسی سنت دیکا آدمیان و تجعله الرجس علی الذین لا

یعقلون بقرآن کنبیدی حیات اصولت فی توحید حکمت

ایشان عقل — اصلهای توحید

اشیاء رفع الحدث واشباه القدم عجز الاوطان ومعارفه

الاخوان و بنعمات العلم و حبل متفال السراج و حصن

الرحمة والغفران گه به کمیلستی لنیم پستونی نبارها بی بلیسی

ACKU

نمونځ به پیر وانه دي ولیسي فرض دي که نیم استوي ئې په اتکل کي

نمونځ به پیر وادي ولیسي تا جبدي که نیم استوي ئې کم وي ویلیي

شت وي مي عبادت ده ایه اګا تر بدیه لښه سبب ئې تکلم ازخس

اعزان نسیدي بیان الا یجوز الصلوة في الشریعة بالنجاسة

ولا یجوز في الطریقة بالحرام ولا یجوز في الحقیقة بالغفلة ولا

یجوز في المعرفة بغیر رؤیة الرحمن الحنان ما دي وملتیار

رحمت د خدای په دا کلام کور ورته پلیتي مشیا نجل دین ی ود

او هر چې اوري وابسي لا مسیان شراب مشیا نجل با

هر چې لېښه نحار دي لمر غه چې حلا وري چې نحو نبسید حرام نجل وبعه

مرغه چې حلال دي پاک دي اګر که به سا چې نجلیسي مغلظ دي او نحو نه

یې حلال دی تا دي اعلام مثبکه پلیتي مشیا ونجشوي ګا دین

هر چي لهغه څلور بولو وري چي څو نسبي حلال د عیان ما ترىٰ

فی خلق الرحمن من تفاوت په قرآن کښیدی بیان لیس

سوائه کل شیء رما کان ما وي پلمسه دي حرمت د خاري پیده شوا

کلام په ښون د خوله د سري د جنب د حائض د نفسا

پاک د کافر پاک وي چي مسلمان هسي الک په ښون د خوله د حلال

حیوان که هغه پلیتي وي چي خر کشادیذي الک وهني پاز وغل

پلر کولیسي پاک شي عیان بیرون چي اخري پات وي نه

پر کیدي یا هغه پلیتي وي چي خر کشادیذي الک مستیار یا لیشاز

یا پنور هسي پلیتي پلیت وي یدري واروله پاک شي یا

هغه سر پریوبدي هغه زیات کان د پاکي بیدا شي داد میان

قل کل یعمل علی شاکلته په قرآن کښیدي بیان که پلیتي پریوه

بلستمار بوه خبو درزم و رسک یوحشمی نم رنگ نی یا و مذی نسو ند بسرواوے
واہو مسیان کالر کبی یا بخورین کاتی نرینا بیا ملا سی یا نورد
ہستی کلپا یا نیت شستی کہ ندیر بعار رمسیع ایہ پاک ششی حی یا پہ بہر وار
نماگنگی مو رینکیا بعان کالبہ پہ پسرین یا سرو لمین یا پہ راہے
نورکال یا تبنع پلسیت ششی کہ بہو داری یا پریوندی ماک سیشے
نبجا ہو ریا پہ پہ اپرے کی و مذی تیا پہ ہودی الاسم کرجام لخشو رم بخرکم نماز
بوین ورد و مسیان ستوہ بدیکی پر وادی کرنسور جامی نسوی یا ابہ
ہمنسوی حجی چا لجلسہ یرتی ہی یکی نہ بدنی عمایلت افرا کان عن الا فخادوحس
الکل بحسب جمیعه الربع من الاسلام بحکم الضرورة ثم الایمانات
ان لم یکن صحیحا [illegible] الکامل والا [illegible]
علیهم [illegible] الاشیاء ان نظمها [illegible] الانسان [illegible]

و بلسیاري حرمت و ځای نیامده وه اکلام که جامه نمونځ نمونه
برمنډک پوره یا په نما ست وڼي نیاست بهدی پي یا په شمار که مېنځه
کیسان ست لم بخای شیخ الکامل فیعبد الله بجماعة الانبیاء و
الاولیاء وفي طلب الکامل الاجل معرفة الرحمن ان کان مسافرا
او مقیما و لکن في الاقامة کان افضل عبادة الانسان باو یه
و یاسیاري حرمت وځدا یه یده وه اکلام مېنځي یا یت واو احباب یه
یي نمونځ ده یک یا په نیونا یک یه بجامه یو ورحه یه شي کپیوندي
نمونځ یا یه سپروادي که سیانات که مزک یا یت یه شي یه نمر یا نیو وحه یه شي او
اثر و بلسپتي الذنشمي نمونځ یه سپر و اشي واو مسیان والذین
یجتنبوا الطاغوت ان یعبدوها و انابوا الی الله لهم البشری
فبشر عبادِ الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه اولئك

آنانکه می شنوند سخن را

پس بر وی کنند ایشان نکوترین آن سخن را

ایشان آنانند الذین

کسیکه نیابد مرشد کامل پس
عبادت کنند خدایرا به فرمان
برود پیغمبران و اولیا و در
طلب مرشد کامل جستجوی
خدا اگرچه باشد مسافر یا مقیم
ولیکن در اقامت باشد
والا بر عبادة آدمی

و آنانکه پرهیز کردند شیطان
از آنکه عبادت کنند شیطان
را و رجوع آوردند بسوی خدا
مرایشان را بشارت خوش
خبری پس خوشی خبر بده
بندگان مرا

ACKU

[illegible]

امنیت پدې بهیر نه دی او امکانات نه وي [illegible] اباب [illegible] کښینولو [illegible]

انسانیت ته مخالفته کان شهوته او حرام و تغانی الانسانان سبب

سخت زشت [illegible] زنا [illegible] شهوتهای حرام [illegible] و غلبه کند [illegible] شهوت [illegible]

کېږي اطعام [illegible] مغلوبه او مخالفته نفس ته

خوردن طعام [illegible] سزاوار است که شهوت را مغلوب گرداند بسبب [illegible] نفس [illegible]

انسیام او تقلید اطعام [illegible] او ملیساری حرمت [illegible]

و زندگی خوردن طعام

د اکرام را [illegible] شرطونه او حکمونه نه دي [illegible]

فرمان [illegible] پر [illegible] کارونه لکه نامان شرط

کړیږي و ایمان او د رسول ولاړ [illegible] او حاجي [illegible]

لیپلیتی شرطوی ونماند او د رسول ولاړ [illegible] میان

هو نبر انګل چې سجده کړي او پښې بنسټ دې اقدام کړو او هوډ

پاییت وی [illegible] سیروی هو نبر [illegible] بنسټ [illegible]

پا سجده کړې ترو لوی چې پر بنسټ دې اقدام کړو او [illegible]

ACKU

وي نو ناروا ده چه جامه وي تر زنو لاندې که تر اقدام که
ور نه رسيږي نو حنفي وايي جواز د لمونځ که شيخ وايي جامه واجبه ده ولې
نو مونځ يې په نه شي نمونځ د بې پروا دي که پلرنج هم په نه شي نمونځ د بې پروا دي
سنت که پاک د وج وايي نمونځ نمونځ د بې کاهي بيا په پاکي نه شي
يا ضرورت که نو تمام يجتنب النجس البدن والثواب والمکان
فسادت صلاته وعند الاسلام وبابا الحرام تفسد صلاته
والايمان عند الرحمن نو د پليدي حرمت د خدای
په ده د اکام که زه نه غوږي و تن واندام د ايمان د دوست والي
د پاره شرط دي الحرام و شرط دي چه تول يحق و نماند ه د دوست والي
د پاره شرط دي په و مسيان د مسيره شرط دي د نماو د زمکن لوي په
دنيا و نکون مي لا شرم وايي سر او نو مي لا شرم دي سر کنکي د

دنو

نیز شرم واجب است که [illegible] بروی [illegible] وقل للمؤمنات

یغضضن من ابصارهن ویحفظن فروجهن ولا یبدین

زینتهن بقرآن که شنیدی بیان [illegible] الا ما ظهر منها

زنا [illegible] العینین النظر [illegible] صاحب [illegible]

شرم واجب است در تمام ولی محرم را است [illegible] نماند و بحق

و شرم واجب است در شهوه بحق حکمی شرم [illegible] شرم [illegible]

و [illegible] شهوه که [illegible] با محرمان [illegible] حرام قل للمؤمنین یغضوا

من ابصارهم ویحفظوا فروجهم ذلک ازکی لهم ان الله

خبیر بما یصنعون بقرآن که شنیدی بیان النظر الی النساء [illegible]

ذنب من ذنوب الکبائر [illegible] صلی الله علیه السلام [illegible]

شرم واجب است [illegible] [illegible] ولی [illegible] است [illegible]

بگو [illegible]
که بپوشند [illegible]
از نگاه [illegible]
فرجهای خود [illegible]
[illegible] خویش [illegible]

ACKU

ونه شو دوی نه دی که څلور وختونه شو ددای تمام نه دی د نیکی
په منساهه ای نه شو نه بد په سیزونه دی عصیان و طاعت وگناه و نیت
په پیښتو کی شرط دی د ایمان د درست والی دا مانه په خبره
نه پوهیږي چي په توان شي الکنامان او په وخت د طاعت
دی که چار د احسان کوی و نه نه بد و وخت په سپز نه کې
نه نه بد و و په پیسکول د یار شرط دی تا وسیان و مباح
وخت صبح ساده تی زمی امنع په سپید دي چي څه کرشند یدی بغان سمان
باتی دی څو ترنمر وختیزی عصیان وخت و نماز په مساییس اتفاریه
چي نمر وګرزي او د منع په ریاتی دی حید هر څه په سپیدار
اصلی سپیوری یو په پوشی اصلی با سپیوری د نیم ربدی
پیناد دی اعلام تر وخت نماز دیگر شی د منع په رباتی د

[illegible]

دی

242

ACKU

تاسو صاحبانو ته پته ده چه ستاسو نیکانو نیکانو او ستاسو پلرونو هم تر

ننه پورې نیکانو او نیکانو ته ستاسو بغیر د قرآن [illegible]

[illegible] نیکانو او ستاسو هم [illegible] [illegible] الله

ابتلا [illegible] الله [illegible] بعضی الله تعالی عنهما هر یو پخپله

[illegible] جابر [illegible] خاص [illegible] مشروطه [illegible]

[illegible] جابر [illegible] [illegible] مشروطه [illegible]

مشروطه [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

هر چیرې [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

و [illegible] کلام روا ندید [illegible] نقل [illegible]

باید [illegible] روا ندید یا فرض تمام [illegible] نیت [illegible]

[illegible] روا ندید [illegible]

[illegible] حج [illegible] فرض نیت [illegible]

[illegible] حساب نمودند و به اشارت که تمام ادا

ضربتم في الارض فليس عليكم جناح ان تقصروا من

الصلوة ان خفتم ان يفتنكم الذين كفروا ان الكافرين

[illegible]

ACKU

244

کانوا انا هم مدة نبینا اعدت بیانی کە بسەدی بیت الغزوانە

تێنجی منتظوراوە هەر جیبی مابیدەی علیه السلام روادی نمشوبە

پێمبەری بێنشی بنا ستی یا پولا ری کە گر میشیا کعبی

لە پێنج وچار روژی نمونە گروبیار هم چار روژی پێنج دو کعبە و نکە

بیت پێنج انجار ستیل و کعبە و نمونە بی روا ندی چ یات بێ

جار ستیل و زرو پێنج و اخلاص چ دوست بی ستی

ایمان هو انحو لا اله الا هو فادعوه مخلصین له الدین یا

دوست زنده و جهنه باقی دران الا عملکی که اخلاص دارد بیه

وآن کە بسیاری نجان ان یقبل نمد تعالی عبادة الا بالاخلاص

و مقبول نکند مگر پرستش را مگر

خلاص لان انسان ها ودی مع بلمیدی حرمت وحالی یلدو دا

با خلاص آدمی

کلام کورد نیت کرە و بنکرو شرطی و ایمان و

درستو الی دیار او نیت و نماند و دو درستوالی دیار شرط و

جنت حصد و حد ... برادر
[illegible]

2405

پاو میان بیګاه و ورا له وخت د زره فرض می کا مستحب دی

د زبان په سینه وای نیت می وکړ چه شوند بکرم د خدایه

نماز د وترکات د ورځې صباح سنت د رسول علیه السلام

ورنګا تخلیق بالنیات و تخیار نا کان اللهم الخیرة په قرآن کښې بیان

بیان انما الاعمال بالنیات لا اعمال الا بالنیات فرض د ماز د

وایه فرض د خدایه فرض د ورځ د وخت مخ می په کعبه وو ک

مقتدی کوم د په سینه هم وایه شوی نماز د د ورځ امام

تر و الله اکبر وایه بیان اقم الصلوة لذکری په قرآن

برابر بکښی هو نماز برا د ذکر زما

کښیا یې بیان لا صلوة الا بحضور القلب بیې وبلید

جمع نماز بی حضور دل

صلاة جمع د نماز د جمعې د عید د ... د وتر د تر د نفل

نفل ... تراویح د جنازې د ... د شمس د ... نماز د

د پار

بیا پر دهم بیت کِ آوِ میان کړو نمازی ثقلین وِی چی نمونځ د

پښتاین کرم پر رب بنوځت وِ وای نمونځ با پسر وا وی ور ر

ونیت پسه مو رب به وری بدزبی گنت چیدی زبان

شر طلون او حاملون و نماندِه بیودی ښتیا وِی اعلام مو

السلام علیٰ من اتبع الهدیٰ بقران کښیدی عیان لعن

لعنت کند

الله علیٰ من کان حسداً قائماً فی عبادة الله ولیس معه

عذاب [illegible] بر کسی که تن او استاده در نماز

دنیا شد او حضور [illegible]

حضور القلب نبی و ملسیدی صلی علیه السلام و نماند و ارکسون

دل

تکبیر و تحریمه وری و لار لوستن رکوع سجده و شری ناسی

خو التحیات و لولی ښتیا وی اعلام اقم الصلوة ان الصلوة

و بر پای بکن [illegible] نماز را تحقیق نماز

تنهیٰ عن الفحشاء و المنکر و لذکر الله اکبر و الله یعلم ما تصنعون

منع میکند از فاحشه [illegible] و ذکر خدا بزرگتر است و خدای میداند [illegible]

بقران کښیدی عیان الانسان ان تعبد الله کانک تراه

نیکو [illegible] آنست که عبادة خدای را چنانکه [illegible] تو او را

وسلام متابعت [illegible]

راه راست [illegible]

وتنیاسی تنوکرمی خبیث
نقصان ... سی حقیقت
خلاف ... حسد

بونلردن کمن ارادت قائمه ایرکسی نبی حبیبی صلی الله علیه السلام کوز
تکبیر تحریمه حرام دیو نیتمدیکی کوکلی ذکر بالیا اوولارسی
لیندی اوبیسی چاریه تسبیح الی حیوی او منکسی الکنالان
سبحانک لیدیکی و تسبیحات ویرلی اوبیسی ویتاوداو
حسیکوکی لیدیکلاما او رکوع لیندی و خدمت و نعت و
بیر تمام او منکسی النعت ویر تمام بیتادوی اجلال و سجده
لیندی و کتری و ورکن بیانی الکنالان او قعود لیندی به
کشینک قراردشی لسنع سفر حیوان حرام نیاست و سفر ورک
ملیح یورجی بیر یک منزلون و بهر مقام الا المصلین الذین هم
علی صلاتهم دائمون ماجران کشیدیک بیان المنتظر الی الصلوة
کانه فی الصلوة نبی صلی الله علیه السلام بیان و

مکران نماز گزارندکان
که ایشان بر نماز خود دوام
دارند ۱۲

اکر انتظار نماز دارد
کویا که انکس در نماز است ۱۲

ودکرونلم

وکړو ماته د نمانځه او د حاجت را وښیه و ماته په خپل فرمان

ای پیر بابا یزیده یکړو ماته د نمانځه لوب و لیکن لحاجې

سر اواز می نیت تکبیر اول و تکبیر کړه ووښی وکښین لوری

وته نمانځه بنده کښی تشل په سی باړ و مایه ملتیې بغل کښیناسته

دی پا د مسیان ذکر افعال الابدان والتکار علا النسب

ابو بعقر ... ة الالسان ونظر القلب الی محل الخشیة والنیران و

السکونة فی الدنیا بمنزلة طالب الرحمن کان مکروه و مساف

سیامی
الایمان ما ... و ملیسا ... حرمت د خای چه ده وا کلام په به

ناسپت پېژدک کښني روا دي که نیطا هر نمانځه و کښیني شوی

ماروه دی حپا رکوع یا په سجده ک یا په سر وراند مسکه

ستی
پاکوزک لا م یا یې ده ورانه صورت وی حیوان ما د ابه

د ګرګرو دن ملا ورځین
وکړ ګرګرو دنانه [illegible]
نبی خو دوځو من
د قصد دل اسو ل [illegible]
[illegible]

ACKU

برابر شوی باسیک وجه یلیستی بایت وی باکاری وړی کړو بیان
بیات عمل الذی ان یعمل بغیر اذن الکامل مع حضور القلب
علی شیء من غیر الرخصة ومکان غیر الشرایع والحرام ومنه غافل
الانسان کان مکروها و [illegible] صلوة الدائم والایمان ها [illegible]
رحمت وجدا باید وو او کلام کوو رجا بحث ښت مسوکدوو
بادرمیان کړ یو معتقد کی ای بجم [illegible] وزری [illegible] سیلوس لیه
لا الهم بکیبت الوری مکروه [illegible] امام حاجات
القلب واجب الکان طالب صادق مقام اطاعت
الملائکة ومجتنب عن طاعة عسکر الشیطان وبدایته انه [illegible]
مکروه وحراة لا یجوز بدایته المکروه کا یجوز وبنظم حسنه الذا [illegible]
کالکذب والغیبة والشرک وسوء الخلق الذی لا یقدر ان

جمعیت دل و حب است اگر بلند
طالب صادق این چنین کس علامت
میکند مثل عبادت فرشتگان
و دور میکنند ایشان از عبادت
لشکر شیطان و در هموئی با نقص
نکرده است جنت روا در هموئی
مردود چنانچه میکند دلیر نظام
سیلید از گناهان چنانچه دروغ
و بیهودگی و شرک آوردن
و بد خصلتی و انکس قادر نیست
آن را که قرار بگیرد از گناهان ۲

جمعیت دل [illegible] است
اگر بلند طالب صادق
بسته حقیقت [illegible] عبادت میکند
مثل عبادت فرشتگان
و دور میکند ایشان
از جمعیت [illegible]
در هموئی با نقص نکرده است
جنت روا [illegible] در هموئی
مردود چنانچه میکند دلیر
نظام میکند از گناهان
چنانچه دروغ و بیهودگی
و شرک آوردن و بد خصلتی و انکس قادر نیست
[illegible] از گناهان ۲

یسنک بعمن الغضبان ... وپایدی رحمت خدای یدیده
وکارام وا اوری اما ستی نکرو ودیعیا روا اندی حیا اما ستی
کی معذور ان چیوین یا توپا ستیا وبروان وی حیا روا لاسی
نشی بیان ومن اظلم ممن منع مساجد الله ان یذکر فیها
اسمه وسعی فی خرابها اولئک ما کان لهم ان یدخلوها الا خائفین
یقرآن کنبیدی بیان بنوی کا چه پیغ لکسی اعتقاد کی مسی
بنوی حیا بدعرض کشنابتن اعتقادک مشغلان آدمیان وتا
اما سمی واد و عذر بهنه حیات دولاک کسان روا دیکیه
یسمی کاب رواوی بمنو بیدبیغ لسی حیوی امشمی آدمیان
قل اتحاجوننا فی الله کلمه بقرآن کنبیدی بیان من صلی
کسی نماز گزارد نماز جمعه
صلوة الخمس مع الجماعة فکانما صلی مع آدم وابراهیم وموسی
در جماعت پس چنانست که نماز گزارده بهمراه آدم و ابراهیم و موسی و عیسی

[illegible] عمل [illegible] نامه [illegible]
[illegible]

[illegible] صحابه [illegible]

د محمد رسول الله
صلی الله علیه وسلم

[illegible] ته علیهم الصلوة والسلام او [illegible] صلی الله علیه السلام
بیانولو ته فرض او واجب او سنت چې [illegible] اسباب
[illegible] او [illegible] فرمان او مستحبات [illegible]
[illegible] فرض [illegible] حاصل [illegible]
ایمان [illegible] فرض دي
په قیام [illegible] تکبیر [illegible]
[illegible] اقتدا [illegible] الله
اعظم [illegible]
[illegible] قل [illegible] الرحمن [illegible]
[illegible] بها [illegible]
[illegible] قرآن [illegible]

[illegible]

[illegible] ابوبکر [illegible]

۱۳۴۹

ACKU

لوستل د سورت یا د دری آیته القرآن که بیل او وږد او
وشول د ما و په نبر نار کلیسوه په قرآن واجب دی ثنا یان او هغه
واجب چه دی سا په قیام لوستل د الحمد و پس تیال د سوره
د یو یا د دری آیته القرآن حی په دوی په سان فا
قرءوا ما تیسر من القرآن په قرآن کښ دی عبارت قراءة
القرآن فی الصلوة فرض بما تیسر علی الانسان ما دی و
یا لیدلی ما رحمت د خدای په دوا کلام ښکاره ده له د لوست
په دوری دو رکعت نجلو ریا یا په ز رکعت فرض کاند و بنی
او لوستل د اللهم په پستری رکعت د وتر کښی او په سوری
تکبیرون د دوه عیدو د ای عبارت په زور لوستل په صباح
په خفتن نماښام او ورو لوستل په پښین نماز دیگر اهم و اوج

پس نه خوږ ښنه حضرت آیات ... قرآن

خوږندن قرآن د رښتو تخفیف په ... باندې ... بیان

دیمی بابام بدایة عمل الدین ومخالفة مع اهل النفس والشیطان
واستیقظ النائم عن المنام وذکر الاسرار حال المعرفة
وترک حول تحیر سبحان واجب فی الاسماء م بادی ویلیدی
رحمت وخدایی باده واکلام کوریخ سنت حیدی بالتمام
برمنده اسکول ندوراسی کوره می تکبیر لغوده یور
بآر لکاکی تنبلاسی تکبین لاسم باسنگی مسیاترلاید
نرمینا ورمزنه دینه گنبید ومی عیان ترفع الیدین
عن العصیان وتغایب وطاعة الملائکة ومغلوب طاحة
تحسّر الشیطان ونظر القلب الی لقاء الرحمن ومتابعة
اتباع مقام المشتار سبحان واستعاذة عن الشیطان
والسکونة بین الخوف والرجاء کان احسان الیک

الاتمام

انا فتسان . . . پاید . . . تر . . . دوا کاږه
نظر و . . . چاره دوا . . . پسه چاوه . . . مقعد . . .
کښینا دی تره سبحانک اللهم ولا اله غیرک پوره تره اعوذ با
الله من الشیطان الرجیم تره بسم الله الرحمن الرحیم و لا
الضالین پسه آمین پوره وایی او د مسائل فلان . . . تعالی
ښکاره . . . اعلی من . . . سبحانیا القرآن کړ بدی
عمیات خیر العمل یحمل الذی من یحمل کل . . . العلمان انسان . . .
وبلیدی ارزښت . . . په ده واکاره کو فرض دی او ایمان
ی اخلاص دی او واجب ادب دی . . . سنت . . .
رنگارنگ الوان در رکوع فرض . . . رکوع دی واجب . . . قرار
سنت . . . رکوع . . . تکبیر وایی . . . گوری

جا کی باز میکنم و باز . . .
و . . . خدا از غیر تو . . .
میکیره . . . از شیطان
بدبخت و غافل میکنم . . .
از نام خدا . . . رحم
و رحیم . . .
. . . بسته . . .

و اقدام الخدمت احسان و اجتهاد اوب و اذکار الکبریا و انتظام فیه

النعام و الکلام ماورد نمازیدی حرمت و بیته بیدره و اکرام

بارواسس و اولنکوت باریک کتی و نسبت نجات رتبه اعظم

جاکی باید چکنیم ورید کار
خود را که جز بکر نست

ورکی ... ترو و رکوع و بسم قرار ... بقیام سمع

الله لمن حمده دوایم امام ... کات تحمد ... و ایی مقتدایان

می شنود خند قول
کسکه مرتسا اید کس
خدا ... اتر

ای بود ... مرتبه ... بشنود که

پس امام و احتیاطا الا ارکان سبحن الحرام و ذکر عظمة سبحان

تعالی الله اتم ... تعظیم الاسلام حساب الکمال روحه

حمد و سجات و تقلیده لطالب الصفا بحث کان متقعه

الایمان ... ملسیدی حرمت و خدایی بیدره و اکرام کبور کتیبا

حلیم مجزی ... نحتوی قاعده و ایمان فرض ... سجد

سجده و قراری اوترتیب و نماء به و سجده کتیبی مع احبابه

جمله

بیان سجده صلات حاجت صلوة فالا ثروت فه الدیات علی
فه ذاتمات علی نحیر بلیه محمد بن ... و بالیدن صلی علیه سلام
سنت نیا جید سجده و توجهت و تکبیر وایی و سجده و کتاب ماوه
انا دم مالا سن سانه پنس بر تکمون مجی اوقسیات الم تر ان
الله یسجد له من فی السموات ومن فی الارض والشمس و
القمر والنجوم والجبال والشجر والدواب وکثیر من الناس و
کثیر حق علیه العذاب بقرآن کتبیدی [illegible] افضل السجود
عبد الله کان بترک التوحید [illegible] و بالیدی [illegible]
[illegible] والکلام و والاس و سجده تشبیه الغفود سر تکم [illegible]
و کتی سیرون و قیبلک نیک سجده کنبیده وری [illegible] سبحان
ربی الاعلی [illegible] و الکیا [illegible] لری [illegible]

بعضیلر [illegible] و سجده [illegible] [illegible] ۱۲

بعضیلر سجده [illegible]
ترک [illegible]

بعضا کر [illegible]

ACIKU

وە گوری قرار گ بنیشی و دو سجدەی بمیان آدمیان
آید قراری یا پو حال نشیگر وه امامات چی قرار دشی پو پوی
حال آکا نماهان او نپو ستری حال لخومی ن آدمیان او
وستری ناستی فرض نی ورمی ناستی ود التحیات لوستن
بدوارنا ستی گا بشی واجبدی لنمنده وتلی سلام وَلِلهِ
یَسجُدُ مَا فِی السَّموٰتِ وَمَا فِی الاَرضِ مِن دَابَّةٍ وَالمَلائِکَةُ وَ
هُم لَا یَستَکبِرُونَ بقرآن کنبیدی عبادات الحذرة عن
الشرکی وطاعة الرحمن وتشارفی سرار وضرار نجان و
خروج عن صلوة الباطلین بخیر الکلام کان محافظة
الدین والاسلام ها دی بلیدی رحمت دخدای
به ده دا کلام گور ستا ستی گنبی نت دی چکلین پا شه

و مر خدا راست هر چه که در
آسمان و هر چه که در زمین
ست از جنبنده و
فرشتگان و ایشان از خود
سرپیچی و تکبر نمیکنند ۲

عجری

ACKU

تمامون بشید اگر تاپه پیتیه ولا باری دوایت نوی زیت
باید کښیباره وکړی ته شا اگر سروت وه وقبله تاکښت تیری وتد
کوری صلواة بالتحیات سیمی اپه بستری ناسته کښیند لیه
ورحمی بشی وبیسی کاین پاسه رخ وه وول سلام فاذا قضیتم
الصلوة فاذکروا الله قیاما وقعودا وعلی جنوبکم بعرض بنیاد
عیان مخالف خناس وموافق الملائکة وعمل الاحسان
الاجل معرفة سبحان ونظر القلب الی ذکر الدوام وبعد ثنا
و نظر دل در همیشه بسوی ذکر دایمی | ابیس: از جهت ثنا
الرحمن صلوة علی النبی علیه السلام وفی مقام الاخر یقول
و درود فرستادن بر پیغمبر علیه السلام | و در مقام دیگر می گوید
حق التوحید الکلام وصفة الرحمن کان نور وراحت
حق توحید سخن کردن است به یگانگی و صفت خدا ایمان کردن باشد روشنی و خوشی
الانسان نادی وبلیدی کرت وحدانیت په ده دا کلام
آدمی است
با تیر بدیهی حی یا یی رزاوی حی نباتات نبشو زیکی آدمیان تر و

[illegible] رشید
وفتنا [illegible] [illegible]
[illegible]

خلاف خناس [illegible]
فرشتگان و کار نیکو [illegible]
از جهت [illegible]

ACKU

بوی ته [illegible] او الیوم الآخر [illegible] رب وای [illegible]
مَن کَانَ یَرجُوا لِقَاءَ رَبِّهٖ فَلْیَعمَل عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا یُشرِک بِعِبَادَةِ رَبِّهٖ
اَحَدًا په قرآن کښې [illegible] آیات وجه نجات د عن الشرک ان [illegible]
عن جمیع الحرام [illegible] المقام وجه اجر ان یعملون بطاعة
الله [illegible] الا احسان [illegible] حرمت [illegible] دا
کلام او [illegible] جنت او نجات [illegible] آخر [illegible]
الحمد [illegible] په قرآن کښې [illegible] آیات [illegible] الا
بقوة [illegible]
تکبیر [illegible] سبحانک اللهم وبحمدک [illegible]
[illegible] فاذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشیطان
الرجیم [illegible] رحمت [illegible] کلام [illegible] ...

[illegible] اعوذ [illegible]

ACKU

260

[illegible]

و اخر [illegible] آیات [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] العفوان [illegible]

[illegible] و لا الضالین [illegible]

[illegible] و لقد آتیناک سبعا من المثانی و القرآن العظیم [illegible]

[illegible] لا صلوة الا بفاتحة الکتاب [illegible]

[illegible] بفاتحه کتاب یعنی الحمد لله

[illegible]

[illegible] القرآن [illegible]

[illegible] القرآن [illegible] صلوت

[illegible] طلب

[illegible]

[illegible]

ACKU

أَمْرٌ شَدِيدٌ يَسِيرُ الاِقْدَامِ وَالٰى يَحْمِلُ الاِحْسَانَ وَمَرْتَبَةُ خَيْرِ الْكَلَامِ عَجَزَ
لِلِّسَانِ كَانَ الْقِيَامُ مِنْ وَاجِبَاتِهَا مُحَافَظَةُ الاَعْضَاءِ عَنْ الاِحْتِرَامِ وَ
دَعْوَةٌ الْبِلٰى مَعْرُوفَةٌ اَحْسَنُ مِنْ شَتِّيهَا كَانَ حَسَنَاتُ نو ان او ت
ناوی پلیدی حرمت وخدای یه ده واکلام دوال به فرض
واجب و سنت لا واکول ئی پس د تکبیر وائی تر ده رکوع کی ځکه
پوره ئی سا په رکوع کی گبنی قرار نشی د هغه پس د تکبیر وائی یا سر د
پاسیات کی د هغو خوا قرار وزری تقیامه تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا نو ان کسید ی کی لحیات
لَا تُجْزِي صَلٰوةٌ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ فِيهَا صُلْبَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ
نسبه ئی پلیدی صلبه تر دو رکوع د فرض و واجب و سنت
لا واکول ئی پس د تکبیر وائی تر ده سجده کی نشید قرار نشی

می بینی تو ایشانرا رکوع
کننده و سجود کننده در حالیکه
طلب میکنند فضل خدایرا و
خشنودی خدایرا

بشاو

بیا دې وایي سلام تر وو تکبیره وایي او بیا دې هسې ګ تر وو
کښېني د دوو سجدو په میان تر وو تکبیره وایي تر وولې سجده
وضع یو ځي په بنسې تر ارتشي باب الم تر ان الله یسجد له
من في السموت والارض بعد ان انشا یې ځي باب افا
قمتم الى الصلوة فاسبغ الوضوء باستكمل الفرض ثم استقبل
القبلة فكبر ثم اقرا بما تيسر من القران ثم اركع حتى تطمئن
راكعا ثم ارفع حتى تستوي قائما ثم اسجد حتى تطمئن ساجدا ثم
ارفع حتى تطمئن جالسا ثم اسجد حتى تطمئن ساجدا ثم ارفع
حتى تستوي قائما ثم افعل ذلك في صلوتك كلها نبي و
پاسدې صلی علیه السلام تر وو سجده فرض و واجب و سنت
الا دا کول یې سپ و ولا رتي تر وو د دوم رکعت په پاسیږي تر وو

یا در بری آن تعجیل آن آیه قدر
سجده میکنند و حنفی یعنی
فرو غلتی میکنند که گیاه در
آسمان است و در
بیع ۱۲

تکمیل ایدرلر ایکی تره وکه بشینی التحیات ده لونور حیات السکونه مؤمن
حالاتن مست تکلمین طاعتیه آزسن کان العفو الا انه کان
ان یکن فی حال الاول من العصیان وفی حال الآخرة من و
ضعف الانسان ووجوهها فیهما ثنا سبحان الله عن مسا
ی الایمان وشینها کان احسان الله ان الله ها وری ویلمیدی
حرمت وتعالی ایدر کلام ربانی وبلنون یپوزمی نماسی
کبشی اوسیان والذین لا یشهدون الزور واذا مروا
باللغو مروا کراما قرآن کنبیکه ایات المؤمن لا یکذب و
الکذاب لا امتی نبی صلی الله علیه وسلام حق یولی
وار سید بوستری نماز ده بشی التحیات ولولی و
صلوة لولی تمام یا ایها الذین امنوا صلوا علیه وسلموا تسلیما

ادن

۸۱ الف

269

او قرآن کښېښودی شی په مسند صلی علی محمد او حمد او صلی الله علیه

محمد مرا و [illegible] یار کی صلی الله [illegible] نماز و کښېښود [illegible] و ما ده

حضرت [illegible] ای انا مخلصات آدمیان [illegible] و اقیموا

الصلوة و اتوا الزکوة و اطیعوا الله و اطیعوا الرسول اعمال حسنات به

او کښېښودی شی [illegible] مشکلات [illegible] صلی

علیه السلام [illegible] مستقیم [illegible] تحقیقات [illegible] الله

کرم حق [illegible] الا [illegible] طلب

تسبیح حضرت [illegible] ذکر [illegible] مستحسن [illegible]

عبادت [illegible] مشغول [illegible]

ان المنافقین یخادعون الله و هو خادعهم و اذا قاموا

الی الصلوة قاموا کسالی یراءون الناس و لا یذکرون الله

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

اَلّا قلنیا نا نبد مین مینت وَاَکَ الّا اِلیٰ سوا وَالّا اِلیٰ سوا اِرُو مِسْن

غسلات هٰذه مان بخار اِذ پِه سِتلا پِه قرآن کښیکښي یات لعن

اقنه مین کان حساب و قا یان بحایا و وا لعنه ولکن شی ځلکه حضور

اَرحمن ناز یي ملسا یي حمت و خدا . سا پِه دوا کارام ویا ست

د فرض واجب پِه الله اکوئی سي لیکمنده را وري ښه سلام

ورمی ګرو ښیلوري و وه وایي السلام علیکم و رحمة الله

وپس کښین نمانځه وه آومیان اوخلکو بسلام وه ناستو

الخلکوه پِه قرآن کښي یي آیات لکافیٰ علم و علم الاایمان

الصلوٰة وپلید ئی عليه السلام هرکار حمد او سوره بویتری

رکعت پوتر کښينی لولی تر وه تکبیر وایي د هغه پسي اللّٰهم

انا واخر پوره لولی عبادت او غونی انتخت لکم قرآن کښیاتی

دعا کنید شما قبول کنم مران

دعا را ما ام

دور میکنند خدا از رحمت خود کسی
که این فقط نمان چه در
نماز و عبادت خدا تعالی درست
و دل او حضور خدا تعالی دارد ۱۲

در آنجا شما مان آن
بهشت را اندازه که
همیشه در وی باشید ۱۲

مر هر شنی را شناخت
و نشان ایمان نماز است ۱۲

دعا مغز عبادت

بعیان الدعاء هو العبادة الدعاء مخ العبادة نبشته و پیغمبر
صلی علیه السلام ترو و تکبیر وای رکوع از پی سجود و رک
ترو دِ نمونند کر تمام فاذا قضیتم الصلوة فاذکروا الله قیاما و قعودا
و علی جنوبکم بقرآن بشنیدی عیان آنها ذکر الله کنان حال مکان تا
و بلیسدی رحمت گوی تحارا پا پی ده اکام بیان و دی می هیچ جا
چی سجده بو واجب شی را و بشنیدیا و هم بخیل و ماران او
سبحان با بزید سجده واجب شی حید و نماید ای
قوت یا و قرات پا ای می نماله لی حید بزور لو ستی و خیت
وی بو رحید و روخیت ه بزوری لوی امام قل کل
یعمل علی شاکلته بقرآن بشنیدی بیان خیر العمل عمل الذین
ان یعملون کل عمل بوقت العمل انسان ها و می بلیسدی رحمت

بس وقتیکه فارغ شدید شما ان
از نماز بس یاد کنید خدا را
و در ایستادن و نشستن
و بر پهلوی خود ها

بگو یا محمد هر کس عمل میکند بر خوی خود
عشق نا بسته را

بهترین عمل آنست که بکنند انسانها
هر عمل را در وقت آن عمل را

وهلاری یده واکلام حیاتنا باست نا یدای والتوشان باکت بینی
پدای وقیام حی الحمد پدلو وپومی رکعت بخلوی فرض بابی
بی بسورة لول باحی پیا الحمد پدوو وپستری رکعت گنبی
وایرششی بنا وی ومی اعلام استعجلوا الی الصلوة قبل الفوت
واستعجلوا الی التوبة قبل الموت وملیدی صلی علیه السلام
یاحی اللهم انا لیوی گنبی می ایرششی بامی ودوار عید تکبیر ون بی
وایرششی باحی پا تشوندیی تمام کری نوی پسلام لی باحی
پی تمام کری وی نابی پا سلام فویل للمصلین الذین هم
عن صلوتهم ساهون بقرآن گنبیدی التحیات پدخلون
فی سهو العظیم بکلام فی مکان المناجاة والمناجاة فی
مکان الکلام بکلام الجهر بوقت الاسرار وبکلام الاسرار

بوقت

پس بالا گفت مر مصلیان را
وای مصلیان که از نماز
خود بیخبر اند

در مقابله و بعد امور شرع بزرگ
سخن در جای مناجات و مناجات
کردن در جای سخن و آواز بلند
کننده در وقت آهستگی و
آهسته کردن در وقت
سخن بلند باشد بیند باشد نیکویی
سخن بلند بیند باشد کار نیکو بیند [illegible] ترسیدن
کفاره و آهسته کردن در مقام بلند [illegible] دو جا بغیر رسیدن
و بخواندن نفیر بیان در مقام بزرگ [illegible] و بیل از رسید
[illegible] کردن آن را [illegible]

بود و نیت بنده با غنام [illegible] قسمات و با السکینه [illegible] حسنات

بعد از [illegible] یعنی التعریف که مقام و مثل الحروف و ایجاد و [illegible]

و اگر کسی بار [illegible] حالتین یعنی المقام [illegible] بحسب مقام را بعد

[illegible] لم یحتسبون انسانات [illegible] حرمت و [illegible]

پس دو اکرام [illegible] که [illegible] یا [illegible]

پس آن رکعت و [illegible]

و دو [illegible] رکعت [illegible] اما [illegible]

بیع رکعت و [illegible] لا امام [illegible] تمام الم تلک آیات

الکتاب الحکیم هدی و رحمة للمحسنین الذین یقیمون الصلوة

و یؤتون الزکوة و هم بالآخرة هم یوقنون بعد از آن [illegible]

[illegible] اقرا و جابر احد شیخ الکامل [illegible] ان بحسبه صاحب [illegible]

ACKU

ACKU

با اتفاقات نمایان [illegible] صاحب [illegible]

با حالت طایر [illegible] تحصیل مقصود [illegible] انسان [illegible]

از احکام [illegible] با اتفاقات [illegible] بسیار [illegible] مقصود [illegible] تمام [illegible]

[illegible] کار [illegible]

[illegible]

و وقت [illegible] تمام [illegible]

[illegible]

[illegible]

و وقت [illegible]

[illegible] در میان [illegible]

[illegible]

بلو با محمد هر کس عمل میکند موافق
عین ثابته خود و عین ثابته عبارت
است از صور علمیه حق تعالی چنانچه
در حق هر کسی علم تعلق گرفته
همان قسم اعمال از و بوجود
می آید ۱۲

چنین نمود یا نگرود و در بیان بیان لب او پس خوش نبود چه سبب
قیس نا بسم رو و نماز دیگر پس دیگر حسن کرده و بخوشتی نماز بشام
بیچیز لت که همه قضا کن یا ترتیب ساقط نود در تلاوت
سجانیم رواد آمد بیان قول للذین احسنوا الحسنی وزیادة قرآن گفتی
در بیان وصلوة ظاهر کان وصلوة باطن کان تعنین
و بطالعه سوره ذکر زوریة و معروفة و قربة والوصلیة والتوحید السنونیة
اذ هم لا استقطا عن صلوة القضا ظاهر ولا عن باطن الا باوا
الخشاق الا ونسیان فی نکره اذا سمع خبا لکل تنهد بغیر طلب و بطالعه
تعبادة الا افتیسانها و می ملیدی حمة و خدای مدو دا کلام کوردست
شو که و در بیان دو رکعت صباح لفرض و راندم فی گوشید
و بتسلیمین خلیع لفرض صف اندا و دو پس فی سا دو رکعت و نماز

و اما نکه نکو کردند کار زنی بیک
و زیاده کردند

پسی الغرض نمانځنی د نماز رکعته دوه او دی سیدی
عمان ان سنة الله التي قد خلت من قبل ولن تجد لسنة الله
تبدیلا اقرار کنسیدی بیان من صلی اثنتی عشر رکعة بنی الله تعالی
له بیتا فی الجنة رکعتین قبل الفجر واربعا قبل الظهر ورکعتین بعدها و
رکعتین بعد المغرب ورکعتین بعد العشاء نبی ع بلیدی صلعم کوری
فرض نه دی او ترک کړنشوی بی علتی سوا ندی چه واجب زو ترک کړ
نه شی مستثنی نا تمام چه بعضی و اکثر سجده سهو واجب شی که
سنت ترک کړه شونو سپیر واوه یا هلاکی و اوصیانت والذین
ینقضون عهد الله من بعد میثاقه ویقطعون ما امر الله به ان
یوصل ویفسدون فی الارض اولئک لهم اللعنة ولهم سوء الدار مع ان
کنسیدی بیان من ترک صلوة الفجر تبرا منه الایمان ومن

ترک

ترک صلوة الظهر تبرا منه الانبیاء و من ترک صلوة العصر تبرا منه
الملائکة و من ترک صلوة المغرب تبرا منه القرآن و من ترک صلوة
العشاء تبرا منه الرحمن حدیث و پیغمبر صلی علیه السلام که و مسافر
فرماید و روزه تا آن که سفر و بیماری [illegible] نیست که [illegible]
و [illegible] بیماران را روزی منزل و [illegible] باشد بار آورد
[illegible] روز مسافر [illegible] رکعت [illegible]
[illegible] که [illegible] سوره [illegible] و جزیه
در رمضان یرید الله بکم الیسر و لا یرید بکم العسر بعد آن [illegible]
[illegible] و ان خلوا من الانسان الی معرفة الرحمن ان کان بینه و بین
الله حجاب اذا خرج من ضعف المشتد منه فصار طالب و لکن لا
یحسب بعبادة الا تمام ان کان الصوم و الصلوة لثلثة و ایام ما و

اراده میکند خدا [illegible]
و نمی خواهد بشما دشواری را
و آنکه خیت بکند از او میان او بسوی شناخت خدا
اگر باشد میان او و میان خدا پرده
و هنگامی که بیرون آید از ضعف نا محدود
پس میگردد طالب و لیکن نمی
شمرده شود بعبادت الا غذای
روزه تمام اگرچه باشند [illegible]
در روز و در نماز
در شب [illegible]

ACKU

و اینها را تربیت و حمایت [illegible] والا کلام که مستاجر [illegible] کرسی‌نشین [illegible]

[illegible] تسلیم شود [illegible] مقیم [illegible]

[illegible] نظامات [illegible] تحریر شده و بعد از [illegible]

[illegible] بعض نظامات تحریر شده و بعض از [illegible]

[illegible] مقام [illegible] نمایند [illegible] تربیت و حمایت

[illegible] والا کلام [illegible] مقیم [illegible]

[illegible] مقیم [illegible]

[illegible] فمن تخرج [illegible] المعتبرین بلطف

[illegible] الصدوق و الثقات [illegible] نمایند تربیت و

حمایت [illegible] والا کلام که مستاجر [illegible] کرسی‌نشین [illegible] مقیم [illegible]

[illegible] مقیم [illegible]

اعلام

ACKU

[illegible]

اعلام و افراد و جمال اجمال است از وی که مرشد و ملقن است ملقن را بعد از
بعد بعد و ملقن بجهت اکمال و ادراک کرده نسبت است از اعتبار به نسبت او است
بیان که این مقام را بدین باید کرد که مرتبت و جامع بوده و کلام که جامع موجز
مقتضی که بی تفصیل نبود بسفر و مقتضی تفصیل که وقتی بسفر تفصیل نبود
مقتضی سفر باشد تفصیل که یابد قول کاملان بجلیه شما کامل را معرفت
انبیاء باید که کامل اعتبار حضرت انبیاء علیهم اصطلاح مجدد رسول الله
انسان را نیز باید که مرتبت و جامع بوده کلام بیان جمع عمومی را
در بیان آنچه در وحدت بماند و از وی به ما و جمیل فرمان او
سبب آن را بدین جمع نمود بیع شهر فرض دیگر وجه جمیع
باشد قاضی یا امرا و شریعت احکام را باز آن جمع را بکار
سود او [illegible] وجهان و عمل آنکه تر و جمیع و هر که

ACKU

و در روایت است که از پیغمبر [illegible] یا ایها الذین آمنوا [illegible]

[illegible] مثل [illegible] فاشغلوا [illegible] ذلکم خیر لکم [illegible]

تعالی [illegible] قرآن [illegible] من ترک عمل الدنیا لاجل عمل

الآخرة ربحهما و من ترک عمل الآخرة لاجل عمل الدنیا خسرهما [illegible]

[illegible] پیغمبر علیه السلام حکم داد [illegible] نماید [illegible] جمیع

نمودند [illegible] خطبه [illegible] نماید [illegible]

[illegible] امام هو الذی

بعث فی الامیین رسولا منهم یتلوا علیهم آیاته و یزکیهم و یعلمهم الکتاب و

الحکمة و ان کانوا من قبل لفی ضلال مبین [illegible] قرآن [illegible] عصیان [illegible]

حکم [illegible] کان [illegible] حالة الشباب و من شر [illegible] الشیطان [illegible]

العصیان [illegible] طاعة [illegible]

[illegible] آوردند [illegible]
[illegible] از آن [illegible] برای [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] از برای کار دنیا
[illegible] زده شده [illegible]

در طاعة

ACKU

المتعال [illegible] مجموعه [illegible] مسائل انسان [illegible] اسما [illegible]

[illegible] یکی شده واحد الحق سبحانه [illegible] ساری است و وحدت

[illegible] کلام [illegible]

[illegible] دیگر [illegible] و [illegible]

[illegible] العزیز الحکیم [illegible]

و [illegible] مقبول [illegible] حقیقت [illegible]

[illegible] کامل [illegible] طالب الحق انسان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] و [illegible]

[illegible] الفضل العظیم [illegible] حیات و [illegible]

در دیگران [illegible]
لاجرم [illegible]
[illegible]

[illegible] بلند [illegible]
و [illegible]
به حقیقت و معرفت
[illegible]

ACKU

الحجة ان كان عشر ركعات وللفقير ان كان عشر ساعات واذا صلوة وكل القائما
فرض على الانسان اولوری بلمیدی رحمت خدای بده والكلام حجی
معذورون جمعه نموند و بجماعت تک بشبار ه و ایکلی کبی لجماعت
عذردن نماز قیلسه بین کالامام حرجی اولور پس ترکی ایتدی بالسجده سهو گبی
موجب اولماز نموند سیر اولدی کلامام سهو موافق که ترک و ما حیل نموند
ذکر تمام مثل الذين حملوا التورية ثم لم يحملوها كمثل الحمار يحمل اسفارا بقرآن
کتسبیده شعبان من كان محجوب بحجب عادة غير المقبول عند الله فمن و
المقبول عند العوام منع جد لم يشد في الآخرة العلم وفي الجهل يجوز عبادة
ان تعلّم بطاعة عبادت اولوری بلمیدی حرمت و خدای بده والكلام
حتی خطیب خطبه لوایی وسایکیس اونقل نموند بعضا نمنده تکرده و
خطبه مهمل فعال سوادی یاد کریه واندی حج لوی قرآن تبیین ...

[illegible]

القعود

القوم الذین کذبوا بآیات الله والله لا یهدی القوم الظالمین
تقران کسیدی عیان قح آواز کرسیح الکامل کلام عمل الدنیا و
صلوة النفل تحت القضاء مکروه و قراءة للسان ها و بامید
رحمت وعفا آمده و الکلام او وره جمعی شوند روا ندی با مسافر باوره
بزید و ربنشانده که بولدی حضورش نموند یا سوادی لنفع حاجات
سر و قرض و جنت ی رواوی الامام قال یا ایها الذین یا ذوان رکعتم
اتکم اولیاء فقد من صغو من الناس فتحشو المسوة انکم صاد و لکن ولا تشوفه
ابدا یا فلاحت انه یهدیهم والله علیم بالظالمین تعرآن کسیدی عیان
لا یجوز خلافة علی السالکات ولا علی محب الدنیا ولا علی من فرض القلب و
الروح ولا علی عابد ولا یقبل مجاد ستم بعز بطا حمة المرشد اعلام با دی
و بیماریست رحمت و معنای این روا الکلام روا دیدی جمعیت ناما مسیت تا کی

از نسخه
سن نسخه
[illegible] کسانیکه به حدود
کمو با مجاری [illegible] به ازخو
شما یاری [illegible] آرد میان
و دستدار خدا [illegible] را که حبیبه
پس از آن [illegible] شما یا [illegible] اززبی
راست گویان [illegible] جنت [illegible]
صوت را جبینه سبب [illegible]
منش و [illegible] شما یان
و خدا رای درازای [illegible]
[illegible] ۱۲

و نیست درست خلیفه بودن
بر کسی که در سلوک نیست و بر
کسی که دوست دارد دنیا را و نه
بر کسی که دلش بیمار است و روح او
بیمار است و بر کسی که عابد محض است
در غنیمت مشغول کرده شد عبادت
انها بی متابعت کرده مرشد
کامل ۱۲

ACKU

او هرچه بیمار نیستاسین نحلدی الا ماورانه و کت نمشوندی یکرا ستس تمادی
وی علام قل ان الموت الذی تفرون منه فانه ملاقیکم ثم تردون الی
عالم الغیب والشهاده فینبئکم بما کنتم تعملون نقران کبساری یعبای موتو
نکل انّشوفتواسب ولمیدی صلی الله علیه السلام جیاد وینی نموند بابک رود
بزیاک بزنیان بنتی امسیان لاو بخواری بسکر اجسان ماودیریای
بلنسکو کارش ومسیان فاذا قضیت الصلوة فانتشروا فی الارض
وابتغوا من فضل الله واذکروا الله کثیرا لعلکم تفلحون نقران کبسندی عبایات
افضل العباد عند الله اکثرهم ذکرا نلمیدی ولمیدی صلعم کو بر وعسیدونما بدو
جن سیان یلم عجیاب ثواب بی لگمانده و انده وجری یا الاهام بنبه یا باک جامه و
وانعمدی حیلدی سمبتن و یجامه و خوشبوی بوکه رجی کری عمان فلما
تجلی اسلما وتله للجبین وتادیناه ان یا ابراهیم قد صدقت الرؤیا انا کذلک

پس وقتی که فراغ کرده شود از
نماز پس پراکنده شوید در زمین
و طلب کنید رزق را از
فضل و بخشش خدا و یاد
بکنید خدا را بسیار شاید
که شما یان رستگار شوید ۱۲

بهترین بندگان نزدیک خدای
کسی هست که یاد میکند خدا را
در زمان بسیار ۱۲

نخبز من المحسنین تعریف کنسیدی عمیان العهد و صادق العهد هو الذی
ان یحفظ حرمة الحرام و کان اکثر من حلال الثوب و الطعام و یحفظ حسن الخلق مع
الاخوان ها وری سکنیدے رحمت و خدای مدیه و اکلام مسکوک و عمل د
ورکس سایه و و عمیند لنمنده و اندو رک و عمیند و فرد ک ملا ر تو کنه نر و ر
وای عمیان فعل نمبد و عمیند لنمانده و اند نیکو ریمخ ورکه د الثواب و ک
و نمو بدکر ونی تباه و دی کلام ان فهو کلام المحسنین و عذ تباه و بدیه
نخطلم تعریف کنسیدے عمیان تحسّل اللسان بحسن الکلام و الحسبان و
الاعضاء بحسن العصیان و اداء الاوامر و تبدیل المسوة جمیع المعاصی کان جناة
للانسان ها وری ملیدی رحمت و خدای مدیه و اکلام و کم عمید نماز ماره و بندگی
یوستن تکبیر و ندی شید یوره می رکعت او شیده و بد و دوم گشتن او
واجب مے دستر محنید نماند و گشتن ته تکبیر ورن دی شنده و دی یوره مے

رکعت وای او تر جلوس پوری دوهم کښی همایان سره چند عمل بجا راوړی کښیوزی تکبیر تحریمه

او وړی وسیم وای لا نشی دوه وهند لزی څو تکبیرون کی تمام وکړه تکبیر

بقران نا ښیا عیان کان کړ بایو عظمت مه تشنکل نشي تا کان ما وی

ولیتیا ترمت خلاف نه وی ووا کلام وسیم سبحانک اللهم تر واعوذ با

تر بسم الله تر والحمد لله تر سر لول بایتر و تکبیر وای رکوع ووه

کړی دوهم رکعت با لو تشتن او بجار کړی لا لو تشتن جلا یس شي

تر ووره وړش ... بی روایی تر و جلوس تکبیر وای بهغ در رکوع کراو

تمو بو وکړه امام وکان یا نیز اینکه یا الصلوة واز نکا دو وکان محمد ربه

وفي قیاس بقران نب ... یعیان ثعصا لو کار اتمم یخ صیلی من ... تکین

صلوة مثال صالګو فی حر ووده تبی ملیا یکی صلی امام سره حل بر رکوع ګنی

بیا مسول مام او تکبیر و بلای نا شي ورو بوی حتی تکبیر و در رکوع کښی قضا ک

یعنی بزرگی و عظمت ... یعنی

پس ... / ... / ... / ...

یکروزی در [illegible] کوه عزیمت [illegible] از بیابان که [illegible]
[illegible]
[illegible] عبادی [illegible]
قرآن [illegible] بسیار [illegible] مطالعه [illegible]
لا انسان [illegible] و بسیار حرمت [illegible] کلام [illegible] عبادت [illegible]
[illegible]
[illegible] چهار روز [illegible] عبادت [illegible] چهار روز [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اعلام و هو العالم [illegible] عبادت و [illegible] حفظ قرآن
[illegible] و [illegible] علیه السلام

[illegible]

283

وبحمایتما و بو و خطر و و سروان و ساپر و تپ تماوبو و بادو

خطابو ای چامو و سر بحمو کا و بر او سن تپا و بحمو ن او تن چالو

ماو امرات متعبو الایاو کات و سن التتم و کان ایتر الناس بی علمون

بیتران سیدن بیات کان بحیاو و اکان متعسو و بحر ناو یاکان متعسو

التر او و بو خطو و تر بان ناسی ن خار بسیار و بسیار بحیاو ب

متو بیا بحیا تماو بو و بو جو بخر ن نتو تشبین و تو ب تن جر ب

انترمات کاو یاو شت بو او ترمو ان امو ابحب امر اتن تنرت

کنسیا نیا بیات باکان خاواز و صبر باکان امر و تر بیساو ان انسان او

وایبایا ست و بو بو و کام ترب اعلیا سعار و بو

بیمایان و شد و وان جعتا بحران ترب انرفو بیتان و سن و ب

اممه اگر مع اگر او مع و ممه اگر مه اگر مه و بو بو

نتو ما جیو ... و از بکوزه
نا خنده ... که عدو دست
مینید مگر ... خشت دین
اسنو. رو ایکین بسیار دمیان
می د ... خنده

بخورید شمایان و زیاده
خرج مکنید شما چیزی که
خدا دوست نمیدارد
بسیار خرج کننده کان را

درون خلائق پیدا می‌شود
شیر و نخود ... خر و پید
میشود حرص در آدمی

الی

عصیان قال فاستقیموا الیه واستغفروه و قرآن کتابیست که بیان مطلوب
للانسان الذی ان یعبد الله به امر ثم الرحمن [illegible] [illegible] و تأیید
رحمت و حال آنکه این کلام پاک در حیض و نفاس [illegible] [illegible] و ماده
تحمل فرمان و [illegible] چنان [illegible] [illegible] للمس [illegible] اند
پاک نمودند و صحبت و غسل [illegible] اندر بیماری اعلام
ویسألونک عن المحیض قل هو اذی فاعتزلوا النساء فی المحیض [illegible]
ولا تقربوهن حتی یطهرن فاذا تطهرن فأتوهن من حیث امرکم الله
و قرآن کتابیست که بیان [illegible] المولی کان رجال و نساء [illegible] [illegible]
مثل [illegible] و للنساء کان حیض و نفاس [illegible] [illegible] کان عصیان لا
یجوز عبادة ثم حالة المعصیة ولا [illegible] الطالبین کما لا یجوز عبادة
النساء فی حالة الحیض و النفاس ولا [illegible] للرجال فرمان ها [illegible]

[illegible] [illegible]
با تجدید زمان حیض [illegible]
نزدیکی کردن مرد را با زن
در حالة حیض [illegible]
[illegible] نزدیکی کردن [illegible]
[illegible] حیض [illegible]
[illegible] بعد از [illegible]
حیض و نزدیکی [illegible]
آنکه تا [illegible]
پاک شوند

ترک صحبت نباید کرد و اکابر کبار در حین نقصان بحالت صحبت و ایام حرام رجوع
نموده اند تا باشد که بواسطهٔ صحبت کدورت حجب بروی حجاب نگردد استغفار نموده اند
و نیز گویند همه صحبت کدورت است که گناه و کفاره [illegible] در قرآن مجید ان تحبطوا
اعمالکم [illegible] قرآن [illegible] بیان [illegible] ان النفس [illegible] على الانسان
[illegible] بالخطاء [illegible] الا [illegible] بالعجل عجولا
[illegible] و [illegible] بود و اکابر [illegible] میلهوا
[illegible] بهشت [illegible] عذر مبتلا [illegible] و
اعلام [illegible] النفس [illegible] السهو فان الحفظة [illegible] القرآن [illegible] بیان
[illegible] الخفض [illegible] السهو ثم اصابت علیه [illegible] الاخرى [illegible] العصیان [illegible]
هو النفس و الشیطان ثم اصابت علیه شیوخ المتقین [illegible] اثر
الشیطان [illegible] حمیت [illegible] پدید [illegible] اکابر کرده و یاد [illegible]

بعمل نکشند در خیرات خود را

صحبت [illegible] شیخ
[illegible] نفس [illegible] برآید
و کسی که [illegible] در صحبت او
از روی خطا و گویند استغفار
و روی گردانند از [illegible]

کل

ACKU

۹۲ الف

286

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] استحکام [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] احسان للانسان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] استحکام [illegible]

[illegible] وانی جاعلکم [illegible] ذلک تقدیر العزیز العلیم [illegible]

بیان آن اقراء الی تومنین با امر بانظر سلطین شب ولیکدی صلعم کادرت
لسن با اوه شیر و وروی لیواری وین چهپنبده باید رود بکنی
ووری ترو یی یکی پاچی نموندو که روزه فرای او صحبت وینکاف واده
رجاروکل با یرو بی عباده وزنا وسی ادة جاروا تی یوارس وی
عیان قال کل ان تالی شاکلته قرآن کنبیدی بیان کل
عمل ان تقلابن بطاعت الله ور ساق خو خسان للانسان یاد
ولیکنی رحمت خدای پده واکلام کور فعاس وی بیان رنا
منا و فعاس حلیوینت شیر وبدوی وولذیی نشسته بیان
کرو جار همس محی یدزی کل پنج ساعت وین وو وری ناکم کی یار
پاکیدک کل حلو ینت رود بسی یکا وین جمع و ستی ومی استعاضید
بیا روی الله الکم خذو و اقر و لا تعذو با وسرق تیخذ خذو ا فقد

هر کار که بکنید بعبادت خدای
ورسول خدای بلیس احسان آنست
مراد وی را ۱۰

نمازات

فقولک

ACKU

فاولئک هم الظالمون پس آن کسانی که یاران المعصیة حمل او دفع
الکمال ثم یسکن بالمن من غیر تحکم ظاهر و او اضمار نه بنوبه اکثر عن ظاهر
فان بعض سنیه تجاوز صلال الرشاد و نه مایدی تربیت و جهد نیابد
و الکلام کل خلق نیست شبیه و اندری من آن و دری تمیز مدرک رو ا
دری کمیر رو بنروی نامی عبادة و بنا و سی خشوع خلق نیست شی به
رو بدوری تمام و لکم آری الکرم و اظهر عن تقید بعلم و انتم الا تعلمون القران
کسانی یا عصیان و اذا عرض محن العصیان تبل او لعفار بعبادت نیست
اتمام ثم یتقبل عبادتهم ولا یسقط و ان حسن اجر الاعمر افنسان ما زیاد و مایدست
رحمت من خدای بده و الکلام هر آن یابی و روز رحمن و رسیدی جمع
و سبح به لوی بستری زرحمن بسی فرحی ریا و نقاص بحساب
و ریکی اهل عصیان فانی خلق و خدا ترکهم تقرآن کنسیدی عصیان محافظة
بس بکیرید پناه خودا

کیست [illegible]
[illegible] نیست [illegible]
اعتقاد [illegible]
و فشکه روی زوا [illegible]
مشرب [illegible]
سال بیشتر معمول [illegible]
عبادت ایشان [illegible]
نمیشوند [illegible] آخر عمر [illegible]

الا اوامر والحذر عن العصيان كان علامة الاسلام بادنی بلیدیکی
حرمت وجنايتی ردّه كلام بيان مغفور وبابكه وخبارى زاويه
وماوه تجميل زمان اوست يه ستحاوبا بابجكه وينبا ومامستيا ورواکوی
نمعجن جيوندرى سادوزل احيا الوسيتر انداوميخ معذورو كی
نمانكی بهبر وقت اووست تموندلب رواوى گيابشن حراحت وى
روان تيبادکی كلام يا ايها الذين امنوا اذا تناجيتم فلا تتناجوا با
لاثم والعدوان ومعصية الرسول وتناجوا بالبر والتقوى واتقوا الله الذى اليه
تحشرون نقرآن شنيدی هايت من خرج عن فمه كلام الكذب
واللغو والفحش والشرك بالله فهو مردود وحيانين عن اغراض عن
لسانه فهذا جائز عبادتنه ان يخلد فى العبادة عن العصيان يادنی
وبليك ياركه حرمت وجنايله ردّه كلام حقيقت وزرلا ودسی باه

نمی ،

ACKU

۹۴ الف

290

نشته او اکړو نه بوی چې پا پیژنی و وقت وراو اکا هما سیری نه ماته

آدمیان ما اتیکم الرسول فخذوه و ما نهیکم عنه فانتهوا القرآن

کښیدلی بیان بطاعات عبادات ان تخرج عن العقاب بقیان

فیستغنی لا طالب ان الطاعات حتی تغفر فی حال الاول من

هار و من ملیاری حرمت مطلق ما دی او اکلام کړو با نماز سنت میکاره

ورکړیده و وقت و و جمعی یا په وعیدیو و جنازه یا په واده اکړی

یا و سیان واو اما و تیم ال الصلوة الخمسه نه واو لعبارة الکاتب بهم

تو و لا تبطلوا لقرآن کښیدی بیان من ترک الخمس صلوة

وجبت له الجنة و من ادی الخمس صلوة اتماما و احتسابا غفر الله له

ما تقدم من ذنبه ... و ماسوای صلعم که پرېدو وی نامات قامت

ښه ماتت واجب ... سبا د شمار حق یا ورسره د تشکیل لپاره ښه ماتت

وقتیه لله عملیته [illegible]
مستحب [illegible]
[illegible]
کسبه بالمنا [illegible]
واجب [illegible]
الله [illegible]
مرادو

وقیامت دا بانگ ت یا پیشه‌یی وان یا ایها الذین آمنوا کونوا انصار الله
بقرآن گیشده یی بیان کلام الدعوة المتوقت الی [illegible] نفعه یی
یوم القیمة و احسانهم لاجل طالبین العفا وقاین المتوقنین انشان ولا
لا مشاکین الحاجا هامادین اشکان بغیر العیان کا و دی یا یلمیدی حمرت و
خانی یا پده و اکلام سرحی یا نکما نماز بمزورک نگی و ای یا و خوکه یی
تحیلک و رواد وکی یا سبس با پده یا [illegible] منوای بز اکارشی تیا و دی
اعلام کان یا مت تحت ظل العرش یا نماو لم منوذ ز نجا حافظ
وقاری القرآن ان یقرأ القرآن کل یوم مایة آیة نبی و یلکیاری
صلی الله علیه السلام و قضا نمانده و یار رو ور من نمانده و یار با یاکت قاتی
روادی د نور نمانده و یار اختیار ری الوقت و رانه با یاک رواند
بیرون صباح عیان واذا اطمأننتم فاقیموا الصلوة ان الصلوة کانت

ای کسانی که ایمان آورید بخشید زبان بلی
خدا را
و یاری کنان خدا باشید
سخن خوش زدن برای شناخت خدا باشید
نفع در روز قیامت و جب ان از
طالبان خدای کرد رضی
جرأت نفیض و ارزندگان اند
بود اع اندر و نفیض
و نیست نفع منکر
که باشند نفیض

ACKU

292

على المشركين كتابا [illegible] بالقرآن كتب [illegible] بيات [illegible]

المسمى كلام ونحوه الرحمن [illegible] احد في البيت ثم يجوز [illegible]

والاحصار [illegible] ان لا [illegible] اعلام وسماع ونحوه الرحمن

اول مرة واجب مجلسه بعدها ولا يجوز ونحوه قبل عن معرفة الرحمن

بغير علم المعاني [illegible] تربت [illegible] كلام وباكا [illegible]

مكروه [illegible] مكتوبي [illegible] بياورده [illegible] موقوف [illegible]

يحتاج [illegible] رواوي [illegible] قامت [illegible] كروه [illegible]

باتكا او قامت [illegible] درست [illegible] ومن احسن قولا ممن دعا

الى الله وعمل صالحا وقال انني من المسلمين بقرآن [illegible]

لا يجوز ونحوه على [illegible] القلب والاعلى الجاهل [illegible] عالم [illegible]

النفس والاعلى المجرم ولا على الجنب [illegible] كان حرام بخور ونحوه على

ACKU

۹۵ ب

2573

حاجت السائل بیت الشی کان تا به [illegible] الکلام [illegible] ملائک [illegible] جدای

بدرود کلام مستی [illegible] الله اکبر الله اکبر و آخر [illegible] تمام یا ایها الذین آمنوا

اذا نودی للصلوة من یوم الجمعة فاسعوا الی ذکر الله و ذروا البیع

ذلکم خیر لکم ان کنتم تعلمون [illegible] قرآن [illegible] بیان علم و معرفت صفة

الرحمن [illegible] علم و معرفت ذات الرحمن [illegible] کلام الذی ان

یقولون انی اعلم و اشهد [illegible] بغیر العلم و الشهادة لا انسان

[illegible] حی علی [illegible] کلام الصباح و فلاح پس الصلوة

خیر من النوم [illegible] قد قامت [illegible]

نماز بهتر است
ز خواب

پس [illegible] قد قامت الصلوة [illegible] علام من

سمع الاذان و لم یقل ما قال المؤذن فانه [illegible] علی لسانه کلمة الشهادة

عند النزع و من سمع الاقامة و لم یقل ما قال المؤذن فانه یمنع من السجود

[illegible]

یوم القیمة او انجد المؤمنین الی الله تعالی [illegible] صالح علیه السلام [illegible]
[illegible] تعالی [illegible] گنی [illegible] چی [illegible] قامت [illegible]
مهلت [illegible] ورکړه [illegible]
[illegible] ایمان یثبت الله الذین آمنوا بالقول الثابت
فی الحیوة الدنیا وفی الآخرة په قرآن کښی [illegible] بیان ان الله [illegible] المؤمنین [illegible]
[illegible] المؤمنین [illegible] صالح [illegible] صالح [illegible]
[illegible] اقدام [illegible]
الاحوال [illegible] تمام [illegible]
دی او ان [illegible]
[illegible] قرآن الیه ادعوا والیه مآب په قرآن کښی [illegible] بیان [illegible]
صاحب الهدایة الی معرفة الرحمن [illegible] ان یشتغلون لاجل الاستعمال الانسان

ما دری یا سیدی حضرت خدایی بلمه و اسلامی کوزتمک فرض میدر اولورسه نه
فرض عین میدر یا کفایت میدر بعیان فرض عین نه فرض وقتی میدر
او فرض دائم مدام فرض وقتی بشیاید و مسلمانمی بلوری چونکه کوزی بلوه
ویرنجه بران فرض دائم جهاد بر یا دوری [illegible] بهر حال بدایی
آدمیان ماداکه فرض عین کردن خلاص شش و آدمیان فرض
کفایت کیسولجماعت اداکردنی خلاص شد و نور کسان بیان
ما خلقت الجن و الانس الا لیعبدون ای لیعرفون بقران کنبدی بیانی
معرفة الله تعالی فرض علی الانسان لا یسقط بمعرفة احد اعناق الاخری
فیتوتوا ایندی و الکلام ما دری یا سیدی حضرت خدایی بلمه و اسلامی فرض
کفایت علم فقه نمودند و خبار میلدر رو [illegible] بدو [illegible]
فندیدی اکثر [illegible] الحمد [illegible] رب العالمین [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

بر [illegible] سلام و [illegible] مسلمانان [illegible] السلام علیکم [illegible]

[illegible] علیکم السلام لا یسمعون فیها لغواً ولا تأثیماً الا قیلاً

سلاماً سلاماً [illegible] السلام [illegible] تعالی

[illegible] الجنان [illegible] الی مقعد صدق [illegible] بالسلام

[illegible] علیه السلام نسبت [illegible] نسبت می‌یابد [illegible]

[illegible] تکبیر [illegible] حضرت مصطفی

ثواب [illegible]

[illegible] ابداً ولا [illegible] کفروا [illegible]

[illegible] الرحمن [illegible]

[illegible] الانسان [illegible] حضرت [illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

بلجید په بچانت ترون تکبیر هایي ترون دعا ولولي ترون جلو [illegible]

لي سلام انّا لا نضيع اجر من احسن عملا په قرآن کښي بیان العاقل [illegible]

الذين [illegible] يزيد الا احسانا والاحمق [illegible] الذي ان يزيد العصيان ها وي

ویلي دي رحمت [illegible] کلام بیان د روژې کفارت [illegible]

[illegible] فرمان و سبحان [illegible] روژه د رمضان

ان [illegible] فرض [illegible] عاقل بالغ [illegible] امتي محمد علیه السلام روژه روا

نیست [illegible] هیڅ [illegible] تور [illegible]

بیان یا ایها الذین امنوا کتب علیکم الصیام کما کتب على الذين من قبلكم

لعلكم تتقون اياما معدودات په قرآن کښي بیان [illegible]

واما اجر [illegible] سبحان [illegible]

[illegible] روژه [illegible]

[illegible]

کنسایم تر و خوخه بنسین ها و خری لا تام کلوا واشربوا و لا تسرفوا ب
و آن کس که بدین [illegible] لاحتسایم و [illegible] مرخشه [illegible] الا افطار [illegible]
عنهما القای [illegible] بنی صلی الله علیه و سلم [illegible]
حتی [illegible] روزه اکر خواست [illegible]
لیس [illegible] الا ان [illegible]
[illegible] فذلک [illegible]
و [illegible] رحمت [illegible] کلام روزه [illegible]
[illegible] علم الله انکم کنتم تختانون انفسکم فتاب
علیکم فالان باشروهن وابتغوا ما کتب الله لکم [illegible]
[illegible] فرض روزه [illegible]
[illegible] معصیت [illegible] شیطان [illegible]

[illegible] و کنند [illegible] خواهد [illegible]

مجامع کردن با زنان و در [illegible]
رمضان [illegible] پس [illegible]
شما با ایشان [illegible] کنید شما با ایشان [illegible]
خود و طلب کنید [illegible]
کرده است [illegible]

په قرآن کښېدي عبارت انبیا سوکل علی الانسان نبي وي یا ملیدي یا صلی
علیه السلام چې په معصیت واچوي روزه یې ماته شي یو د قضا وکړي
ولي کفاره یې واجب نشي تیا دوی اعلام په روزه دوستر کې یا تور وال ورنیاره
ونیا لیست دیا پیروانت ودا روژیا روا کښېلول ولوی کړه لیهغ
کا روودي یا د وسیان کان لاک کان سیشته عند ریا کي روها په قرآن
کښې کیا بیان ویکینچون ماکړه اعتمد په رسول الانسان ها دي
وملیت یا د رحمت د خدای یا په دوا کلام کړ روزه دار الخیل او ورته
سر لوبک کښېنې ووزري روزه یې ماته شي یو د قضا ولي کفاره
یې واجب نشي کښې یې یا فوزري وزه یې ماته شي عبارت وما کان الله
لیضل قوما بعد اذ هدیهم حتی یتبین لهم ما یتقون په قرآن کښېدي
بیان الصوم جنة من النار کجنة احدکم من القتال بیې علیه دي صلی

ACKU

عمار سیار ام کرده روزه بود اگر کاهی [illegible] نشستن [illegible] بایدی

بالنور و اه مستی العزم شتن روزه و ریا ماشتن ته قضا و اثری کفارت

واجب نیستی تا و بودن عمار ام روزه و ماشت نه صبح کار [illegible]

خداوند [illegible] کفارت می واجب نیستی مکمات الذین امنوا

وکانوا یتقون لهم البشری فی الحیوة الدنیا وفی الاخرة لا تبدیل

لکلمات الله ذلک هو الفوز العظیم قرآن کن بسیار بیان خمس

یفطرن الصائم الکذب والغیبة والنمیمة والیمین الکاذب والنظر

بشهوة یعنی [illegible] صائم کفاره روزه [illegible] اول [illegible]

[illegible] تمام او [illegible] روزه [illegible]

[illegible] روز [illegible] برود [illegible] اسمان [illegible]

[illegible] اعلام وان تصوموا خیر لکم ان کنتم تعلمون بقرآن [illegible]

و اگر روزه دارید شمایان بهتر است مر شما را اگر باشید که میدانید

چه نیکی جز داده می شود
به ده همانان آن تا هفصد
مگر روزه بیش هر نیکی آن
روزه هر بار [illegible]
جز آن [illegible] خود
[illegible]

بیان کل حسنة تعشر من امثالها الی سبعمائة الا الصیام فانه
لی وانا اجزی به و باید دانست که در روزه ظاهری و در روزه
و باید [illegible] باز نیز باید و [illegible] با بها و رگ و شنیده
[illegible] و دیگر باز است [illegible] فصل [illegible] تا بعاین
[illegible] فاطعام [illegible] تا بقرآن
گشاید بیان [illegible] الا [illegible] و باید [illegible] صلی علیه
السلام [illegible] روزه [illegible] باید [illegible]
[illegible] الاستنجا [illegible]
و [illegible] و مسان [illegible] تا بقرآن
گشاید بیان الاجتناب علی الصائم فرض و فی الشرع بمعنی الجماع والشراب و
الطعام و فی الطریقة بمعنی الحرام و فی الحقیقة بمعنی الغفلة و فی المعرفة عن الحجاب

ACKU

او دی ماشیه پر رحمت د خدای پر ده او که وام د روژه ماتول د مسافر بیمار ته
روا دی او روا دی چه روژه پسینه وختنو کا نور نه د روژی [illegible] روژه
پسینه کی بدل بیا د شپی مسکیانانو روژه بجای قضاء یی کشیا یا بدو حرام فمن کان منکم مریضا
او علی سفر فعدة من ایام اخر وعلی الذین یطیقونه فدیة طعام مسکین آیت یی شاهد قرآن کښېدی
بیان الفدیة فتح متتمة الشیخ الفانی و ماشیه ی [illegible] علیه السلام قضا یی
ورله و بیری صدقه د یوه مسکین [illegible] که ماشیه ی روژه [illegible] الی [illegible] روژه
و ماتاوه د هر روژه و یا پر آتا کفاره د هسی ورکه نو بقرآن آیات که ومریی
میراث خور د ورکه ولقلی هر روژه و یا پر د کفاره د مسکیت که وصیت
یی کړی وی ایش وصیت پر ده لازم نه دی مال یی فمن کان منکم مریضا او علی
سفر فعدة من ایام اخر یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر ولتکملوا العدة ولتکبروا
الله علی ما هداکم ولعلکم تشکرون ترجمه بقرآن کښېدی بیان ان الله

سی کښېدی [illegible]
[illegible] روژه [illegible]
سفر حضت [illegible]
[illegible] صعاد [illegible]

تقبل اعتقادیله حالن بیت المقدسده بلسانلرین عیسی علیه السلام کورکن الغسق باکلاور

نسالهاکنی پر نفسانی ع بسن در و ز وارکن و تقضا و ندلرین لیبغ و اید

ایتنا یکه برکن آیاور پر نفسانی هرآن بهمه شنبه یا اسوینا مشتی پر نفصان بیع و نزه

ایتنا بیتسوب بهمه شنی من ز علاسوی تقضا و واری سر و بیع بیس امز مدلرکی

بخون بیاتی خوبرلیه سوری آیا و مسیا فی مطیعونا افندو رسولا اولیاک

سیر حمیه امدادات افندعز تر حکیم بقران کنسمیدکی بیان من کان عملاً

بطاعته الله ز نکلو وحید بمن عذاب الابان نبو کنتر الاحسان باوری

و ملیندیا ز حرمت مه حق آیدره واکلا مرکه حیدکه مسیح یاوز ما نیام بهینه خوخر

کگوری صباح کی یا ز نوحی تماشام بوده یعز و بیع مدایمی تقضا و لری او

کفاره ولی جنب فرشته بحیالری ای اتسلا تر مد ظلما للعباد بقران کنسیدکی

بحیان الایا خدا اکر با لتکلیف التطاعته بتغیر وسیع الانسان باوری مفیدکی

رکوره

ACKU

[illegible] کلام [illegible] رجب [illegible]

[illegible] لا تام [illegible]

[illegible] میان [illegible] کان [illegible] قرآن [illegible]

[illegible] میان [illegible] الله [illegible]

[illegible] کلام [illegible]

[illegible] شعبان [illegible] روزه [illegible]

[illegible] تمام [illegible] شعبان [illegible]

و رمضان [illegible] امام [illegible]

[illegible] فمن شهد منکم الشهر فلیصمه [illegible] قرآن [illegible]

[illegible] رمضان فتحت ابواب الجنة وغلقت ابواب النار [illegible] الشیاطین

[illegible] صلی علیه السلام [illegible]

١٠١ ب

دی تیار وی د اسلام کر علامت شوی یا سمان کواهی د مقبلوی امام پسی ورون
و وړیږ و مسیان فی أوفوا بعهد الله اذا عاهدتم ولا تنقضوا الایمان په قران کښی
وی بیان لا یملکون الا من اتخذ عند الرحمن عهدا شرط الانسان دی دی پلمیادی حمیت و وجا
پده د احکام که وکم عصیایت شت کوکس ووینی سوزی و نکاسای که په
علامت دی یا سمان مسلمان کواهی د مقبلوی امام پسی ورون کړه دو پسی و
یا نوی پسی و د دواوره وی تیار وی د اسلام کر علامت شوی یا سمان کواهی د
مقبلوی امام پسی ورون و وړیږ او مسیان فبشر عبادی الذین یستمعون القول
ویتبعون احسنه په قران کښی بیان دی الا لله الدین النوع النوع سیار
العمل په وی وپلیمک صلی الله علیه السلام کور ورکوه او ووتوا نکران دی بیان
راوبسیوا وه په تخیل فرمان او مسلمان ع با نیه پر زکاة فرض دی پیه
توانکر چی آزاد عاقل بالغ وی مسلمان چی پر زکاة و دوه باسی د مال د تن نه زر

وایمان

وایانرا وجعلناهم ائمة یهدون بامرنا واوحینا الیهم فعل الخیرات واقام

الصلوة وایتاء الزکوة وکانوا لنا عابدین تفوت کښې یاد شوي دي

لان الله تعالی کان حقوق علی ذات علی تماشه علیه [illegible] شوي دي

ایمان الانسان [illegible] ثم [illegible] حقوق ما [illegible] محروم [illegible] شوي دي

بحیثیت الزبور والفرقان [illegible] ما [illegible] دي [illegible] واکابر

دوه لره وسوورم الخلق زیاده [illegible] خاوند [illegible] خرنده [illegible] ډیر

خرنه غلوبا [illegible] خرنده [illegible] ښه [illegible] کان [illegible] بزرگانو

وي حیا [illegible] سوورم [illegible] کال [illegible] ټیر شي تمام [illegible]

ایمان انظر کیف فضلنا بعضهم علی بعض وللاخرة اکبر درجات واکبر

تفضیلا القرآن کښې [illegible] ښکاره [illegible] واضح [illegible] ذکر [illegible] عارف

الرحمن فهو صاحب الایمان [illegible] رحمت [illegible] اکمل [illegible]

زکاة نبود که نصاب هیچ یک بکمال از دو نوع نصاب کامل حسب و زکات [illegible]ی

کو رنجامد و انحصاستان و زر و شیء تیرمان تکمیل و بی نصاب بدهد و بی خیر زیرا که [illegible]

نیما و دی اعلا. و لا یکلف الله نفسا الا وسعها پس از آن که نصاب بیان

الا یحج حالتی تکالیف المکلف فان الغنی و شغلهم مشتوا بها و الکلام ما دو بود یا بعد

زکات و خارج بدیه و الکلام ما دو ره مسول بسیرون ان او دوی

و زیر ما و سیمین بنه و سیاه و سیم و نباید ما هم زر سیمین بنشند و دی

جامه او نه زکاة و الشی ما دو میان بر زید متعدد بکلم الذی [illegible] بر زید بیم

الغنی بقران کسانی بحیات الله تو خارج مقید با التکلیف فی العبادة اهن سان

ما و می یا بستدی زکات و خارج بدیه و الکلام کو رو زیر و سیمین بند

و زکاة و بیان و زیر بند را شل نیم مثقال و کل و سیمین بزید

خلوت بنم مثقال و بیا و اوی چهو بسر کرها و کال کی جا کی و بار زکات

۷

وی از زر سپید و زر سرخ با و سیمان و الذین یکنزون الذهب والفضة

ولا ینفقونها فی سبیل الله فبشرهم بعذاب الیم یوم یحمی علیها فی نار جهنم

فتکوی بها جباههم [illegible] وجنوبهم وظهورهم هذا ما کنزتم لانفسکم فذوقوا ما کنتم تکنزون

بقرآن کتاب [illegible] علما حب ذهب و احتیاط الیه وی منها حقا الا

اذا کان الیوم القیامة صفحت له صفائح من النار فاحمی علیها فی نار جهنم فتکوی بها

جباههم وجنوبهم وظهورهم کلما بردت اعیدت له فی یوم کان مقداره خمسین

الف سنة حتی یقضی بین العباد فیری سبیله اما الی الجنة واما الی النار

و مانند پیامبر صلی علیه السلام کور و کر را و میوه زکاة و حیات [illegible] کمترین

برامونی بسمیم حیب و حیات ما بسی که منور او به سیاستی ها یا و به آسمان

که [illegible] انما ولیکم الله ورسوله والذین آمنوا الذین

یقیمون الصلاة [illegible] ویؤتون الزکاة وهم راکعون بقرآن کتاب آسمانی

ACKU

[illegible] ان الذین [illegible] و پیغمبر صلی الله علیه السلام [illegible]

[illegible] بیان [illegible]

[illegible] علیه السلام [illegible]

[illegible] کلام واقیموا الصلوة وآتوا الزکوة واقرضوا الله قرضا

حسنا القرآن [illegible] بیان الزکوة [illegible] ایمان [illegible] و پیغمبر صلی

[illegible]

[illegible]

الصلوة وایتاء الزکوة یخافون یوما تتقلب فیه القلوب والابصار [illegible]

قرآن [illegible] بیان [illegible] الزکوة [illegible]

[illegible] رحمت [illegible] کلام [illegible]

[illegible]

[illegible] اقیموا الصلوة واتوا الزکوة واطیعوا
الرسول لعلکم ترحمون [illegible] په قرآن کښې [illegible] بیان [illegible]
[illegible] بیان [illegible]
[illegible] تمام [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] بامر اقیموا الصلوة واتوا الزکوة [illegible]
قرآن کښې [illegible] بیان لا ایمان لمن لا صلوة له ولا صلوة لمن لا زکوة له [illegible]
[illegible] بیان [illegible]
[illegible] تمام [illegible]
[illegible] واوصانی بالصلوة والزکوة ما دمت حیا په قرآن کښې بیان [illegible]

از زکوة و قرض و تعمیر اولاد و زکوة [illegible] الانسان [illegible]

رحمت و عطای [illegible]

[illegible]

[illegible] و میان [illegible] و میان [illegible]

خذ من اموالهم صدقة تطهرهم و تزکیهم بها و صل علیهم ان صلوتک سکن لهم و الله

سمیع علیم در قرآن [illegible] بیان صدقه و [illegible]

[illegible]

[illegible] زکوة [illegible]

[illegible]

[illegible] انما یعمر مساجد الله من آمن بالله و الیوم الآخر و اقام الصلوة و آتی

الزکوة و لم یخش الا الله فعسی اولئک ان یکونوا من المهتدین [illegible]

[illegible]

صدقه [illegible]

مبارکه

۱۰۵ الف

312

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

الحمد [illegible]

ACKU

کښې بیان دی چې حال د کنزوالو اهل د سرو او سپینو زرو لا یؤدی منها حقها الا او [illegible]

یوم القیمة [illegible] تختې [illegible] [illegible] او [illegible] به [illegible] هغو کلما [illegible]

علیه [illegible] علیه او په هغه به [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] کال [illegible] تمام [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] بهاک [illegible] دوه سوه درم

[illegible] تمام [illegible] ولا یحسبن الذین یبخلون بما اتیهم الله من فضله

هو خیرا لهم بل هو شر لهم سیطوقون ما بخلوا به یوم القیمة [illegible] [illegible] بیان [illegible]

[illegible] تعالی [illegible] یوم القیمة [illegible] [illegible] سیطوقونه

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] علیه

السلام [illegible] زکوٰة [illegible] [illegible] [illegible]

والذین یکنزون الذهب والفضة ولا ینفقونها [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

و دی بیان د زکوٰة [illegible] کتاب بیان [illegible]

[illegible] زکوٰة [illegible] الشیطان [illegible] زکوٰة [illegible]

[illegible] الانسان [illegible]

الایمان [illegible]

[illegible] هیڅ حیله [illegible]

[illegible] هیڅ [illegible] حیله [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] علیه السلام [illegible] هیڅ [illegible]

[illegible] هیڅ حیله [illegible]

[illegible] إنما الصدقات للفقراء والمساكين والعاملين علیها

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] عالمگیر [illegible]

[illegible] اعلی [illegible]

[illegible] اکرام [illegible]

[illegible] صورت [illegible]

[illegible] کمال [illegible] مبارک [illegible]

[illegible] اعلام [illegible]

و عباس [illegible] جعفر [illegible] مطالب [illegible]

[illegible] تقریرات [illegible]

ACKU

3/6

عماری طامعترا اور بسیار وجابرتر وا اخسان ماوریا بیاسو [illegible] تر [illegible]

وجہ ازیں یا پو واکارام کچوک رکاہ ورنج ورکشے کان [illegible] معتبر کیا [illegible]

تر و خیر بستی [illegible] تو آمد وزیاں ا شمے یا کا مرا یا را یا من [illegible] سیا ور

ورک بیرون حیں بناہ و یا بمال را وزیں بناہ کان سیتا [illegible]

نو نمو الشفعا اشو کا [illegible] جعل الله لکل [illegible] ونوتم شہدا و [illegible] شمو

نو ارشو [illegible] امعروف فی القرآن [illegible] یکی یا نات [illegible] اوحد

بو حق واحد بعشر آ وو احد با یة وو احد بالف وو احد با الف الف واحد با

علی الظالم وو احد بعشر آ علی الفقرا وو احد با یة علی ان [illegible] وو احد

علی [illegible] المرید وو احد با الف الف علی طالب الحق [illegible] وملیا [illegible]

حیا [illegible] استوی [illegible] [illegible] میان [illegible] [illegible]

[illegible] فبشر عبادی الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه اولئک

ACKU

الذین هدیهم الله واولئک هم اولوا الالباب بقرآن کښیاری [illegible]
[illegible] امر فرماید به [illegible] پیغمبر صلی الله علیه السلام که [illegible]
[illegible]
المصدقین والمصدقات بقرآن کښیاری بیان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر بقرآن کښیاری بیان
ان الصدقة لتدفع سبعین بابا من السوء [illegible] پیغمبر صلی الله علیه السلام [illegible]
[illegible]
[illegible] ان تبدوا الصدقات فنعما هی وان تخفوها وتؤتوها الفقراء
فهو خیر لکم بقرآن [illegible] لا تستحیوا من القلیل فان الحرمان اقل منه

اراده میکند خدا بشما آسانی را
و نمیخواهد بشما دشواری را

تحقیق صدقه دادن برای خدا
هرآینه دور میکند هفتاد در را از بدی

[illegible]

[illegible] مسلمانان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] مسلمانان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] علم [illegible] تمام کعبه [illegible] خلیل

[illegible] تمام [illegible] جلیل [illegible] تمام و

[illegible] کعبه [illegible] کلی تمام

[illegible] و اذ جعلنا البیت مثابة للناس و امنا و اتخذوا من مقام

و یاد [illegible] محمد [illegible] کرده [illegible]

[illegible]

ابن ابی محمد صلی [illegible] حضرت [illegible] ثابت بنا الکاعبه بنا الخاتیل بنا الخاتیل
العاقب بنا الخاتیل بنا الخاتیل او [illegible] بنا الخاتیل [illegible] و [illegible]
و از آن [illegible] بیان [illegible] و طریقت [illegible] چهار [illegible] و چهار
و طریقت [illegible] شریعت [illegible] و [illegible] بیان آن که ان لو استقاموا علی
الطریقة لاسقیناهم ماء غدقا لنفتنهم فیه بیان [illegible] قرآن [illegible]
با انبیاء [illegible] پیغمبر ما صلی الله علیه و سلام [illegible] و چهار
و طریقت [illegible] بیان او [illegible] شریعت [illegible] و طریقت
چهار پیغامبران و رحمت [illegible] و سلام [illegible]
شیطان و لعنت [illegible] چهار پیغامبران و [illegible] افکلما جا
ءکم رسول بما لا تهوی انفسکم استکبرتم ففریقا کذبتم و فریقا تقتلون بیان [illegible]
قرآن [illegible] ثلاثة تورث القلب القسوة حب النوم و حب الراحة و حب کثیر

و ملک [illegible]
[illegible]

ACKU

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

و با سایر مسائل علمیه بسیار [illegible] از لذت [illegible] بهشت [illegible]

بیشمار [illegible] و حیوان کشند [illegible] شیطان [illegible] جا [illegible]

انسان و شیطان شیطان [illegible] انسان [illegible] نعمت [illegible]

[illegible] صحابت [illegible]

[illegible] مسائل علمیه بسیار [illegible]

[illegible] کتابت [illegible] مقال [illegible] کتاب [illegible]

[illegible]

[illegible] مسائل [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

823

النفس محبت [illegible] عادت [illegible] او کتابت [illegible] معرفت [illegible] نفس

[illegible] نکات [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ان النفس لاماره بالسوء الا ما رحم ربی [illegible]

[illegible] النفس [illegible] الشیطان [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] لیاس [illegible]

[illegible] کتابت [illegible] بیان [illegible] کاتب [illegible] قصور [illegible]

[illegible] الاشتباه [illegible] او [illegible] الکاتب [illegible] [illegible] کاتب [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

ACKU

[illegible]

[illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

شیطان [illegible]

[illegible]

[illegible] آسمان [illegible]

[illegible] عسکر الشیطان [illegible]

[illegible] مخالف [illegible]

[illegible] اصحاب الیمین [illegible]

[illegible] عسکر الشیطان [illegible]

ACKU

[illegible] احکامات و [illegible]

سلطان [illegible]

[illegible] سلطان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] سلطان [illegible]

[illegible]

[illegible] طایفتان من المؤمنین اقتتلوا فاصلحوا بینهما

[illegible] بینهما بالعدل واقسطوا ان الله یحب المقسطین [illegible]

[illegible] اخوان [illegible]

و اگر دو گروه مسلمانان
در میان خود قصد قتال [illegible]
صلح بکنید میان آن دو گروه
بمیان [illegible] و عدل بکنید
تحقیق خدا تعالی دوست
میدارد عادلان را

(ق)

رحمة الله علیه از جنید پرسید [illegible] با مریدان مطلع میشدند [illegible] بزرگان

و با بزرگان و پیوندگان [illegible] تشنه بودند با او [illegible]

[illegible] نفس [illegible] حرام [illegible] حلال [illegible] مطمئنه [illegible]

[illegible] کلمه [illegible] حال الاطمینان [illegible]

[illegible] مخالف النفس [illegible] الانسان کان

[illegible] مطیع النفس ضعیف [illegible] کان [illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

[illegible] الانسان

[illegible] النفس الشیطان [illegible]

[illegible] الکافرین [illegible] الانسان [illegible]

[illegible] بزرگان [illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

327

اووائی وډرن عالمانو، و شیخ زادګانو و حاجیانو و ناپیرانو و دا هسی
نورکسانو و ته پاک نشته که بی و طمع و ته او مال غواړی له آدمیان
دمال غوښتنه له آدمیانو دی حرام. لَا یَسْئَلُوْنَ النَّاسَ اِلْحَافًا
دسوال نکیندالشان از آدمیان از روی الحاح) بیان دی په قرآن.
الطمع مرض والسؤال سکرات والمنع موت نبی ویلی دی علیه السلام
اووائی و غلو و کاسیرو ظالم او پانند دغوته پاک نشته که دروی و غلا
و کاسیری و ظلم و ته په غلا په کاسیری و په ظلم په دا هسی کاری حاصل کنی
د آدمیان. وَالَّذِیْنَ لَا یَدْعُوْنَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلَا یَقْتُلُوْنَ النَّفْسَ الَّتِیْ
حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا یَزْنُوْنَ ط وَمَنْ یَّفْعَلْ ذٰلِکَ یَلْقَ اَثَامًا یُّضٰعَفْ
لَهُ الْعَذَابُ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ ط وَیَخْلُدْ فِیْهٖ مُهَانًا بیان دی په قرآن.
اِعْمَلُوْا خَیْرًا وَاجْتَنِبُوْا عَنِ الشَّرِّ مَنْ مَاتَ عَلٰی خَیْرٍ عَمَلُهٗ فَارْجُوْا لَهٗ خَیْرًا وَمَنْ
مَاتَ عَلٰی شَرٍّ عَمَلُهٗ فَخَافُوْا عَلَیْهِ وَلَایِ اِلَّا الشَّرِّ نبی ویلی دی علیه السلام
ګوره دا دی له مکره د شیطان که سړی په مال توانګر وی یا زورور وی
په چیزان و دی ځښنه و اخستن و ته لیر او چی څوک د پراتام تر و بر ظلم او شوه

دی شری

وبې شرمي وبې ادبي وته بلبز . او چارد گناهان . وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ
لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ (واگر فراخ میکرد الله تعالی روزی را برای
بندگان هر آینه بی فرمانی میکردند در زمین .) بیان دی په قرآن .
من کثر طعامه کثر لحمه ومن کثر لحمه کثرت شهوته ومن کثرت شهوته کثرت
ذنوبه ومن کثرت ذنوبه قسا قلبه ومن قسا قلبه دخل فی النار نبي ولي دی
علیه السلام د کبر په بهنه په تسخری که ، و سړی وته په بغه ونیا وائی چه دده
وته قهر پیدا شي دادمیان . يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ
عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ
خَيْرًا مِنْهُنَّ (ای کسانیکه ایمان آوردید گوکه مسخره نکنند یک
قوم از قوم دیگر زیراچه قریب است آنکه باشندان قوم دیگر بهتر
از قوم که حقیر میپندارند . و مسخره نکنند هیچ زنی از زنان دیگر قریب است
آنکه باشد آن زنان بهتر از زنان اول) بیان دی په قرآن .
لا یدخل فی الجنة من کان فی قلبه حبة من الکبر (نمی آید در بهشت کسیکه بسبب در دل
او از مقدار یک دانه تکبر) نبي ولي دی صلعم . ترو دار و دوی په زړه کښې دبدو نما عنبته
ښنایه شیطان ترور ډیر چه وده وته هم غیبت بده خبره وائی

ACKU

دغه بابه نه و محکمه نود بلینه

[illegible]

و این سپاه چند ماه در راه که چون سپاه را فرصت [illegible]

[illegible] زیارت [illegible]

[illegible] افغانستان [illegible] سپاه [illegible]

[illegible] سپاه [illegible]

[illegible] سلطان [illegible]

[illegible] سپاه [illegible] هر یک [illegible]

[illegible]

[illegible] سلطان [illegible] سپاه [illegible]

سپاه [illegible] هر یک [illegible] سپاه [illegible] سلطنت

[illegible] سپاه [illegible]

[illegible] هر یک [illegible]

[illegible]

ACKU

کسیکه قتل کند مسلمانی را از روی غصه
پس جزای آن فعل دوزخ خواهد بود
و همیشه باشند در آتش دوزخ

[illegible] مسلمانان [illegible] جهان
[illegible]
[illegible]
[illegible] شیطان
[illegible] مسلمان [illegible]
[illegible] مسلمان [illegible]
[illegible] حرام [illegible] شیطان
[illegible] سلطان [illegible]
[illegible] الشیطان کان مخالف الرحمن و عدو الانسان [illegible]
[illegible] الایمان [illegible] ۱۰
[illegible] شیطان [illegible]

[illegible]

[illegible] شیطان [illegible] الذین [illegible]

[illegible] الظالمین [illegible]

[illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

[illegible]

[illegible] ترکستان [illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

[illegible] کینه [illegible] میان [illegible]

حاسد [illegible] الحسد یأکل الحسنات کما تأکل النار

چنانچه [illegible] الحطب [illegible] علیه السلام [illegible] شیطان [illegible]

وازو بهای حاسدان
و فتنه حسد کننده را

[illegible] حسد [illegible]

به وروسره کی به ورو تړن یا ویا الهاو وره یا وعزیزان وره وبه
په نهی زیان ترو یا په سهبن منیا سی شیطان وسرکی په زړه ورکړي
بدګمان چی فلان بګرینې کی یا فلان شته په سیاز کی بمکړ وشیطان
سهیر زمان سیرقران مجدکی آدمیان یا ایها الذین امنوا اجتنبوا کثیرا من
الظن ان بعض الظن اثم ولا تجسسوا ولا یغتب بعضکم بعضا
بیان شوی په قران اعرف الشیطان کینه وعداوت فانه اعظم عدو
واشد خصمکم واقرب الخلق الیک ولئن لم تحذره الا فی عداوته تکن و
لئن لم ترد الا فی هلاکک فاشتغل فی عداوة الشیطان هر چی
ویلی علیه السلام که به سو یکی سره په سی شیطان ولوی په سهبنه
وهر الکو سپتن وکناه په سهبن لستون جانی آدمیان وروبیا وخور وعار په
په سهبن لښند کی په پیل الکوستن وروبیا وخور وریل جل الکوستن په سهبنه یا په

ACKU

آمدیم باز بر سر سخن پیشین [illegible] که گفتیم [illegible] میان [illegible] و [illegible]

[illegible] دیگر [illegible] میان [illegible] نزغ کنا که

الشیطان نزغ فاستعذ بالله انه هو السمیع العلیم بیان دیگر

یعنی ان الانسان لست بجایزون الشعر و الظفر علی الشیطان یعنی حمایت از حسن

و یعنی حرب الخاص مع الشیطان بصلاح الانسان جعل الله العقل حسن و

القوی فرع و التقوی حصن حصین سهام کانت مدامته عن العصیان فی الاخلاص

نهایته [illegible] ان یغلبوک علی [illegible] الفتنة و ما خاف الانسان [illegible] و ملی

دل حرمت فی حمایته [illegible] و اکثر [illegible] شیطان نعمت زبان

و ایمان [illegible] حتی پایان [illegible] ایمان [illegible] شیطان

ان الشیطان کان للرحمن عصیا بیان [illegible] یقول ان الشیطان

حاکم علی ملک [illegible] آدم [illegible] الله تعالی [illegible]

تحقیق شیطان [illegible]
[illegible] تحقیق شیطان
[illegible]
[illegible]
[illegible]

المومن

[illegible] انسان‌ها [illegible] شیطان‌ها [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

[illegible] انسان [illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

[illegible] شیطان [illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

لهم الشيطان اعمالهم فهو وليهم اليوم ولهم عذاب اليم [illegible]

والعصيان [illegible] الشيطان [illegible]

[illegible] بطريق [illegible] الناس [illegible]

[illegible] عليه السلام [illegible]

[illegible] شيطان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] والاخرة اكثر [illegible]

[illegible] شيطان [illegible]

[illegible] الشيطان [illegible]

ان الشيطان لكم عدو فاتخذوه عدوا انما يدعوا حزبه ليكونوا من اصحاب

تحقیق شیطان مر شما را دشمنست پس بگیرید او را دشمن جز این نیست که میخواند آن شیطان گروه خود را
تا که باشند از درآیندگان دوزخ

التشبیه بیانده در که مقرراتدن اتصال مجازدر و کان مخالفة هوی النفس
افضل الاعمال او و هو کان مع الشیطان ثابتا انسان دن زین اولمسیدن
رحمت و حیا باده و اکلام کبور کرباد که شیطان آدمیان رحمت ابد
و نتوانند آدمیان از رستگاری و هر چه اکثر شیطان و اکر
دوچار باشمع پیاده کرده بشکل و صیغه آدمیان او یا آیت قرآن
عیاندر یا ایها الذین آمنوا لا تتبعوا خطوات الشیطان ومن یتبع خطوات
الشیطان فانه یأمر بالفحشاء والمنکر بیانی بی نقراندن ان الشیطان
کان عصیا الا انسان ان عصیانیدن بعصیان الوان الا الدین تا
و بانیکار حرمت و حیا بیدوا اکلام ارو بشید و باده و ساره شیطان
بهکاری ان و بستان باثر باده کان لنده انجیر بی باد
و ضیا نعمت او قهر ور و شیطان او وضع و نیا حق قهر سیاه

ACIKU

کسانی دوست دزدی یا بیع و شیا تجاوز او ندیده و بیرون خیر بسیار

شیطانست ان الشیطان کان لربه کفورا بسیار کس با قرآن همخانه

هو النفس کان نجا عن العصیان و مخالفة الشیطان کان ضیا

از حسن و منفعة الایمان شد آن میسر به تربیت نجات کی یابد روا اکرام

نفس مسکین بدی بسیار و میان حق برابر کار بدی و جابر باسی

بد کمان نجوز به نیکو به او شیا نجنب و با نفسکر قهر بقوة و ز محل مهره

و شیاخی قهر به پیا اکیدی نیست چاه و رای بقراری و اندام

انداز و به صبر جهاد با سی و میان ان الحسنات یذهبن السیئات

ذلک ذکری للذاکرین بیاند به تقوان و اخرب عنک الجبل

بنبع العلم و الریاء بالاخلاص و التکبر بالتواضع و الطمع بالیاس و

الحرص بالقناعة و البخل بالجود و حب الدنیا بالزهد و طول الامل بقصر

[illegible]

تحقیق تلاطم [illegible] دوری بگو [illegible]

الاجل

ثبوت حسنات با نعمت و کذا [illegible] نجات بخشا [illegible]
و [illegible] علیه السلام به حق اسباب [illegible] بخیل [illegible]
[illegible] شیطان [illegible]
و ایمان [illegible] عذاب [illegible] رحمت [illegible]
الا مستثنیات [illegible]
و کان [illegible] بعض [illegible] کالطاعة [illegible]
کالاستغناء والمعصیة کالجاه والجهل و مخالفة النفس و
الهوی والاهمال کالشکر والثواب کالغفران [illegible]
علیه السلام به حق [illegible]
و شیطان [illegible] ایمان [illegible] عذاب
[illegible] راحت [illegible] کار [illegible] و مشغول [illegible]

الحمد [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] افکار [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] روح [illegible]
و با او [illegible] [illegible] سلطان [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] اصحاب الیمین [illegible] [illegible]
[illegible] اصحاب الیمین [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] محمد مصطفی [illegible] [illegible] [illegible]

ACKU

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] تنباکو [illegible]

[illegible] سلطنت [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] علیه السلام [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

و تیره گرداند انسان را بظلمات [illegible] و انقلاب بالعلم [illegible] و العلم بالعمل و [illegible]
از جای خوش بیرون آرد از ایمان با احسان بیرون آرد از روح کاشانه [illegible]
[illegible] است [illegible] کلام او [illegible]
[illegible] و ارکان که چهار [illegible] دیگر [illegible]
[illegible] تا [illegible] چهار [illegible] دیگر [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] شعبه
شیطان [illegible] میان اصحاب الیمین ثلة
من الاولین و ثلة من الآخرین بیان [illegible] اقران حزب الملائکة
و لعسکر الشیطان کان فی قلوب الانسان حتی تغلب احدهما علی
الآخر فبغلبة عسکر الملائکة صار اصحاب الیمین و بغلبة عسکر الشیطان

١

ACKU

[illegible] اصحاب الشمال نشان ما [illegible] ما بیدار [illegible] [illegible]
و کلام بهترین چاره ما و [illegible] نیاز ما [illegible] چاره [illegible]
کلام [illegible] بیدار [illegible] میان [illegible] شراب [illegible]
و با او و با محبت و با او نعمت [illegible] کشش [illegible]
و او [illegible] ما و او را [illegible] بخشایش [illegible] او و چاره [illegible]
و با محبت [illegible] او و [illegible] او و امید [illegible] میان
او میان قل یا عبادی الذین اسرفوا علی انفسهم لا تقنطوا
من رحمة الله ان رحمة الله قریب من المحسنین [illegible]
[illegible] الایمان کان بین الخوف والرجاء [illegible] و ما [illegible]
علیه السلام [illegible] و او [illegible] و ما [illegible] که
خبر نبوی که [illegible] که بشر یا عابد [illegible] یا عالم [illegible]

و [illegible] سماوات [illegible] فمال [illegible] و محکمات [illegible] و
متشابهات [illegible] الاعجازیه [illegible] کتشبیه [illegible]
بجا آورده [illegible] صمد [illegible] کما [illegible] قریش
و [illegible] مطالب [illegible] سلام [illegible] طلب
و کان [illegible] کافی [illegible]
و [illegible] بصیرت [illegible]
لما [illegible] رسول [illegible] المدینه المنوره فقصد و جمع [illegible] و کان له
[illegible] اطلب العلم و لو بالصین
[illegible]
و [illegible] خدمت [illegible] کمال [illegible] شی لده
[illegible] الا [illegible] کان قد بینا الآیات لقوم یوقنون ان [illegible]

رموز حق تعالی [illegible] روز
که [illegible] کرده [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
۱۵ [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

و [illegible] بر آمد از خانه خود در آن حالی
که روزه [illegible] غذا [illegible]
[illegible]
[illegible]
واقع [illegible]
[illegible] الله

ACKU

[illegible] بالعزت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] کلام [illegible]
[illegible] من الاقوال [illegible] والاعمال [illegible]
[illegible]

ACKU

امنوا اذا تناجیتم فلا تتناجوا بالاثم والعدوان و معصیت الرسول
و تناجوا بالبر و التقوی و اتقوا الله الذی الیه تحشرون بعنوان [illegible]
بیان افضل العبادة [illegible] الغضب الصحبة [illegible]
و لا [illegible] الغضب [illegible] خلق [illegible] انسانیة
و [illegible] ملکان [illegible] فرشته [illegible] آدمیان [illegible] اند و بعضی
و چارپایی [illegible] ایشان [illegible] زبان [illegible] و چارپایی [illegible]
چو [illegible] می توان [illegible] خور [illegible] نتوان [illegible]
[illegible] اشرف [illegible]
و [illegible] نسبت آدمیان یا ایها الذین امنوا استعینوا
بالصبر و الصلوة ان الله [illegible] و الکاظمین الغیظ و العافین عن الناس
ان الله [illegible] کلوا و اشربوا و لا تسرفوا انه [illegible] و الذین اذا انفقوا لم

ACKU

ونه غزو ونه نقیر دا او کان بی نیاز شو تا د قرآن کښی دی ته

تجربی ته شو د جبر کتاب الله تعالی من حجة بر احد علی المقیمین و عمید ته

با انتهاء جزء تحت الغضب و الغضب زاید بانتهاء النعماء جمیع کلمه

النعماء قوله فکان حسنه العاشقان الجاهلان کان ببالبلی

دی صلح و مسکین پری سر او مستان حیا بالقضاء راضی شه

بیا او صبر که با نعمت شکر که او قناعت که

تلمذ لره او سمع حق بیان ایمان ته غیر تاب ان الله

اناه یا ایها الذین آمنوا اصبروا وصابروا النعماء واشکروا

لله ان کنتم ایاه تعبدون النعماء و مغتنم الاشیاء وهو القاهر فوق

عباده ویرسل علیکم حفظة بقرآن کښی بیان یا مشوش من کم

ACKU

یصبر بلائی ثم لم یشکر نعمائی و لم یرض بقضائی و لم یقنع بعطائی فا
لیخرج من تحت سمائی و لیطلب ربا سوائی ما سالک سبحان القضا
و حافظنا عن الآفات و لا تشغلنا الا بشغلک بحق نبی و محمد
صلی الله علیه السلام نوعی سکینه پدید آید میان جان قرار رفتنی سر بود با
اطلاع و منبع نور حق می شود سکانی و منزل او حق است ماسوی را
مقام و با الخضوع و نفس او به درود و ... خیره آید میان جان و یک
لرزی است که آیات سر کمال الخاشعین سر نشان آیات خدای کسان
یا ایها الذین آمنوا ادخلوا فی السلم کافة ایضا قل رب ادخلنی
مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق ایضا و انک لعلی خلق عظیم
و آن که شنیدی بیان تخلقوا باخلاق الله ایضا تواضعوا
مع المتواضعین من تواضع مع المتواضعین صدقة تکبر و امع

ACKU

المتکبرین مست تا کی مع المتکبرین صحبت نشینی و با مریدی که علیه
السلام فرض شمار برید که تو مسلمان حق را و راه چاره را به یار مسلمان
هر حق را و راه چاره را تا [illegible] سیاه [illegible] که [illegible] دنیا [illegible] مدهوش
و نیوشی لباس را و لکن وی شیطان نصیب عذاب و بعذاب [illegible]
کسانی را که گور زنده قیامت ندا [illegible] رسانید [illegible] سوزان [illegible]
اقتدا ان لعنت [illegible]
[illegible] ما احاط [illegible]
تا [illegible] المعتمدات [illegible]
تا [illegible] شیطان [illegible]
[illegible] دنیا [illegible] مشغول [illegible]
[illegible]

Açık Ü

[illegible] ایمان [illegible]

ایمان ایشان [illegible] و انبیا [illegible]

[illegible] علیه السلام [illegible]

[illegible]

[illegible] سلطان عذاب [illegible] بی عذاب

[illegible] قیامت [illegible] سوزان [illegible]

[illegible] با ایمان [illegible] عذاب جهنم [illegible]

[illegible] بسیار [illegible] تسعة انواع

من النار لا ترفعها الا بتسعة اشياء نار الشهوة ونار الحرص ونار

النظر ونار الغفلة ونار الجهل ونار البطن ونار اللسان ونار المعصية و

نار الفرج اما نار الشهوة لا ترفع الا بالصوم ونار الحرص لا ترفع الا

[illegible]

[illegible]

[illegible] الانسان [illegible] الکاف [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] کتاب الانبیاء والا کتاب الاولیاء من کل

[illegible] الانسان [illegible] کلام [illegible] باطل [illegible]

ACKU

[illegible] ترحمت و [illegible] کلام [illegible] ما و
[illegible] ما [illegible] سبحان [illegible]
[illegible] تمام [illegible] عنایات [illegible] کاشته [illegible]
[illegible] بیان [illegible] اکمال کان [illegible]
[illegible] یاران [illegible] کلام [illegible]
[illegible] اطلاعات [illegible] کلام [illegible]
[illegible] الا [illegible]
[illegible] مستقیم و معنوی [illegible] الحقیقی [illegible] ایمان [illegible]
[illegible] حرمت [illegible] کلام [illegible] اکمال [illegible]
دعا و [illegible] الا [illegible]
[illegible] اعلام و انک لتهدی الی صراط مستقیم [illegible]

[illegible]

ACKU

3452

بود است فقال اما تحقیق آنست که [illegible] اصحاب [illegible] العقل
فانه [illegible] و اما [illegible]
اجزاء او [illegible] میان آن که [illegible] ایجاد [illegible] معاد [illegible] اثبات
افعال [illegible] و اختلاف [illegible] الجبریه [illegible] اهل الجبریه [illegible]
عاقل [illegible] اعمال اهل الجبر [illegible] الجبریه و اختلاف [illegible]
استعمال [illegible] اهل السنة [illegible] اعمال اهل السنة [illegible]
السنة [illegible] علیه السلام [illegible]
[illegible] حکم [illegible]
[illegible] ما آتاکم الرسول
فخذوه و ما نهاکم عنه فانتهوا [illegible]
[illegible]

ACKU

ور روبنده و ره برازم چند شریعت بعلم چار که [illegible] و روت
و طریقت به روبنده و ره بجنبم حقیقت ور روبنده و ره برازم چند طریقت
بعلم چار که تجنیس و حقیقت [illegible] و معرفت ور رو
بنده و ره برازم چند حقیقت بعلم چار که تجنیس یکاملی [illegible]
ور روش [illegible] بیان افمن شرح الله صدره للاسلام فهو علی نور
من ربه یا فتح الله للناس من رحمة فلا ممسک لها و ما یمسک
فلا مرسل له بعده یا خلق یا [illegible] ان الله علی کل شیء قدیر علم
الانسان ما لم یعلم بایدن و قران ان من العلم کهیئة المکنون
لا یعلمها الا العلماء بالله و با مقتدی و با پیامبر صلی علیه السلام
او با نزد [illegible] و پادلاری [illegible] لمقام نه سوم و تمام
هستی [illegible] [illegible] سوم [illegible] پایان قلم

[illegible]

ACKU

[illegible] از [illegible] بقرات [illegible] بزرگ [illegible]
الاسرار الحقیقة [illegible] صاحب آیة السلام و زبره
مثل او [illegible] سبحانه [illegible] بینه
و من [illegible] زبره [illegible] او زبره [illegible] او زبره
و جار [illegible] زبره [illegible] او زبره و اگر او زبره و بینه [illegible]
و محله [illegible] کشید [illegible] فی قلوبهم
مرض فزادهم الله مرضا ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذکرنا
ومن یعظم شعائر الله فانها من تقوی القلوب یوم لا ینفع مال
ولا بنون الا من اتی الله بقلب سلیم الذین آمنوا وتطمئن
قلوبهم بذکر الله وجاء بقلب منیب ان فی ذلک لذکری لمن کان
له قلب او القی السمع وهو شهید اولئک کتب فی قلوبهم الایمان

[illegible]

حیدر را [illegible] رسیدن و [illegible]
[illegible] اندر کرده
درد [illegible]

ACKU

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

العبد [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

ظلمانیست مؤید آنکه حدیث طلبة الفقر اینست آن محمد لا انقطاع الثانی شیئا
و کانت الثانیة الفقر ظلمت بیان آنکه معنی آن است محمد مکنی علی
الانسانست که رحمت بسبب انقطاع محمد انسانست و بار جای دیگر یا عذاب
بسبب العصیان است و بسیار آمده است و حدیث پیوسته اکابر و
حقیقت بیان مراد بر حدیث آنکه کشف و ادراک حقیقت که در رو
او جای حقیقت طریقت از وی او جای مشهد باد و بیان قول رب
روزن علما بقوت آنکه بسیاری باید که اخر الازمنه جز بیت و بسیاری پیش
علیه السلام او را و بمنزله و آنکه روز او جای حقیقت تحمل فرمان او
سبحانه یا بر تحقیقت حال و شعار آن او جای
بیت ما و وی او فی کار مدام الذین یذکرون الله قیاما و قعودا
و علی جنوبهم یتفکرون بیان آنکه معنی آن فکر الساعة خیر من عبادة

ستین

تحقیق آنکه [illegible]
[illegible]

ان تذکر ساعت خیر
در حال قیام و در حال
نشستن و در حالی که بر پهلو
خفته باشد تفکر
کنند در باب خدا

شغل این [illegible] شب [illegible] و ملیسیدی صلی علیه السلام و کرد ام و زبو

و [illegible] [illegible] بگارید [illegible] حرمت [illegible] معتقد [illegible] و کران [illegible]

مارو [illegible] کهشی ما گسنی [illegible] ترتیب [illegible] روا بیان عبارت هو الاول و

الآخر والظاهر والباطن قرآن کنسایی بیان کامن الحق و

بالحق للحق [illegible] نسبی و ملیساری صلی علیه السلام [illegible] مسیدی

و بسیکر [illegible] مدبری فرمان برداری [illegible] گناه و بندگی [illegible] نعمت و [illegible] ماو

ما غفلت و فکر [illegible] شیطان [illegible] اندیشیدن و مار عمر [illegible] و مسان ما خلقت

الجن والانس الا لیعبدون بیاندی قرآن [illegible] [illegible] ران

باطن فاین الفنا فی التوحید [illegible] و ملیساری صلعم [illegible] ربوبیت [illegible]

[illegible] بسیکر [illegible] مسیدی بفرمان برداری [illegible] گناه [illegible] بندگی

نعمت بیاد [illegible] غفلت [illegible] فکر [illegible] شیطان [illegible] اندیشن [illegible] گیشی [illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

و آدمیان ولا تکونوا کالذین نسوا الله فانسیهم انفسهم [illegible]

عمر آن ان الشیطان کان [illegible] قال ابلیس آدم را [illegible] الله [illegible]

خلقش و او [illegible] و [illegible] علیه السلام [illegible]

عمر آدمیان پیش از آدمیان پدید آن آدمیان [illegible]

[illegible] کسی [illegible] جسد [illegible] کسی

[illegible] آدمیان بد [illegible] کسی [illegible] جسد [illegible]

یاد [illegible] آدمیان [illegible] الانسان اگر [illegible]

الی [illegible] کند جا [illegible] بماند [illegible] طلب الله تعالی و [illegible]

[illegible] و ما [illegible] صلعم [illegible] نظر [illegible] یک

[illegible] جا [illegible] گناه [illegible]

او بد جا [illegible] جسد [illegible] جا [illegible]

[illegible]

[illegible]

آدم

ACKU

[illegible]

آدم و سیانن نُه و نوزده تا ام بیا ندنس بقرآن مصحف انجان نیا بخر ملک
شمار اجزا جا ملکه نسے و بلبیای مصلی بجای نسار ارتره با خسا جا جزو
بیامیدی نسبه جا بجزاو بستگی بید دی بجزاو بدیبیے
بیامے بستاده وی انجا الف و بجزایه الجزاء آکاه و ن بیا مدی
قرآن آمن آن تجزیه کال نقش و خطی که تجزیه بجا آرنده الا آخره و مسن بجزیه با نحلی
نقش حسابان تجزیه علیه تماب الرحمن باوی و ما بیاره ته تف جای
باره و را کلام بزیا تدل و بستگی و بدیای اخسار و ر کردی
و آدم سیانش نه بات بجانتو ما ایشان و تحسیار باکان لهم الجزا و بیابیست
بقرآن العظیم میز بین الحسنات و السیئات نسے و بلبیای مصلی
علیه السلام تر و بوس حرکستا ره و ور نا وه و ور شی آدم سیان
ازو بقیه با وزه تاریکی و بستنای المعنی بخلیفه مان او

ACKU

[illegible] محلی [illegible] معقولات [illegible] لحالی
[illegible] معقولات [illegible] نعمت [illegible] علم [illegible] تجلی
روشنان [illegible] عیان [illegible] استماع [illegible]
[illegible] حضرت ائمه اطهار [illegible] تقدیر الهام
[illegible] انقلاب [illegible] فیها حقیقتها الا اشیا کما هی [illegible]
[illegible] علیه السلام [illegible] معقول [illegible] نقش [illegible]
شیطان [illegible]
[illegible] صورتی [illegible] لطف رحمت [illegible]
[illegible] مشتاقان [illegible]
[illegible] رحمت [illegible] شیطان [illegible] زین لهم الشیطان
اعمالهم فصدهم عن السبیل فهم لا یهتدون چنانکه [illegible]

ACKU

وان من شئ كان من شأنه ميل الانسان لا ترى من شتات ظلمات
ها وبه يا يهدى الى الجمعية وحدة بارده اكلا من تشبيع ورتبة
وتينى تفريق وشتات وشئ الى الجمع مسكن مدين و
مستكملين فى ايمان ع بيان فاما الذين امنوا فزادتهم ايمانا
بيانه ان القران كلام المتكلم بايات حد كرمن ... قلب جليلة
المتكلم والمتكلم الساحر ان المتكلم بكثرة وامات
الى ... كثرتهم المتبصر بحار ... آه مسان وعد
الله الذين امنوا منكم وعملوا الصالحات ليستخلفنهم فى الارض
كما استخلف الذين من قبلهم وليمكنن لهم دينهم الذى ارتضى لهم
وليبدلنهم من بعد خوفهم امنا بيانه ان المتعين كان
ما كان واسم او ركان طلعة تعزه امد انتم و حالتهم جمعهم

[illegible]

[illegible]

263

[illegible] گناه کاران [illegible] و کات

[illegible] اطاعت [illegible]

بلغو والفسق [illegible]

[illegible]

حق تعالی امر [illegible] لقرعانا بمسلمانان

[illegible] ولتكن منكم امة يدعون الى الخير ويامرون بالمعروف

وينهون عن المنكر واولئك هم المفلحون [illegible]

قالوا وما حق الطريق قال غض البصر وكف الاذى و

رد السلام والامر بالمعروف والنهي عن المنكر [illegible]

و [illegible] الاسلام [illegible] طمع [illegible]

[illegible] شیروان [illegible] مسلمان [illegible]

[illegible]

علامت بود ای مسلمانان بشارت تحفه ای یا سعادتمندا القرآن کتابی
[illegible] تعالی علاء الدین لعز اعلی [illegible] الدنیا و الآخرة
مستحق [illegible] و [illegible] و ما [illegible] کلام [illegible]
[illegible] ما [illegible] کار [illegible] کتاب [illegible] و کتاب [illegible]
بد ما العذاب [illegible] و نعمت [illegible] بید [illegible]
یا مسلمانان از سنت ها که بالحق [illegible] و [illegible] القرآن کتابی
[illegible] من [illegible] هو خلیفتی و خلیفة الانبیاء من قبلی
من اطاع خلیفتی فقد اطاعنی و من عصی خلیفتی فقد عصانی
و [illegible] علیه السلام که در مسلمانان [illegible] کرد
نور کرده محبت غیرت یا نور [illegible] خوبی [illegible] کرد
و [illegible] احکام و لا تؤتوا السفهاء اموالکم التی جعل الله لکم قیاما

که ما بود در علم دین [illegible]
موصوف علم دین [illegible] و نکو نمودن
[illegible]
[illegible] عمومیت [illegible]

[illegible] محمد [illegible]
[illegible] بشارت [illegible]
[illegible]
خلیفه [illegible] کند
[illegible] بودند [illegible] طاعت
خلیفه [illegible]
خلیفه [illegible]

ACKU

[illegible] [illegible] و [illegible] [illegible] وی بقران من

[illegible] منّا فقال [illegible] کان نبیّا و پیغامبر صلی الله علیه السلام [illegible]

نعمت شکر واجب کرده و چون محنتی پیدا شد صابر بود و نعمت را شکر کرد و از [illegible]

ایمان و من یعمل من الصالحات من ذکر او انثی وهو مؤمن

فاولئک یدخلون الجنة ولا یظلمون نقیرا [illegible] آن کتاب [illegible]

انما المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده و[illegible] المؤمن من

امنه الناس علی دمائهم واموالهم والمجاهد من جاهد نفسه فی طاعة

الله و پیغامبر صلی الله علیه السلام [illegible] مسلمان وی است

که [illegible] حق و [illegible] پرهیزکاران او و فرمان

برداران او [illegible] [illegible] او و توکل مخلصان او و محبت

[illegible] که بود [illegible] و [illegible] و آنکه [illegible]

مسلمان آن است [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

مسلمان آن است [illegible] [illegible] [illegible]

ACKU

او مسلمانان و جان [illegible] با شریعت و ایمان [illegible]

[illegible] مسلمانان [illegible] احسان [illegible]

[illegible]

الذین [illegible] و الذین [illegible]

[illegible]

[illegible] مستحقان [illegible]

حافظون [illegible]

[illegible]

اعظم الغزاة [illegible] و احسان [illegible]

[illegible] منافقان [illegible]

[illegible] مشرکان [illegible]

ACKU

و کتاب [illegible] در [illegible] [illegible] [illegible]
بیان [illegible] [illegible] اسما [illegible] [illegible] اطعمه [illegible]
و [illegible] مشهور [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
و احوال الله [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] الطبیعه [illegible]
النفس [illegible] [illegible] و [illegible] و تهذیب اخلاق
و اجتناب [illegible] و [illegible] و تزکیه [illegible] و تصفیه
القلب و تجلیه الروح و [illegible] و الخروج من [illegible]
النفس [illegible] [illegible] و هو من علوم [illegible]
و حصول [illegible] و مقامات العالیه [illegible] و ما [illegible] علیهم السلام
و مشایخ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

و دیگر [illegible] منافقان [illegible] ایمان آورده [illegible]
و به رسول خدا [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ایشان مسلمانان [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

وکتاب حاکه‌ی لی و پیاو [illegible] بیاره ده‌ ئه‌کاره‌ و منکر و و [illegible]

بەمانە غنیمت حسابی [illegible] بیت [illegible] لعقابت لکشانات و گناه

و [illegible] ئاوه‌ [illegible] باتی [illegible] بکاره‌ وه‌ [illegible] شکاری

و ایمان داره‌ام المنافقین و الکافرین [illegible] جهنم جمیعاً

مرده‌ [illegible] بکار و [illegible] الله [illegible] اقصب [illegible] الم [illegible]

قالوا [illegible] المنافقین نعم الکافرین [illegible] اکرم [illegible]

منافقان [illegible] سورتی [illegible]

بهیوه‌ [illegible] خوارانه‌ [illegible] کره‌یه‌ و جدال با

لشبهات باجرام او و با [illegible] که‌ بیکه‌ [illegible] مستی [illegible] و

او [illegible] انَّ المنافقین یخادعون الله وهو خادعهم

وإذا قاموا إلى الصلاة قاموا کسالی یراؤن الناس و ۱

[illegible] نعمت [illegible] خورد [illegible] نفعه

تحقیق [illegible] نفقان [illegible] خدا [illegible] ولکن مراد [illegible] بهشت

یذکرون الله الا قلیلا مذبذبین بین ذلک لا الی هؤلاء و لا
الی هؤلاء و من یضلل الله فلن تجد له سبیلا قرآن
[illegible] آیة المنافق اربعة و ان صام و صلی و زعم انه
مسلم اذا حدث کذب و اذا وعد اخلف و اذا ائتمن
خان و اذا خاصم فجر و پیغامبر صلعم گوید [illegible]
[illegible] و هیچ خیر [illegible] طمع ندارد و دروغ زن غافل نابوده
[illegible] و دروغ [illegible] پیغمبر [illegible] و علم [illegible]
[illegible] بدروغ [illegible] و میان [illegible]
[illegible] بزرگان [illegible] دروغ [illegible]
اعلام فنجعل لعنة الله علی الکاذبین بقرآن [illegible]
المؤمن لا یکذب و الکذاب لا [illegible] و [illegible] صلعم

[illegible] لعنت خدا [illegible] دروغ
[illegible] ۱۳

[illegible]
دروغ [illegible]
[illegible] لعنت [illegible]

320

بهای بادیه و رنج و زنبیل حرب با لباس تو ترک دما
نعوذ بک من سوء یوم بادیه بلا شکوه انا نستعین العذاب والحسرة
و یا ستر العذاب بسوی ام ترو ... وعده و ... کافر
تر و ... از ... کاو و بالشعائر ان ... احکام ابراه
من ... و ... الی الذین ... من المشرکین تاب
قرآن کریم بما یعملون الا ... الاولین ... خالق ...
الله و الثانی ان ... لغیر ... ان ...
لغیر الله ... ملعون ... انسی ... رب
بروایی لعن ... بردارد گناه اولیا ... گمراهی ...
بروشنایی ... تاریکی ... بسوی الاو ... والذین
کفروا اولیاؤهم الطاغوت یخرجونهم من النور الی

و آنانکه کفر ورزیدند دوستان ایشان
دیوانند بیرون می‌آرند ایشان را
از ایمان بسوی کفر

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] وقال الله تعالی ان الذین کفروا [illegible]

[illegible]

[illegible] تعالی [illegible] تعالی [illegible] الله تعالی [illegible]

[illegible] القرآن [illegible]

[illegible]

ACKU

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ACKU

١٣٥ ب

وَاَمَّا الَّذِینَ فَاَمَدَّ مَالَمْ یَکُونُوا یَحْتَسِبُونَ بَیَانَ بِقُرْآنِ [illegible]

بِمَا اَحْسَنُوا بِاَحْسَنَاهُ وَمَنْ جَاءُوا بِاَنْ کَفَرُوا السَّیِّئَاةِ وَ [illegible]

وَلَهُمْ مَا کُنَّا عَلَیْهِ السَّلَامُ نَبَاءٍ عَزِیزٍ مُّوَادِرِ کِتَابٍ وَلِیَسْتَکِنَّ

بِیَهِنْ بِحَارِ تَابَ بِوَلَاهِ بَیَانَ کَذَبَ لَا تُحَرِّکْ بِهِ لِسَانَکَ

لِتَعْجَلَ بِهِ اِنَّ عَلَیْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ فَاِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ

وَاِنْ کُنْتَ بِیَدَیْ بِحِیَانِ مَنْ قَوْذَ الْاَکِتَابَ فِی الْعَقِلِ [illegible]

مُمْکِنٍ اَکِتَابَ وَلَهُمْ عَلَیْهِ [illegible]

تَبْیَانٍ بِهِ جَعْفَرٍ آیَةٍ بَیَانَ کَوَانِ [illegible] وَلِسَانِ

مُحَمَّانُ [illegible] لِلّٰهِ اِنَّ رَبَّ الْعَالَمِینَ بِقُرْآنِ کِتَابٍ

بَیَانَ لَعْنَ اللّٰهِ عَلَیْهِ مَنْ کَانَ [illegible] وَقَائِمًا [illegible]

اللّٰهِ وَالنَّاسِ مَعَهُ جَعْفَرٍ [illegible] وَلِیَدَیْ [illegible]

و نظام [illegible] الذ خدا [illegible] بزرگ
آن [illegible] شنیدن [illegible]
[illegible]
[illegible]
بودند [illegible]

[illegible] محمد [illegible]
تا [illegible] خواندن [illegible] قرآن
تحقیق [illegible] جمع کردن [illegible]
[illegible] خوانیم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] کتاب [illegible]
[illegible] کتاب [illegible]

تحقیق [illegible]
[illegible]
خداوند [illegible]
[illegible]
لعنت [illegible]
[illegible] ١٢ [illegible]

[illegible]

نار شغله عبادة سهین حیدر یکانکی مجیز بد کلمی میی بحیان
کده میمن کان ترجوا لقاء ربه فلیعمل عملا صالحا ولا یشرک
بعبادة ربه احدا بهانت کی یقرأن مه ان لم تکن للعبادة
العبادة معرفة الحق فهی علی العقوبة ماده یلمیدی کی ار رحمت
وحادکی یلده واکلام بار کشیل ودی یادن بهین حید یا د فشماسه
بی مدین بی بیز بد کلیسی ویشیرکه آو مسیان کور مسن کان
فی هذه اعمی فهو فی الآخرة اعمی واضل سبیلا بیاندی
یقران او فی کل شیء له آیة تدل علی انه واحد برحی
بی ویلمیاری صلی علیه السلام بدره بهین حیا یکانکی مجیز بادنکی
وی بیادوی اعلام کور مسن یجادل فی الله بغیر علم ویتبع کل
شیطان مرید بیاندی یقران الذا هد بلا علم کا تجائزی الحاکمون

پس گفته شد کسی که امید دارد دیدار پروردگار خود را پس باید که بکند عمل نیک و شریک نکند در عبادت پروردگار خود هیچ کسی را

و اگر عبادت نباشد در معرفت حق نیست عبادت عقوبت است

کسی که باشد در دنیا کور از معرفت پس او در آخرت کور از معرفت و گمراه تر است

و در همه چیز نشانه ایست که دلالت کند بر آنکه او واحد است

و کسی که حجت کند در خدا بی علم و پیروی کند هر شیطان مریدی را

آنکه علم ندارد مانند چهارپایان است

در خانه

نیشته وپاندی صلعم باندی علم سهین چه سکره وی تا
تماه وی علام کره یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک
من ربک فان لم تفعل فما بلغت رسالته بیان وی تقرآن
من ربک وعمّا یا ولم نزدور وعالم نزدوسن محمد الا بعد
نو نقصان شي وپلیارکی صلی علیه السلام باندی نیشته سهین پی
بنجار ځمان کوی یوم ینفخ فی الصور فلا انساب بینهم یومئذ
ولا یتساءلون بیان وی تقرآن یا فاطمة اتقی الله
ان بنت رسول الله لا اغنی عنک من الله شیئا وپلیارکی صلعم
باندی نعمت ان وشفاعت سهین حجار نک شفعت وشفاعت
کوی فما تنفعهم شفاعة الشافعین بیان دی تقرآن یا
امتی لا تتکلوا بشفاعتی بغیر طاعة عجیبی وپلیارکی صلعم

[illegible]

[illegible]

شفاعت نفع ... انشا
نه ده شفاعت کننده ...
... شفاعت
انکار ... بغیر قربان ...

دوړا

و ورکوی تسبیح خوش آمدیدی زیات و ورکوی د مسور د ماپار رحمت
کښنوری کړه کافر یا اسناد و ورکی با مسلمانان که الذین
آمنوا اتبعتهم ذریتهم بایمان الحقنا بهم ذریتهم بیانادی یقرن
کل شیء یرجع الی اصله و بیانی حضرت علیه السلام
و ورستو تسبیح خسیهویدی بیانی پهتر مسوکلدی تاسیح
به بندگی یا سپاسی که اهل کاینات و فرشتگان که یسبحون
اللیل والنهار لا یفترون بیانادی یقران لیس الفترة
للملائکة فی تسبیح و فی عبادة الرحمن تیع ملیاسی حضرت
د خدای ملیده و الکلام و سیامین تسبیح خسیهویدی حیلماسر
بیکانه قرار شوی و تمام د بالحول او قراری مبالی وی یو د تمار
و هم اعلام کیدر و قال لهم نبیهم ان آیة ملکه ان یأتیکم التابوت

آنانکه ایمان آوردند و پیروی کردند ایشانرا
فرزندان ایشان به ایمان آوردند
رسانیدیم بدیشان فرزندان ایشانرا

به یاد خدا تسبیح میکنند ایشان شب و روز
و سست نمیشوند

ACKU

فیربکشینه مسن که نکم و نقشینه بیان ودی بقران مسن و حدیثکوتنه
اعتقاد قضایکه ئیشیا و ظاهرا بکه حسبذه ظاهر اولین ئیجیرکه روژه
باطن ابدا عیان ما بیچ ملیاری حمت و خدائی بده و الکلام
و قراری مقام لی لهیر مقام به کر بدی و قراری لمقام سورت
ز تیریخ مقام سپکا بین بیودی به بیو محتاج وده ودیے
عمیان کورتم انزل الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین
وانزل جنودا لم تروها وایده بجنود برزو باسمان ودی بقران
اللهم احینی مسکینا و امتنی مسکینا واحشرنی فی زمرة المساکین
بلی و بلیاری سلی علیه السلام توبه بمی فرض کری و
با و عیان حی لنا بوی و بیوه وه کفر و ایمان وه گناه
وفرمان بدواری وه لغفلت روحار بوری و با ودام

نس بازل کرد و اعه نیخ ارام
بعضی ازان معمور و فرمود داد
اورا جمله کرد بدو بودند
وکردا خدحی ازا تا کیخ محرز ویزند
فروز فرینا بود و دوحی صنوزی
و فرا ۱۵ او در زر دیباه
ای باز عذابار زنده خدنو مرا مکین
و مرا بدنو مار اسکیل و خنه
بکمن او نمار در خانه
سکنی ۱۲۵

بابها

ای کسانیکه ایمان آوردید یاد کنید
خدا را یاد کردن به بسیار و یاد کنید
یاد کنید اورا در صباح و شام ۴۱.

یا أیها الذین آمنوا اذکروا الله ذکراً کثیراً وسبحوه بکرة وأصیلا
بقرآن کریمدی عیان أفضل العباد عند الله من یذکر الله
کثیرا آیتی وبلیبار صلی الله علیه السلام لزبدوالی ولسیده وه لکنهوا
واروبدوه لجاری ما به سوتن وه اولنک ونکاکیی وه
لنفاق و اخلاص وه وتن الخوی ویاوخوی وه دوجاروزی
دسغیر تن بیا سولی ما بجراری عیان یا ایها الذین
آمنوا توبوا الی الله توبة نصوحا عسی ربکم ان یکفر عنکم سیئاتکم
ویدخلکم جنات تجری من تحتها الانهار بقرآن عیان التوبة
تنها ذم الحوبة بیتی وبلیدی صلی الله علیه السلام وکرمید تن
واندام وزبل وزر ودسه کر یدی عیان وتن وکره خرو
چنی تن و جاربا سی کم او هرام واندام وکره نغدی چنی عباد

ای کسانیکه ایمان آوردید رجوع کنید
بسوی خدا رجوع کردنی که ناصح بین
قریب که پروردگار شما بخشد سیئاتها را
و بدیهای کرده شما ان و در آرد
شما را در بهشتهایی که
جاری میشود از زیر درختهای
او رودها.

او ماری کار نیک لا آدمیان ور نه وکره هو یدی چه
کتاب تسبیح بیلولی او چی پیوی نا بسلام و قولو للناس
حسنا بیان وی بقرآن من کث لشا نحن اعراض
النّاس الا ما الله بعشر ته یوم القیمة بی نا ملی وملیدی کا حیلی
علیه السلام ورنه وکره سعدی کا چی نیک نسیبا د با فلکا و ورنی
و باسن انه بند و شیطان و ته وکره هو یدی چی نسبا بی
او و باسن ما پیا د نه سه بهر حال بهر وای چی او
فذکر ان آدمیان ا و اذکروا الله کثیرا لعلکم تفلحون بنا یک
بقرآن افضل العباد عند الله من یذکر الله کثیرا بی ملی
وملیدی حیلکم کنور زو کره و نوس و شیطان ا و نه و وسوح
بدان وا و میان ا حنو سمنا بسو کبر لیندی و چا بر و کنا لمنا

وقولوا للناس حسنا
و بگوئید مر آدمیان را
سخن نیکو را
هیچ بیاد کنید خدا را
بسیار شاید که شما
رستگار شوید
و ... سب یاد کنید خدا
بجز ... شما تر نیک خدا کسی ...
کر یاد کنند خدا را بسیار

زیږه زړو کړه په بهشت وځای ده ته لاړ شي دروغ زړو کړه
بیګانګي په سینه نارکا یې لاړ شي ستیا دوي علام واتبع سنا
سن نا بت یا یې می بقران اله تبا الکار و اجتنبي لکرو منها [illegible]
ویا سا یې علیه السلام زړونو سن نعمت تیا رایک عذاب
تښبا یې نعمت و شیطان بعذاب واو روز پو نعمت
براحت و بهشت و روح په نعمت براحت و بکاکي خښبا یې
اد میان چې ولله العزة ولرسوله وللمؤمنين پا بت وکې
قرآن که راحت لا مؤمنین د رون لقاء الله [illegible] وهیات
صلى علیه السلام [illegible] ستا نامه او پستانا [illegible]
فرمان او پسبحان [illegible] هر چیا [illegible]
او هر چیا نه پیزني [illegible] او هر چیا [illegible]

و [illegible] عملی [illegible] دوزخ کنند
[illegible] و معنی [illegible]

و از خدا و رسول [illegible] عزت است
و از مسلمان [illegible] عزت [illegible]
جنت خوش [illegible] مسلمان [illegible]

381

چه پټه پېغ ما په پېرزوا او په چې ما پېت قبې پېغه ماباوری نیاو یاری

وېسرکو تیخ بلیتا بېت بازګلی لیتم پسین تیاوری

انما مروا اذکر الله کثیرا العلماء خالدین بیان وی په قرآن

افضل العباد عند الله من یذکر الله کثیرا نسی وماسیاست

صلی الله علیه نور تر نکارم په ژړه کړم حرف د لفظ په جاپه روا مالیکا یکسی

ولی په ژړه بجارو نکاکلی وانا کرم آموسیان فوجدا عبدا من

عبادنا آتیناه رحمة من عندنا وعلمناه من لدنا

علما په قرآن کښېدی بیان ان من العلم کهیئة المکنون

لا یعلمها الا العلماء بالله وایلی دی صلی الله علیه

السلام تمام نښتی لکه جاری پېتش روبی جار ته بجارسره

تمام تښی په ژړه بجار جار په روا موسیان فنعم اجر العاملین په قرآن

ACKU

انسانه بیان ایلش یجد طعم الطعام بغیر اکل الطعام وان تنال
الف والاف مرة طعامها و بیلیه بیلسیدی رحمت و حارایه
مده و اکرام کوستر مشتاق و علم ویریا او علم مشتاق و
سنا کبیدی او بنا ایی مشتاق و ذکر ورا او ذکر مشتاق و ذکر
خفی ایدی او ذکر خفی مشتاق ذی و دوام ماثر کی فی خلق
الرحمن من تفاوت ایضا وکان قدر قدرا مقدورا
ایضا انا کل شیء خلقناه بقدر ایضا قد جعل الله لکل شیء
قدرا ابیاناری بقرآن خیر الذکر ذکر الخفی و خیر الرزق ما یکفی
و بلیدی عیسی علیه السلام که هر عباده تسبیح او ذکر د
زلیا بری کرشنی کاک ممنوع بروزه زکاة حج یا ثور لی
مشکل لا و مسیان ابیرون دایم ذکر کهیعص کبیدی

ACKU

683

تحصیل د ګرځي لکه مدام انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون
یعنې قرآن کښې بسیار تعلیمات او آواز یې نکلي او اوصیت نفسه
ښتې و ماسیدي مسلم علیه السلام که یا بهشت کښې به مسیو
کړه یې حور په نیتا ملوک ښه یې کیدي نیکې کیدي همغه سره
الحمد لله بهشتي مو یې یا دوی و هستیا تیاب لوار حرام
تلک الجنة التي نورث من عبادنا من کان تقیا
بیانات دي په قرآن فی جنة الزاهدین والعابدین کان حور
وقصور والاستباس مع الشراب والطعام بغیر لقاء الرحمن و
فی جنة العاشقین کان مع لقاء الرحمن یا دي و ماسیدي
رحمت و خدای یاده دا کلام کور د زبي د ګر یوو ر و یوا ک
لا و یار رواز یو ور د ګر سهدي مثل سهدي د خاید د یار و داد میان

[illegible]

[illegible]

۴۹

ACKU

د [illegible] باب د انعکاسات [illegible] حقیقیه و ذوات الجسمین

انسان [illegible] و الاعمال و [illegible] من الغافلین بیانات

دی تعبیرات [illegible] ذکر الجمع و [illegible] الفرق ماکه [illegible]

حساب عمل [illegible] سترو [illegible]

او مسلمان [illegible] حاصل [illegible] بدکار [illegible] او مسلمان او

[illegible] العقل و نفوس [illegible]

[illegible] العقل و نفوس [illegible] عقل و نفوس [illegible]

[illegible] او ان انا کل شیء خلقناه بقدر [illegible]

الخالق لا یخلق [illegible] کان [illegible] رحمت د

خدای [illegible] و اکلام [illegible] هر سری [illegible] عقل [illegible] و نفوس [illegible]

[illegible] لفرنگستان او هر سری [illegible]

[illegible] خود [illegible]

[illegible] عاقلان [illegible]

[illegible]

١٤١ ب

SRS

و نفس شهوت و غضب ملتفت باید چارک هیچ کس او ترک لجام

بپایان و کلی در حاجت قائمانه باید و در این فقرات من عمل

بمطاوعة العقل ومخالفة هوى النفس فهو عاقل ومن عمل

بمتابعة هوى النفس ومخالفة العقل فهو احمق عمیان [illegible] بیا

و تا [illegible] حرکت [illegible] باید [illegible] حاصل شدن باید [illegible] کلی

واه میان [illegible] باید [illegible] بسیار [illegible] تعیین

بکار [illegible] باید [illegible] او [illegible]

او میان ان الحسنات یذهبن السیئات ذلک ذکری للذاکرین

بنا بر این آن افضل المؤمنین احسنهم خلقا [illegible] و [illegible]

صلی الله علیه وسلم که [illegible] باید [illegible] کامل

[illegible] علام [illegible]

[illegible] عقل و مخالف نفس [illegible] موافق عقل و مخالف [illegible] عاقل [illegible] نفس [illegible]

[illegible] وان [illegible] سلطان [illegible] خلق [illegible]

١٥٠

386

چی روان دی شی د پیغمبر یاد وه کسی وای ای ایت بیان

ومن یخرج من بیته مهاجرا الی الله ورسوله ثم یدرکه

الموت فقد وقع اجره علی الله بیا نو دکی لقران د بیت

لمس تالی شم ای نیشی و ماسیا کی حساب تام شی تعاین ا عمل کی

تقاین من رست یا کی پیغمبر کار منفعت دی چار کی خدمت

و دیر کی بیمال د بدن بالسی لری زیات کیو والا روز کان

یا ایها الذین آمنوا هل ادلکم علی تجارة تنجیکم من عذاب الیم

تؤمنون بالله ورسوله وتجاهدون فی سبیل الله باموالکم

وانفسکم بیا بیت دی قران و تجارت کثیر بالنفس والمال ثابت

ولیه یی صلی علیه السلام چار واندام جهاد باشد کی یک او

چار و بیکی یک کلام د هیڅ یه لری وار اندام واما من امن

و هر که بیرون آید از خانه خود
هجرت کننده بسوی خدا و رسول
او پس دریابد او را مرگ پس بتحقیق
ثابت شد مزد او بر خدا

ای کسانیکه ایمان آوردید رهنمونی کنم
شما را بر تجارتی که برهاند شما را از عذاب دردناک
ایمان آرید بخدا و
رسول خدا و جهاد کنید در راه خدا
به اموال خود و نفسهای خود
این بهتر است شما را

ACKU

ACKU

وعمل صالح کا فاجر ارانِ نخشی بیان وی تعبیر ان الٰه الا ایجاد
کفاد عمل ژ پیسی و پلیدی صلعم وکړ وا هم بغیر نجیبانو قوم پرتهی کړ
یا دروی مدام وه بغیر پوشته یا یا وکړ او مسیان تقدین و تخیل وکړ
ماکنهی بهشت لاکښی رحمت پیروا رچهان وه بغیر پوحتو
واکړ هاشتی بجار نمان بحیان عمل کتاب ژوړنی بجاکا بیا بدی
تعبیر ان افضل من انسانِ الذی من ثرا او احسانه وایمان
اخسر من انسانِ الذین من را او شیوه و العصیان یا او
و پلیدی کار حرمت و حیا ایدره واکلام و معرفت بیان او
با زیار و لشن ز واوجار و معرفت کیو ز واوجار و معرفت
و حقیقت لز واو لچار بهد یا و بیان و الذین اهتدوا
قرار تهم هدوا اتیهم تقویهم بیان و تعبیر ان العاقلون یخشون ربهن

کمیا بحمد کرای پروردگارمن
زیاده کمی تو مرا علم را

وانانکه راه بخود و شد هراه
منو دنی وو داد ایشان را
بر پرهیزگاری

عاقلان بر پرهیز میکنند
از گناهان و عمل میکنند
گرکردند آن ترید
بر آن زیاده کنی تو به
ایشان احسان ۱۲

عمن

تحت العصیان فی تعلمونه ئملالات ته نه بیم په احسان ماه وي
وملیسه ئی زرت نحه آیا په ودا کلام د او بشیه وماوه زه
او چارې په معرفت او په هر حکم پښنه ئی مقام معارف طاعت او
گناه ئی تحمل فرمان او شتات په پایه ومعرفت زرو
وینکانکیني وا و چارې ئی شغه حی په امر چارې ورما بحضور یک
آو مسیان انني معکما اسمع واری بیانه ئی قرآن من
عمل کل عمل بحضور القلب فهو الاحسان ومن صلی او صام بغیر
حضور القلب فهی له العصیان ما وئی ملیاری ئی زمت د
خاتمیا یده وا کلام کو په معرفت کښې مقام و قربت د
وصلت د وحدت د سیاسته مسی تیا دوی احکام او معارف
واحد مقرب واصل موحد سکینی ئی احسان نسموی وما

تحقیق آن خدا را تماشا می‌شود
ومی بینم آنچه میکنند بتمامی

یعنی ثبت احسان و ترک نماز حضور و دوروز دارد
بغیر حضور دل تنها بنز عبادت مرورا است کن ۲۵

په بدکارۍ پیر روښان چې په روښانانو چار کړ او پیر روښان چې
پسلتن او دی لګناه ور په مقام آدمیان فاحذروا احذارکم
بیان شوی په قرآن الفتنة کانت ظلمة تحقیق ومن کان فی
ظلمة لم یجد الی معرفة الله تعالی طریقا او دی پلید کی رحمت
د خدای پلید دا کلام که د شریعت ور روښان کفتار د
پیغمبران شوی او چار و پیښه د بشیا و مسلمانی دیب
آدمیان او ګناه د شریعت شغنت وشریعت دا و لغت
د لوس او د شیطان چی پلیدی شی او بی شریعت وته او
شریعت کاک لیوه وی چی په کښی قرار وی اغه هسی دی
لکه ډپاوران اولئک کالانعام بل هم اضل اولئک هم الغافلون
بیان شوی په قرآن تارکین الشریعة لا یبلغ الی طریق الحق د

برون آمده از علم خدا
است ستم تحقیق و حکمت بیش
در ستم بهر چه نشد باز
معرفة خدا تعالی راه

ایشان اند مانند چارپایان
بلکه ایشان گمراه تر اند ایشان اند غافلان ۱۲
کسیکه تارک است در شریعه
نمی رسد بسوی راه حق ۱۲
و بغیر راه حق نمی رسد
بسوی مقام از کرمت
در راه انبیاء داخل ۱۲

بغیر الطریق الا یبلغ الی مقام الذی انکان فیه یا ایمان ما دی
و ملیماری تار رحمت و رحلات پاره وا کلام کور ولیوه بخښ اخته وه
چی یا پیشه پر کرزی د نوس پهوس پطالب و مرده ار یاد
د یاوران یاد نور حشر د یار حیله ده وی خور زه دی یا نشا
پاسی چیست په پر کرزی فرمان بردار د شیطان عصیان
د نوس پهوس غلاو کافری د یار یاد نور حرام بغاوه
وم اومیان یه شغت د نوس شیطان پعذاب داو رحساب
شیرازت لاملان جهنم منکم و ممن تبعک منهم اجمعین بیان
دی یا پر قرآن مطیع الشیطان کان امخالف الرحمن و مخالف الرحمن
لم یجد راحة الا عذاب الرحمن یا دی ملیماری تار رحمت و رحلات
پاره وا کلام کور بخښ ونیاوران اخته وه چی پر وره ملیه کرزید

[illegible] ملیس
ما شنیده ری کی کنیم [illegible]
[illegible] نیک [illegible] رو [illegible]
چه [illegible] نشان [illegible]
[illegible] شیطان [illegible]
[illegible] خدا [illegible]

ACKU

ونوش بطالت و اسراو و بوا و هر حسیر و شاری زباوین
ینه سیغفات وک تملاستی زمینه رساوه و نور جاوت
زمان ما سکن به شریعت کنی تو ردوه ونوش سپه بس بسیر وکوی
کرزاوه ری خوا خرب انگشتی ما ری شیه سیغفات وک
تملاستی کاتی ما وران حسبه لی رساوه نور جاوه زبان
تیا ش لقد ذرأنا لجهنم کثیرا من الجن والانس لهم
قلوب لا یفقهون بها ولهم اعین لا یبصرون بها ولهم اذان
لا یسمعون بها اولئک کالانعام بل هم اضل اولئک هم الغافلون
باشی یقرآن الغافل عن تعظیر الذاکر کان اما نا انکان الباب
من الکبر و باشاره الشراب والطعام ما دری ما سیدی رحمت
ونخائی ما بده وا کلام مسیحی شریعت کنبی قرار شی لطریقت بحجابی

بعضی حدر شتیم رای دوزخ
ز ار و حیان و جنیان و مردان ایشانم
چاه دکر نمی فهمند دلها و چشم و د
ایشان را چشمها که نمی بینند بآن
جنبها و مران ایشان را گوشها
که نمی شنوند بآن
گوشها ایشان مانند چهار
پا جانورها بلکه از ان هم
خوار تر و گمراه تر
ایشان اند غافلان

ظاهر است
مثل کر و ذاکر است
است مهمان اگر چه
لباس او حریر و دیبا
نخواهد از شراب و طعام ۱۲

مجموع

بنم ایچون خیر یمن قرنداشکان عقابیوم میری نوشن بعد مس
بیهن تیماریک عذابه گیرنیدی حتی بنم ایچون سوزنی ما [illegible] نار که
تیماردوری [illegible] ومن كان في هذه اعمى فهو في الآخرة اعمى واضل
سبيلا القرآن کتابنده بیان ایت الشريعة كمثل الليل و
الطريقة كمثل النجوم والحقيقة كمثل القمر والمعرفة كمثل الشمس
ليس فوق الشمس شيء و [illegible] جبرئیل علیه السلام
که بو [illegible] اول وقت که نبیگنی [illegible] حق شریعت
یی [illegible] رکوع و سجود و قعود و قیام [illegible] تسبیح و
تهلیل [illegible] ایلدر [illegible] جمله‌سی ربان
يسبحون الليل والنهار لا يفترون بیان ایتمش قرآن فکل
لسان من الاعضاء ان كان تشاغل بالتسبيح والعبادة وافضل

کسی که درین دنیا کور بود
معرفت بس او در آخرت کورد
گمراه‌تر از روی طریق

شریعت مثال [illegible] شب [illegible]
[illegible]
[illegible] شب [illegible]

[illegible]
[illegible] مشغول [illegible]
[illegible] مشغول [illegible]

مِنْ لِسانْ و مِنْ اَعْضاءِ الَّذينَ يَكانَ يَشْتَغِلُ بِعَمَلِ اللَّغْوِ والكَلامِ ما و يه
و بلميدی رحمت و غفاری يا سه و اكلام اوزره و نجهوری يا
لاندی سبعی و شيطان خَنّاسِ الَّذِی يُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النّاسِ
بيان می كی يا تقرأن مُحافَظَةِ القَلْبِ عَنْ وَسْوَسِ الشَّيْطانِ
ما و ما يلماری رحمت و جدايه و اكلام تر و سهين وزره
و نعتا و بلنغوت و شيطان سيا يموس می بالكی تنسيس بتا ر
وی املام و لكلم ازتركی الكلم و اظهر سنا يادی تقرأن عِبادَةُ التَّقِی
الَّذی مقبول و عِبادَةُ الشَّقِی المُجْرِمِ كانَ مردود نادری يا و بلميا
رحمت و جاری يده و اكلام راحت كنسبا سيم كومری ری ما
بطلت كی او ميان اِنَّ رَحْمَةَ اللهِ قَرِيبٌ مِنَ المُحْسِنينَ
بيان می كی يا تقرأن مستلذات فی الجَنَّةِ و فی طَلَبِ الرَّحْمٰنِ وَحْدَه

خناس آنکه از هر نفسه میکند بد
در دلها می از میان نگاه می‌شود
دل ما را از شیطان نگه دارد
شیطان [illegible]
نیک مرد [illegible]

این پاک [illegible] هر [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ACKU

راحة و فرحة و درجات فی الجنة و نظر [illegible] حضرت الرحمن و حجاب
عذاب النیران و دار [illegible] حیات است یعنی با معانی [illegible] و [illegible]
باره و اکرام که در طریقت کتاب [illegible] از محالفت [illegible]
دوزخ [illegible] و نعمای ایشان از نعمت و زینت و شیطان
[illegible] به طریقت [illegible] در مسند [illegible] به جاری
او [illegible] او [illegible] آیات الکرم [illegible] آیات
دیگر بقرآن و [illegible] الا بالعقول
و [illegible] عیسی علیه السلام هر که به طریقت [illegible] تحقیقت
به جای [illegible] افمن شرح الله
صدره للاسلام فهو علی نور من ربه فویل للقاسیة قلوبهم
من ذکر الله [illegible] اولئک [illegible] الغافلون

غافلان نزدیک ادمیان زنده اند
و نزدیک خدای مرده اند و صورت
ایشان چنانچه صورت ادمیان است
و صفت ایشان چنانچه صفت چهارپایان است
و [illegible] نزدیک ادمیان زنده
[illegible] مرده هست و صورت ایشان

[illegible] مرده اند میان ایشان [illegible] صفت ایشان [illegible]

[illegible]

عند الناس حیاة و عند الله میتا ایدی و صورتی کیشی ایدی و الا انسان
وکان و حقیقتی صفت الانعام و ایدی و اول عند الناس و عند
الله حیات ایدی و صورتی کیشی ایدی و الانسان و حقیقتی صفت الرحمن
ایدی بیلیدیکی مرتبت وجود [illegible] ایدی و اکا ام کبار حقیقت ور
منزلت بیکرایم روح و تنی ایدیم حق بار و روحی بار و [illegible] دیکر
[illegible] نی سیلدیم ام و [illegible] ریاضت و تفکر علما
وتخفیه و دون الجهر من نعمت ایالی [illegible] و لا الامکن
من الغافلین بار [illegible] قرآن فی الا [illegible] علم الایمان و برات
من النفاق و حفظهم من الشیطان و خذهم من النیران [illegible]
و ملیلار بیلدی [illegible] صلی علیه السلام بشیر و نذیر بخششکا بیله ریاضت بکور
پیغمبر سوزیکا [illegible] تا [illegible] یتیشتی [illegible] بیلدوردی [illegible]

و از دلش [illegible] پروردگار خود [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] محمد [illegible]
[illegible]
علامت [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

اورت ستینی تعیین می‌کا اوترکه کوام کمات نطقون با جعد

نمیر حتی طلمت اجا هملیته با بی می تعیّر ان الکلمات الباطل کمان

اومنة الا ایمان نه سحر یه رحمان ظلمات الباطل تن اکا و نجا می

بحسن و مومنة الا ایمان نه بی یادی می ترت و حسن یا یاره و اکاوم

گوره سه پرخته لماک سیعکسین بکمات تر و بعوی حق اتر و کروا

کمات بهنعه و ایم ما و حق و بکاف بیمان بس او ند با یدوی

تر مالک ما یوزره و اکران آ و میان قل انا او بحوا اکه یه و لا

انترکه احارا بعتر آن کسیاری سمات و او ذکر ما بک اوفا

نیت ما سوا فقته و او انسیت تقشکات و لمیاری ساتلی

علیه السلام تر و بینی نیسا بیم و روح و نعت بیهنه یحیل بیر ماکی

تر و بینی ارستوی صافی و رعایم با و دورت ستینی نقاین بهینه او که

کمان می برند بخود غرض مسلد [illegible]

تشکیل ما خلق [illegible] نشه زخو بهش [illegible]

تکیه با محمد [illegible] بدوره [illegible]

و باید کمک بنو در [illegible] روی [illegible] تنی نو در [illegible]

ACKU

گواه کمان قل الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی مفرد جزا
ذکر کن با قرآن کلمات یا با آیات القلب کمثل الم ره و ذکر
الحیّ کمثل المستقلة و التقیتن کمثل الفقره و الطالب کان کمثل
القرآن کن بجلد تعصیه قلبت الطالب بعض و ذکر الحق و بعض تعقیبه
تمکن کلام بجلد تشعیبه بعض المستقلة و بعض قوته و بجامعه القرآن با
و ملیبار کن رحمت و رحمت یا بدو را کلام و ربک [illegible] و ده با خرده
کنش راحت مشغول تمیسه با حمیز کی تا بلوی [illegible] و او از راحت [illegible] و محفوظ
و بیدار راحت [illegible] دستگاه را از خوشبو یا راحت بیش یا پوز روی
و احساس راحت [illegible] تن و خلق راحت [illegible] و خشبوا و دخور بر
و ایام آروی او روی شی آنخت [illegible] شوق [illegible] بد شباکی از رو بدیه
لکے احسنی منزل کی یا نوکی بخود و ستر کی تن یوز خلسیا و مسابات

وصفه مرجد [illegible] [illegible]
بگونو بجد [illegible] وسلد [illegible]
[illegible] مکرر [illegible]
بعض وال اولی [illegible] و بعض [illegible]
چنانچه مصفد [illegible] مصفات
بنعول [illegible] [illegible]
و طام [illegible] مستعمل کننده مصفد
کرده او و بافته بمر شود مصفد
تغیر مصفد و تغیر فوتد
و عمل [illegible] مستعمل [illegible]

ان

ACKU

ان المتقین فی جنات و نهر فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر

[illegible] ان [illegible] ما جنت [illegible] ایشان [illegible]

[illegible] الیها [illegible] و کان [illegible]

[illegible] السما [illegible]

[illegible]

وشیطان متوسوس ایشان فوسوس لهما الشیطان لیبدی لهما ما وری عنهما

من سوآتهما [illegible]

[illegible] الانسان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ACKU

وبا هستی هی زنام نیک لیده بما زمان وبا آواز و آزوی گر
آزوید و بساسمان آدمیان شهنشهان و اوسی تا به پرچال
و بی مکان نزنبار بمارف و احاد و احار و تیاد و بی اشار م
و شهنشن منتظر آل یا بگره بحشا جا ی [illegible] راحه لمتساین
وزون لقا مددینت وملسید بی پسال علیه السلام بر علم
وبالعلم وی بر نوم وبالنوم وی بر [illegible] وبالزور وی بر آواز وبا
لاآواز وی بر زناک بالزناک بر ستر و [illegible] بالکلو سیار بر
بسنایست وبالبنایست بر تیار وبالتاریکی سیار بر
روشنای بالروشنای سپید بر قهر وبالقهر وی بر رحم وبا
وی زلهر حمه بر پوریم تیاد و بی اشار م هو الأول والآخر والظاهر
والباطن وهو بکل شیء علیم تمّ آن کتاب سبحانی بسان کلام من الحق

و بعضی از آن [illegible] که [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] اول و [illegible] و ظاهر و باطن و [illegible] [illegible]

[illegible] ملک [illegible] [illegible]

باحق و ناحق دل ثابت و باطل بې صلاح که گناه و معرفت
بې عارف و اجد مع و يکي بابر حبه شرايت باتير نظر و زره و سر
و باوه نظر تاسره حاکښيد باهستي نوښي حي ني نابيد کاوران
او شنا قهان بابر باو افريد و وه ناحق رسوي زبان نعت و کيا
او بر سلطان مع الذين كفروا ثابتو اقعه و نقايه او لنگاه مشرکيا
هستي و او لکيان لهم عذاب اليم بيان في القرآن مست لم ايد
بعشق القلب فهو مخمس بعاشق لقانشب و ملمايي مرمي حد
بلمه و اکلام ترود بعشق پرنا فرسه و ليترکي بايه برخه کښيايد
هاستي په تحشکل و نبي حباپيار عارفان و باو از و اروي
جي اروماده سامعان تيا دوکي بمادام او بد رسوي ناحق
واقربايه و وه و باد خوښي فنا په زبان عيان و لا اقضيلد

ACKU

الارض بعد اصلاحها وادعوه خوفا وطمعا ان رحمت الله قریب
من المحسنین بنایست و قرآن ظرفیست لطایف گـ
صنایع نفیسه شریعت و کنوز حکمت الهیه و مخزن احسن الناس ثمره
نشئه و ملاذ صلاح امم بهشت کمال ترکوالی بقایست
ز نعایم بهشت نور کرم و وجود با خیر کنی راحت ویدت
احدیت کی کمال [illegible] و مایه حق بنیای شریعت
لیالی نوی [illegible] و دوری اعلام وفیها ما تشتهیه الانفس وتلذ
الاعین وانتم فیها خالدون [illegible] قرآن آخرت منسلک
کان [illegible] سبحان و حضوری راحت
زبره [illegible] حضوری حق ثبوتی [illegible] جهات
زبره و دو میان انعکاس راحت [illegible] جامه

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

ACKU

بدانجا رسید که [illegible] [illegible] [illegible] ان

لک ان لا تجوع فیها ولا تعری وانک لا تظمأ فیها ولا

تضحی [illegible] وبعد از آن [illegible] الانسان کان [illegible]

ان [illegible] [illegible] تعالی [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] واکرام [illegible]

[illegible] [illegible] حکایت [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] مقرب

[illegible] و مقرب [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] لا یسمعون فیها لغوا ولا

تأثیما الا قیلا سلاما سلاما تا بیاید [illegible] بهر آن المومنین [illegible]

[illegible]

مسلمان نمی‌گوید دروغ [illegible]

[illegible]

والکنایات التی [illegible] و [illegible] [illegible] بها [illegible]
بجا [illegible] تمام [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
وجمیع [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] القرآن [illegible]
تفصیلات جمیع الانسان الکامل من الانبیاء و الاولیاء
علیهم الصلوة و السلام [illegible] [illegible] تمت [illegible] کلام [illegible]

[illegible]

و گمراه کرده و [illegible]
و [illegible] [illegible] [illegible]
و در [illegible] آن [illegible]
[illegible] کرده

بیت [illegible] نفس و خواهش تن
گمراه میشود [illegible] از میان اگر چه
[illegible] [illegible] [illegible]
بر [illegible] [illegible]

که [illegible] مادر [illegible] نویس بهوس [illegible] شیطان [illegible]

[illegible] انسان خویشتن او [illegible] رفت [illegible] بار [illegible]

[illegible] خویش [illegible] مال [illegible] آدمیان

مانند [illegible] باقی [illegible] قرآن [illegible]

رحمة معرفت الله [illegible] [illegible] بیان [illegible]

و [illegible] رحمت [illegible] کلام [illegible] وماه [illegible]

[illegible] آدمیان [illegible]

او بار [illegible] علی [illegible] باب رحمت [illegible] کلمه [illegible]

بهشت [illegible] نسیم [illegible] آسمان ها [illegible] اعلام و له المثل

الاعلی فی السموات و الارض و هو العزیز الحکیم بقرآن کتاب [illegible]

[illegible] ما بین السماء و الارض [illegible] الرحمن و کان [illegible]

[illegible]

ACKU

كل مكان هادی یې پلیاری حمست خدای پاک ده وا كلام یو دی
پاشغا گښی په میمږ په پاهستی ست په اعلی واشغاپه مسیان
ورلیجر سیر و تپا ده ولی بحار ده و كان ده د پكلی ښتی محیط
نه جیماپای پی اهر آن لیس شتی فی الهار بوئین الا فیه پوی پی ست
وماهیش مثل طلبه لید م که بو چیز ون رواحست مسیر په
انگل کره دی یاکم مسیان اوی پانکارنگ و و یغو چیز و مانند د عیو
حرکت و رای حد پایان نه لیهر جا په نه گښ تیم نشته حرکند
دهاولوی یا حد پایان بمیان وهو العلی العظیم بیان وی په
وذات الله تعالی کان لطیف من جمیع اللطافة ولیس له
مثل و کاخدای پیان ها و دی پلیاری حمست وی خدای پاک ده وا
كلام کو او مسیان وی پا هستی گښ بسید ی وی باهستی پا او مسیان

نیست چیز از درونها و خرت
همه در زیر ...
باست

واوست برتر و بزرگ

ذات الله تعالی است پاک تر
از همه پاکیها و نیست مر او را
مانند و نیست حد و تعین

كل

ACKU

اگر گویند ما پیر داریم پیر مایه گیرش اگر گویند ما پیر پیوند داریم پیدا
و پسر کل پیوند پیران او مسیحیان تمام به پیدا بحار قرآن ما کل
تنش است پیران آن کسی سید باشد امان کلیه و کا اما بیخ
کان فی ما و ما پیدا نیا مسیحیان است مایه بیگانه گر نیا
محمدی پیدا و پیوسته است نفس بر پیوسته پا و جان و تن محمدی پیدا و
سی و او مسیحیان و تمام وی اجاوا نماز پیش کسی نقایض
و تمام و کمال و جهت همه پیشها فاستعینت [illegible] کلام اله پیر
محمد و حسنا محمد پایان بی نقران ذات محمد نعما کان ما محمد
نشان کاما کان فی الخیالات و حول الشیطان ما و
و ملیدی حضرت و خدا ایده و آکلام که بیقرب است کیفی اعجاز
بقرب او مرشدش بی حیر اواز و بالاواز تنهی تسبیح و کیا

۱۱۵۲

فهم این کسانیکه نوبت خوش بنوبت تسبیح و تمام نوبت در دل تسبیح کنند و بنوبت

نوبت است چهار تسبیح و مدام نوبت مشغول سبحه بالحق و الآن

الیوم الخلود و بیان این بقران مجید من الم تر ان [illegible]

هر کسی یکی که علیه السلام بند آتش و از الحق می‌کرد و می

او نکو و بی خبر می‌شد و بالقوه پرواز میباشد تسبیح و این صدا

میرسیدن آنکه شنوا خود نیست از تسبیح و سرود و بیان الم تر ان

الله یسبح له من فی السموات والارض والطیر صافات

کل قد علم صلوته و تسبیحه والله علیم بما یفعلون یا [illegible]

و ان السماع صفة طریقة و سؤال القلوب الی قرب المحبوب [illegible]

و ملیکی بعملی علیه السلام تسبیح را آواز میداد و شنوا میسان [illegible]

چهار رسته در بیت چهار و چهار و [illegible] نبوی تمامان و کان اقتدر

[illegible]

[illegible] بقرآن مجید ان الله ای تحقیق [illegible]

[illegible] ۱۲

[illegible]

رحمه الله [illegible]

ACKU

سماع بر زمینه بر آتش است از آنکه تا شعف بالسیان و از اقدار احادث نگر
بالا نشستن سماع ما بسیاری مباحث در نه گناه و حرمت اعانت معترسه
و اولی حسب ما او از نامنهی است بیح مینهم ملزمی لهوییت و آرائه
بر تسبیح و پیشینه و بدام مشهوحیت خیر از ما و لغویت و رسیس
و سطحات لهو شمار زعیت خود بالاسمه تحت سماع و تحریم
باقی آن سماع صوتیه و با او از آلت بحیه ترنم صبا با مستحق لغیر و ترحیب
و اغنیه سماع صوتیه و بغیر او از آلت بحیه ترنم عمد تحریم لعب یا
و با سماع از حرمت خارج نباید دو از کلام ترویحی بیند و حرمت
چون سماع حرام است او پیشتر و او پیشتر گناه و دو بعنوان حدیث معترض طایع
و اصل شئی بحکم آیات یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله وابتغوا الیه الوسیله
بیاید که معتبرات مستی لم تکن للوصال اهلا فکل احسانه ذنوب بی

[illegible]

کسکه نباشد لائق وصال از
لائق نیست هر نیکی او
گناه است

[illegible] گردد [illegible]

[illegible] پیوسته [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

و آن میان [illegible] و از [illegible]

و از آن [illegible] و از آن [illegible]

تمام گوهر [illegible] پیوسته گردد و آن میان [illegible] میان

[illegible] و آن میان [illegible] و آن میان [illegible]

AGKU

154 الف

410

ACKU

نیست و [illegible] با این تحقیق [illegible] با هستی [illegible] آدمیان

وفي انفسكم افلا تبصرون - باید [illegible] حضرت ذات حق تعالی

کائن مع الاشیاء في کل حال و مکان [illegible] حضرت [illegible]

خالق [illegible] اکثر [illegible] نسبت با هستی [illegible] رسول [illegible]

آدمیان [illegible] آدمیان [illegible] و نحن اقرب الیه من

حبل الورید [illegible] حضرت الخالق اقرب الی المخلوق من جمیع

المخلوقات [illegible] من هذه الکلام [illegible] حضرت [illegible]

[illegible] کلام [illegible] و صلات [illegible] اصل [illegible]

[illegible]

هستی [illegible] با هستی [illegible]

[illegible] با هستی [illegible] کمان [illegible]

۱۱۱۱

وزنوئی او وی شیطان ان الذین یکفرون با رسالته

ویریدون ان یفرقوا بین الله و رسله [illegible] ایمان

[illegible] اوصال [illegible] خیال [illegible] باشی [illegible]

[illegible] بسیار [illegible] خیال [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] سکان تر و نوی

[illegible] [illegible] [illegible] میان ولا تتخذوا الهین

اثنین [illegible] [illegible] میان [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] جدی

[illegible] میان [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

او میان [illegible] بان الذین آمنوا بالله و رسله ولم یفرقوا بین

احد منهم یفرقون سبحان الخالق واحد مع کل مخلوق

منفق [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] اوصال [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
علامت [illegible]
[illegible]

وآنانکه گرویدند به خدا و رسولان او و
جدا نکردند میان هیچ یک
ز ایشان [illegible] ۱۲۵۵

[illegible]
[illegible] مخلوق

۱۱۶۸

412

اعلام ما زما پیاری رحمت و خفاء زیاتیدو او کلام تر وړی
لعارف ته اصل حی په وصال رسیږي ورسره ندی بکار که لکه ساوه
پستان او سری حنع پوره حیره اصل عارف مسوحا شی یا من
کان من الکاملین رجال اعمال عاملین بعمل صالح و لا یشرک بعبادة
ربه احدا اقران کن سماری بیات فطرة السماء کان من الکاو
فسبب البشر و صار ناتج اذا طلع علیه الشمس بسبب حرور بهلکه
بحر البر فصار ما بیات کذلک فوائد الانسان کان یحسن
فوائد الرحمن تعبر و تعظم بسبب الظلمات اذا طلع علیهم شمس الرحمة
بسبب نور و نهلکات عنهم ظلمات ثم صار مسوحا مع الرحمن ~~یا دی~~
ولیدی رحمت و خفاء زیات شو او کلام کور ورسره ندی لعارف
حو دغه وی حی په خبر ایکا نکیبی پټ تر و خلاص په ځان نشی لسندگی

[illegible]

همچنین ذات آدم بود
از ذات خدا نفخ یافت
صفت و ایشان نسب
خواهش و فنی که ملوع مرکند
ایشان آفتاب توحید
بتاب بی زان آفتاب
صفت مشود صفت خواهش
بنز مرکز و در یگانه با خدا ۱۲

ورگا سناهان ببینه کی یا ربا نیظر مشترک تشی به پر سنبل کافر شی
نیظر وا و میان ولا تتخذوا الهین اثنین انما هو اله واحد
بیانت بی تقرآن من اراة العبادة بعد الوصول فقد
اشرک بالله العلی العظیم و ماسیدی نابه بتانت موحد که نخواری
منظا بمشتی مشترک بکافر تشی تروی ببوی جسید و میان
ویرانه و مشغول که بعبادت تن ور اندام جسید و سینه و ما العباد و
نوورکی آو میان ووانات العلی حلقه العظیم بانت بی تقران نخشن
معاشر الانبیا را فرمامان تنکر علی قدر عقلهم بینه
وماسیدی سلی علیه السلام او روح و مشغول لرک و با نخوری او با
خوی کرا حتشی ور جان بحمایت وما ارسلنا قبلک من سول
الا نوحی الیه انه لا اله الا انا فاعبدون بیانت بی تقران انا فی السما

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

اجی

AKU

۱۵۶ الف

414

[illegible]

احدی لە رضای محمدە [illegible] احادیث و مابیاری صاحبان علیه

السلام [illegible] علام [illegible]

ئەی شرکیات [illegible] بە شرک [illegible] نسبەی حرام

ان الله لا یغفر ان یشرک به ویغفر ما دون ذلک لمن

یشاء [illegible] بقرآن الشرک اخفى فی امتی من دبیب النمل على

الصفا فی لیلة الظلماء [illegible] اطلاع [illegible] احد الا [illegible]

[illegible]

و ما بیاری صاحبان علیه السلام [illegible]

وا دەمیان [illegible] شرک [illegible]

[illegible]

[illegible] قال یا موسى انى اصطفیتک على الناس برسالاتی

وبکلامی فخذ ما آتیتک وکن من الشاکرین [illegible] قرآن

[illegible]

[illegible]

کلمة التقوی خدا یکان کلمة المسئول فقفل منها و کلمة الشرک کان

المشرکین فاخذ بعضها و هی بالمسلمین رحمت و جای آماده و فراکلام

و لیکن بکار و ترک و بایست و نمافاران روا و بایو ثبات و

جای یکانه رواند مشرکان از میان و کان الله بما علیم

بیا ما بی القرآن استر فرهنگ و نهاب و ماه یکان بی

و با بیاری صلح فرکو کناه ابجلد تنگی بعارف سو حدیث

تکرنی او خوی از میان ثغته نوس او و شیطان ترو بو

بعاز مع حلحی پو جلد تنگی و رستان ورکی لی جای ک پیشتن و

او سی لگناه ورنغ پو جنو یکانه قرارشی میان فانزل الله

سکینته علی رسوله و علی المؤمنین و الزمهم کلمة التقوی و کانوا

حق بیان و تعران من ما عرف الفضل من التوسل و تحرک عن

[illegible]

و هست الله [illegible] بسیار [illegible]

[illegible] خود [illegible]

پس فرستاد الله تعالی
آرام و جمعیت بر رسول
خود و بر مسلمانان و لازم
گردانید سخن پرهیزگاری
بر ایشان که سخن توحید است

کسی که شناخت جدا بر از موشکافی و جنبش مخدار سکون
لیجه رسید بسجید توحید قرار ۱۲

السّاکنون معناه باغ الی لیتو حیث القرآن به برجرچی و ما سیاری علیه
السلام کو نعارف یکانه ابسو ما گره شیطان گمراه وي
حیوه زه وای یکانه بادشاه نشنا شي به تحره و رو
تمام رواوی بانشناس ان بنده‌گان باکو جزی حرام باوه ایام
یو شکل وي با وه طاعت کښانو ان حلال و مدحا به روح حرام
افرأیت من اتخذ الهه هویه بانی کی قرآن با مستوی ان
اراوت رضای مخالف نفس پاک ثم اتخذ خلقا شیا نحوه
بالمیه با لیماری حمرت و حاری به بانه تروحا رک
عارف یکانه نشغتد نوبی و شیطان وی باسی با انخوی
کښتی کی باسی بخوی ی آدمیان واضلّه الله علی علم وختم علی
سمعه و بصره وجعل علی قلبه غشاوه و ثو بایات دری به قرآن مطیع

اطاعت کننده نفس گمراه کن

کسی که بگرفت
را دید زن تو یا بجهد کسیست
خدای خود
از خود را که خواهش نفس خود را
سی ... خالق نفس خود را
تحقیق ... خلق را

و گمراه کرد او را خدا دانسته
بر دانائی و مهر کرد الله تعالی
بر شنوائی وی و بر دل او و
کرد بر دیده او پرده

التفس منسیا و انکان منسوخ دار او بجه با بسیاری حرمت و نتایج پدید

و انکار او [illegible] با آوردن بیان و [illegible] آدم علیه السلام

آفرید با روح پرور باری تعالی مسجود و فرشتگان گشت و آگاه

شد با بهشت منزلی با بهشت و نعمت و در روی گشتن

شد با بهشت مرسلان اولو العزم و نه بانگ نفخت فیه من روحی

ان الله اصطفی آدم فسجد الملائکة و علم آدم الاسماء کلها یا آدم

اسکن انت و زوجک الجنة و کلا منها رغدا حیث شئتما و لا

فتکونا من الظالمین تقربا هذه الشجرة [illegible] چو بقرآن [illegible] پاک و وطن [illegible]

او لعنت و شیطان فقلنا یا آدم ان هذا عدو لک و لزوجک

فلا یخرجنکما من الجنة فتشقی [illegible] بقرآن چو [illegible] دریا

وگر تو ای گمراه که [illegible] بهشت دیو گناه [illegible]

و دمیدم در وی از روح خود
تحقیق [illegible] آدم را [illegible] پس
سجده کردند فرشتگان [illegible] تعلیم
کرد الله آدم را اسماء [illegible]
ای آدم ساکن شو تو و زن تو
در بهشت و بخورید از آن
[illegible] هر جا که خواهید و
نزدیک مشوید این درخت را

شیطان
پس گفتیم ای آدم تحقیق این
دشمن مر ترا و مر زن ترا
پس بیرون نکند شما را از بهشت
پس خوار شوی

او و شیطان

ACKU

ACKU

اوز شیطان فازلهما الشیطان عنها فاخرجهما مما کانا فیه یعنی
بحق ان الله قدیر و یجعل شقیا سعیدا و یجعل سعیدا
شقیا منه و پلیدی صلاح مرهستی را آگاه کرد او پشیمان گشت
دنیا بیزار گشت و غمخواری [illegible] حتی یگانگی تمام و [illegible] خود با
یگانگی و بیزاری حلال از خوردن گسسته و اوستی الحرام و نوس
لهوس لنعت و شیطان یا ایها الناس کلوا مما فی الارض مما فی
الارض حلالا طیبا ولا تتبعوا خطوات الشیطان [illegible]
و ان الاسلام هو الانقیاد و الاوامر و الاجتناب عن المنا
نفس و پلیدی صلاح علیه السلام و آدم پسر تحریص شیطان
و نیز آدم پسر تحریص او بعد حتی الحق [illegible] جاریا [illegible] فقلنا
اهبطوا بعضکم لبعض عدو یعنی آن گستاخی بیان عدو و تا

[illegible] شیطان [illegible]
[illegible] نقمه [illegible]
[illegible] تحقیق [illegible]

[illegible] حلال [illegible]

[illegible] فرو [illegible] بعض [illegible]
بعضه [illegible]

دشمن آدم آنست که از رعونت نفس
[illegible] اهل [illegible] و [illegible]
[illegible] نماز [illegible]
[illegible]

فسألت هو الذی ان اعرف ثم عن طلب و عن طاعة و من
معرفة الخير و باعر ثم ان نعصيان ما، نه پليدي حرمت
وحدې نيابده وا کلام هر چي چا رکړه وس پهوس او نفس او شيطان
ترويس گمراه کړم لکه ميکم اهماک آدم علیه السلام وعصى آدم ربه
فغوى بيا نو دي يقرأن ان اقتدکم بالم تشتی و کان الوسو علی
الله تعالی ان تکون طاعته و يعملون عملا لا بطاعته هوى
النفس و الشيطان ما، و نه پليدي حرمت وحد نيابده وا
کلام ترويس گمراه وساتن حق تعالی ... آدم پس چه چاره وه
دبا د نعمتونو کلکناهان ترو ... اولا رمی ... گراو نيا
ميکا ... ترويس لهوس او د لکه د شيطان ثم اجتبيه ربه فتاب
عليه و هدى بيا ... لما يقرآن شعر ابليس عليه اللعنة

و توبه نیکرد آدم پروردگار خود را

تحقیق از تعالی علامت کرده شده
جلال ... علامت
میکنند بر خدا آن ...
ترک میکنند طاعت او را و کار
میکنند کار ترک ... ان کار
هوای نفس ...
طاعت شیطان

پس برگزید آدم را پروردگار
او پس ... و توبه او و راه نمود
... ۱۲۱

والعهد

بدبخت گشت ابلیس برو باد لعنت خدا
و نیکبخت گشت آدم برو باد سلام
هیچ خبر ... ابلیس ...
... اللعنة ... [illegible]
... [illegible]

وسعادة آدم عليه السلام بخمسة أشياء. أما إبليس عليه اللعنة
لم يقر بالذنب ولا ندم عليه ولم يلم نفسه ولم يعزم في التوبة وقنط
من رحمة الله وآدم عليه السلام أقر بالذنب وندم عليه ولام نفسه
وأسرع في التوبة ولم يقنط من رحمة الله محمد الله شو را نی ا
و بلیدی رحمت د خدای پاره وا کلام اوسی [illegible] حیر و چار روز
دیاو نعت ورو پس ګناهان قبول بسی کړم لا د بور کړم بناه
بیسی کړم و نوس [illegible] پس ګکه شیطان إلا الذين تابوا وأصلحوا
وبينوا فأولئك أتوب عليهم وأنا التواب الرحيم [illegible] په قرآن
التوبة تهدم الحوبة [illegible] و بلیا ری صلی [illegible] و ماهوه
خیل حساب [illegible] مال ملک [illegible] علم جار [illegible] خوری را جیت
[illegible] مان او [illegible] بجان [illegible] بازید [illegible] اعمال پاتان

[illegible]
[illegible] صلی الله علیه وسلم [illegible]
[illegible]
کننده توبه ام [illegible]

هر موجود فنا
شود مگر وجود
حق ا۲

١٥٩ ب

٤٢١

اکل و یسئول الجنوب بز وندوون لمرگ تقابی لفنا او مسی
دنیا تمام کل شیء هالک الا وجهه یا آیت می بقرآن کل من علیها فان
نهادم الا وجوده سر حق پی و ماسیاری صلی علیه السلام نشته
دنیا هستی کس بخار یا یان ته آکل ندی ما دنیا و یسئول الجنوب
دنیا بزوندون لمرگ فسے بقای من بیچ عنایت دنیا
دلی تقصالت بقی وجه ربک ذو الجلال و الاکرام بیان و
بقرآن کل من علیها فان نهادم الا وجوده سر حق پی ملیاری صلی
علیه السلام در سر خد هستی تن ا سوح ازی حضیر بخیر گنی
نوزی یا و وزی بیوند یا گشت هستی ال هلاک زیا تسیدی
کمیا وار دمیان نشته دنیا و هستی تن و حق هیچ خیر یا
نو وزی از نوزی بیوند تکلیسی شی زیا گم هستی یا الکامی بی

و نا فوس یا ند ذرت بر و در کار نیست در حضرت
صاحب صفات قدرت

ACKU

لکان ربانو گرشے وا او میبان و الله الغنی وانتم الفقراء د
بیات می تی میا هیزان نکمان العقب بعد الذی لا احسان الی معید
والا الی غیر و شے و بایساری صلایح م گیو بڑے عزیزی
امیر الانا رو و بیسے رو وا ریدی کمرک مخلوقان و باعزیزی
لی وا ری ناروه و وا ریدی کامرک و ربر خه یا فی کلک
اعتقاد مخوری عزیز بیات کی یا بقران من حج حجاب من حیاة و من
بقاء و من غنا ییه الرحمن لم یحاج سوت والفناء و الاضمار
و بیته انارا نا [illegible] بی بلیساری رحمت و خان ب بدو و ما کلام [illegible]
علم و باوری بیسے بیسر و الی الجلیل علم اکا ایم ~~و بهر بوه لوا میر و ایے~~
تیا دوی اعلام و رکر میسک علم ما الکل و بهر بوه لوا میر و ایے
ندی گا و بالوا بر علم او میان انترفع و رهجات من نشان و

[illegible] بی نیاز است و [illegible] همه محتاج ای مخلوقان
و خدا [illegible]

و هست خدا توانا و غالب

[illegible] پاک از حاجات حیات
وارث [illegible] بقا و [illegible] حاجات خدا
[illegible]

بر هر دارنده علم [illegible]
و بالاتر صاحب و دانای [illegible]

ACKU

فوق كل ذي علم عليم بيانه في القرآن كل علم والحكمة والقوة

والقدرة كانت للرحمن كما هي وليها بي نهايت وخداي [illegible]

واكرام او ز [illegible] بي پروا هم چنين جاري كل شركت بمثل

كل [illegible] ز گذشته و ما محتاج شركت و كل [illegible]

وهو على كل شيء قدير بيانه في القرآن كل شيء كان احتاج

الى الرحمن ليس لحاجة الى شيء والرحمن كما هي وليها بي

نهايت [illegible] بدء واكرام او ز جاي [illegible] است او ز كار

او ز [illegible] بخيلي جاي [illegible] ميان [illegible]

[illegible] بخيلي جاي [illegible] قرار [illegible] جاي [illegible] بخيل

خوست بخيل قدرة دائم دائم وكان امر الله مفعولا كل

يوم هو في شان بيانه في القرآن تنقطع [illegible] افعال

همه را دانا است حكمت و قوت
و قدرت همه بهر خداي را ۱۲

و آن خداي را همه چيز [illegible] ۱۲
هر چيز كه هست محتاج بسوي او [illegible]
و نيست حاجت [illegible]
بسوي چيزي [illegible]
خداي را ۱۲

همه روز در آن خدا در كار است
و در صفتي نه ۱۲

بريده ميشود و در آرام در آيد
كارهاي آدمي و تمام [illegible] شود و نهايت
ندارد كارهاي خدا ۱۲

[illegible]

ACKU

لا انسان لا ينقطع ولا ينسان فسبحان ما بين ماوطي
دی یار رحمت و نجات پاره و اکاله ئی بیه ور ته وده ستی وبی
زنکه باشند برابر بی تشبیه کمان وبی لوره پاره نبوی سره ورز
ماشومتوب شیر لشکار نه پټ سره لیدلی او نور
نور کسیدنی حال و مخلوقات عیان الله الذی خلقکم من
ضعف ثم جعل من بعد ضعف قوة و شیبه و ما هستی زنکه
باشند برابری او بنس نازی لا باباستی لیږنه نبوی سره ورز
لوت تیز نبوسر لشکار رولیت سره پاجال شبد لیدلی
لکبد لیدلی حال و مخلوقات عیان و الا تجار لیستنا
تحویلا بیاین نی یقران ذات وصفات المخلوقین یاه
تغیر و تهلکه لا تغیر ولا تهلکه ذاته وصفات الرحمن ما

و خدا تعالی آنست که بیافرید آدم و شما را
از ضعف بیشتر گردانید از بعد آن
ضعف قوت بیشتر گردانید از بعد
آن قوت ضعف و پیری

و نه بابی نقصه بد مارا و صفتی ۱۲

ACKU

ACKU

وبلیاری حیرت و خدایے دپاره دا کلام کور و ښهر خبر

ورته پاره وستر بښکاینے الله نه پاس شته بے پیدا کښی

عبث ولقد مکناکم فی الارض په قرآن کښے دی بیان

ما من مخلوق الا وله مکان ولیس للخالق مکان بیان

ان و بلیاری حیرت وخدای دپاره دا کلام ښته و باور اند

وستر بښکاینے الله نه پاس نه و ما بلکی پیدا کړی مکان او

هو العلی العظیم سایدی په قرآن ذات د محمد لکه کان گهر

اعظم بلا مثل و کان مکان جمیع المکان ولیس له مکان

بیان ای و بلیاری حیرت و خدای دپاره دا کلام کور

ښهر محتاج دی ای آدمیان وته او ښهر محتاج دی و ما وته

لا آدمیان وا فقد حسن حسنا سایدی په قرآن لیس الله حسن

و دا اینه جا داوم شما باز اقدسیه ۱۲

وادو زیب و بزرگت ۱۲

ذات محمد نبی

هست کرد و ریاضی

[illegible]

حاجة الی شیء ولکن کان محتاجا کل شیء الی الرحمن نا بی
پوپاهیاری رحمت و حلاوه او اکرام و باخو شنید حیمی پی
یکانکی یا پی پی لکات مخلصان او میان ان نبوره و تیسا
رتعت او و شیطان وعد الله المخلصین ان الذین بیان ات
یقرآن المخلصین یاتیهم الحسنات کما تاتیهم السیئات هر چی پی
پوپاهیاری بعلیه السلام که و باخو شنید حیمی یکانکی یا و تیر فی
چی یا پی نکبر بیاموری ما حیاتی بقایی مال نات نکو انا کری
تغیری قراری خوری یا راحت تر و مسکه بین شتی ها ثم انزل
الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین و انزل جنودا لم
تروها بیان موری یقرآن اللهم احینی مسکینا و امتنی
مسکینا و احشرنی فی زمرة المساکین غنی و بلیدی یا صلی

[illegible]

پس فرو فرستاد الله حق سکون
و آرام در رسول خود و مسلمانان
و فرو فرستاد لشکر را که ندیده
بود بد شمایان آن لشکرها را ۱۲

ای بار خدایا زنده دار مرا مسکین
و بمیران مرا مسکین و حشر بکن
مرا در گروه مسکینان ۱۲

بو اثر بو وجه مشاهدات [illegible] تینکنسی بعالم سکاین [illegible]

لعنت و اراوسنق تحصیلی زیاده مهیا حیاتی لبقائی کمال

ملکات تحصیلیه بو دنیا [illegible] العزیزی لقرار [illegible]

اخروی راحت تحصیلی [illegible] تحکیم [illegible] تاور [illegible]

[illegible] کار [illegible] کانیکه [illegible] شکاوی [illegible] سیات [illegible]

بقرانی [illegible] افضل [illegible] وصف [illegible] ماحصل [illegible] حسن

فهو [illegible] ایمان [illegible] حسرت [illegible]

[illegible] اقدام گوره مخلوقات [illegible] الا اللواة لکلوده بار

[illegible] سرو [illegible] دنیا [illegible] الواثه تکلوده بار

زوال [illegible] تحصیل [illegible] لبقائی زیاده حیاتیه

بقای کمال ملکات تحصیلیه [illegible] العزیزی [illegible]

[illegible]

ازل

ACKU

۱۶۳ الف

428

[illegible]

عزیزی نقر زین خویش است و راحت او بنا استوار بی پروا او کلمات

الله و منه منزل عزیز بیاید کی بقرآن مس وجد پیدا گشته

الله معمار محبتها و صفا را با تحرک سینه و جهه باطن اما یار باید و در وی

اعلام از دنیا باید کی رحمت و حیا آید و از کلام گوید با

پیش کسی کو دین و دنیا را نور کرد بحر خیر و سلوک مرا بی کی با النور

و با وی هیچ بر در این حال و یکمان اما الله لطیف بالعباد و

بباید که بقرآن هیچ کس مسیحیان نعوت او تا عظمت او تا مکان المکان

و لا یسعنی مکان و سر الانسان و بباید کی بنا کرد

لحضوره لطاعة لکنها القیام الرکوع السجود و لنا استمالت سره

لحضوره و امسیان و الله غنی عن العالمین بباید کی قرآن

راجع الی روح که آن وصف الرحمن و مخاطبه که آن وصف الانسان

ذات یکتای بیهمتای حضرت وحدت پایه و مراکلام گوی حال به
تجلیات ذات یکتای [illegible] با حال تعین یکتای [illegible]
کثرت آنکه حال و تجلیات صفات نشسته احدیت [illegible]
[illegible] تجلی [illegible] نشسته احدیت [illegible] تعینات [illegible] ذات
وصفات و تجلیات [illegible] تغیر و [illegible] تغیر و لا [illegible] ذات
وصفات و آثار [illegible] ذات یکتای بیهمتای حضرت وحدت پایه و مراکلام
نشسته و با [illegible] همین [illegible] با همین [illegible]
گذشتن [illegible]
کیفیت [illegible] کل [illegible]
بغیر الاحد و کل [illegible] و احد [illegible] ذات یکتای بیهمتای حضرت
وحدت پایه و مراکلام گوی [illegible] گشته

[illegible]

[illegible]
دوستی [illegible] از خدا و [illegible]
دشمنی [illegible] از غیر خدا و دوستی [illegible]
دشمنی از احد [illegible]

تجلیات

مخالفت و سرکشی نفس است او در روح که بدی را و خوی آدمیان

او نعمت نموده و نیز فریب شیطان و اتباع الهوی و نفس شکایات [illegible]

مسائل [illegible] بیان [illegible] قوله تعالی ان النفس لامارة

و المجاهده [illegible] و بیان [illegible] عمل [illegible] است. [illegible]

[illegible] و مشاهده [illegible] و مسئله اوست تمام

[illegible]

الیقین [illegible] حلقه [illegible]

[illegible] تمام [illegible]

[illegible] تمام [illegible]

[illegible] مقام [illegible]

[illegible]

[illegible] مخالفت

ACKU

کمثل الحمار یحمل اسفارا [illegible] القرآن العلماء [illegible]

و لجاهل [illegible] علیه السلام [illegible]

[illegible]

العلماء [illegible] القرآن خلق محمد [illegible]

[illegible] موافق القرآن

بانه [illegible] حرام او [illegible]

[illegible] مقام [illegible] ثم اورثنا الکتاب الذین

اصطفینا من عبادنا فمنهم ظالم لنفسه ومنهم مقتصد ومنهم سابق

بالخیرات [illegible] القرآن [illegible]

الکتاب [illegible] علی عباده والمستضعفین [illegible]

[illegible] مغفرة [illegible] وجد ضلالة

[illegible]

ACKU

چنانچه مقصود بالذات ایمان مادی و ما پیدی [illegible] رحمت و خدای هدیه
کلام کنوز پسندیدلی باب [illegible] کتاب مثبک وار رود و بین
تندرستی و ایمان او چراغ راه میان جاری که قرآن بحر البیان
پنج کتاب مثبت موافق القرآن و تندرستی یار
در هر روح و ایمان او ننزل من القرآن ما هو شفاء و رحمة
للمؤمنین و لا یزید الظالمین الا خسارا آن قرآن کتب پسندیدلی مکمل
و تنزیل [illegible] صحیفة الایمان [illegible] و ما پیدی جمله بحر او [illegible]
جاری تا محشر و نوشته بحر البیان [illegible] مسندی کما هی
[illegible] و او میان [illegible] و حبت [illegible] ما نهایا
الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک وان لم تفعل فما بلغت
رسالته بقرآن کتب پسندیدلی بیان ما ابن مریم و حفظ [illegible]

[illegible] قرآن
[illegible]
[illegible]

[illegible] لم تفعل
[illegible] قرآن [illegible]
[illegible] قرآن تبلیغ [illegible]
[illegible]

ACKU

فان تعمر و تعتبر الشباب بصدق افعالک و الحسن اتبع الکتاب
و الا فا [illegible] تشخیص کتاب هر چه بسی ملیباری کار است و با بهره را
کلام مشق عمر را الکتاب و ثم تعالیم برا تحصیل فقط مقصود رو و رود را
بحیثیات اوراق ملیبار جهت و جدای بر هم و اکلام تر و شید
و گر زبد الکرومی میخ آو مسیان چند تعوذی بنیاد و بجا گنجی
باش [illegible] تا هیئت و العذاب و او چندی [illegible]
فاذا ان تفعت الکری سیاکر من بخشش بیانه فی تقدر ان ان
افمه نزل القرآن لعلی [illegible] فاتخذ [illegible] کلا و با سیاری حسن
بعض [illegible] و الغفران کو بر جلیل احسن [illegible]
ای جا رک ربوبیم درود خلوص زن [illegible] کرم و گر و نکر
لحاد [illegible] مقام ثنا و [illegible] کرم [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

البلا

و شیطان گمراه کنندگان ز ایمان و اتبعوا احسن ما انزل
علیکم من ربکم بیان شیء یعنی ان لن یجد احد لذة الکتاب
بغیر مجاهده بقراءة اللسان کما لم یجدون لذة العسل بغیر اکله
بذکر العسل باللسان [illegible] بامیابی بجرعه حدا بده و را
کلام [illegible] باسم لشکر ماباده که کناه و منازده
لعقات یاد مدام یا ایها الذین امنوا اذکروا الله ذکرا
کثیرا و سبحوه بکرة و اصیلا هو الذی یصلی علیکم وملائکته
ویخرجکم من الظلمات الی النور یعنی ان الذکر
نور و الغفلة ظلمة اذا یخرج من ظلمة الی النور یعنی ذکر الدیم
احد من لسان [illegible] و بیلیدی حرمت حدا بده و اکلام
[illegible] از بدوالی ولیده وت

[illegible]

ای کسانی که زبان [illegible]
[illegible] ذکر خدا [illegible]
[illegible]
[illegible]

کاهندگان را رونده و نوجبانان و [illegible] ستدن وه آ را که
و بیگانگان و انعاف را تا مه [illegible] [illegible] فرماد
خوش [illegible] میان ها پیدا [illegible] [illegible] تحقیق بود.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
الضعفا [illegible] [illegible] [illegible] خلق [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ضعف الانسان [illegible] [illegible] الایمان
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] میان [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] الله الذی [illegible] المقامه.

[illegible] ضعف [illegible] ضعف [illegible]

من

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

مین تماشا د مینه فنا یا نصب ولې مینه فنا یا بغیر بیا نه وي

بغیر له جبره مین ګان انا الانسان تا وړي یا وربلنه ځمکه ثمرې

نصیب یې دا واګاره وه یا حسابه تقابل المال ملک تحریر یې

ګوزن نیي خپل لحت د ترتیب [illegible] بنسټ تمام کار یې ورو یې

ثنا وکړه پیا اکا او الحمد لله الذي حساب ثنا وعده ورا ورکړه ثنا

الا هم هغه تیسو د من الجنت ته حسیبه نښتنا او فقه آخر العالمین بیا

بغیر له من انا انا المسئول فاته الکل ومن فاته فقد فاته کل شی بیا

وبانګیا یصلی علیه السلام که بیا حساب ولی نبیه تبدیل یې او څار

یلنیات ر وځنی بیه ودوده حاشو ر زل با ډ خبر بسی یا کرم وکړه ډ ګلو

لګار ور مقام دولی بیاه تمسوی مي وبیا به زیا روڼ ونیوس

لسبدي کا [illegible] علما زن یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من

در اینجا خواند [illegible] از دو [illegible] که بخواهد اورا [illegible]
بخواند هر دو بار [illegible]

[illegible]

جمله ثنا و صفت مر خدای را [illegible] دادن [illegible]
مر او را که وعده او [illegible] و وارث
[illegible] مابین از زمین [illegible]
[illegible] حضرت [illegible]
نیکوئی [illegible]

هر کس که مرا اعدا شد و بیاب
پس او را کل است و کسیکه
فوت شد او را خدا [illegible]
و آنکه فوت شد الله اکل
هیچ نیافت

ای پیغمبر کدام پیغام که بر تو نازل شده [illegible] بلیغ
[illegible] [illegible]
[illegible]

ئایەت وە ان لم تفعلوا فاتوا بعشر سور مثله ئایات وکی نیران
ئایەت قال الاعمش والقرآن شیئ نه و لمبیاری صلی الله علیه السلام
او زو بازن بیگیز گناهان تر و بەرسوگیا عذاب و
بالکمنازن کو یو قیامت ورا و عذاب نکار نابیت
وئایەت ینو یازن الکتاب بالحق و ان الذین اختلفوا فی
الکتاب لفی شقاق بعید ... ی قرآن یعذب الله
انسان بسبب العصیان ... الانسان راحة
بجنب حسنات ... وامیدی رحمت و ...

والکلام

تمت تمام شد ... ئەم رسالە ... چهارشنبە وقت ... عصر ... تاریخ ... بیست و هشتم ... مبارک رمضان ... عصمت ... خرقان
کاتب تحریر ... محمد ... خلیفە ... کاتب

438

د
خیر البیان
لغتونه
د
پوهاند عبدالشکور "رشاد"
تألیف
۱۳۵۳ ش

خطاط: نصیر "روی"

ACKU

آسانیږي مشکل متن په حاشو

(حمید ماشوخیل)

تر اوسه پورې چې د پښتو ژبې او ادب کوم بشپړ متنونه موندل سوي دي، په هغو کې تر ټولو لرغوني کتاب "خیرالبیان" دی، چې پیر روښان بایزید او د مړ دیوه مذهبي او تبلیغي اثر په توګه ټولو پښتنو په تېره بیا خپلو پیروانو (نغوږ یو) ته کښلی دی یې کتاب له لیکنې څخه شلو رسوه څو کاله تېر سوي دي، ځیني لغتونه یې زماني غرابت لري او اوس یې د معناوو موندل لوستونکي ومرو پو سختني او ګروېږنې ته اړ باسي.

له بلې خوا د مؤلف کورنۍ د وزیرستان په "کاني ګرام" کي مېشته او دی په دغه غرنۍ سیمه کي ځوانی ته رسېدلی دی، ه لهجه د هغه وختني مسیدو (مسعودو) او وزیرو لهجه ده هغه لهجه کي اوس هم ځیني داسي لغتونه او معناوي سته چي

ترجمې سیمې د باندې پښتنو ته یې پوهه آسان کار نه دی.

پر دغو سیمه ییزو او زماني غرابتو سربېره د خیرالبیان د جملو جوړښت هم د ننني له خوښتنو سره سم او طبیعي نه دی، دا ځکه چې مؤلف هڅه کړې وه چې په لیکنه کې یې څه ترنمي خوږښت موسیقي او د نِسبي موزونیت په اغېزه یې د مذهبي او فلسفي تبلیغ په کالبوت کې د آب وتاب ساه ورننوزي.

د خیرالبیان په ډېرست کتاب کې زیار ایستل سوی دی چې پر یکې یوه هم آهنګي باندې د دوړونه تمام سي او د دې زیار نور هم د کتاب پوهه ګرانه کړېده او له عربي څخه د را اخیستل سوو توکو توکي په تکي ترجمې یې سرباري دی.

د دغو ټولو سببونو زړه وړ ولم چې د خیرالبیان ګران لغتونه را د باسم او د دغو څېړنو د یوې مجموعې په توګه د پښتو ژبې او ادب مینانو په تېره بیا د روښاني تحریک څېړونکو او د خیرالبیان لوستونکو ته په ډېره ډاډې د وړاندې کړم، ګوندې وي چې په دې توګه به مې د دغه مشکل متن یوه ښه لږ آسانه کړې وي.

په دغه مجموعه کې (   ) لغتونه په دې ډول راغبرګ سوي دي:

۱- د لغتو ړړن د الفبې له توري سره سم دی.

۲- لغتونه لومړی زموږ په پښتو لیک دود کښلي دي او د حرکاتو سکناتو نخښې هم لري.

۳- وروسته د لغت لاتیني لیکنه راغلې ده او د فشار ځای په (/) سره نخښه ده.

٤- تر لاتیني لیکنې وروسته په لینډیو کې ځینې مخففات کښلي

ACKU

دي ، دغه مخففات دهغه لغت گرامري خصوصيتونه ښيي .

۵- هغه لغت چي څومعناوي لري ، زيار ايستل سوی دی چي ټولې معناوي يې ترلغت لاندې وکښلې سي .

۶- په خيرالبيان کي چي هغه لغت په کوموځايو کي راغلی دی ، له هغوڅخه يوشال را اخيست سوی دی ، که په يوه مثال معنی ښه نه وي څرگنده سوې يا دلغت معناوي تر يوې زياتې وي ، هلته نومثالونه تر يوه زيات راوړل سوي دي ، له مثاله سره دخيرالبيان داصلي نسخې مخونه هم په لينديو کي سته .

۷- وروسته دلغت هغه معنی چي په چاپي نسخه کي حاشيه ليکونکي کښلې وي ، راوړله کيږي .

۸- په خيرالبيان کي چي دلغت کومه معنی مراد وي له نورو پښتو کتابو څخه د هغې معنی د سند له پاره يو يا څو مثاله راوړل کيږي

۹- که په نورو ژبو کي دهغه لغت رواج وي ، په ډېر لنډيز سره څېړل کيږي .

هغه مخففات ، اصطلاحات او نخښې چي په دغه کتاب کي راغلي دي دادي :

مخففات :

اسـ	اسم
مص	مصدر
فا	فاعل
اشـ	اشاره
مذ	مذکر
مو	مؤنث
W.B	Dr H. Walter Bellew

ACKU

اصطلاحات:

شاوندی	Suffix
مخ وندی	Prefix
غبرګ بزغی	Diphtong

نخښني:

ـَ	زور	a
ا	همزه - الف	ā
ـِ	زیر	i
ـُ	پېښ	u
=	زورکی	ə
ـٗ	غږوندی (ورغندی)	
وٓ	مجهول واو	o
ي ې	مجهوله یې	e
آ	مد لرونکی الف یا همزه	ā
ی، ئ	تانیثي او ثقیله یې (əy)	diph.
ۍ	ملینه یې (ay)	diph.
	دفشار نخښه ´	(په لاتیني کي)
ي	معروفه یې	ī
و	معروف واو	ū
ټ		Ṭ ṭ

448

(ه)

	J̌ ǰ	ځ
	C	څ
	Č	چ
	Ḍ ḍ	ډ
	Ṛ ṛ	ړ
	Ž	ژ
	Ẓ̌	ږ
	Š	ش
	Ṣ̌	ښ
	ɣ	غ
	ṇ	ڼ
Con.	w	واو
Con.	y	یې

ACKU

آمُرزَل Āmurzál (مص) :

بخښل ، معافول ، معاف کول ، تر گناه ورتېرېدل .

دخيرالبيان په (۱۳۵ ب) مخ کي کښلي دي :

„ زه به نه آمرزم دِ وارهٔ کتاب دلوستن په بهنه چي چار پرې
نه که ، يوله آدميان . „

حميد ماشوخېل ويلي دي .

څه يله يله د غېږې سره غزنه !
ولي نه غوارې له خدايه آمرزنه

(د ديوان ۱۰۲ مخ)

په پارسي کي " آمُرزِيدن " او " آمُرزِش " د بخښلو او بخښني معنی لري .

دخيرالبيان په (۱۱ ب) مخ کي د آمرزگاري کلمه د آمرزني او بخښني په معنی داسي راغلې ده :

„ که ته غوارې يا غواري ستا ياران ...... نو ما آمرزگاري . „

اَتَامُ Atám (اس - مذ)

۱ - طعام (عربي) خواره

۲ - د دودۍ کوچني خوځي ، د دودۍ رېزګی (۱)

---

(۱) په عربي ژبه طُعام د هر وچ شي خوځو او رېزګيو ته وايي ، سعيد دغه عربي کلمه داسي راوړې ده :

د بلند همت جهان تر همت هيڅ دی
دون همت په لږ طعام سره بشاش شي

(د ديوان ۲۰۹ مخ)

د تاريخ بيهقي په ٥٤ مخ کی کښلي دي ؛ „ وی بدين مال طعام می نگرد و خويش را بدنام کند . „

ACKU

د خیرالبیان په (۸۸ ب) مخ کي دغه کلمه په لومړي معنی داسي راغلې ده :

„ په کم عید ثواب دی چي له ثمانځه وړاندي وخوری له اتام ، ښه
یا پاکه جامه دي واغوندي . „

د چاپي نسخې په حاشیه کي د " اتام " کلمي معنی په " طعام " سره شویده
د خیرالبیان په (٤٧ - ب) مخ کی راغلي دي :

„ یا دوي او خواړي حوري ، کوروزه ، اخوستن هرچي په دې کښې
دی ، خنبل او خوردن دا اتام . „

د " متلونه " نومي کتاب په ۷ مخ کي راغلي دي :

„ اول اتام ، پسي کلام . „

اتکل Atkál (اس - مذ)

۱- قیاس وتخمین
۲- اندازه
۳- تکل (عزم واراده)
٤- امتحان (اتکلول)

په خیرالبیان کي اتکل کلمه د اندازې په معنی داسي راغلې ده :

„ او بایزیده ! د خپلې پوهي په اتکل یې وکښه تمام . „
(۹ - الف)

„ روح به یې په تن کښي نه پاسم ، هومره اتکل چي عذاب
وراحت وته خبروي آدمیان . „
(۳۲ - الف)

„ پاکي د تن ، د جامې ، د ځای له پلیتي شرط ده . د ثمانځه د

ACKU

د هستوالي له پاره په آدمیان، هومره اتکل چي سجده که او پرې
کېږدي اقدام. ،،

(۶۸_الف)

د مخزن الاسلام په ملحقاتو کي د قیاس په معنی سره د " اتکل " کلمي جمعه داسي راغلې ده :

دی برتر دی، تر عقلونو
تر خیالونو، اتکلونو

(۲۱۲ مخ)

اُسْپَرِیْنْ Uspar+ín (ص - مت) :

اوسپنین - له اوسپني څخه جوړ سوی - چي په پارسي ژبه یې " آهنین " بولي.

د " اُسپرین " کلمه د خیر البیان په (۶۷ - الف) پاڼه کي داسي راغلې ده :

" که اسپرین یا سرولین یا داهسي نور کالي یا تیغ پلنیت شي "

په دغه کلمه کي فشار لرونکی (ín) د نسبت ښاوندی (Suffix) دی او د نارینه موصوف له پاره یکارېږي. د مفرد مؤنث له پاره (a) او د جمعي مؤنث له پاره د کندهار په لهجه کي (i) او د پېښور په لهجه کي (e) ورپسي نښلي.

" اوسپنه " د پښتو په ونیځي لهجه کي اوسپنه او د مقر په سیمه کي اوړسپنه ویله کېږي.

Haosafnaena په اوستا کي هم له اوسپني څخه جوړ سوی شیز باله کېده او اوسپنې ته به یې غالباً *Haosafna ویل. (۱)

---

(۱). دگوري Иранский Сборник ۲۰۳ مخ

ACKU

د افغانستان په منجي ژبه کي yūspin په سنگليچي ژبه کي špōn په اشکاشمي ژبه کي šəpūn په شغني ژبه کي sepen د اوسپيني معنی لري. (۱)

اَسْتَلْ astə́l (مص) :

استل د "اَسْتِبَدَل" مصدر لنډ سوی شکل دی، استبدل د اوسېدلو معنی لري ، مثلاً په کندهار کي طالبان وايي :

ته چيري استبږې ؟ يعنی "چيري اوسې ؟ ".

دخيرالبيان په (۳۳ ب) مخ کي راغلي دي :

" تروبه دگور وته کرم فرمان - چي وايه وگنهکار وته چي ته په ځمکه باندي په غفلت گرزېدې . کښېناستې څملاستې دخدای بې ياد استبلی ، ځکه دی داهسي عذاب ومومئ. "

د "استل" او "استبدل" مصدرو ريښه "است ast" ده چي په استوگه کلمه کي هم سته. (۲)

دايران نامې په ۱/ ۵۹۲ مخ کي کښلي دي :

" .... گاته وَاَوَسْتَايم ."

يعني : پرځای (يا تخت) بې وَاَسْتَوَم (واوسوم، ودروم) (۳)

---

(۱) وگوری : د افغانستان د ځينو ژبو او لهجو قاموس ۹ مخ

(۲) د "ógə" ستاوندی په ميستوگه mist+ógə کلمه کي هم سته چي د ميستبدني (ميشتېدني) معنی لري ؛

(۳) په پښتو ترجمه کي استول د "لېږل" [illegible] دی بلکه د "اوسول" په معنی دی.

ACKU

(۵)

اَکهَرُ Akšár > Akhár (اسـ) :

هندي کلمه ده ، د توري (حرف) معنیٰ لري ، چي په نوې ژبپوهنه کي يې Grapheme بولي .

دخيرالبيان د (٤ ـ ب) پاڼی په هندي متن کي دغه کلمه داسي راغلې ده :

" لکه وه اکهر جه سب جيب سهن جر تهيں "

ددغه هندي جملې پښتو ترجمه په خيرالبيان کي داسي ده :

" وکښه هغه حرفونه چي په هره ژبه سازيږي ... "

په هندي ژبه کی Akšar mālā الفبې ته وايي . (۱)

اِمامتِي imāmatí :

په لرغونې دمخه کېدل ـ امامت (عربي)

دخيرالبيان په (۷٤ ـ الف) مخ کي راغلي دي :

" داورتي امامتي مکروه ده عيان

روانه ده چي امامتي که معذوران "

د " امامتي " په کلمه کی د (اَ) شاوندی بې معنیٰ دی ځکه چي په عربي کي د (تَ = at) شاوندی د دغه مطلب له پاره د " امام " پر کلمه زيات سوی دی .

" امام " په عربي هغه چاته والی چي په لرغونې دمخه کيږي . مجازاً د لار ښوونکی او پيشوا معنیٰ هم ورکوي ، رحمان بابا ويلي دي :

---

(۱) دگرړي Hindi šabdarth parijāt ۲۱.

ACKU

چې همه واره خوبان دې مقتديان دي
د همه وارو امامه راشه راشه
(د ديوان ۱۵۳ مخ)

اَوْدَسِیْ Awdas+í

هغه څوک چې اودس یې په اوبو سره کړی وي.
په عربي یې "مُتَوَضِيْ" بولي.
د خیرالبیان په (۶۲ - الف) مخ کې کښلي دي:
" د اودسي څوخ په تیمُّمې پسې روا دی. " (۱)

اُوْڅَرِیْ Óžay

(اس - مذ):
د غلو، دانو یوه پیمانه ده چې زیاتره د سانلك په خبرله لرګي جوړېږي. په عربي یې "صاع" بولي.
Walter Bellew د خپلي ډکشنري په ۸ مخ کې د اوږي تول ۱٤ پونډه (تقریباً ۱٤ پاوه) ښوولی دی - خو د ظفراللغات په ۸۱ مخ کې کښلي دي: " په مختلفو ځایوکي د اوږې مقدار مختلف وي."
د خیرالبیان په (۹۹ - ب) مخ کې راغلي دي:
" د هرې روژې د پاره یو یو [پـ]اوږی وربښي یا نیم نیم [پـ]اوږی غنم دي ورکه." (۲)

---

(۱) هغه څوک چې اودس یې په تیمم (تیانه) سره کړی وي یې په عربي یې " متیمم " بولي
(۲) په قلمي نسخه کې زیاتره د " اوږي " پر ځای " پاوږی " کښل دي چې پایدد نقل کوونکي تېروتنه ویلای شي.

ACKU

۴۲۵۰

خوشال خان که څه هم په فضل نامه کي د شرعي اوړي پر ځای د صاع کلمه راوړې ده (۱) مګر په دیوان کي یې د اوړي کلمه د یوې پیمانې په معنی راغلې ده .

جهان درست دلک شوله ناحقه
لکه پیمنځ اوړی په محه

(خ ۸۵۳)

د اوړي په لوښي مایعات هم پیمانه کیږي ، د طب صدیقي په اویشتم مخ کي راغلي دي :

غه اسکند دوه موټه یارۀ ! شوده دوه اوړي نامدارۀ !

د پښتنو " اوړی " له دوو کوړیو څخه جوړ دی .

د نبي اوړی د شرعي صاع په معنی خیر البیان په (۱۰۳ ب) مخ کي داسي راغلی دی:

" ده میوه پنځه باره شي ، باره شپیته [په] اوړی دی د نبي په اوړی علیه السلام ".

شرعي صاع یې په احادیثو کي د " صاع النبی " په نامه یاد سوی دی . امام ابوحنیفه او عراقیان یې اته رطله او امام شافعي او حجازیان یې ۵ ۱/۳ رطله بولي . یې د کابل په تاله اته رطله ۷۲۰ متقاله یا دېرش خورده یا (۷ ۱/۲ پاوه) دي او ۵ ۱/۳ رطله ۴۸۰ متقاله یا شل خورده یا (پنځه پاوه) کیږي . (۲)

---

(۱) نیم نیم صاع غنم پرې شینه   ودرویش دې ورکوینه
(خ ۱۱۰)

(۲) حنفي صاع تقریباً ۳۶۰۰ ګرامه او شافعي صاع تقریباً ۲۴۰۰ ګرامه راځي . د هندوستان په تاله (وزن) حنفي صاع تقریباً دري نیم سیره او شافعي صاع تقریباً ۲ ۱/۲ سیره کیږي .

ACKU

يوه پارسي ناظم دغه مطلب داسي راوړی دی:

هست صاعی هشت رطل تام نزدیک امام
لیک نزد شافعی پنج ست و ثلثی والسلام
رطل بغدادی نود مثقال نزد اکثرین
کرده یک مثقال دیگر رافعی زائد برین

دچاپي نسخې فاضل ~~حاشـ~~ ليكوونكى د ۱۶۷ مخ په حاشيه كي داوږدی (صاع) تول تقريباً دري نيم سېره ښودلی دی د ده مطلب د هندوستان سېر دی چي شپاړس چټنانكه كيږي او هر چټنانك تقريباً ۱۳ متقاله دی

پير روښان دخيرالبيان په (۱۰۷ ب) مخ كي داوږدي تول (وزن) اته عراقي سېره ښوولي دي، ده ويلي دي:

"اوږدی اته سېره په سير دعراق (دی) عيان."

دخيرالبيان دغه مطلب دكنزالدقايق په ۱/۱٤٤ مخ داسي كښلی دی:

"(الصاع) هِيَ ثَمانيَةَ اَرْطالٍ"

خوشال خان دفضل نامې په ۱۱۵ مخ كي دغه مطلب داسي راوړی دی:

صاع اته رطله حساب دی   رطل نيم من په كتاب دی
دمكي من داځای بويه   نه ښنانك پيمانه لوئيه

دلته له عراقي سېره ځخه د پير روښان مطلب "بغدادي رطل" دی چي ۹۰ متقاله دروندوالی لري. او دكابل تر پاو شپږ متقاله كم دی. په انگريزي ژبه رطل Pound بولي. Pound دكابل تر پاو تقريباً ۹ گرامه لوی دی.

ACKU

(۹)
بار Bār (اسـ - مذ)

وزن، ختمه، پېټۍ

د خیرالبیان په (۱۰۳ ب) مخ کې "بار" کلمه د عربي "وسق" په معنی راوړل سوې ده چې د یوه تاکلي وزن معنی لري، هلته کښلي دي:

„ بار شپېته [پهاوږي دی، د نبي په اوږي علیه السلام. “

د عراق ملایانو د اوبش میانه بار ۴۸۰ رطله یا شپېته صاعه (اوږي) بللی دی چې د کابل په تاله ۴۳۲۰۰ مثقاله = ۴۵۰ پاوه یا اته ویشت سېره او دوه پاوه کېږي او د کندهار په تاله پنځه خلویښت منه راځي، په عربي کې د تاله د غه معیار وسق بلل کېږي او د پیر روښان مطلب هم د غه عراقي وسق دی چې په حنفي فقه کې رواج لري. په رسالة الاوزان کې راغلي دي:

یک وسق بی شک بود در وزن مثل شصت صاع
بیست استارست یک رطل و درین نبود نزاع

حجازي وسق ۳۲۰ رطله دی چې د کابل په تاله ۳۰۰ پاوه (= شپاړس سېره او دوولس پاوه) کېږي.

په هندوستان کې هم پخوا د بهار Bhār کلمه د تاله د یوه داسې معیار په توګه پکار بدله چې حجازي وسق ته نږدې وه. علامه ابوریحان البیروني د کتاب الهند په ۲۱۷/۱ مخ کې ویلي دي:

„ په هندوانو کې د وزن یو درونډ معیار سته چې بهار یې بولي. بهار دوه زره پله کېږي او د یوه غوایي بار دی. “

د تذکرة الهند په ۳۴/۱ مخ کې هم د البیروني د خبرې ملاتړ سته.

د هندوستان بهار د کابل په تاله ۲۵۶۰۰ مثقاله = ۲۶۶ پاوه یا شپاړس سېره لس پاوه کېږي چې تقریباً ۲/۳ ۲۸۳ رطله راځي.

د شفاء العلیل په ۴۳ مخ کې کښلي دي:

ACKU

بهار کلمه معربه ده او ددرې سوو رطلو وزن ته وېل کېږي

ځینې کسان یې بهار درې قنطاره حسابوي " ځکه چې یو قنطار

سل رطله دی. (۱)

دشفاء العلیل دغه وینا صدیق حسن خان هم دلف القماط په ۱۱ مخ کې نقل کړېده.

بارداره Bārdā́rə (ص - مو)

حامله (عربي)، امیدواره، پرزندانه

دغه یې مجازي معنی ده.

دخیرالبیان په (۱۰ - الف) مخ کې کښلي دي:

" دروژې ماتول په مسافر په بارداري اورتي روا دی. "

خوشال خان ویلي دي:

که بارداره ار تینه وي
که روژه خوري چار یې ښه وي

(فضل نامه ۱۱۰ مخ)

بازرګان Bāzargā́n

سوداګر، تاجر (عربي)

دخیرالبیان په (۱۱۲ - الف) کې لیکلي دي:

" ګوره! چې والي وځینې بازرګان وته .... "

" بازرګاني " Bāzargānī́ کلمه دسوداګرۍ معنی لري.

دخیرالبیان په (۱۰۲ - الف) مخ کې کښلي دي:

" یا آس یا اسپې یا کالی دبازرګانۍ وي ... "

---

(۱) وګورئ : خلاصة الوفیه ۱۵ مخ

اخوند درويزه په مخزن الاسلام کې وېلي دي :

„ ته راغلی بازرګان يې دالمونځ ستا بازرګاني ده . "

(مخزن الاسلام ۱۳۱ مخ)

د برهان قاطع مؤلف ، بازرګان د " بازارګان " مخفف بولي(۱)

بانګزن Bāng + zán (فا- مذ)

بانګي ، مؤذن (عربي) - هغه څوک چې اذان کوي .

د خيرالبيان په (۸۶ - الف) مخ کې راغلي دي:

„ چې بانګزن د جمعې بانګ لي ، بويه چې سودا دې پرېږدي. "

د دغې کليمې لومړی جز ، بانګ د اذان معنی لري (۲)

حميد ماشوخېل وېلي دي :

لري مشر مشره بخره کشر کشره
برابر نه دي چرګ بانګ له ملا بانګه

(د ديوان ۱۱۵ مخ)

بربنډ Barbánd (ص- مذ)

برمنډ ، لڅ ، لوڅ ، لغړ

د خيرالبيان په (۹۷ ب) مخ کې راغلي دي :

„ که جامه نه مومي ، نو نمونځ (دِ) بربنډ که . "

بابوجان وېلي دي :

يګانه شهی چې ويني برمنډه روح ، سورت د هغه وکا پسې منډه

---

(۱) دګورئ : برهان قاطع ۱/۹۳ مخ

(۲) د زړمي پښتانه اذان ته ازانګ وايي.

ACKU

بَرْدَهْ Bardá

مرۍ، مینځه - غلام، بنده **(پارسي)**

خوشال خان په فضلنامه کي دقسم **(سوګند)** دکفارې په باب ویلي دي:

یا دي یو برده آزاد که
نور به خلاص شي زړه دي ښاد کا
که دا نه وي روژه بویه
پیوسته دري ورځي زویه!
(۱۴۰ مخ)

ذخیرالبیان په (۹۹ - الف) مخ کي راغلي دي:

،، که یا دبرده دآزادۍ نه لري - ،،

ذخیرالبیان دچاپي نسخي په مقدمه کي "برده" کلمه خاص پښتو لفظ ښودل سوی دی (۱) خو دا خبره سمه نه ښکاري. په پارسي ژبه کي د "برده" کلمې د رواج مثال دادئ:

" در حضور مبارک تو "زید" بردهٔ زرخرید قوماندان سپاه تو شد که منصبداران عالی نسب لشکر تو با و اطاعت می کردند. ،،
(محمد درشیرخوارگی ۵۷۰ مخ)

د "برده" کلمه دپارسي ژبي په فرهنګونو کي راغلي ده. په غیاث اللغات کي "برده" کلمه ترکي بلل سوېده، مګر په برهان قاطع کي یې دبندي (اسیر) په معنی پارسي بللې ده (۲)

---

(۱) وګورئ: ذخیرالبیان دمقدمې ۳ مخ

(۲) وګورئ: دغیاث اللغات ۱۰۹ مخ او دبرهان قاطع ۱۰۵/۱ مخ

ACKU

بَرُغُوُ Barɟú (اسـ - مذ) :

۱- هغه ښکرچې ملنګان يې د سورنا په ډول ږغوي ، پښتانه يې ښکر ، ښکرى او ترُنګ بولي .

په پکتیاکي د برغو کلمه په دغه تلفظ او معنی اوس هم باب ده ، ځیني قبیلې یې بُرغو Burɟu هم وایي ، جمعه یې برغوګان راځي .

په کندهار کې دغه کلمه په مجهول واو Barɟo ویله کیږي . د "وهل" مصدر له مشتقاتو سره یې یوځای استعمالوي او د کنایې په توګه خاص د کوني لخ توب ځني مطلب وي .

۲ - هغه کوچنی چلم چې له ښکره یې جوړ کړی وي .

۳ - برمه : چې د نجارې او ترکاڼی یو اوزار دی .

په خیر البیان کي د برغو کلمه په لومړۍ معنی راغلې ده . پیر روښان د اسرافیل د شپیلۍ په باب کښلي دي :

« د برغو په دووم آواز به واره ژوي ژوندي کړم »
(۳۵ ب پاڼه)

خوشال خان دغه کلمه په لومړۍ معنی داسې راوړې ده :

په داغه که د بنګښ راته ډنګ ډنګ دی
زه هم ښه یم زما هم برغو ترخنګ دی
(خ ۳۹٤)

د بُرغو کلمه په پارسي کی هم په لومړۍ معنی باب ده او په ځینو ترکي الاصلو ژبو کې هم رواج وه .

ACKU

Balbáxt بَلْبَخْتْ

بدبخت ، بدمرغه

دخیرالبیان په (۱۱ ب) مخ کي کښلي دي :

" څنګه دانايي ، توانايي - ګنهکار ، نیکوکار - بلبخت ، نیکبخت کړم ."

بْلْوَسْبْدَلْ Blawsedál (مص)

۱- نښتل ، موښتل

بلودل

۲- ځان په ګرمول ، تېرض کول ، لاس وروړل ، ځاځني نښلول

" بلوسبدل " دخیرالبیان په (۶۴ ب) مخ کي دنښتلو په معنی داسي راغلی دی :

" که په کوهي کي مرموک یا مرغه یالونږه هسې مومي

...... که پرسولی یا بویناک وي ، ددرې شیبې روځو

غونډي دي وجار باسي آدمیان

هرڅه چي يې اودس پرې کړی وي یا په څه بلوسبدلی وي هغه دي

پربوینځي هیان . "

پیر محمد کاکړ ویلي دي :

چي په زلفو ددلبر وي بلوسبدلی
معطر مي په هغه باد صبا کړه
(ددیوان ۴۹۱ مخ)

شمس الدین کاکړ ویلي دي .

دا یو څه مخالف باد پرې بلوسبدلی
چي تندی يې په نسیم دسحر خوږ سي
(د[illegible] ۱۳۲ مخ)

ACKU

بلوسه Bláwsə کلمه دقنبرعلي په دیوان کې Blósə راغلې ده :

چې یې نه شوم مشرف له قدمبوسه
خوله مې دکه شوه، له ګرده دافسوسه
که دوصل حاصل نه لرې قنبره!
زړه په خیال کې داشنایه زلفو بلوسه
(ددیوان ۷۶ مخ)

بُوُاَرۍ Buwā́ray (اسـ - مذ)

دوه کلن سخوندر (خُوسَیْ) چې په عربي یې "مُسِنْ" بولي. "مسنه" په پښتو بوارۍ ده (۱) بوارۍ ته ځینې پښتانه دُوکل dukál هم وايي.

دخیرالبیان په (۱۰٤-الف) مخ کې راغلي دي :

" زکات دغوییو دي بیان ....
دخلوېښت بوارۍ، دشپېته دوه زارې دی په توانګرانِ. "(۲)

دپښتو قاموس په ۱۱۷/۱ مخ کې د Buwā́rəy د WALTER BELLEW دډکشنرۍ په ۱۷ مخ اودپښتو قاموس په ۱۲۸/۱ مخ کې د Buhāray کلېمې داسې معنی سوېدي.

" دخاروېو هغه کوچنیان چې نوي له تې پرې کړه سوي وي. "

دپکتیا په ځدرانو کې Bóray دوه کلن خوسي ته وايي چې Borakáy یې مصغر دی او مؤنثه یې Bórye ده- دننګرهار

---

(۱). کنزالدقائق لمړی ټوک ۱۲۹ مخ

(۲). خوشحال خان په فضل نامه کې دغه مطلب داسې راوړی دی :

دوساله دی په چهل وي — داحساب دي په زړه تل وي
دوه څاروي دي ترشپېته سي — که څاروي په زیاتېدا شي
(۹۸ مخ)

ACKU

په سیمه کې د بواري مصدر Buwár kay استعمالیږي چې د وزارۍ معنی لري

بُوْیَه Bóya

باید، لازمه ده، لازم دی، ښایي

د خیرالبیان په (۱۵۰- الف) مخ کې کښلي دي:

« ترو بویه چې د معرفت په ورمندن چار که، پستنه دې اوسي له ګناهان. »

خوشال خان ویلي دي:

لکه غشی لره بویه تیرانداز
همسې شعر لره بویه سحرساز
(د دیوان ۱۵۳ مخ)

بَهْنَه Bahná (اسـ - مو)

پلمه، بهانه، بانه، - هغه سبب چې رښتیانه وي.

په خیرالبیان کې بهنه کلمه د "سبب" معنی لري (۱)، په (۱۰۰-الف) مخ کې لیکلي دي:

« د روژې ماتول په مسافر په بارداري او رنځي روا دي، چې د روژې په بهنه د تن یا د زړه منو دار دي. او په رنځور چې د روژې په بهنه یې رنځ زیات شي. »

د مرو تو د کسرونو په ۳۵ مخ کې راغلي دي:

---

(۱) د خیرالبیان د چاپي نسخې د ۱۱ مخ په حاشیه کې کښلي دي:

« بایزید بهنه د وجه او سبب په ځای استعمالوي. »

عیسیٰ خان چې په دراز و گرزوله
حقاني مرگی یې ؤ، بنه ورور وو

بهیر Bahír

۱- کاروان، جوپه، قافله (عربي)

۲- د لښکر هغه برخه چې د لښکریانو له پاره د ددوی دارتیا وو شیزونه پکښې خوځېدل او د سپاهیانو کلې او کوچنیان به هم د لښکر د خوځېدلو په وخت کې له دغې برخې سره وو، دغه برخه به د لښکر شا ته واقع وه چې منظم او ترتیب به یې نه وو، او د یوې اوږدې لیکې غوندې به روان وو، له دغه امله نو مجازاً د خلکو پر له پسې او داوږده کتار په توگه لېږد ته هم بهیر وایي.

۳- مجازاً: ډله، ټمبه، اولس، مثلاً: "نوازله خیل بهیر سره ستا نادی."

د خیرالبیان په (۱۶۲ ب) مخ کې راغلي دي:

"گوره! د مخلوقاتو قراري له تله، له الواته، له کوزېدو
له بهیره سره ده."

پیر محمد کاکړ ویلي دي:

تل پیر محمد نولېږي، جوړ لکه موم ویلېږي
چې څنې څې چلېږي، د مینو نیازمنو بهیر
(د دیوان ۳۹ مخ)

د بهیر کلمې مصغر "بهیرگی" دی د مرودتو د کسونو په ۷۶ مخ
کې راغلي دي.

یارانو! بهیرگی نه ؤ نقصان ؤ   راغلی (د) زړې زویه شبرخان ؤ

ACKU

اخوند درویزه " بهیرکول " د " دېرولېږلو " په معنی په مخزن الاسلام کې راوړي دي ، ده کښلي دي :

دې اکبر پادشاه بهیر کړه ، یوسفزو لره خطونه
چې دمایې راوکاڼي ، د " تاریک " بندي کوړنه

د " بهیر " کلمه په هندي او پارسي کتابو کې هم راغلې ده .

د حدیقة العالم د دوهمې برخې په ۱۱۹ مخ کې کښلي دي :

" چوراسن جات مکرر برسر بهیر پادشاهی تاخت آورد . . "

د دغه کتاب په ۲۴۸ مخ کې کښلي دي :

" راجه مُلم سنگه معروض نمود که مردم چوراسن جات . . . . . .
تمام بهیر دکارخانه جات خالصه را لوټ کرد . . "

د غیاث اللغات په ۱۲۵ مخ کې د " بهیر " په باب کښلي دي :

" بهیر بروزن فقیر بمعنی بازاریان لشکر ظاهراً لفظ هندی است که
بتغییر واقع شده . . "

Bīrún بیرون

۱- د باندې ، بهر ، ورحینی ، ورجاني ،

۲- استثناء (په خیرالبیان کې په دغه معنی راغلی دی)
بې له ، مګر

په خیرالبیان کې کښلي دي :

" د عید له ځانځه وړاندې خطبه روانه ده ، بیرون جمعې
په روځ ، چې له ځانځه وړاندې دی خطبه لولي . "

(۹۰ ب)

ACKU

» که دکم حیله میاشت یوکس وویني ، علت نه وي په اسمان ، گواهي دي نه قبلوی امام بیرون دده بر آدمیان

(١٠١ ب)

» بیرون « او » برون « کلمې په لومړي معنی په پارسي کې رواج دي ، محمد شمس الدین حافظ شیرازی ویلي دي :

هرکس که ندارد از تو دردي
از حلقهٔ وصل تو برون باد

(ددیوان ٢١٢ مخ)

دغه پارسي کلمه رحمان بابا هم راوړې ده :

زه داهسي دیوانه او مجنون چاکړم
له رواجه له رسومه بیرون چاکړم

(ددیوان ١٠٣ مخ)

بیره Bíṛə (اسـ ـ مو)

تلوار ، تلیوار ، تادي ، چابکي ، چټکي ، گړندیتوب .

دخیرالبیان په (١٢٨ ب) مخ کې کښلي دي :

» گوره ! عمر د آدمیان په بیره ځي له آدمیان . «

اشرف خان هجري ویلي دي :

عنادل يې په غوغا اغله په بیره
مخاطب دکیفیت په استغنا رسوم

(ددیوان ٩٠ مخ)

پار Pā́r (اسـ ـ مذ)

وس ، قوت ، طاقت ، اقتدار (١)

---

(١) دگورئ : پښتو قاموس ١/١٤٥ ـ ظفراللغات ١٩٦ مخ ـ دخیرالبیان دچاپي نسخې د١٢٧ مخ حاشیه

ACKU

دخیرالبیان په (۹۹ب) مخ کي داغلي دي:

"که د ړوژي پار نه لري، یو یو [پیا] ودږی ورښي یا نیم نیم [پیا] ودږي ختنم یا پیا دي ورکه وشپیته فقیران."

په (۹۹-الف) مخ کي کښلي دي:

"که پار د برده د آزادي نه لري، دوه میاشتي دي پیوسته روژه لري."

د پار له کلمې څخه (پار + کال) د طاقت، اقتدار، برم او عظمت په معنی په کندهار کي ژوندۍ کلمه ده (۱)، د خوشال خان په دیوان کي د دغه کلمه د پرکاله Par + kālá په بڼه لیدله کیږي:

د بهار په سیل تل د ړومه خوشاله
یو څو ورځي چي د ګلو پرکاله شته
(۲۱۸ مخ)

دوست محمد کامل د دغه بیت ته په حاشیه کي کښلي دي: "پرکاله یعني حصه، ټوکره، شرر، سروټکه (سکروټه) وروستو معنی کښي به تري مراد شعله او رڼا وي د شاعران اکثراً د ګلو رنګ ته له رڼا سره تشبیه ورکوي." (۲)

پارو (Pār + ú) د امبار او سرې په معنی سره په کندهار کي مروجه کلمه ده. زه یې د دغه معنی مجازي بولم او ما ته د دغه کلمه هم د (پاسو) ریښې څخه جوړه ښکاري چي لغوي معنی یې بایل (قوت ورکوونکی) یا (طاقت لرونکی) دی ـ ځکه چي (U) د نوموټو

---

(۱) د kāl لاحقه د وخت په معنی په ښکال (warša + kāl) کلمه کي هم شته

(۲) وګورئ: کلیات خوشال خان خټک - د پېښور چاپ ۲۷۳ مخ

ACKU

یا صفتونو په پای کې د فاعلیت، ملکیت لاحقه ده لکه:

څارو (čār + ú) څار کوونکی
باټو (Baṭ + ú) باټي ویشتونکی، لاپیک
ډاکو (Ḍāk + ú) ډاکه مار، هغه څوک چې ډاکې اچوي او داسې نور ....

په انګریزي ژبه کې Power کلمه د زور، طاقت او قوت په معنی د pār له مادې څخه لیرې نه ده.

پَرانیتَل Prānitə́l
پَرانیزَل Prānizə́l (مص)

خلاصول، پرانیستل، پرانیځل، [وَر] بیرته کول
د خیرالبیان په (۱۲۵ ب) مخ کې راغلي دي:

" اې بایزیده! زه د طریقت وروهغه ته پرانزم چې شریعت په علم جاړ که.."

د باز نامې په ۶ مخ کې راغلي دي:

د نسادان دامدار نیولی باز په صبر ـ
په ورو ورو پرانیځه مه کړه بیړه، جبر

خوشال خان ویلي دي:

په هر ښکار به بې خطا څو رب الوزي
ما خپل باز دی په ورو ورو پرانیتی
(د دیوان ۵۰۹ مخ)

ACKU

په زند کې Pranadr کلمه د پرانېزلو معنی لري (۱)

پړهار ژلی Purhār žəlay (ص-من)

ټپي ، زخمي ، گهايل ،

دخیرالبیان په (۱۱۳ ب) مخ کې راغلي دي :

« هر کله یې ووهي ، ترو خوږ شي . یا پړهار پر وشي ، ترو خوږ شوي و پړهارژلي وته به هسې وايي . »

خوشال خان ویلي دي :

څه د خان صرفه ، اوس کار کوه خوشاله !
لکه کار کا پړهارژلي پلنگان
(د دیوان ۲۵۳ مخ)

د پړهارژلي کلمه ځینې پښتانه " پړهار زلی " وايي .

د سنسکریت شبدارتهکوستبه په ۷۶۹ مخ کې Prahar کلمه د ټوري د زخم او ټپ په معنی کښلې ده.

پریوان Prewán
پرېمان Premán

خورا ډېر ، خورا زیات ، په پېڅ

فراوان (پارسي) ، وافر (عربي)

دخیرالبیان په (۱۲۶ ب) مخ کې راغلي دي :

---

(۱) پښتو څېړنې ۲۵ مخ

ACKU

په هر زړه کښې چې د بهښت محبت وي ، هغه زړه په مانند باغ دی چې پکښې رنګارنګ د بهښت نعمت وي پرېوان ."

خوشحال خان وېلي دي :

تر خو به یې خندا دی جار سم دانه خانده
چې پرېوان کړې په مالال ومرغلرې

(د دیوان ۴۳۰ مخ)

د Prewā́n کلمه چې د را دیو ځینې نطاقان درې هجایي Parewān والې سم تلفظ نه دی . پر خوشال خان سربېره بهایي جان هم دغه کلمه دوې هجایي راوړې ده :

نو شوی خان وسلطان
غورپلاوونه پرېمان

(د کلیات ۶۷ مخ)

دغه کلمه د پرېوانه Prewā́na په ډول هم استعمالېږي ، پیر غلام وېلي دي :

داغ مې د زړګي د پاسه خون رانه پرېوانه ځي

د هندوستان د تاله (وزن) په ډبروکي Premān د وزني معیار و نو مبدا ؤ ، او د لمر د وې ذرې معنی یې درلوده.(۱) کېدای سي چې پښتو او هندوستانی معنا دې یې مجازي اړیکې ولري.

---

(۱) وګورئ : تذکرة الهند ۱/ ۳۴ مخ .

پِرِيْ ښُوْنِيْ Prešúni (اسـ-ج)

پسخوره (پارسي) جوټه (هندي) (۱)، سُوُر (م.
له خوړلو څخه پاته سوي خواړه يا ميوه چې ځيني پښتانه يې شوَيه Sogá بولي. په هلمند کې متل دی:

ددوی شوَيه، دژمي ميوه

"شويه" کلمه د پښتانه معنی هم ورکوي. دکندهار ناصر پښتانه سوريغي Sawriγí بولي؛ مثلاً: دا سوريغي همسايه ته ورکړه. دځيلي پښتانه يې "پاته ښوني" بولي.

په خيرالبيان کې دپرې ښوني کلمه داسې راغلې ده:

" پرې ښوني دسړي دحلال څيز پاک دی. "
(۶۵ - الف)

بهائي جان صاحبزاده کيشاني ويلي دي:

بې غيرته به دبل لاس ته گوري —
همېشه به خوري دبل سړي پرې ښوني —
دهرچا منت به وړي د نس دپاره —
لکه پروت وي تر پښو لاندې ستوني

(دکليات ۱۹ مخ)

دپښتو قاموس په ۱/۱۷۳ مخ کې ددغې کلمې تلفظ Prešune (مو) راغلی دی.

دکندهار په کوچيو ناصرو کې يې Prešowáni (ج) دی.

---

(۱) "جوټه" کلمه په پخوانی د هندي "جهوٹھ" په معنی باب ده، په هندي جهوٹھ پسخوردې ته وايي.

ACKU

پَسْتَنَهْ Pəstaná

بېرته ، ترشا ،
مجازاً لېري

دخیرالبیان په (۱۲۰ - الف) مخ کي راغلي دي :

" پستنه دي اوسي زما د دار په جهنه په هتیاتي له واره حرام ".

پیر محمد کاکړ ویلي دي :

قاصدان چي مي لېږلي دي ویاړنه
پستنه راغلي نه دي وماخوارته
(د دیوان ۷۴ مخ)

بابوجان ویلي دي :

د نېکانو له صحبته پستنه مشه -
شیطاني سبق یې واخیست له جهوده
(گلشن روه ۱۲۳ مخ)

پښیښا Pašišá

پښلا ، پس شا ، ترشا

دخیرالبیان په (۱۱۴ - ب) مخ کي کښلي دي :

" یادوي به دی پښیښا ونورکسان ، چي له ده نور سري واوري ".

پَلَاسْ Palās (اسـ - مذ)

کراسته ، نیغڅی ، لیمڅی ، نمد (پارسي)

دخیرالبیان په (۶۷ - الف) مخ کي راغلي دی :

" که لوګین یا خادرین کالی ، پوزی یا پلاس یا نور هسی کالی پلیت شي . "

ACKU

پلاس کلمه په پارسي فرهنګونو کې هم د کراستي او دړېنې شړۍ په معنی راغلې ده. (۱)

پَلتَۍ Paltáy (مو)
پَلَـتړۍ

په پارسي یې "چارزانو" بولي، پَلَتۍ وهل (چارزانو کښېنستل)
دخیرالبیان په (۷۳ - الف) مخ کې کښلي دي:
" په پلتۍ ناست په مزدک کښی روا دی. "
" مکروهات د لمانځه ...... د سپي په دود یا پلتۍ بې عذره کښېناسته دي په آدمیان. "
په هندي ژبه کې هم "پالتي" چارزانو کښېنستلو ته وائي. (۲)
د دلیل ساطع په ۱۱۴ مخ کې یې دغه هندي کلمه پلتها Paltha راوړې ده.

پُوزَۍ Puzáy (اسـ - مذ)
انبړۍ، بوریا؛ پوزکۍ (مصغر)
په عربي یې "حصیر" بولي
دخیرالبیان په (۶۷ - الف) مخ کې کښلي دي:
" که لرګین یا خاورین کالي، پوزي یا پلاس، یا نور هسې کالي پلیت شي. "
خوشال خان ویلي دي:

دا راحت لکه د فقر د پوزي دی　　دا راحت نشته په تخت د سلطنت
(دیوان ۵۷۸ مخ)

---

(۱) وګورئ: برهان قاطع ۱/۱۹۳ مخ - غیاث اللغات ۱۳۹ مخ
(۲) سټنډرډ اردو ډکشنري ۱۰۳ مخ

ACKU

(۲۷)

پوَندَه گَلي { Pawanda+galí / Powanda+galí } (اسـ - مؤ)

پوندَه گلوی ، پوَندَه توب ، کوچي توب ، دکوچیانو ژوند ،
دپوندَه وُ ژوند .

دخیرالبیان په (۱۵-الف) مخ کي راغلي دي :

« مشغول دي د بر آدمیان ، ځیني په کرل یا په بازرگاني یا په
پوَندگلی یا په ترکش بندی ..... »

پوندَه Pawandá ، Powandá کوچي ته ویل کیږي ، په دغه کلمه کي Po د ځر ، ځر معنی لري چي په پارسي یې "چرا" بولي (۱) . andá دفاعلیت شاوندی دی چي په وهندَه او خورندَه کلمه کي هم سته ، خوشال خان ویلي دي :

تیـوسی به په مردانه باندي گرزي —
وهندَه شهباز چي ښکار هوري هوري وي
(ددیوان ۴۴۳ مخ)

چي لیندَه یې وي په غشـی
خورندَه وي په خوا ره
(ددیوان مخ)

پوَنَه Powánə (مص)

ځرل ، پوول ، پیایل
دخیرالبیان په (۱۰۴-ب) مخ کي کښلي دي :

---

(۱) حمید ماشوخیل ویلي دي :

څه به ستا دنس توسن سرکښي نه کړي
چي سبا بیگا یې پیایي خوش علف

„ یا هغه چرندګان چې یې زیات کال (په) پلو نه تېر شي
ور سره دې وګڼي - „

د هغه مطلب خوشال خان داسې ویلی دی:

بل چارپا چې همګي د ي
اخوړي نه ، رمه ګي د ي
که یې نه وي دا شرطونه
زکات نشته په مالونه

— ع —

چارپایان چې تېر تر کال شي
صحرا چر وي ، هاله مال شي
(فضل نامه ۹۵-۹۶ مخونه)

پېژندګلي Pežəndgəlí

پېژند ګلوي ، شناخت
معرفت (عربي)

د خیرالبیان په (۱۵-الف) مخ کې راغلي دي:

„ د انبیا و لار هغه ده چې زما و پېژندګلي وته بولي آدمیان .„

اخوند کریمداد ویلي دي:

„ دی عورته که مېړه وي
تر دا کل فرض ور و نبلي
د مینه ځند ای پېژندګلي په ده تاوان شي „ (۱)
(د مخزن الاسلام ۱۳۹ مخ)

---

(۱) دلته تاوان ولازم معنی لري اول ور دنبلي تخه ور و مبی مراد دی.

ACKU

په پښتو ژبه کی (پېژندل، پېژندل، پیجندل) د پارسي "شناختن" معنی لري. د پښتو ژبې په لیاره کې د دغه مصدر متمم او نامانوس مصدر پېژنل Pežənəl راغلی دی (۱)

په زند کې Patizan د پېژندلو معنی درلوده. (۲)
په اشکاشمي ژبه کي "پېزمیدوک" په شغنی ژبه "وِزین تاو" په سنګلیچي ژبه "اِوزین وا" او په منجي ژبه "ڤِزید کا" پېژندلو ته وايي. (۳)
په اوستا هندي کی Pihčān د پېژندنې معنی لري.

پېغلکۍ Peɣəĺke (اسـ-مو)

د "پېغلې" مصغر دی، پېغلوټې، پېغلتوب ته نږدې ذخیرالبیان په (۱۹ ب) مخ کې راغلی دی:

«ډېر ورو ډي، خوږې، هلکی، پېغلکۍ، تور د زیری
چې زوړ دی یا ځوان.»

تابیا Tābyá (مؤ)

تیاری، آماده ګی، بندوبست،

---

(۱) وګورئ د مصدرونو برخه ۵ مخ
(۲) وګورئ پښتو ګرامر ۲۵ مخ
(۳) وګورئ د افغانستان د ځینو ژبو او لهجو قاموس ۴۰ مخ

ACKU

تعبیه (عربي)

دخیرالبیان په (۸۶ - الف) مخ کي کښلي دي :

"چي بانګزن دجمعي بانګ لي، بو به چي سودادي پرېږدي
دجهان - د غسل تابیادي وکه ، ترو دجمعي ومزدک وته
دی روان شي ."

تپَه Tapá (اس - مؤ)

دله - ټولی - قبیله (عربي) طایفه (عربي) - ګروه (پارسي)

دخیرالبیان په (۱۲۹ ب) مخ کی راغلي دي :

" ګوره ! ایمان معصوم دی دپیغمبرانو د تپې ، رحمت
دی وي ددوی په ځان - مقبول دمؤمنانو د تپې ، موقوف
دمنافقانو د تپې ، او مردود دی چي تپه ده دشیطان ."

د مخزن الاسلام په ملحقاتو کي اخوند کریمداد ویلي دي :

" په غه لویه ورځه باندي ، به عالم تپې تپې کا
مومنان به په جنت کا
کافران به ودوزخ وته روان کا ځېل په غاړه ."
(مخزن الاسلام ۱۸۵ مخ)

د مخزن الاسلام د ۱٤۷ مخ په حاشیه کي کښلي دي :

" د الفظ طپه یا طپې مخفف دی د طایفې نه چي په معنی د
ګروه ، ټولی ، دله دي ."

ACKU

(۳۱) تِرکَشْ بَنْدِيْ { Tir Kaš bandí / Tar kaš bandí } (اسـ. مو)

سپاهي توب، عسکریت (عربي)، فوجي خدمت.
ترکش بند دسپاهي معنی لري.
دخیرالبیان په (۴۷ - الف) مخ کې راغلې دي.

„ځینې په بسنه دکرلي، یا دبازرګانۍ، یا دپوندګلۍ د
ځناورانو، یا په ترکش بندۍ دپادشاهانو، یا په نورچار
مال ګرځوي.“

ددغې کلمې لومړی جزء „ترکش“ دشخولی (غِشِ خولي) معنی لري (۱)
اوهغې لخوړې ته ویل کېده چې ځوانیو سپاهیانو به غشي پکښې اچول
او په کینه او بدنه پورې به یې تړله، په عربي ژبه دغه شخولی ته
„کِنانه“ وايي — په پارسي کې د „ترکش“ کلمه سلیم داسې
راوړې ده:

نگه را غمزه بیرون از صف مژگان نمی آرد
.بهر صیدی نینداز ند تیر روی ترکش را

ددغې کلمې دوهم جزء „بندي“ په نعل بندۍ، دستار-
بندي او هتیار بندي کلمو کې هم سته. (۲)

د „ترکش بندۍ“ کلمې په باب دفاضل استاد پوهاند عبدالحی حبیبي
نظریه بله ده. دنیات معلومات له پاره دپښتو ادبیاتو په لومړي توک
کې ددغې کلمې په باب دنوموړي استاد لیکنه دلولئ.

---

(۱) دغه کلمه دبرهان قاطع په ۱/۱۸۷ مخ کې *TarKaš* راغلې ده، دغیاث اللغات په
۱۵۰ مخ کې دا اسم زیاته سوده، اصل یې *TirKaš* ده او دا یې مخفف ترکش دی.

(۲) هتیار په هندي ژبه وسلې او درستي ته وايي.

ACKU

تْرُوْ tró :

نو، خو، ځکه، له، څوچې، ترهغوچې، ترې
دخيرالبيان په (۱۲ - الف) مخ کي راغلي دي.

" او بایزیده ! ما رښتیا وبخښل وتا وته او ستا و یارانو او محبانو او چې دي نغوړي. وهغوته دتولې په بهسه وړاندني ګناهان، ولی تن دنغوري ترو منعه کړه یاران، محبان او هغه چې دي نغوړي، له دغه پسه له لورو ګناهانو. "

خواجه محمد بنګښ ویلي دي:

که هر څولوی شي، عاقبت به قورو خادروته ځي
ترو ددنیا به حمسرغه هوا، مستي کاندي څوک
(ددیوان ۲۶۴ مخ)

رحمان بابا ویلي دي:

چې دن روډوله نما نځلو بې پروا دی
تروکه زره دسري یوسي څه به کار؟
(ددیوان ۵۲ مخ)

مروت پښتانه د "ترو" کلمه "تو" والي، دمروتو دکسرونو په ۹۱ مخ کي راغلي دي:

هرچیا ویل چې ګوره احمدجان چوني لیه دي
اوس تو یې په سر دوبنوګري کړي جیده

تَښْتَنْ Taštán :

دښښتن کلمې بل تلفظ دی - خاوند، څښتن، چښتن
مالك (عربی) (۱).

---

(۱). پښتو قاموس ۱/۲۵۵ مخ

ACKU

دخیرالبیان په (٤٦ - الف) مخ کې کښلي دي:

"زه دې سپتیني لاړې تښتن له کتابه سره ورابستوم."

دولت لواني ویلي دي:

درحمت تښتن ته خدای حسي زور ورکړي
دفرهاد په شان تنها کالوی غرمات
(ددیوان مخ)

تُوړِي Tóri (اسم جمع)

سِیهي (هغه تور رنګ چې خط په کښل کیږي)

دخیرالبیان په (۱۰ ب) مخ کې کښلي دي:

"تمامي به نه شي ستا دستږ ثنا خبري، که دکښلو په هنه قلمونه مات شي او توړي شي تمام."

دمخزن الاسلام په ۲۰۷ مخ کې راغلي دي:

"د، غه پسه دامُرده به ورته وایي:
مشوانۍ، توړي، قلم راځخه نشته
فربښته به ورته وایي:
(دغه) خوله دي مشوانۍ لاړې دي توړي
قلم ګوتي، مُهر نوك، کاغذ کفن دی."

"توړي" کلمه د "سیهی" په معنی دپښتیا په ځینو ځایونو کې ژوندۍ کلمه ده. توږکي Tórki - او - تورکنی Torkáni دپارسي "دوده" او هندي "کاجل" په معنی ددغې کلمې مصغر شکلونه دي.(۱)

اشرف خان هجري ویلي دي: "دتبې توږکي چې پوړي شه په خلعو" (ددیوان ۵۵۸ مخ)

---

(۱) "دوده" په پارسي ژبه کې دکور کې، کورني او کهول معنی هم لري، خو دلته هغه مراد نه دی.

ACKU

تِېرسَوْ Ter + saw : درې‌سوه (٣٠٠)
خوشال خان ویلي دي :

ددهلي بنا اول وکړه چوهانو
پرې ددُوبو تېرسو کاله سلطنت و
(خ ٦٩٨)

دخیرالبیان په (١٠٤ الف) مخ کي د زکات په باب راغلي دي :
« که یوزیات شي ، دابې دي ورکه . څو تېرسو نه لوي (٣٩٩) شي.»

تیَرَهْ Tyará (اسـ - مؤ)
تیاره ، تاریکه ، ظلمت (عربي)
دخیرالبیان په (٤٦ ب) مخ کي راغلي دي :
« وبه یې باسم د دنیا په ژوندون له تیرې ورنادته.»
په پارسي کې دغه کلمه فردوسي داسي راوړې ده :

مرا روز روشن بود تاره شب
باید بپاسخ گشادن دو لب
(شهنامه ١ / ٨٤ مخ)

په بلوڅي ژبه کي "تهارین شپ" د تیارې شپې معنی لري.

جارُاسْتَلْ jāristə́l
جارُباسَلْ jār basə́l
١- کمرزول ، ستنول ، پستنه کول
٢- برکنمي باندې اوږده تارونه اچول ، تانسته جاراستل دي.

ACKU

(۳) - مجازاً په لومه یا کړکومه اړېدل (بندېدل)

دخیرالبیان په (۷۰ - الف) مخ کي راغلي دي:

„ که بېرېه له کعبې له رخه وجاروزي، نموږ کړوني دي هم وجاروزي، مخ دي وکعبې وته که، بې د مخ له جاړایستل وکعبې وته لوړنځ یې روانه دی عیان، بې جاړایستل د زړه د مخ، واخلاص وته درست یې نه شي ایمان. ،،

رحمان بابا ویلي دي:

مرمر په داچي ماله تا جار باسي هغه خلق
بیا دي په دیدن تو ماوږمبي د ځغلي خواته

(د دیوان ۱۳۶ مخ)

جارُوتَل Jarwatə́l (مص - ۷)

۱- ګرزېدل، ستنېدل، پستنه کېدل

۲- د سپنسو یا ماشوړي سره اړېدل (جړکېدل)

۳- تړلیوه شي تاوېدل - پرلیوه شي ګرزېدل راګرزېدل، نژلیوه خیز چارپېره ګرزېدل.

دخیرالبیان په (۱۱ب) مخ کي راغلي دي:

„ بوسیله چي وجاروزي ته اوستایاران، چي دي نغوړېږي، محبتي کسان له واړه ګناهان. ،،

میانعیم متی زي ویلي دي:

دریبار په ننواتو نه جاروزي
هسي دروحي مرورملن د عمر

(د دیوان ۶۶ مخ)

ACKU

1142

پیر محمد کاکړ وېلي دي:

لاړ د بل غم مي وزړه ته ننسته
د یار غموغه تو جاړ وتلي دي
(د دیوان ۱۱۰ مخ)

د پیر محمد په بیت کي "جاړ وتلي" کلمه په دې معنی راغلې ده.

جُوهَړ — Juhə́ṛ
جُوَوړ — Juwə́ṛ
جِیوَړ — Jiwə́ṛ
(اسـ ـ مذ)

ناوړ، وستی، خلیږ، ډنډ، ډنډ وکی، تړگی

حوض (عربي) - اَوډ - تالاو (تالاب) - کوچنۍ جهیل.

د ذخیرالبیان په (۶۳ - ب) مخ کي کښلي دي:

"هغه جوهړ چي یو ګز اوبه يې د کوزوي، اوبل ګز اوبه يې نه کوزيږي."

"جبا د جوړ" د آزادو مومندو په بابا زو کي د یوه کلي نوم دی. (۱)

"جوهړ" کلمه په هندي کي هم د تالاو په معنی مستعمله ده.

تَخَه — Jxə́
تَخَه — Jə́xə

تخه، چخه، څخه، چه، نه

د ذخیرالبیان په (۶۸ ب) مخ کي راغلي دي:
"نمازي تخه که ته جامه وي ترو ډي لاسدي که تراقد امر." (۲)

---

(۱). پښتانه، لومړی ټوک، ۱۲۵ مخ

(۲). د "تخه" کلمه د چاپي نسخې په ۱۱۰ مخ کي "سخه" کښلي ده.

ACKU

د "ځنه" کلمې رواج اوس په کښتوان کي ډېر دی.

چاره Čárə (مؤ) } (اسـ)
چار Čār (مذ) }

مخفف یې "چړه" او "چر" دي ، د کار ، کړه او عمل معنی ورکوي

دخیرالبیان په (۱ - الف) مخ کي راغلي دي :

" هر چي د دین چار د دنیا د چار د پاره پرېږدي ده لره دي زیان ."

دخیرالبیان په (۵۲ - الف) مخ کي راغلي دي

" د مټکي استنجا په لوټه ، په خاوره ، په کاڼي ، د شړيه په توکړي ، په زاړه څيز چي له چار پيستلي وي . "

سعید هم دغه کلمه په مذکر ډول استعمال کړېده ، ده ويلي دي :

د آهن په جذب گوره مقناطیس ته
خوږ الفاظ په زړو د خلکو هسي چار کا
(د دیوان ۳ مخ)

دخیرالبیان په (۱۲۸ - ب) مخ کي دغه کلمه په مؤنث ډول راغلې ده :

" تر ولویه وسرې چي نظر دي که ، خپلي چارې وته ، چي څه چارې که په دا عمر ، ښه بیگره که بدې که گناه ؟ ښه او بده چاره دي په رښتیا په زړه کښي حسیب که ، خپلي چارې بېوفايي که له ادمیان . "

شیدا کاظم خان ویلي دي ،

اسمانه! گرځې ولې بې لارې ؟
بد دي کړدار دی ، ورانې دي چارې؟

(د دیوان ۱۵۱ مخ)

ACKU

ځیني پښتانه چې د سلام پر ځای "سنه چاري" وایي، دلته هم
دغه کلمه مؤنثه ده.

په خیرالبیان کې چې "چار" کلمه له "ږده" کلمې سره یو ځای
راسي، د عمل معنی لري - په (۱۲۷ ب) مخ کې راغلي دي:

« او بایزیده! وکښه ږده او چار د حقیقت - گوره! زده
او چار د حقیقت، د طریقت له ږده او له چار به ده په آدمیان.»

چُمْبَجَۍ = چینجۍ چه په پارسي یې "کرم" بولي.
ځیني پښتانه یې čəmjay وایي.

څَلُوْرْبُوْلْ Calor Ból (ص.):

څاروي، چارپایان (پاري)، هغه ژوي چې پر څلورو ځي -
په عربي یې بهایم بولي، مفرد یې بهیمه ده، په پارسي یې
چوپایه هم بولي.

د خیرالبیان په (۱۲۷ - الف) مخ کې راغلي دي:

« گوره! هر سړی چې د پادشاه پر تخت څلوربول وتړي یا پلیتي
ورباندې واچوي .....»

د حمید په دیوان کې دغه کلمه د څلوربولي په بڼه راغلې ده:

چې یې د مرقد مرغساک خوب وخوراک شه
دی بتر تر څلوربولي دا دوه بولي
(د دیوان ۱۱۸ مخ)

د څلوربول او دوه بول کلمې د څاروي او انسان په معنی
اوس هم په نږمله کې ویل کیږي.

څنګښه Cəngəǧə (مو)

چونګښه ، ښیندخ ، ښیندخه ، چیندخه ، چیندخ —
چې په پارسي ژبې "غوک" او په ترکي ژبې "بقه" بولي.

دخیرالبیان په (۹٤-الف) مخ کې راغلي دي:
„کب یا څنګښ یا کوني کبر یا نور هسي زندګان.“

ځودان څنګښ کلمه د چونګاښ (کوني کبر) په معنی والي
او څنګښه کلمه د چونګښې (چیندخې) په معنی استعمالوي.

څوړی Cwárəy (اسـ-مذ)

د سفر خرڅې ، د سفر له پاره د خوراک و څکاک لوازم ،
د لارې خرڅ ، د لارې توښه
چې په عربي ژبې "زاد" بولي.

دخیرالبیان په (۱۰۸-الف) مخ کې راغلي دي:
„ د حج ګذاردن واجب دی ، پر آزاد پر عاقل چې څوړی
تیرونې، د کاهله خرڅ لري.“

مولوي صالح محمد هوتک ویلي دي:

شمعه اخله له دې ځایه
رڼا وړه له دغه سرایه
څوړی اخله له دې داره
مخ پر لوی سفر د ینداره

(پښتو مثنوي ۱٤۲ مخ)

ACKU

ثُونْ سَوْ Consaw (عدد)

ثلور سوه (٤٠٠)

دخیرالبیان په (١٠٤-الف) مخ کي کښلي دي:

"که یو زیات شي درې دې وړکه ، ثوتاپرسو[٢٩٩] نه نوی شي
که ثونسو شي ثلور دې وړکه ."

دپښتو قاموس په ١/٤٠٥ مخ کی دثونسو کلمې ته کښلی دی:

" عدد ؛ مثلاً ثونسو سپاره "(؟)

داخبره سمه نه ده ، دخوشال خان په فضل نامه کي هم "ثونسو" کلمه دثلورو سوو په معنی راغلې ده ، په ١٠٠ مخ کي کښلي دي:

که مه شي ثونسو پسونه
ثلور پسونه باندي شوونه

حَسِیبْ Hasíb

په عربي ژبه کي د "حساب" کلمې ممال شکل دی.

پیښوری ادیب سید احمد ویلي دي:

دست فرشته گشت خمی از حساب تو
تا خود چه بود خواهد از این حسیب من

دخیرالبیان په (١٠٢-ب) مخ کي کښلي دي:

"حسیب دي نه که په مال کښي ...."

دچاپي خیرالبیان مقدمه لیکونکي او سمونکي " حسیب " کلمې ته کښلي دي : " یعني حساب ".

ACKU

خپسر Xpə́sar

د (خپل + سر) مخفف دی ، د "خپلخان" معنی لري

د خیرالبیان په (۱۳۵ - الف) مخ کې کښلي دي :

" خپسر او خپلسر به یې له نورسرې به ګنمل . "

بابو جان ویلي دي :

د دنیا په خود مستۍ دې خپسر خدای که
په حیات خوراك د ما شوشوې نمروده!
(ګلشن روه ۱۲۳ مخ)

عبدالقادرخان ختک ویلي دي :

که په اور د ریاضت خپسر وسوځي
- لاله زار به ورته اور شي د جحیم
(د دیوان ۲۰۱ مخ)

خریانْ Xar+yā́n (اسـ - مذ)

خر ، مردار هډې ، (مجازاً آس)

په دغه کلمه کې (یان yā́n) یوداسې شاوندی دی
چې په (نریان Nar+yā́n) او (مادیان Mād+yā́n)
کلموکې هم سته .

خریان د خره او مردار هډې په معنی په کوچیانو کې ژوندۍ کلمه ده مګر په ځینو لیکلو یا نوکې د آس په معنی لمیدل کیږي ، لکه ،

د خیرالبیان په (۲۵ - الف) مخ کې کښلي دي :

" ګوره ! ما مینه د نر برد سپین نار ، خریان کړله ،

اوړتي، زامن په هسې شکل [مې] د دنیا مایه کړي دی او ځناوران . „

د پیر روښان دغه بیان د دې آیت پښتو ترجمه ده :

„ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِيْنَ وَالْقَنَاطِيْرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا .... „ (۱)

په خیرالبیان کې "خرپان" کلمه د قرانې "خَیلُ" کلمې ترجمه ده چې د "اسانو" معنی لري (۲)

د مروتو د کسرو په ۹۵ مخ کې هم د "خرپان" کلمه راغلې ده، هلته کښلي دي :

نیازۍ دي خوشحالي له خرپانه
په بل دې سانګه (لاره) ترېمبل

د دغه مخ د ۸٤ - ۵۵ - ۱۷ مخونو په حاشیو کې سمونکي د "خرپان" ترجمه په آس کړېده .

د غه کلمه د مروتو د کسرونو په ۱۱۲ مخ کې هم راغلې ده. هلته کښلي دي :

„ شربت" ښاغلی سپور ده

---

(۱) دا آیت د آل عمران په سورت کې راغلی دی.

(۲) وګورئ : د تفسیر حسیني ۸۲ مخ - د تفسیر موضح القرآن د پارسي ترجمې ۱/۲۸۵ مخ د المنجد ۱۹۹ مخ - صراح ٤۲۲ مخ - غیاث اللغات ۲۶۲ مخ او نور .

ACKU

سپینو تورو ته سرتور ده
ویشتلی یې په ڼخښه زکریا په لاس چې اوږده
پرېوت له خرېانه، ګولۍ وکه په پسات

خزري Xazə́ri (اسـ-ج)

لک دوړی خوږزي، اتامونه، خورا ډېر کوچینی شی، ریزګی میده‌ګي، خوږزکي.

په خیرالبیان کې راغلي دي:

« ترو به ځمکه، هرغر تکړي، خزري. ذره ذره کړم.»
(٣٤-الف)

« که د روژه دارکم کاڼی یا د اوسپني خزري یا هډوکي یا لوړ دا هسې ونغړ شي.»
(٩٩-الف)

د "خزري" کلمه اوس هم د پښتنو په سیمه کې په دغه معنٰی رواج ده

خوزېدونی Xuzedúnay (فا-مذ)

خوزېدونکی، خوځېدونکی
متحرک (عربي) جنبنده (پارسي)
دخیرالبیان په (٣٥ ب) مخ کې راغلي دي:

« ترو به له ځمکي وباسم پخپل قدرت. هغه چې پکښې وی ګران. تن د واره خوزیدوني عیان.»

ACKU

دَرَلـهٔ Dərlə́ (حمص)

درلودل ، درلوول - لرل

دخیرالبیان په (۷۱ ب) مخ کي راغلي دي

„ ښکاره درلـه د نیت د زړه فرض دی او مستحب دي د ژبان . .

په تاریخ مرصع کي راغلي دي :

„ سواتیو به شب وروز د هغه غا ښي چوکـه درله . „

(کلشن روه
۱۱ مخ)

دَژْواکْ بَنْدَگانْ

هغه مریان چي د خرڅلاو او سوداګری له پاره نه وي بلکه د خدمت له پاره وي .

د خیرالبیان په (۱۰۲ ب) مخ کي کښلي دي :

„ نشته زکات په وروکي ، نه په لیوني . نه په مال آزادشوي بندګان .

حسیب دی نه که په مال کښې کوره ، نه جامه د اغوستن او نه د تیګي خریان ـــ نه کړ دی ، نه لبر دي نه دژواک بندګان . .

فاضل حاشیه لیکونکي ورته کښلي دي :

„ لیعنی هغه غلامان چي د خدمت له پاره وي . . .

دغه مطلب خوشال خان داسې ویلی دی .

که دی وینځي که مریونه
چي خدمت که ستا په خونه
په دا واره زکات نشته
د پوښتني حاجت نشته

(فضل نامه ۹۸ مخ)

ACKU

(٤٥)

ډول Dól (اسـ - مذ)

۱- د ساز او سرود یو اوزار دی، کله چې وهل کیږي اتڼ ورته کوي، ډولک او ډولکی یې مصغر دی.

۲- په ژرنده کې د سندوخ په شان یو شی دی چې غنم پکښې اچوي په بېخ کې سوری لري او له هغه سوري څخه غنم د اوړه کېدو له پاره پر ژرنده راتوییږي. د کابل ځینې پارسي واڼان یې گلگل آسیا بولي، او په فرهنگ جهانگیري کې کښلي دي چې په پارسي یې هم دول بولي. ځینې پښتانه یې ډولبره Dolbára هم بولي.

۳- سلواغه - سولاغه - بوکه - چې په عربي ژبه یې "دلو" بولي.

٤- دارهټ (ارهټ) څرخ، چې په پارسي یې دولاب بولي.

په خیرالبیان کې د "ډول" کلمه په دریمه معنی راغلې ده په (٦٤-الف) مخ کې کښلي دي:

"که په کوهي کې موږک یا مرغه یا نور حسي شکل ومري . له هغه کوهي دې شل [په] ډول د دیرشو لوري وکاږي.."

په پارسي کې هم "دول" کلمه د عربي "دلو" معنی لري. چې د سلواغې او د سلواغې د میاشتې (برج) په معنا و استعمالیږي(۱) حکیم سنایي غزنوي ویلي دي:

از دو پیکر واز ترازوی دول
از هوا یافت بهره بهر شمول

د واژه نامهٔ بندهش په ۳۹۱ مخ کې Dol کلمه د سلواغې د میاشتې په معنی راغلې ده.

---

(۱) وګورئ برهان قاطع ۱/۳۰۷ مخ - فرهنگ جهانگیري ۲/۱۹٤ مخ - غیاث اللغات ۲۸۲ مخ.

ACKU

رُخ Rux

خوا، لور، پلو، طرف (عربي)

دخیرالبیان په (۳۳ - الف) مخ کې راغلې دي:

" ترو به یې گوره سې تنگ کړم چې د ښې رُخ هلو نه
د کیڼ رُخ وته، او د کیڼ به یې تر ښې رُخ ووزي. "

" رُخ "، کلمه د طرف په معنٰی د مخزن الاسلام په ۱٤۸ مخ کې داسې راغلې ده:

" د هغې چارې اندازه او د قوت ورته رسول د الله له رُخه گڼینه،
ولې کړه د هغه چارې فاعلي او اختیارې مې له بنده رُخه شمېرینه "

د برهان قاطع په ۳۱۹/۱ مخ کې کښلې دي: په پارسي کې رُخ کلمه پر باره د خوا او مخ سربېره د خوا او طرف معنٰی هم لري.

دخیرالبیان په (۶۸ ب) مخ کې د رُخ کلمه داسې راغلې ده چې د خوا (طرف) او مخ دواړو معنٰی ورکوي. هلته کښلي دي:

" د چ ځای که پلیت نوجن وي، د چ ځای نه مومي، که
په هغه ځای جامه واچوي، یو رخ یې په نوُ شي، نو نمونځ
پرې روا دی که بل رُخ هم په نوشي، نو نمونځ پرې روانه دی. "

رَوُونَی Rawúnay (فا - مذ)

هغه کوچنی چې شیدې (شوده) رودي، رودونی، رودونکی، په تي پوری. په پښتو کې تي زوی - تي پوری او تي خور هم بولي.

په پارسي کې " شیرخوار " یا " شیرخواره " بولي.

ACKU

د خیرالبیان په (۱۹ ب) مخ کي کښلي دي:

« ترو تي ژړ وباسم په خپل قدرت د مور له نوسه، ترو تي ژغورم په حالت چي ژړوني - خړوني - هلکی - پېغلکي - تو ژېړي چي زوړ وي يا ځوان.»

په دغه کلمه کي únay د فاعلي شاوندي unkay لنډ سوی شکل دی؛ Raw يې ريښه ده - کاظم خان شيدا ويلي دي،

طفل ته کوش چي پستان روي

(د ديوان ۱۶۳ مخ)

د ړوونی مونث ړووني Rawúne ده - خو د ظفراللغات په ٥٢٤ مخ کي روني Runay هم هغه ځلي ته ويل سوی دي چي په تي پوري وي.

ʒār ژاړ

په کندهار کي دغه کلمه ژيار zyār وايي؛ مثلاً:

« دوه ځوالي چي ښکر په ښکر سي، ژيار د بوتو او د کانو دی» (متل)

د دې لغت معناوي دا دي،

۱- درد، رنځ، پرېشاني، خواري

۲- بدبختي، بدمرغي، دريغ، افسوس، حسرت

۳- فرياد، ګيله، مانه، غاد

په خيرالبيان کي راغلي دي:

« چي مرګ ور نږدې شي، ترو به دوالي ګنهګار:

ژاړ مه شه په ما چي ولي مي عذابوي سبحان.»

(۲۸ ب مخ)

ACKU

«چې زما طلب پرېږدي ، نو زخه غواړي ، زاړ دې، د هغو کسانو...» (٤٨ - الف مخ)

حمید ماشوخېل په لومړۍ معنی د «زاړ» کلمه داسې راوړې ده:

ستا د غم د هوا جنو زاړ په ځان دی
چې داسې دلنوازنې د رقیب

(د دیوان ٤٤ مخ)

په دوهمه معنی پیر محمد کاکړ ویلي دي:

زاړ د هغه چا دی، چې آزار کوي د نړدو
ژوند د ظالم کم دی، چې مدام دل آزاري کا

(د دیوان ٢٢ مخ)

په درېیمه معنی خوشحال خان ویلي دي:

زاړ و چا ته کړې خوشاله!
چې دې نه ګوري څوک زاړ ته

(د دیوان ٣٧ مخ)

زاړی Záray (اسـ - مذ)

١- هغه فصل چې لوته نژدې وي.

٢- یو کلن سخوندرکی (خوسکی) چې په عربي یې تبیع بولي. تبیعه په پښتو زاړې záre ده. (١)

زاړې هغې غواته هم ویل کېږي چې شیدې یې پرې چېدو وي - په نورو لهجه درو ښا رو لوکي هم دغه کلمه استعمالېږي.

---

(١) کنز الدقایق لومړی ټوک ١٢٩ مخ - فقه اللغه و سر العربیه ١٠٥ مخ
نفایس اللغات ٦١ مخ

دخیرالبیان په (۱۰٤ ـ الف) مخ کې راغلي دي :

„ زکات دغوبین دی بیان
که غاروي دېرش شي . هاله گوبنی زاړی دی ، که کال
پې تېرشي تمام . "

دپښتوقاموس په ۵۰۰ مخ کې کښلي دي :

„ هرکوچنی غاروې د دوو میاشتو له عمره څخه ترغوچي لـه شیدو پرې کېږي zā́ṛəy بلل کېږي . "

مگر د Walter Bellew د ډکشنرۍ په ۸٤ مخ کې هغه کوچنی غاروی زاړی بلل شوی دی چې له شیدو پرې شوی وي . په خیرالبیان کې هم زاړی په دغه معنی راغلی دی.

د زاړي کلمه د خوشال خان د دیوان په ٤۸۸ مخ کې داسې راغلې ده :

شین مزری چې گېدی داړي
باندي نه خبرېږي خسی زاړي؟

زده ʒdá

۱ـ یاد ، زده کړې ، آموخته (پارسي) حفظ (عربي)
۲ ـ علم (خاص په خیرالبیان کې په دغه معنی راغلی دی)، پوهېدل
۳ ـ معلوم

دخیرالبیان په (۱۳۹ ب) مخ کې راغلي دی

„ گوره! زده نه کړم په زده کړه د حرف د لفظ بې چارې دانا
له یگانگې ـ ولي په زده په چار د یگانگې دانا کړم[۲] آدمیان

ACKU

تمام نه شي [له] چاړ، په تنش ږده بې چارې - نه په چارې
بې ږده تمام - شي په ږده په چارې چاړ د آدميان .،،
دلته " زده " كلمه زياتره د علم په معنی راغلې ده .

په خيرالبيان كې يې بل مثال داده:
" چې واجب په ږده ترك كه، نمونځ پرې شينه ناتمام "
دلته له " ږده " څخه مراد " نه هېره " ده .
" ږده " كلمه د معلوم په معنی د خيرالبيان په ٦٤ ب مخ كې
داسي راغلې ده:
" كه په كوهي كې مړ مږك يا مرغه يا نور څه هسې مومي،
پړسولي، بوېناك نه وي، او نه يې زده وي چې كله پرېوتلي دي. "
د ايران نامې په ١/٥٢٣ مخ كې كښلي دي:
Azda كلمه د معلوم او دانسته په معنی په زړه پارسي
كې راغلې ده، د زړې پارسي هغه جمله داده:

"karahya naiy Azda aha"

د دې جملې پښتو ترجمه داسي كيږي:
" وكړو ته نه وه معلومه " (١)

---

(١) د وږمې د مجلې د ١٣٤٠ ش كال د شپږمې گڼې په ٣٢ مخ كې هم د دغه مطلب انگريزي ختيځ پوهاند پروفيسور مورگنسترن څرگند كړی دی.

ACKU

د " زده " کلمې د دغې معنی له پاره پښتو مثالونه دادي:

لید په سترګو نه شي نې لوګي د سوي اور دی
ما زده زما زړه زده چي پرې ښخ نګه جلیایم
(حمید ماشوخیل)

خه لره مي زده ورې، چي د زړه ساتل دي نه زده
مست یم مستي کړمه، کنه هر هنر مي ښه زده
(خوشال خان ختک)

دا وچت سر دي تیتېدل نه دي زده
د تا له مرګه تښتېدل نه دي زده
(اجمل خټک)

د فرهنګ هزاروش په ۹۳ مخ کي کښلي دي:
د زړې پارسي Azda کلمه په پهلوي کي Azd او په
سنسکریت کي Addha ویله کېدله.

زَرْغُونْکَي Zarɣúnkáy (اس-ج-مؤ)

سابه، ساګ، ترکاري

دخیرالبیان په (۱۰۳ ب) مخ کي راغلي دي:

" هر چي له ځمکي راووزي، لسمه یې واجب ده چي یې
وباسي، که په نوره اوبه پیدا شي یا په اوبه داسمان.
که میوه د یو کال وي تمام، یې لرګي، یې نله، یې وښو،
یې زرغونکي عیان

فاضل حاشیه لیکونکي ورته کښلي دي:

„ خدای خبر چي د ږغونکي مطلب څه دی ؟
غالباً چي مطلب یې سبزي . ترکاري ده . . . .

ژمی Zmáy

ژنډه znə́ ، ژومی ، بروځه

یو بوټی دی په پارسي یې " اشنان " بولي ، اشخار ځيني وزي ،
دخیرالبیان په (٦٣ - الف) مخ کی راغلی دی

„ او دس روا دی په هغه اوبه که پاك څيز ورسره وزي .
چي یو صفت د اوبو وجار پاسي لکه

نبزی ، نرسیی ، یا ژمی یا صابون [ورسره وزي] یا زعفران „
دکندهار ښځي د ښرا په وخت کی والي

„ خوله دي په ژمي سه ! „
لعني و مري چي په ژمي (بروځه) دي خوله در پري مینځي

زوزاد Zawzád (مذ)

خوماټ ، زوزات ، زاوزاد ، اولادونه ، نسل (عربی) اولاده
دخیرالبیان په (١٥ ب) مخ کي کښلي دي :

„ حیني سړي هسی گڼي چي لویه عزیزي په د برمال ، په
زوزاد یا په د برِه وبنا ده . „
دخوشال خان په دیوان کي دغه کلمه د " ژوزاد " په بڼه راغلي ده „
په ٦١٥ مخ کي کښلي دي ،

ACKU

زهوزاد به يې ښخبر ي نې كفنه۔
په جهان كي به رسواگر زي كنگال

او د مخزن الاسلام په يوه قلمي نسخه كي " زاهوزاد " راغلی دی:

" ښځُم د مورو پلار خدمت او محبت هم پر " زاهوزاد " واجب دی. "
(۱۵۶ پاڼه)

زوَهْ Zúwa (مؤ)

لَوُ، دټپ (زخم) ژړي اوبه ، زهوب ، ددانې ژړي اوبه.
په پارسي يې " ريم " بولي.

دذخيرالبيان په (۶۵ ب) مخ كي راغلي دي

" گوره ! دُرنه پليتي ، متيازي ، غُل ، وينه ، زوه ده . "

خوشال خان ويلي دي:

ته په كوم توكي دماغ كړې
خپس وگوره چي څه يې ؟
چي يې حيض و بول بولي
هغه وينه ، زوه ته يې
(د ديوان ۱۰٤۱ مخ)

زِيْړوُبَيْ Zeṛúbay (مذ)

۱۔ زهوب ، دزخم ژړي اوبه.
۲۔ ژړی (صفت) ؟

دذخيرالبيان په (۶۳ ب) مخ كي راغلي دي:

" او دِس مات شي ...... په وينه ، په زوه ، په زيړبي ، په دكه خوله چي واچوي ...... "

ACKU

(٥٤)

ژغروی Žɣaróy (فا-مذ)

ساتندوی ، ساتونکی ، ژغورونکی

نگهبان (پارسي) - حافظ ، حفیظ (عربي)

دخیرالبیان په (۱۰ - الف) مخ کي راغلي دي:

" ته دانا یې ، او خالق یې دمخلوقان
ته ژغروی یې دواړه مخلوقان

وژغړدي چي لا دُدیو پیدا شوي نه دُ ، حیان وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ" (پروردگار بر همه چیز نگهبان است.")

میرزاخان اورمړ ویلي دي :

" زه کښتې دنباتات یم ، واړه ساتم
هم ژغروی دژوندو سرو، واړه پیایم "

(ددیوان ۱۵۲ مخ)

میرزاخان د دغې کلمې مؤنث شکل هم راوړی دی، ده ویلي دي:

" دا ژغرویه دهر کښت ده
هم دحیوان اهیره

(ددیوان ۷۲ مخ)

دغه کلمه بابوجان د Žɣoráy په بڼه راوړې ده، ده ویلي دي :

ته ژغوری دخپل وجود شه
په ثابته لار بې بیایه

(دگلشن روه ۱۲۳ مخ)

ACKU

(۵۵)

ژغروِي Žɉarwí (اسـ)

ساتنه ، ژغورنه ، نگهباني (پارسي)

دخیرالبیان په (۶۸ ب) مخ کي راغلي دي :

« کوره ! ژغروي دتن ، داندام ، دايمان درستوالى دپاره شرط دی لهحرامو ، ...... »

د " wí " شاوندي په " ستروي " کلمه کي هم سته .

ژوِي Zə́wi (اسـ - ج - مذ)

۱- ساکیان - ژوندي ، زنده سر

۲- ژوندکوي (په دغه معنی فعل دی)

دخیرالبیان په (۱۵۰ ب) مخ کي راغلي دي :

« درته والي : وارة (ژوي) دخدای دي ، دژوی مال د خدای دی ذخدای مال روادی په عارفان . » (۱)

شمس الدین کاکړ ویلي دي :

هغه ژوي چي زاري که ستا په درکښي
چالیدلي پرمکه پرمدینه ذ ي
(ددیوان ۱۲٤ مخ)

دغه کلمه په دوهمه معنی عبدالقادرختګ داسي راوړي ده :

دژوندون به يي شه حال حلاوت نه وي
هر سړي چي په دنیا بي یاره ژوي
(د دیوان ۱۱۲ مخ)

---

(۱) دچاپي نسخي په ۲۴۴ مخ کي " دژدي " کلمه " درږدي " کښلي ده ، دخیرالبیان په اصل کي د " ژ " او " ر " توپیر نسته .

ACKU

ژَی Žəy (اسـ-مو)

١- زی، ججه، ثخنډ، کِنار،

٢- د لیندۍ ژۍه، زِه (پارسی)

دخیرالنبیان په (۱۱۷ - الف) مخ کې دغه کلمه په دوهمه معنٰی داسې راغلې ده:

" اُوْ بایزیده! بدګمان لینده، غیرت یې ژۍه د بدۍ وینا هوښته غشی، او قهر دی زور د شیطان.."

میرزاحنان بارګزی دغه کلمه په دوهمه معنٰی داسې راوړې ده:

په نې ژۍه لینده د ورخُو خدنګ ولي
هیڅ ګوزار نې له زړه نه درومي خطا (۱)
(د دیوان ٤ مخ)

په پارسي کې (زِه Zih) کلمه د دغو دواړو معناوو له پاره په کار یږي.

په دوهمه معنٰی حکیم ازرقي ویلي دي:

پیکان به قبضه در کشد از بهر جنگ تو
از سوی زِه خدنگ برون افتد از کمان

ساوُوْ Sāwú (ص):

ساهو، آزاد، حُر (عربي)

---

(۱) دغه دوهم نیم بیتي په لږ تغییر سره د حمید ماشوخېل له دیوانه څخه د تضمین په توګه راخیست سوی دی، هلته کښلي دي،

که هرڅو د بڼو غشي کاږه ولي
یو له نښې د زړه نه درومي خطا
(د دیوان ۷ مخ)

ACKU

هغه څوك چې مرلى يا مينځه نه وي .

دخيرالبيان په (۱۰۱ - الف) پاڼه كې راغلي دي :

" په دېدن د ميا شتې مېږه يا اوږته ، ساوو يا بند ه سم دي "

په پښتنو كې متل دى :

" مرلي غوندي يې وګڼه ، ساهو غوندي يې وخته . "

په مخـزن الاسلام كې راغلي دي :

اوس نه هر رنګه سپړی وي
دی ساوو وي كه مرلی وي

" ساه " كلمې په سنسكريټ كې د بې ګناه او معصوم معنى درلوده سوداګر او دكاندار ته يې هم " ساه " ويل .

اوس په هندي ژبه كې " سائیں " دخاوند ، بادار او اغا معنا وي لري ، مجازاً د بزرګانو (زبرګانو) بنوا وستانه خلكو له پاره ددرنا وي خطاب دى .

سپېرې اوبې Spereaubáy (اسـ - مث)

وَدِي - پېنوبې (حُدرانې) (۱)

دخيرالبيان په (۶۲ - الف) مخ كې دا وداسه د ماتوونكو په باب كښلي دي :

" په متيازو ، په هوس اوبې ، په سپېرې اوبې ، په كم كاني په استحاضه په دا مات شي ، په وړاندې اندام . "

---

(۱) افغان قاموس ۳ ټوک ۳۲۵ مخ

ACKU

فاضل مقدمه لیکونکي او سمونکي د چاپي نسخې د ۱۰۱ مخ په حاشیه کې ورته کښلي دي:

" سپېرې او لې = ودې "

سِتَارُ ‏{ Sitár (اسـ - مذ)
اِسْتَارُ ‏{ istár

ستیر sitir - او استیر istír د دغو کلمو یمال شکلونه دي.

استار کلمه معربه ده، جمعه یې " اساتیر " راځي. دوې معناوې لري:

۱- که په اعدادو کې راسي، څلور څني مراد دي.

۲- که په وزن کې راسي، د تاله یوه دبره ده، چې په هر جنس کې بېل د رنبت لري:

په سرو زرو کې ۴ ½ متقاله (= ۶ ¾ درهمه = ۲۱.۰۶ گرامه).
په سپینو زرو کې ۶ ½ متقاله (= ۱۰ درهمه = ۳۱.۲ گرامه) حسابېږي.

ځیني کسان د سپینو زرو استار ۶ ½ متقاله او ځیني یې ۶ ¾ متقاله هم بولي، په برهان قاطع کې د تبرېز ستیر ۱۵ متقاله بنودل سوی دی، چې له تبریزي سېره سره برابر دی. مگر په خیرالبیان کې د " ستار " درنبت له دې تولو سره توپیر لري - د دغه کتاب په (۱۰۳ ب) مخ کې کښلي دي:

" او دري اته [په] سیر دي او هر سیر په درخوالي دوه مثله ستارې دي. "

ACKU

عراقي سېر دخيرالبيان په (۱۰۷ ب) مخ کي دبغدادي رِطل (۹۰مثقال) سره برابر ښودل سوی دی، هلته کښلي دي،

« اوړی اته سېره په سېر دعراق (دی) عيان. » (۱)

ځکه چي بغدادي رطل شل ستاره دی او ستاره کلمه چي عامه لا اوړله سي ۴½ مثقاله ځني مراد ېږي، نو يو سېر دوه شلي ۴۰ ستاره بلل ېږي له دې بله توجيه نه لري چي د تېروتني پړه يې دخيرالبيان دنقل کوونکي پر غاړه واچوو او [دوه] کلمه زياتي وبولو. (۲)

ددغه مطلب دلاخرگندوني له پاره د رسالة الاوزان دا بيتونه بې گټي نه دي،

یک وسق بېشک بود دروزن مثل شصت صاع
بیست استار ست یک رطل و درین نبود نزاع
چار مثقال ست و نیم، استار از روی یقین
پس بود رطلی نود مثقال نبود شک درین

سْتَرْ Stə́r (ص، مف)

لوی، غټ، مشر

(دجمعي مذکر له پاره هم دغه مفرد صفت په کار ېږي)

دخيرالبيان په (۹ ب) مخ کي کښلي دي:

« او بايزيده! زما دېر ستر صفت وکښه، خوښي مي پيدا شي چي زما دېر ستر صفت والي آدميان. »

---

(۱) وگوره: داوړي کلمه.

(۲) دوه شلي ستاره يو "مُد" گرځي چي هر "مُد" دوه رطله دی او له څلورو مُدو څخه يو اوړی (صاع) جوړېږي.

ACKU

د " ستر " کلمه ژوندۍ او مروجه کلمه ده، د مروتو د
کسي ونو په (۸۸، ۱۰۳) مخو کي راغلي دي:

سکندر خپلو په لطمو سوه
کم و ستر سره خبر سوه (۱)

خپلخاني لې په ساپو باندي ولاړي (۲)
(هي) په ويرکي خولې ژاړي کمې، ستري

په پارسي کي " ستُرگ " په منځي ژبه کي " سْتُر stur " - په
پراچي ژبه کي usturwa - په اوستا کي stura په اوسيتيني
ژبه کي star، ustur - په سويډني او ناروېژي ژبو کي stor
کلمې د لوی، غټ، ستر او مشر معنی لري.

د شمالي جرمني په يخوالی ژبه کي storr د لوی، مغروره او متکبر
معنی درلوده.

په اوستا کي stara او په پارسي کي sutūr په غټو
څارويو معنا کيږي او موصوف يې نسته.

په سنسکريت کي sthura - sthiras - sthira - په زړه
يوناني کي stereos - په زند کي staxra - په الماني او سويډني
ژبو کي stark - په زړه انگريزي کي strang او په اوسنۍ انگريزي
کي strong د کلک، کردر، ټينگ، ښتلي، مضبوط، پښـلې

---

(۱) په د غه بيت کي " کم " د کوچني معنی لري چي " کمکی " يې مصغر دی.

(۲) ساپه = سانده - مرثيه (عربي)

ACKU

معنا وي لري چي د لوی او ستر په لوانو کي راځي.

په سلاوي ژبو کي star کلمه د ستاره په معنیٰ له دغي پښتو ریښي څخه لیري نه ده. (۱)

ستر عید

: لوی اختر، ستر اختر، د قرباني اختر چي په عربي یې عید الاضحیٰ بولي.

په خیر البیان کي تل د اختر له پاره "عید" کلمه پکارېږي، په (۱۰۸ ب) مخ کي راغلي دي:

"ثواب دی چي سرمایه د عید په ورځ وباسئ"

د خیر البیان په (۹۰ ب) مخ کي راغلي دي:

"د ستر عید ثواب هغه دی چي د عید له لمانځه وړاندي څه نه خوري نه وڅښي."

د پکتیا منګل، ځاځي، ځدران او خوستي او سهم لوی اختر "ستر عید" بولي.

ستر غلی Stərɣaláy (اسـ - مذ)

د W.B. د ډکشنري په ۹۲ مخ کي د دغي کلمې حرکتونه داسي راغلي دي: starɣalai

د سترګو ګاټی - د سترګو تخم - د سترګو مرغتانه

---

(۱) د تفصیل له پاره وګورئ: "زړي ریښي" د پوهاند رشاد تالیف

ACKU

دخيرالبيان په (۵۸ ب) مخ کي راغلي دي:

«کوره! ادبه وشوئيږو، بانه، وسترغلي وته رسول

...... داپه اودس کي واجب دي.»

حسين ويلي دي:

چې مې شنه شوه سترغلي په دېرواوښکو
نرګوناږيې په لنده څڅکه غلي
(دديوان ۲۳۶ مخ)

رحمان بابا ويلي دي:

سترغلي مې د فراق په ژړا شنه شول(۱)
د سبزې اثر يې پاڅېږه له آبه
(دديوان ۱۳۲ مخ)

په ځينو پښتو فرهنګونو کي "سترغلی" د سترګي په کاسه او په کسي او نينک هم ترجمه سوی دی.(۲) دلس نرة لغات ٤۵۵ مخ او د پښتو قاموس په ۶۱۰/۱ مخ کي د سترګي په پرده معنی سوی دی.

ستروي Stər+wí (اس - مؤ)

لويي - لويوالی، سترتوب، سترتيا، عَظَمَتْ (عربي)
دخيرالبيان په (۷٤ ب) مخ کي راغلي دي:

---

(۱) د رحمان بابا د ديوان په زياترو نسخو کي د "شنه" کلمې پرځای "سره" کښلی دی.

(۲) وګورئ: پښتو قاموس ۶۱۰/۱ مخ - د نظم اللغات ۵۷۷ مخ - د W.B. ډکشنري ۹۲ مخ.

ACKU

" اُو بایزیده ! زما دهستی، دستروي په ډله یا دول [illegible] ..

او زما دنامه د ستروي یا دول فرض دي .،،

په (۱٤۸ ب) مخ کي راغلي دي :

" هره ستروي لويي زما له لويه ده "

دچاپي نسخي مقدمه لیکونکي او سمونکي د ۲٤۹ مخ په لمن کي کښلي دي،

" دستروي معنی غالباً بزرګي ده . "

دستروي په کلمه کي " wí " داسم معنی شاوندی دی، دغه شاوندی د " ژغروي " په کلمه کي هم سته .

سْتُوْر Stor (اسـ ـ مذ)

غټ څاروي، ستر بوده ګان لکه آس، اسپه، غوا، غوېی غاتره (کچره)، خر، خره، اوښ، اوښه او داسي نور .

دخیرالبیان په (٦٤ ـ الف) مخ کي راغلي دي :

" که په کوهي کښېږي ....

یا پسه یا ستور یا سری پکښي ومري . "

حمید ماشوخېل ویلي دي :

ستور دسر په سترګو، غوږ او دي هم ویني
سترګي، غوږ بويه دزړه بینا، شنوا
(د دیوان ۵ مخ)

په زړلي کي stur+gá حغي طبیلي یا غوجل ته وایي چي په ژمي کي غټ بوده پکښي وي . په دغه کلمه کي "ga" ظرفي شاوندی دی.

په پارسي کي دغه کلمه sutūr ویله کیږي او ابتداً په -

ACKU

ساکن یې له منځه تللی دی :

ز سم ستوران در آن پهن دشت
زمین شش شد و آسمان گشت هشت

خو په بندهشن کې یې دغه کلمه د پښتو په شېر یوه هجایي (stór) راوړې ده.(۱)

په اوستا کې د دغې کلمې تلفظ staūra و

سخ Səx (مذ)

۱- خوښي ، خوشالي ، نېکمرغي ، بخت
۲- ښهانه - لکه چې وايي ،

" څه سخ یې در پوري پرې ایښی دی ؟ "

د خیر البیان په (۲۱- الف) مخ کې راغلي دي :

" سخ اوز ما خوښي د هغو کسانو ده چې ژوندون او مرگ
یې وي زما په طلب ... "

رحمان بابا ویلي دي :

سخ د هغه چا دی چې دیار په در قبول شه
زار د هغه چا دی چې له دره یې وشاړه
(د دیوان ۱۴۹ مخ)

دغه کلمه اوس هم رواج لري ، ویل کېږي ، لکه :

---

(۱) دگوری : واژه نامهٔ بندهشن ۱۹۷ مخ

«سخ يې دی، دولت لري، ژامن لري.»
«سخ دي دی، چې زوی دي له مسافرۍ راغی»

سُرُوَلِينْ Surwal+ín
سُرُوِيلِينْ Surwel+ín } (ص - مذ):

مسي، مسين - له مسو څخه جوړ سوی.

دخيرالبيان په (۶۷ - الف) پاڼه کې کښلي دي:

«که اسپرين يا سُرُولين يا داهسې نور کالي يا تېغ پليت شي.»

دپښتو قاموس په ۶۵۵/۱ کې سرول surwal کلمه د مسو په معنی دوې هجايي راغلې ده.

دکندهار په ناصرو کې سورويل surwel هم ويله کېږي، ميرحيدر صاحبزاده ويلي دي:

ګوره داچې سُرويل نه وي په ګل سوې
په ورکېږي بيا داستا دسورتا جمال

په ځينو راتلونکو کې متل دی:

«.... که د سروزر وي، کوڼې د شر ويلو ده.»

دخوشال خان په ديوان کې دغه کلمه درې هجاوو پرځای د Surawel* په بڼه راغلې ده:

که اصيل سړی کم ذاته سره کاندي
په مثال سره ګڼېږي غوري، تبل
بل دليل به تر دا په درلره را وړم
له سروزرو سره ويلي سُرَوېل

---

* ۱۰۵۰

ACKU

کېدای شي په دغه وروستي نیم بیتي کي "تر" ویلي "وروسته که" کلمه پاته وي.

دپښتو ژبي په ونیڅي لهجه کي دغه کلمه sarwāl ویلای کېږي ځیني پښتانه مِسی دکه (کاوروشه) "سوروال + کونډی" بولي.

سُوَرلُونَی Swarlúnay (اس - مذ)

په پښتو کي سَپارلي، سُپَرلي، سُوَرلي د سپارلکه (سوارلي) معنی لري، د مروتو د کسونو په ۷۶ مخ کي راغلي دي:

" روح دادیني دد عیسی خپل وکړه سپرلي"

سپرلو Sparló د بوده تېزي ځغستا ته ویل کېږي. په زرملکي سپرلو د سپرو دلي ته وایي، مثلاً:

" داسپرلو چېري ځي؟ "

په دغو کلمو پسي آلی شاوندي "únay" نښتي دي ځکه نو سپرلوني sparlúnay یا سورلوني swarlúnay د مرکب معنی لري، یعني هغه څه چي سپارلي پر کېږي.

د خیرالبیان په (۷۰ ب) مخ کي راغلي دي:

" روانه دی فرض نمونځ لې نفل په سورلوني باندي نم علتي،
روانه دی د فرض د نمانځه نیت لې نفل د کعبې لې رخ، په
سورلوني باندي.."

خوشال خان دغه مطلب داسي ویلی دی:

ACKU

نفل نموږ که سوړ په آس کا
مسافر په چي وسواس کا
فرض، واجب، سنت درې واړه
په ضروري جوان غـــواړه
(فضل نامه ٦٧١)

W.B. دخپلي دکشنرۍ په ۹۰ مخ کي Sparlanai کلمه دسپاره یا سبه سپاره (شهسوار) په معنیٰ راوړې ده.

ځیني پښتانه سپرلنه هغې پېغلې ته وايي چي په بدي کي یې ودکوي یا یې ودکړې وي.

ACKU

سوْنْ Sun

خوا، پلو، لوړ، لوری، طرف (عربي).
سوی (پارسي)

دخیرالبیان په (١٥٤ - الف) مخ کي کښلي دي:

" زه یم په آدمي کښي، زما هستي په چارسون دآدمیان. "

دچاپي نسخې فاضل مقدمه لیکونکي اوسموونکي ورته کښلي دي:

" غالباً چي معنیٰ یې په څلور طرفه ده چارسو، ن یا د کاتب غلطي ده یا دبایزید لهجه ده. "

د " سون " کلمه په پارسي کي هم د " لوري " معنیٰ لري(١)

---

(١) وګورئ: برهان قاطع ٢/٤٤ مخ.

سَهَه } **Sáha** (اسـ - مؤ)
سَهْ } **Sah**

سا، ساه، ساهه، سایه (منګل، ځاځي) سېلَوي (زرمله، خوست)
ځاځا «بوی»، ته هم وايي؛ مثلاً: ددې غوښېو ساه ځي.

دخیرالبیان په (۱۳۸ب) مخ کي راغلي دي:

« د سَهِ ذکر هوی دی چې ننه باسي اووباسي زما يه ياد،
حرة سَهَ په هرحال په هرځای چې وي ذاکران. »

دغه کلمه د "ساهه" په ډول دخوشال خان د دیوان په ۱۳۸ مخ کي داسي راغلې ده:

په ژوندون له مانه مه ځه دیاره غمه!
ته به سم د ماله ساهي سره تله کړي

د "ساه" کلمه خواجه محمد بنګښ په مذکر ډول راوړې ده:

چي را یاد شي خپل ګناهونه
را باندي زور شي هرګوره غمونه
غم سره مي تېر شه، ګناه مي ډېر شه
په شمار را باندي یو خو ساهونه
(د دیوان ۱۲۶ مخ)

په هندي کي سانس sāns کلمه د "ساه" معنی لري او
مذکر ومؤنث دواړه استعمالېږي.

داپنشاد په ۵۲۷ مخ کي sā د هوا او باد په معنی راغلې ده.
په سنسکریت کي اُساس usās د ساه کښلو معنی لري. (۱)

---

(۱) وګورئ، هندي شبدارتھ پاري جات ۱۰۲ مخ - دلیل ساطع ۱۹ مخ.

ACKU

سېزونی Sezúnəy (اسـ - فا - مذ):

سېځونکی، سوځونکی، سوزان

په دغه کلمه کې únəy د فاعلي ستاوندي únkəy لنډ سوی شکل دی چې د مفرد مذکر له پاره پکارېږي.

د خیرالبیان په (۱۲۳ - الف) مخ کې دغه کلمه داسې راغلې ده:

"نه به یې عذابوي په عذاب د ځنکندن، نه د ګور، نه د قیامت، نه د اور چې سېزونی دی سوزان."

ښُنګَرَی (اسـ - مذ) { Ṣ̌ungárəy Ṣəngárəy

۱- د غواو، غېلو او هوسېو ګوتونه چې په عربي کې "ظِلف" بولي او د آسو، خرو او غاتري (کچرې) سوڼته "حافر" وايي - په پارسي ژبه سوې او ښُنګري دواړه سُم یا سُمب بولي. (۱)

(۲) د پښې بُوجلکه، د پښې ګېټه (۲)، د پښې بیجلکه چې په عربي کې "کعب"، په پارسي کې "شتالنګ" او په هندي کې "ټخنا" بولي.

په خیرالبیان کې ښنګري په دوهمه معنی داسې راغلی دی:

"د سر د څلورمې برخه مسحه او له ښُنګري سره د دواړو پښو وله ...."

(۵۸ ب)

---

(۱) د پکتیا په سیمه کې ځیني پښتانه "شوه" نه وايي او د هغه پر ځای هم ښنګري کلمه استعمالوي.

(۲) په سپېڅلي پښتو کې "ببلېړه"، کلمه د بِجلۍ Bijəli (سپېښي) او بُوجلکي Bujiláka دواړه په معنی راغلي ده (وګورئ: ۳۲ - ۱۷۸ مخونه)

په پښتو متلو کې "ښنګرئ" کلمه داسې راغلې ده:

"د شرمښ له خولې یو ښنګرئ هم غلیمت دئ."

غاړه ɣā́ṛə (اس ـ مؤ)

۱ـ غړه، غرانګه چې په پارسي یې ګردن بولي
۲ـ د رود یا سیند یا دریاب څنډه، غاړې غاړې (تر څنډو ډک)
۳ـ لغمه
۴ـ زکام: غاړه راپورې ده
۵ـ د کمیسه ګرېوان
۶ـ د اسمان څنډه (افق)
۷ـ ذمه: غاړه یې وو تله

د خیرالبیان په (۶۹ ب) مخ کې د دغه کلمه د افق په معنی داسې راغلې ده:

" د صباح وقت صبح صادق دی. هغه سپېدې ده چې
څرګند بږي په غاړه د اسمان."

غلاول ɣlāwə́l (مص ـ مت)

غلا کول چې په پارسي یې "دزدیدن" او په اردو یې "چرانا"
بولي. د خیرالبیان په (۳۹ ب) مخ کې راغلي دي:
"له سري دې غلاوه مال او ایمان."

ACKU

(۷۱)

غوشایه ɣušāyə́

خوشالي ، خوشوی xušóy (مفرد) ، غوشالي، غوشیي، غوشیاري ، غوشاك .

دخیرالبیان په (۵۲ - الف) مخ کي راغلي دي :

" (استنجاء) په پخه خښته ، په هلم ، په زرغونه واښه ، په غوشایه ، په سکاره ، په ښیښه رواښه ده . "

مصري خان ګګیاني ویلي دي :

د کونګټ غوندي په لوزه کښي ګونې ږي
تل په غل په غوشیۍ آلـــوده پر
(د دیوان ۱۵۵ مخ)

د لغت فرس په ۱۲ مخ کي "غوشا" کلمه په پارسي کي هم په دغه معنی راغلې ده علی قرط ویلي دي :

تو . همان پیشه که کردي پدرت
هیزم آور ز رز و چین غوشا

غوشوی ɣušóy

د غوشالي مفرد (خُوشوی)

دخیرالبیان په (۶۶ - الف) مخ کي کښلي دي :

" سپکه پلیتي متیازي ، غوشوی ، وینه هرچي له هغه خلوړبول وځي ، چي غوښه ـ لي حلاله ده . "

غُومبَسَهٔ ɣumbə́sə (اسـ ـ مو)

غالبوزه ، بمبره ، ډمبره

په پارسي یې " زنبور " بولي ، ځینې پښتانه ترناپې غالبوزه
" غومبس " بولي .

دخیرالبیان په (۶۳ ب) مخ کې کښلي دي :

" که په کوڅې یا په لړ اوبه کښې هغه ځیز ومري چې روانه
وینه نه لري ، لکه : ملخ یا مچ یا غونبوسي یا لړم یا نور .....

د الپوري حافظ ویلي دي :

وړې مچې یې وګڼم د شهد وچې انار ـــ
لښې راغوځې کړې ، د سرو غومبسو ګګ ورته خېژي(۱)
(د دیوان ۹۴ مخ)

ګګ د سرو مچو به کوم کښې مه ـ سانه نادانه !
تل به یې نیش خوري ترې به حاصل انګبین نه شي
(د دیوان ۱۲۱ مخ

ځینې پښتانه د دغې کلمې په دوهمه هجا کې د (ə) پر ځای (u) وایي
یعني غومبوسه ɣumbúsə یې تلفظ کوي .

کاسِیرٌ kā́sir (فا ـ مف)

بدلمنۍ ، زناکاره

دخیرالبیان په (۱۱۲ ب) مخ کې راغلي دي :

---

(۱) ګګ = شنګهار ، د غالبوزو بنوز . ګګر ، د ډمبرو کوز . کیس

„ او والي (درواغ) وغله ، وکاسیر ، وظالم ، او په مانند د دغوته بالک نشسته . "

رحمان بابا وېلي دي :

هغه چاري له ناصحه واقع کیږي
چې له شهده یې هیڅ غلا وکاسیر نه که
(د دیوان ۳۶ مخ)

حسین وېلي دي :

عاشقان یې خیل په کوزه مځکه شنج کړه
د دنیا لولۍ په مینه کاسیر مه شه
(د دیوان ۱۹۱ مخ)

کاسیره : مؤنث یې " کاسیره kāsírə " ده .

په پښتو کې متل دی

" چې چرګه کاسیره نه وي ، د بل کره هګۍ نه اچوي . "

د ښځي له پاره د کاسیر کلمه په پارسي کې هم رواج وه ، فخر مدبر مبارکشاه مروزي وېلي دي :

" گفتند : که در غزنین کاسیر باشند ؟ عماری داران و محفه کشان که مردمان حاضر جواب ، درشت گوی و بیباک باشند ، گفتند : اگر در غزنین کاسیر بودی ، از عراق نبردیمی . "

(اداب الحرب والشجاعة ۱۴۰ مخ)

کاسیرۍ kāsirī́ (اسـ - مؤ)

بدلمني ، زناکارۍ ، بې ناموسي

ACKU

دخیرالبیان په (۱۱۲ ب) مخ کي راغلي دي :

" دړومي وغلاوکاسیرۍ وظلم وته .... "

کالۍ kāláy (اسـ ـ مذ)

۱ـ جامه ـ گېڼه ـ متاع ، گاڼه ، پسول

۲ـ لوښی

۳ـ اسباب وسامان

په خیرالبیان کي " کالي " کلمه د اسباب او سامان په معنی داسي راغلې ده :

" گوره ! زه هغه بې پروایم چي هرځای تل بې شریکه ، بې مله بې کالي کړم ، نشته زما محتاجي شریک ، وملـ وکالي وته لکه آدمیان . "

(۱۲۰ ب)

د متاع په معنی داسي راغلی دی :

" اوښان یا آس یا اسپي یا کالي د بازرگاني دي ..... "

(۱۰۲ ـ الف)

خوشال خان د متاع په معنی سره د کالي کلمه داسي راوړې ده :

خیال یې دننه لفینو لکه غل د خپلي خونې
هر کالی لیدلی فراغت یې دننه دیدن کا

(۱۳ مخ)

پیر روښان د لوښي په معنی سره د کالي کلمه داسي استعمال کړېده :

" که لرگین یا خاورین کالي یوزی یا پلاس یا لوهسي کالی بلیت شي "

(۶۷ ـ الف مخ)

ACKU

" حسین " هم دلوښې په معنٰی سره دغه کلمه داسې راوړې ده :

جورچور تلیٔ زړه به روغ بې وصله نسي
په پیوند دمات کالي تنهکار لګي
(٤١٤ مخ)

خوشال خان دګېنې په معنٰی سره دغه کلمه داسې راوړې ده :

په کالیو سره مخ ښایسته کېږي
ستا په مخ ښایسته ستا دمخ کالي دي
(مخ)

په پارسي کې هم " کالا " کلمه دجامې ، متاع او اسباب معناوې لري.

کاهله = کهاله khālə = کاله kālə

او او نسا
د " کهول " اضافي حالت دی ، " کهول " دکورنۍ ، کورنۍ او خاندان معنٰی لري .

د خیرالبیان په (۱۰۸ - الف) مخ کې راغلي دي :

" حج ګذاردن واجب دی پر آزاد ، پرعاقل بالغ چې خوري ، تېروي ، دکاهله خرڅ لري . "

نصر لودي ویلي دي :

دلودي زوی سنتي یم
دحمید له لوړ کهاله یم
(پټه خزانه ۷۱ مخ)

دهند والو په مذهبي کتاب بهګوت ګیتا کې kula کلمه دکول

ACKU

کورنی او قبیلې په معنی راغلې ده (۱)
kul په هندي کي اوس کورنۍ ته وائي. (۲)

کَبْ kab (اسـ - مذ)

۱- ماهي، مائی

۲- د حوت برج - او د شمسي کال دوولسمی میاشت

د خیرالبیان په (۱۶۸ - الف) مخ کي راغلي دي:

" یا هغه په اوبه کښي ومري چي ژوندون يې په اوبه دي لکه کب یا خنگبش یا کونی کبر یا نور هسي ژندگان ..

حمید ماشوخیل ویلي دي

هسي بې یاره "حمید" دی
لکه بې روت بې اوبو کب
(د دیوان ۱۶ مخ)

احمد شاه بابا ویلي دي:

زړه د غرق د خپلو اوښکو په دریاب کړم
بیا په دا دریاب کي تږی لکه کب
(د دیوان ۲۲ مخ)

په خیرالبیان کي د "کب" جمعه "کبونه" راغلي دي:

"لکه کبونه په اوبو ژوندي دي. هسي په ما ژوندي دي آدمیان." (۱۵۲ - الف)

---

(۱) د بهگوت گیتا ۱۱۶ مخ - د ماسکو چاپ

(۲) لغات النساء ۲۲۶ مخ

د کب مصغر کبوړی kab+úṛəy دی.

حمید ماشوخیل ویلي دي:

هغه شیبه سایه دولي په شمال کي
خوځېږي لکه کبوړي په زلال کي
(نیرنگ عشق ۳۲ مخ)

مجازاً د بدن ماهیچو ته هم کبوړي وایي، په دغه معنی په کندهار
کي کبوړي کلمه کېپړي kapə́ṛay وایي: مثلاً:

" د سورت کېپړي دي په خوله سه "

د افغانستان په منبجي ژبه ماهي، کاپ kāp بولي.(۱)
په سغدي ژبه یې ماهي کپ kap باله.(۲)
ابوریحان البیروني په آثار الباقیه کي کښلي دي:
په سغدي ژبه یې د لمریز کال دوولسمه میاشت هم کب kab بالله.
د ایران کوده ۹/۱۲۴ مخ کي راغلي دي:
په طبري ژبه یو راز ماهي کپور kapúr بولي.
د فرهنگ هزوارش های پهلوي په ۱۳۰ مخ کي هم د دغي لیکنی ملاتړ سوی دی.
او طبري ژبه یې د مازندراني او کیلکي ژبو په نامه یاده کړې ده.
د ایرانسکي یزیک په ۱۲۴ مخ کي د سکیپي ژبي Panti kapa
اصطلاح د ماهي په لار ترجمه سوېده، او دوهم جز یې کَپ د ماهي معنی لري.

ACKU

کَرَلَه karəla (حمص ـ مو)

کَرَنَه، کَرَهَنَه، کښت وکر

دخیرالبیان په (۱۱۹ ـ الف) مخ کي راغلي دي:

» او بایزیده ! ما ذره دسړي کړې دی ځای ددار و دکرلي
دایمان ـ نه بویه وسړي چې د دار و په ځای وکړي زهر دگمان.«(۱)

کَړدَه kaṛdá

۱ ـ عمل، فعل، چار، کړه

۲ ـ دودوبایده، کرده، احسان، نیکي، مرسته.

دخیرالبیان په (۱۳۳ ـ الف) مخ کي راغلي دي:

» دمنافقانو د تیبې [له] خوی هوی دی، چې زما او زما د
پیغامبرانو دکتاب حکم به یې (په) وینا قبلا وه او په کړده به منکرو.....

دمروتو دکسرونو په ۵۶ مخ کي راغلي دي:

زوروره خدایه ! خوسره دي پړدې دي
زما په زړه راغلي منومېړو کړدې دي

په پښتو کي د احسان هېرونکي په باب ویل کېږي:

» په کړده په خوړ ده منکر دی..

---

(۱) دچاپي نسخې په ۲۰۸ مخ کي دگمان پر ځای " ایمان " کښلی دی او په حاشیه کي ورته کښلي دي، " کذا ـ اماد " دایمان " لفظ هیڅ مناسبت لري. "
ښایي چي دحاشیه لیکونکي مراد به " مناسبت نلري " وي.

ACKU

522

کړندړ

شمار . شمېر . حساب (عربي)

دخیرالبیان په (۴۳-الف) مخ کې راغلي دي :

« ما په بهشت کښې باغونه کړي دي . په کړندړ د پېرۍ د
آدمیان . »

په (۱۰-الف) مخ کې یې کښلي دي :

« که دریابونه شي خوږه کړندړ د مخلوقاتو - ترو واړه دریابونه
توري شي یاکه له دغو په کړندړ زیات شي - او یا زره کاتبان
یاکه له دغو په کړندړ زیات شي — د هر کاتب او یا زره قلمونه
شي بې ګمان . »

دخیرالبیان د چاپي نسخې د ۱۱ مخ په حاشیه او د مقدمې په ۶۳ مخ
کې د "کړندړ" کلمې معنی "شمېر" کښلې ده .

کړه kṛә́

فعل او عمل

دخیرالبیان په (۱۳۱ ب) مخ کې راغلي دي :

« زما په نعمت به شکردان - په ورکړه قناعتي - په بلا
د صبر - په قضا په کړه راضي وو . »

د مروتو د کسرونو په (۲۵) مخ کې راغلي دي :

« چرنګه حیران یم د چښتن الله په کړه ویلو ته مې پام سه .
اوس مې نه د ربړي زړه . »

ACKU

خوشال خان ويلي دي:

کره يې نه دي بې حکمته
نه خوشحال د ده په کره يم
(د ديوان ٢١٣ مخ)

کُښايَل kušāyə́l (مص)

١- خلاصول ، پرانيستل (د پارسي کشودن وگشادن په معنیٰ)
٢- مجازاً د روژې ماتول ، روژه مات کول ، د خولې خلاصېدل(١) چې په عربي يې افطار بولي.

د خيرالبيان په (٩٨ - الف) مخ کې د روژه مات (روژه ماتي) په باب راغلي دي:

« يا خدايه ! روژه مې درله تالره ، توکل ، باور مې په تا دی او ستا په رزق روژه کښايم ، ترودي شه څښي يادي وخوري لداتام. »

په بهار عجم کې " روژه کشادن " د افطار په معنیٰ راغلی دی.

کښلوَل kṣ̌əlawə́l (مص. مت)

تجوَل ، چَپ کول ، چَپّول ، ښکلوَل

په خيرالبيان کې راغلي دي:

« د نارو اکښلول ، د لوبي کره له هغه مکروه دي په آدميان. »
(٩٨ ب)

---

(١) [illegible]

ACKU

« یاکېنل که ، یا ورسره لوبي که له هغو چې تاب وادي په آدمیان .»
(۱۰۱ ـ الف)

سعید وېلي دي :

پښې دِ تا ددې دسپیو "سعید" سکل کړې
وسلطان ته یې کا ته دسترګو تنګ دی
(ددیوان ۱۴۶ مخ)

خوشالخان وېلي دي:

که هزار ځله شیخي کوې خوشاله ـ
چې سبه کښلی درنږدې شي نو یې کښل که
(ددیوان ۳۳٤ مخ)

کم زامن

کوچني زامن ، وړوکي زامن
دخیرالبیان په (۱۰۷ ب) مخ کي راغلي دي :

کوره ! سر سایه دروړې واجب ده پر توانګران ، چې یې وباسي دځان ، دکم زمن دبرده وو دپاره ، په تا دي وي اعلام . »

کم "kam" کلمه خوشالخان دکوچني په معنی داسي راوړې ده :

لوی نښتر ، لويي خسرېه
بې میوې ، نابوده بڼ
دیوې یو کمی خونی
سپي ، سرې یکښې سڅ
ددیوان (۱۰۱۳ مخ)

ACKU

کَمْ عِیْدْ

کوچنی اختر، ورو کی اختر، کمکی اختر

"عید" عربي کلمه ده چي د اختر معنی لري، کوچنی اختر په عربي عید الفطر بولي.

د ذخیر البیان په (۱۰۱ ب) مخ کي راغلي دي:

"که د کم عید میاشت یو کس ووینې، روژه دي نه کښنالي."

دیکتیا، منګل، خاخي، ځدران او خوستي اوس هم کوچنی اختر "کم عید" بولي.

kamkāṇəy کَمْکانَی

دغه کلمه په اصل په (۶۲ ب) او (۱۹۹ - الف) کي په "ṇ" راغلي ده، د چاپي نسخي په ۱۹۶ مخ کي له اصله سره سمه کښلي ده. مګر په ۱۰۱ مخ کي يې ṇ په ṭ اوښتی دی او "کم کاټی" کښلی دی، داسي:

" په متیازو، په هوس اوبي، په سپیره اوبي، په مني، کم کاټي په استحاضه به د امات شي په وړاندي اندام."

فاضل حاشیه لیکونکي د "کم کاټي" معنی په "حیض" کړې ده. خود شک نښه (؟) يې هم ورسره کښلي ده.

زه د ذخیر البیان دغه پورته جمله کي "کم کاڼی" کلمه د مثاني په د برې (سنګریزه) معنی ګڼم چي پښتانه يې ګګرۍ kakrəy بولي. کېدای سي چي د (کم + کاڼی) کلمې لومړی جزء به د (لږ، کوچنی، ریزه) او دوهم جزء به يې د (د برې او تېږي) معنی

ولري او د خیرالبیان په (۱۹۹ ب) مخ کې د دغې توجیه ملاتړ سته په دې ډول:

„که د روژه دار کم کاڼی یا د اوسپنې خرړې یا هډوکې یا نور داسې ونغړ شي، روژه یې ماته شي، یو دې قضا ولري کفارت پر یې واجب نه شي.„

د غه مطلب د کنزالدقایق په ۱۴۹ مخ کې داسې راغلی دی:

„اَوِابتَلَعَ حَصَاۃً اَوحَدِیدًا قَضیٰ فَقَط.„

"حصاة" په پښتو کې کیتکی بولي چې په پارسي ورته "سنګریزه" وایي او د کندهار پښتانه یې شګې بولي.

کنګال Kangāl (ص، مف)

۱- هغه لوښی چې او به یې پر تېرې کړې وي، او کښته کړی لوښی

۲- مسکین، نېستمن.

د خیرالبیان په (۱۰۷- الف) مخ کې راغلي دي:

„مکروه دی چې زکات استوي له ښهره و بل ښهر وته په آدمیان — بیرون چې یکښې قرابتي وي کم توان او کنګالان.„

کنګال د نېستمن په معنی خوشال خان داسې راوړی دی:

چې ته راځخه نه وې یو کنګال د زمانې وم —
پادشاه د درست جهان یم چې له ما سره لټ پټ یې

(د دیوان ۴۳۸ مخ)

په هندي ژبه کې هم کنګال، کنګلا د نېستمن او کنګلي

ACKU

د ښستمني معنٰی لري . (۱)

ہاتھوں سے اُس کے لاکھ کا گھر خاک ہوگیا
کنگلا بنا دیا ہے مجھے مار مار کے
(جانِ صاحب)

کوږول kužəwə́l
کوږېدل kužedə́l
(مص)

خوځول - خوزول - ښورول - ښنډول - ښنډل

خوځېدل - خوزېدل - ښورېدل -

په خیرالبیان کې راغلي دي:

„ مځکه به دوه واره وکوږوم ، وبه وژنم . په ورمي کوږول واره ژوي ...... او ژوندي به کړم په دوهم کوږول چې شته واره مخلوقات ...... د ورمي کوږول نوم یې راجفه دی او د دوهم کوږول نوم یې رادفه کړی دی . په تا دي وي اعلام گوره ! يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ (روزی که درلرزه می آید زمین ...."
(۳٤ ب ۳۵-الف)

„ گوره ! د مخلوقاتو قراري له تله ، له الوانه ، له کوږېدنه ، له هیبته سره ده ."
(۱۴۲ ب)

„ گوره ! زما په هستي کښې کوږي ، ځي . الوزي هرڅېز ...."
(۱۴۳ - الف)

---

(۱) وګورئ ، پاک مصطلحات ٤٦٤ مخ ـ لغات النساء ۲۲٤ مخ

ACKU

د خیرالبیان د مقدمې لیکونکي او د سمونکي هر ځای د خر خولو او ځپېدلو معنی ځنې اخیستې ده .

اخوند درویزه هم د آمنت بالله په منظومه ترجمه کې "کوړې" کلمه د وړ خوځېدلو او ور تللو په معنی داسي راوړې ده :

پیړۍ خو د قرآن کافي اې خلقه!
ولې پند له دې سنې امامه نغوړې
که ثابت په دغه پند شې (اې عالمه!)
په آخر به د جنت وته وکوړې(۱)

د مروتو د کسرونو ۸۵ - ۹۶ - ۲۶ مخو کې هم "کوړي" کلمه په دغه معنی راغلې ده ، هلته کښلي دي ،

" ښاغلی سپینو تورو څخه نه کوړې بانه ."
(۲۶ مخ)

"قتل خان هم چې له ورایه په نظر که
عراقي کوړنګ یې پسه په خبر که
د کوړنګ باګې یې نه وکوړې ولې"
(۸۵ مخ)

"(هلئ) هلئ ! زنهیو ښې تورې د هیو
چې خلاصون موږی دلاس په کوړول"
(۹۴ مخ)

---

(۱) مخزن الاسلام ۴۸ مخ ، د ۱۲۹۳ ه.ق. چاپ – مخزن الاسلام ۴۷ مخ ، د پېښور چاپ قلمي نسخه ۱۴۵ مخ –

ACKU

حاشیه لیکونکي ورته ښکلي دي:

" کوږېدل = خوزېدل، رپېدل، سنېدل (ښنېدل).
کوږول = خوزول."

د مروتو د کسرونو په ۸۶ مخ "کوږ" کلمه هم د حرکت په معنیٰ داسې راغلې ده:

" مروتو په مخ ور کوږ کړه
نیازو بېسته ځان ور بوږ کړه."

د میرزاخان انصاري په دیوان کې هم د دغې کلمې اسم فاعل داسې ښکلی دی:

د نېکخواه پند ونه نغوږه
په مقصود پسې دکوږه(۱)

کندهاري ملا عبدالغفار هوتک د "دکوږه" کلمې ته "کوشش کن" معنیٰ ښکلې ده.

کوڼي کبر kuni kə́bər (من)

چونګانښ: چې په پارسي یې خرچنګ او په عربي یې سرطان بولي. - د لمریز کال څلرم برج ته هم ویل کیږي.(۲)

د خیر البیان په (۶۴ - الف) مخ کې راغلي دي:

" یا هغه په اوبه کښې ومري چې ژوندون یې په اوبه وي، لکه کب یا ځنګښ یا کوڼي کبر یا نور هسې ژوندګان."

---

(۱) دکوږه: د میرزاخان دیوان د پېښور چاپ ۶۴ مخ - د لاهور چاپ ۸۱ مخ

(۲) په هندي ژبه د غه میاشت kark بولي.

ACKU

خوشال خان ختک وېلي دي :

جوزا و سرطان. خُرداد وتیر دي به حساب کې
پښتو یې شینورا و کوهي کبر حساب دي
(د دیوان ۱۰۱۹ مخ)

ګوهی kuháy (اسـ - مذ) :

څاه چې په پارسي یې "چاه" او په عربي یې "بیر" بولي.
د خیر البیان په (۶۴ ب) مخ کې راغلي دي :
"که کوهي چینه دار وي، وار، او به یې وکښي نه شي..."
رحمان بابا وېلي دي :

کوهي مه کینه د بل سري په لار کښې
چېرې ستا به د کوهي په غاره لار شي
(د دیوان ۲۱۷ مخ)

کوهي په پنجابي ژبه "کهوه" او په هندي (اردو) ژبه یې "کنواں" بولي
غالب وېلي دي :

"چاه" کو هندی میں کہتے ہیں "کنواں"
"دود" کو هندی میں کہتے ہیں "دھواں"

په سنسکریت کې د دغې کلمې تلفظ khā ؤ - د اپنشاد په ۵۵۶ مخ کې kha کلمه د څاه په معنی راغلې ده.

ګبینه Gabīnə (اسم جمع) :

ګبین، عسل (عربي). شات. شهد (پارسي).

ACKU

دخیرالبیان په (۱۰۳ ب) مخ کي راغلي دي:

„ د ګبینه دي لسمه وباسي که دیه عشري ځمکه وي.. "

شیدا ویلي دي:

که تل په طور د ګبینه يي
خالي له وضعي د کرم نه يي

(د دیوان ۱۴۷ مخ)

دغزني په قره باغ کي Gabináy ښاتو ته وايي او د ښاتو کندو هم په دغه نامه بولي.

د پېچ په دره (کونړ) کي Baganáy د ښاتو کندوډ ته وايي چي د تیرا اپریدي يي Ganḍáy او د اریوب خاځي يي تومبکه یا تمبکه بولي.

ګڼل Gaṇə́l (مص)

۱- شمېرل، شمارول، حسابل، حسابول
۲- قیاسول، اټکلول

دخیرالبیان په (۱۰٤ ب) مخ کي کښلي دي:

„ که زيات شي له کاله وړاندي مال د توانګران - په هغه جنس دي له مال سره وګڼي، زکات دي وباسي.. "

د مروتو د کسرونو په ۵۰ مخ کي ګڼل د شمېرلو په معنی داسي راغلي دي:

یارانو! د نیازي لښکري زور دی
دلالان يي کښېنولي وګڼل ته

ACKU

د سپېڅلي پښتو په ۱۸۳ مخ کې هم گنمل د شمارلو په معنی کښلی دی. د شمارلو په معنی سره د گنمل کلمې رواج په ځينو پښتنې قبيلو کې پاته دی، مثلاً کوچيان وايي:

„گڼ دي پرتېر کړه" يعنی و دي شمارلي

د سنسکريت شبدارته کوستبه په ۲۶ مخ کې هم gaṇ کلمه د شمېرلو په معنی راغلې ده.

په هندي کې هم gaṇan کلمه د شمېرلو په معنی رواج لري (وگورئ هندي شبدارته پاری جات ۱۹۲ مخ)

Gušay گوښَئ

جلا، جُلا، بېل، ځانته، يواځې (يوازې)

دخيرالبيان په (۱۵۹ ب) مخ کې راغلي دي:

„گوره! د هر څه هستي تن، روح لري - څيز په څيز کښې ننوزي يا وُزي - پيوند يا گوښي شي - مال ملک زيا تېږي، کمېږي د آدميان. „

شمس الدين کاکړ ويلي دي:

برخي واره له اناله
گوښي گوښي د هر چا

(د ديوان ۱۵ مخ)

خوشال خان ويلي دي:

د سترگو، ورځو، زلفو له بڼو به دې ځانخه درېږم؟
د مخ سياهيان دي اراته جوړ لښکر زه گوښی هسي

(د ديوان ۵۵۷ مخ)

ACKU

ګهنده Ghándə (اسـ-مذ)

ګانده gāndə ، سبا چي په پارسي ئې "فردا" بولي مجازاً د آینده معنی هم لري.

ذخیرالبیان په (۹۸-الف) مخ کي راغلي دي:

"پس دی نیت که چي ګهندهَ به فرض روژه لرم، که خواست وي دسبحان."

فاضل حاشیه لیکونکي د چاپي نسخې په ۱۶۴ مخ کي "ګهند" کلمې ته "صبا" معنی کښلي ده.

علي خان ویلي دي:

نن يې ګل غوندي تازه کاندي غمانګه
بیا يې ګانده اوبزان لکه توره کا
(د دیوان ۷۹ مخ)

کریمداد د روښاني ویلي دي:

چي د ګانده په غم تښلي
د هغو کسانو زار دی
که په ګانده دي ئي تمه
هوري کلمه کښت د کار دی
(د دیوان ۵۰ مخ)

ACKU

لرګين Larg+ín (ص، مذ):

چوبي، له لرګو څخه جوړ شوی.

دخيرالبيان په (٦٧-الف) پا ڼه کي راغلي دي:

" که لرګين يا خاورين کالي، پوزی يا پلاس يا نوړ هسي کالي

پليت شي. "

لَلْ lə́l (مص):

١- ويل، بلل

٢- که دشاهدۍ ياګواهۍ له کلمو سره راسي د (اداکولو) معنی لري.

٣- که دقسم يا سوګند سره راسي داخيستلو معنی ورکوي.

٤- که له سلام سره راسي داچولواوګرزولو معنی لري.

٥- که د بانګ اواذان سره راسي دکولو معنی لري.

په خيرالبيان کي راغلي دي:

" زه ګواهي لـم بخپيل خان چي زه پادشاه دملک يم. "
(٣٥-الف)

" صلوٰة په التحيات پسي په وروستي ناستي کښي دي لولي و رمی وښي، دپسه وکيڼ ړخ وته دي لي سلام. "
(١٧٨-الف)

" يجي بانګزن دجمعې بانګ لي. "
(٨٦-الف)

دخوشال د ديوان په ٤٣١ مخ کي راغلي دي:

ACKU

چې امید په دا ایام لي
دا امید یې ناتمام لي
په سراب د تږي خوی دی
د اوبو گواهي مدام لي
زه له غمه مخ جار باسم
دی را دراندي سې سلام لي
د "خوشال" بلا هغه شوه
چې سوگند د ده پدنام لي

لُوَلَه lwə́la (حمص)

لومستنه، قیتنه، لولنه، چې په پارسي یې "خوانش" بولي.

دخیرالبیان په (۱٤ ب) مخ کې راغلي دي:

" وکتبه زما او زما دانبیا و اولیا دو گفتار، په دا کتاب که ددوی ویناپو شکل دي زماله کلام - تر وي لوله، په جهر کړه، ترو په دا پند ورکړه وترسنده آدمیان.،،

لْیَرُونَی lyarúnəy (فا-مذ)

لاروی، رارروی، راهرو (پارسي)
پرلار تلونکی.

دخیرالبیان په (۱۲۵ ب) مخ کې راغلي دي:

" اې بایزیده! زه لیرونی، زما دلاري بې کړ دې، له معامه نه رسوم وبل مقام - هسې چې له ځایه وبل ځای وته بې تله

ACKU

نه رسوم سرې نه چار پايان ..

دچاپي نسخې فاضل حاشيه ليکونکي ددغه مخ په لمن کي کښلي دي:

" لېروني يعنې لاره تلونکی "

دخيرالبيان په (۱٤٥ - الف) مخ کي هم دغه کلمه داسي راغلي ده:

" گوره ! ورمندان په طريقت کښي په لېروني هغه دی
چي مشغولي يې وي په رکوع په سجود په قعود په قيام .."

فاضل حاشيه ليکونکي ددغه مخ په لمن کي ورته کښلي دي:

" ښايي چي ددې کلمې معنی لاروهونی (سالک) وي .."

د lyar + únay کلمې لومړی جزء lyár دی چي د "ليار" کلمې لنډ سوی شکل يې بايد وبولو.

صدرخان ختک په آدم درخانۍ کي ويلي دي:

مير بايي چي جواب ورکړ
نور آستانې يې مخ په لېر کړ

(آدم درخانۍ ۱۵۰ مخ)

معين ويلي دي:

چي بانه يې په زړه علين کار د خنجر که
قدمونه يې په ژړه ، سير په لېر که

(د ديوان ۷ مخ)

د "لېر" کلمه دلاري په معنی په ځينو پښتنو کي ژوندۍ او مروجه کلمه ده. يو داوسني شاعر ويلي دي:

څو ورته راسه ، خوله به درکړم مانا ديگر کي
مه ورېږه لېر کی
(د پکتيا سرودکی)

ACKU

دلیږوني کلمې د دوهم جزء ūnay دی چې د فاعلي شاوندي unkay لند سوی شکل دئ.

" لاږوني " ځني پښتانه هغه محیطي قاضي ته وایي چي په ښځرو کي لیار تماکي ، او په مرکو کې ځلي دروي

لیږدی Léžday (اسـ - مذ)

۱- هغه بوده چې د بار د وړلو سوی دي (۱) ـ باري بوده

۲- هغه بوده چې یو کوچې یې بل کوچې ته امانت ورکړي چې خپله کسله پر یوسي . مثلاً بیا دی خان وایي:

" قطب خان دوه لیږدي راکړه چې کډه پر یوسم ."

دخیرالبیان په (۱۰۲ ب) مخ کي راغلي دي:

" حسیب دی نه که په مال کښې ، کور ، نه جامه داغوستن اونه د تیګی خریان ، نه کسر دی ، نه لیږدي ، نه دژواک بندګان."

دخیرالبیان دچاپي نسخې مقدمه لیکونکي او سمونکي لیږدي کلمې ته (؟) الینبی دی.

لیږي

(دغایب صیغې دحال له پاره)

ګماري

(د لیږل له مصدره څخه د léž کلمې مشهوره معنی "اَستوي" ده)

---

(۱) ظفراللغات ۲۸۲ مخ - د بار بوده په عربی "راحله" بولي.

ACKU

په خیرالبیان کې راغلي دي

" د منافقانو نخښه هغه ده چې لیږي د ګناه و چارو ورته ځان،
ورنور کسان ، له ښې چارې منې کوي آدمیان . "
(٤٤ ب)

"ګوره ! تکبیر تحریمه حاموي په شروع کړوني بې د کبر، یا له یادو — او ولاړي لیږي د ښې چارو ته په هر ځای چې وي او منعه کوي یې له ګناهونو — او لوستن لیږي د تسبیحات د ژبې وښې وینا ورته او منعه کوي یې له بد کلام — او رکوع لیږي وخدمت و نغوته د پیر تمام او منعه کوي له نغوتې د پیر نا تمام، په تادي وي اعلام.
او سجده لیږي د کسترګه ورته د نږغمل ، هتیاتي له ګناهانو — او قعود لیږي چې کښېني ، قرار دي شي له هغه سفر چې وي د حرام . "
(٧٢ ب مخ)

دا اصل حاشیه لیکونکي د چاپي نسخې د ١١٧ مخ په حاشیه کې ورته کښلي دي :

" لیږي = آماده کوي ، ولاړوي ، ترغیب ورکوي . "

" لیږي " کلمه د ګمارلو او چمتو کولو په معنی د لاږ Lāž له کلمې نخښه لیږي نه بربښي . Lāž پښتانه تاوکړه سوي پړي ، ښتل سوي واښه ته وائي . (١)

---

(١) وګورئ : پښتو قاموس ٢/١٩١ مخ - ظفراللغات ٨٥١ مخ

ACKU

مَایَهٔ Māyá (اسـ مو)

۱ـ تُوَمنه ، تیمنه ، مؤرد
۲ـ پانګه ـ سرمایه ـ رأس‌المال (عربي)
۳ـ که داو بش صفت راسي ، مایه کلمه د بېرا وغتې معنی لري
٤ ـ هغه هګۍ چي چرګي تدبې بږ دي او چرګي لوړي هګۍ پراچوی
۵ ـ د مَردکو په لوبو کي هغه غاړګړی چي مردکه بایلي وړ
واچوله سي .

په خیرالبیان کي "مایه" کلمه د پانګي او سرمایې په معنی داسي راغلې ده:
" اَوُرَته ، پاکوړ یا برده ، آس وي یا څنا وران یا لوړ شیز د دنیا
له مایې وړ یادوی وآدمیان . "
(۱۱۰ ـ الف)

د چاپي نسخې په ۱۹۱ مخ کي فاضل حاشیه لیکونکي هم د مایې کلمې معنی
سرمایه او پانګه کښلې ده .

مَټْ Maṭ (اسـ مذ)

۱ـ لېستد او چونلې غوندي خاوره چي زیاتره د منډؤ (خوړ د نو)
په تل کي وي :(۱)
۲ـ خُم ـ په دغه معنی یې مصغر متکی maṭkáy او ماټۍ
maṭə́y دي چي لومړي یې مذکر او دوهم یې مؤنث دی.

---

(۱) په درالمجالس کي د غه کلمه د صفت په ډول راغلې ده :
وچه لاړ شوه هسي متهه
ګویا نه ده هرګز خته

ACKU

مټ (خُم) ځیني پښتانه چاټي هم بولي.

حسین ولي دي:

آفرین دی د هغو په لوی همت وي —
چې یې خاورې ایرې فرش کړې مټ بالین
(د دیوان ۳۲۱ مخ)

په خیرالبیان کې مټ کلمه داسي راغلې ده:

" د کبینه دي لسمه و باسي. که په عُشرې ځکه وي.
وزي د مټ په حسیب، مټ شپږ دېرش [په] سیر دی.....
(۱۰۳ ب مخ)

دلته له مټ کلمې څخه د پیر روښان مراد لواځي هغه خُم دی چې شپږ دېرش رطله شات ونیسي ځکه چې دی "سېر" د رطل په معنی راوړی (۱). پخوانو د غه پیمانه "خُبره" بلله (۲)، "خبرې" څلېروېشت قسطه شات نیول او هر قسط یونیم رطل و (۳)

په هندي ژبه کې مِیټِیَه mitiya هر خاورین لوښي ته ویل کېږي (٤) او د اصطلاحات پېښوران په ۲/۳۵ مخ کې ماټهه māth کلمه د هغه لوی خاورین لوښي په معنی راغلې ده چې رنګرېزانو به نوکرانو ته اهار پکښې ورکاوه.

ماټي کلمه هم د کوچني خم یا منګي په معنی په هندي کې استعمال لري

---

(۱) وګورئ: اوږدې

(۲) خُبره ـ د خُمره کلمې مبدل دی چې د کوچني خُم معنی لري.

(۳) د قسط په باب کښلي دي: د شاتو قسط یونیم رطله دی چې هر رطل ۱۲ اوقې (۹۰ مثقاله) راځي، د د قسط له ۱۸ اوقیو (۱۳۵ مثقالو) څخه روغ دی. ځیني کسان د شاتو قسط یو رطل بولي او په کتاس سابر کې د شاتو قسط ۲½ رطله جنوول سوی دی.

(٤) وګورئ: د هندي شبدارتهه پاري جات ۶۲۹ مخ.

ACKU

کبیر داس وېلي دي :

ماٹی کہے کمہار سے ، تو کیا روندے موہے
اک دن ایسا ہوئے گا ، کہ میں روندوں گی توہے[1]
(هندي شاعري ٩٠ مخ)

مهربان خان "رفق" فرخ آبادي وېلي دي :

خلقت تمام گردش افلاک سے بنی
ماٹی ہزار رنگ کی اس خاک سے بنی

مَرْوَنْدْ Marwánd (اسـ - مذ)

دلاس بند - دلېښتي او خپړي ترمنځ بند.
چي په عربي يې "رسغ" بولي.

دخيرالبيان په (١٥٨ ب) مخ کي راغلي دي :

"گوره ! لاس له مروند ه پوري وله او ږمانوم يادوله سي
ولي بويه ...."

کاظم خان شيدا وېلي دي :

زما زړه يې کاږه راښيوستاله زلفو
که شانې يې هر څو تاوکړل مروندونه
(دديوان مخ)

---

[1] ددغه بيت پښتو ترجمه داده :

"ماټي کلال ته وويل : "ته ولي ماموږې ؟
لو ورځ به داسي راسي، چي به زه تا وموږم"

ACKU

مُزدَکْ Muzdák
نمُزدَکْ Nmuzdák
(اسم ـ مذ)

مسجد (عربي) ، ماجت ، جُومات

د ذخیرالبیان په (۸۷ ـ الف) مخ کي راغلي دي:

« د نماځه په وخت دي د مزدک ورنه ترې آدمیان »

مُزدك د مسجد په معنٰی په کوچیو ناصرو او مروتو پښتنو کي۔ ژوندۍ کلمه ده ، د مروتو په کسرونو کي راغلي دي:

یوه ورځ يې سمېله وکه يي شېخانو په مزدك (۱)
دوهمه ورځ يې لښکر بېنګ که ، په نیاز يو وختل
(د مروتو کسرونه ۴۶ مخ)

پښتانه شاعر ښکارندوی دغه کلمه د " نمزدك " په ډول راوړې ده . د غازي شهاب الدین محمد سام غوري (۶۰۲ هـ.ق. مړ) په ستاینه کي يې ویلي دي:

په رونا اوسې ته تل د دین شهابه !
نوم دي تل وه پر دېرځ په نمزدکونه
(پټه خزانه ۵۷ مخ)

په پارسي متنونو کي دغه کلمه د مَزكِت Mazkit په بڼه راغلې ده. (۲)

د حدود العالم مؤلف جوزجاني په ۳۷۲ هـ.ق. کال د هرات په باب

---

(۱) سمېله = چېنه
يي شېخانو = د شېخانو
(۲) برهان قاطع ۲ ټوک ۲۴۷ مخ

ACKU

کښېنلي دي :

" د مزکت جامع این شهر آبادان تر مزکتها ست ."

دتاریخ طبري په پارسي ترجمه کي چي ابو علی محمد بلعمی (۳۶۳ ق م) کړېده ، هم د مزکت کلمه څو ځلا یه د مسجد په معنی لیدله کیږي.(1)

د مزگوت Mazgut کلمه د مسجد په معنی اوس هم په کردي ژبه کي باب ده .

مڼ Máṇ(ə) (م - مذ)

مُړْيَۍْ . یعنی هغه غبلي چي پستې وړې لري لکه : مڼ . میږ . لیړی (وَرَی) ــ مُږَۍُ (۲) ، منهیا .

دخیرالبیان په (۱۰٤-الف) مخ کي راغلي دي :

" د مڼ دوزي زکات همان دی په آدمیان . "

خوشال خان دغه مطلب داسي ویلی دی :

که مُږۍ که بز که پسونه
مېنځي ، نر که بزه که مږونه
په نصاب کښي برابر دی
که د کال شي صحراچر دي

(فضل نامه ۱۰۰ مخ)

اوس یې په برو شینوارو کي مَنْهیا بولي .

ځني پښتانه هغه سړي چي لږ پوهیږي ، مُږَی سړی بولي او دوړ ملي خلک د "مُږلی" کلمه له غواسو د صفت په توگه استعمالوي . وایي : "دا مُږېي هواده" ؛ یعني د پیری شیدي کوي .

---

(1) د زیات تفصیل له پاره وگورئ : د پښتې خزانې تعلیقات ۲٤۳ مخ .

(2) پښتو قاموس ۲/ ۹۱۳ مخ ـ ظفراللغات ۹۰۲ مخ

ACKU

مېرڅي Mercí (اســ - مو)

دښمني، دبښني، غليمي، مېرڅمني

دخيرالبيان په (۱۱۳ ب) مخ کې کښلي دي:

"هر کله يې وو ژني، ترو مېرڅي شي، دهغه پس ووالي په وراني زيا تېږي په ميان دآدميان."

په تاريخ مرصع کې دغه کلمه داسې راغلې ده:

"نقل کا چې په يوه سبب، يا د هزاره وو له مېرڅې تنگ شول.

. . . .

يو مدت چې تېر شو، بيا د يوسفزيو د دلازاکو سره مېرڅي شوه."

(د گلشن روه ۱۰ مخ)

ميرزا خان انصاري وېلي دي:

علاء د نفس په مېرڅي وتره استواره
په نرمۍ به سود يو نه سي له خناسه
(د ديوان ۸٤ مخ)

خوشال خان وېلي دي:

چې د ستر گو يې تقوی سره مېرڅي ده
په ناحقه يې نيولې پارسايي ده
(د ديوان ۳۲٤ مخ)

مېرڅی Mercáy (مذ)

دښمن، دبښن، غليم، مېرڅمن

دخيرالبيان په (۱۵۸-الف) مخ کې کښلي دي:

"د آدم مېرڅی شيطان و . . د بني آدم مېرڅی هغه دی چې له حق-

ACKU

۲- لاړي ځار باسي .،،

سعيد ويلي دي :

مېږځي د نام او ننګ خبري کا
د ګور بندي شول د ننګ مېړونه
(د ديوان ۲۹۲ مخ)

د بابا هوتک په حماسه کي دغه کلمه په دې وجه او meracay راغلې ده :

مېږځي زغلي او ترهېږي ـ
پر کلي ، کور باندي مغل راغي
(د پټې خزانې ۹ مخ)

نَاپېژَنْدُوَي Nāpežandóy

نه پېژندونکی

د خيرالبيان په (۹۵ - الف) مخ کي راغلي دي :

،، د بانګ ويل مکروه دي په رانده ، په کوچني ، په ناپوهه په بنده ، په هوهوني ، د وقت په ناپېژندوي ، په جُنُبان .،،

نالت Nālat

(اسـ - مذ) :

۱- سرکوزی ، بدځناور ، مَتَه ، خوګ ، خنزير (عربي)

د خيرالبيان په (۶۴ - الف) مخ کي کښلي دي :

،، که په کوهي کښي سنيږی يا نالت يا نور داهسي لېوه پر لوزي .،،

د خيرالبيان په (۶۵ - الف) مخ کي راغلي دي :

،، پرېښبون د سړی د حلال څيز پاک دی - او پرېښبون د

ACKU

نالت د سپي د نور لېوه پلیت دی. ،،

د نالت کلمه په دغه معنی سره په بل پښتو کتاب کې زما تر سترګو سوې نه ده.

۲- د عربي کلمې لعنت مغفن (پښتو سوی) شکل دی، ځینې پښتانه یې پېټ Pet بولي.

په دغه معنی سره "نالت" کلمه د خیرالبیان په (۸۱-الف) مخ کې داسې راغلې ده:

" او پستنه دي اوسي له تما څخه د منافقانو، زه په هغه نالت کوم چې تن یې زما په بندګي ولاړ وي او په زړه کښې یې زما طلب، تسبیح حضري، پېژندګلي او یاد نه وي. ،،

مګر په (۲٤-الف) او (٤۰-الف) مخو کې "لعنت" کښلی دی:

" لعنت، غم، پښېماني او عذاب مدام. ،،

" لعنت د خدای په تا. ،،

نَانْ کُوړِي Nān+kor+i (اس- مؤ)

کنجوسي، اسي توب، بخیلي، کنسکي توب، کنسکي- کنجوس، اسي، بخیل او کنسکي ته نان کوړه - nānkórə وایي.

د خیرالبیان په (۲٤ ب) مخ کې کښلي دي:

" ګوره! ښاخونه مې یې حرص، کبر، طمعه کړې ده او بدګمان، زه له حسده او بېزده امیدوار یې، نان کوړي، تاریکي د زړه پیدا کړم. ،،

ACKU

دچاپي نسخې په حاشیه کې کښلي دي:

"غالباً چې دنان کوړه مطلب دګېډې په غم کې ړوند ګوڼ ګرزېدل دی..." - مګر دا توجیه سمه نه ده.

د "نان کوړ" کلمه دپارسي ژبې په دغه بیت کې راغلې ده:

زبس نان کور دکم سفره ست دنیای دنی گویی
بجای حمد تکبیر فنا خوانند بر نانش

نَرْسْیَیْ Narsyáy (اسم)

اناړ پوست، داناړ پوستکی، دنرګوس پوټکی، دننګروس پټوکي - نسپال (۱)

دخیرالبیان په (۶۳ - الف) مخ کې راغلي دي:

"اودس روادی، په هغه اوبه که پاک شیز ورسره وزي چې یو صفت داوبو دچاړ پاسي؛ لکه:
نیزبي، نرسیپي، یا زمه یا صابون..."

په طب صدیقي کې نرسوی Narswáy راغلی دی:

ته خشخاش، نرسوي دګوره
بل تري شکره و ر و ر ه !
(۱۶ مخ)

---

(۱) نسپال کلمه دخوشال په دغه بیت کې راغلې ده:

شهد و شکر یُو، زهر و زقوم یو
مُ دُښنې یُو، نیل یُو، نسپال یُو، سوړ
(د دیوان ۸۱۲ مخ)

ACKU

په کوچيو ناصروکي ددغي کلمې اوښتې (مقلوب) شکل ـ
Nəsə́rwəy رواج لري ، دافغان قاموس په ۱۴۴,۱ مخ کي هم
دغه مقلوب شکل کښلی دی.

نغړل Nɣəṛə́l (مص)

نغړل ، ترستوني تېرول ، نغړدل ، نغړتل
ذخيرالبيان په (۶۹-الف) مخ کي راغلي دي :
"کله دروژه دار کم کاني ، يا داو سپيني خزري ، يا هډوکي
يا نور داهسي ونغړي ..."
حميد ما شوخېل ويلي دي :

هسي راته ترخ کړ شيرين عمر جدائي
هر نفس چي نغړم ، گويا خورم زهر وګندهير
(ديوان ۴۵ مخ)

په هندي کي Nigal+nâ د نغړلو معنی لري "nā" يې مصدري
شاوندی دی - "Nigal" يې دپښتو Nɣəṛ يا Nɣər
معنی لري

نغوته Nɣʷə́tə (ا-مو)

۱- اشاره ، ايماء
۲- پند ، نصيحت ، ورمه ، ښوونه ، تلقين (مجاز)

ACKU

د خیرالبیان په (۴۰ - الف) مخ کي راغلي دي،

۱ « چلاوي کړم په نغوته د شیطان او نه دی کړم چار په آیت د قرآن».

حمید ماشوخیل ویلي دي،

نوس په بد و در ته پند کړي زه په نیکو
د قادرو په نغوته ځي که د کلیم

په خیرالبیان کي نه نغوته (نغښته) کلمه د نافرماني او نه پیروی په معنی راغلې ده

« او بایزیده ! وسوسي بویه چي و پېژني شیطان، مکر او میرغچي یې، مشغولي دي که دده په نغوته تل د تله مدام.»
(۱۱۲ - الف)

« او بایزیده ! دستور او ادب د کتاب و د کښلو هغه دي چي یې وکښه زما په توفیق، ....، په ورکولو د اندېښني او د زړه په حضوري او په نه نغوته د نفس د هوس او د شیطان.»
(۱۳ ب)

د نغوته Nɣᵛáta کلمه د خوشال خان د دیوان په ۵۸۰ مخ کي نغوته Nɣóta راغلې ده،

هرڅي نه دي وو په نغوته
تالبیک دوي هغوته

نغوږل Nɣᵛažə́l
نغوتل Nɣᵛatəl
(مص)

۱- اروېدل، اورېدل
۲- خبره منل، پند منل، پند اورېدل

ACKU

ACKU

د خیرالبیان په (۱۳٤ - الف) مخ کې راغلي دي:

" بیا به یې په دروغ ورته ویل: هرچې زما په لاس توبه کړه، زما نغوړي - دوی به زه یا زما پلار، نیکه ورانديني، له عذابه وراحت ورته وباسي. "

عبدالکریم ویلي دي:

تا غوږونه د موږ راکړه
شریعت لغوتو له پاره
موږ سرود، سُرنا پورې نغوږو
فضل وکړه مهربانه

حنان بارکزي ویلي دي:

نن دې بیا دې رقیب خبرې نغوتي
چې له درده دې لبان راته موښتي
(د دیوان ۱۵۶ مخ)

په شغني ژبه " نغوښتاو " اورېدلو، لغوړلو ته وائي چې په منجي ژبه یې نُغُشلګا بولي، په منجي اَدُرَولو، نغوړلو (شنوانیدن) ته نُغُویاژ وائي - په بلوڅي ژبه "نغوشي" د امر حاضر صیغه ده. د " ونغوږه " یعني (واوره) په معنٰی.

په روښاني او خوفي ژبو کې Niɣixt+āw د نغوړلو (اورېدلو) معنٰی لري، مثلاً: čiz at nuɣuxč? = تا څه واورېدل؟

د نغوړل مصدر په پهلوي کې نیوخشیتن، چې په سنسکریت کې یې " نی ګوش " باله.

په پارسي کې " نيوشيدن " د نغوړلو معنیٰ لري ، فردوسي ويلي دي:

فرستاده راگفت : " نيکو نيوش !
بگو آنچه بشنيدی ای تيز هوش . "

نغوړَی Nɣažáy (مذ)

خبرې اوريدونکی ، خبرې منونکی ، نصيحت او پند اوريدونکی
نغوړونکی ، نغوتاند ، نغوتان (۱)

مجازاً پيرو ، مريد ، په چا پسې تلونکی ، فرمان بر

دخيرالبيان په (۱۱ب) مخ کې راغلي دي :

" او بايزيده ! که ته غواړې يا غواړې ستا ياران - چې دې نغوړې او محبتي کسان زما آمرزگارې ---- ترو بويه چې وجاروزې ته او ستا ياران چې دی نغوړي او محبتي دي ، له واړو گناهانو . "

فاضل استاد پوهاند عبدالحي حبيبي د طبقات الصوفيه په تعليقاتو کی کښلي دي :

" دماني په پيروانو کي يوه ډله نغوشاکان بلل کېده چې په عربي یې معنیٰ په سماعون (نغوړلو) سوېده . "

---

(۱) دخوشحال په ديوان کی نانغوتان Nā + nɣut+ān او نانغوتاند کلمې دنافرمان په معنیٰ راغلي دي :

د نيکخواه خبرې نغوږه پرې عمل کړه
نانغوتانو ته تياره دی ندامت
(د ديوان ۵۷۷ مخ)

زمانه اوږده اې نانغوتانده !
ته وچې لرگې یې نه لبنتيه تانده
[illegible]

ACKU

دلغت فرس په (   ) مخ کې اسدي طوسي کښلي دي:
„ لغوشا د گبرانو مذهب ته وايي ، دقیقي ویلي دي:

تا میل کرد بابا از مذهب لغوشا
آن زردهشت کو بود استاد پیش دارا

نونډول Nundəwál

لندول ، لمدول ، لوندول ، لومدل
دخیرالبیان په (۶۷ ب) مخ کې لاغلي دي:
„ مني پلیت ده ، داواجب دي چې یې نونده پرېوينځي.“

نېزبې Nezbí

نازبو ، ببرى ، کشمالی ، کشمالو (؟)
دخیرالبیان په (۶۳-الف) مخ کې کښلي دي:
„ اودس روا دی په هغه اوبه که پاک څیز ورسره وزي
چې یو صفت د اوبو وچار باسي لکه نېزبې ، مرسیبي
یا زمی یا صابون ......“

نیوونی مرغه Niwúnay-murǧá (ص+ا-)

هغه مرغه چې نور مرغان نیسي او خوري یې - ښکاري مرغه، چې په عربي یې ” سباع الطیور “ بولي.

---

(۹) د ”نېزبې“ دکلمې د دغه معنی احتمال ده ، کېدای شي چې بله معنی ولري.

ACKU

دخیرالبیان په (۶۵ ـ الف) مخ کي راغلي دي:

" اوپر ښبون د پیښي، دچرګي. دنیوولي مرغه اوچې
په کورکښي وي لکه مږک یا مار یا دانورحسي شکل مکروه دي."

ورچاني Wárčāni

دباندي، بهر، د " دننه " ضد.

دخیرالبیان په (۵۹ ـ الف) پاڼه کي راغلي دي:

" خلال دریږي، د ننه دورچاني دغوږ مسح او خلال
دګوتو تمام. دا په اودس کښي سنت دي ... "

خوشال خان ویلي دي:

زاهد ورچاني انکار کاندي له میني
نل، دمن، لیلی مجنون بولي په کور
(۱۱۲ مخ)

دغه کلمه د " ورچیني warčani " په بڼه هم لیدل
سوېده، صدرخان ختک ویلي دي:

نه دوی ورچیني پر ښبولـه
نه دخو تـر وره وتله
(آدم درخانی ۱۱۶ مخ)

د "حسین" په دیوان کي هم دغه کلمه ورچیني راغلې ده:

چي مي څرخ شوه په خاطر دهجر غمه
نه مي ورچیني آرام شي نه دننه
(۳۵٤ مخ)

ACKU

دخوشال خان په بازنامه کي هم وږچني کلمه په دغه معنی څوځايه راغلې ده.

دغه کلمه دپکتيا په سيمه کي اوس هم په دغه معنی استعماليږي.
دميرزکي منگل يې wrašni تلفظ کوي او دارگون په سيمه کي وَږچاني wráčāni وايي.

ورغل ؟

دخيرالبيان په (۱۸ ب) مخ کي راغلي دي:
„ ره ژغوره دسيني ، دشا ، دورغل – په شا په سينه
دموږ په نس کښې آدميان . “

وَرکَاوَیُ (مذ) wrək+áway

ورکوالی
دخيرالبيان په (۲٤ ب) مخ کي کښلي دي:
„ له طمعې مثک ، ورکاوی دتوکل او بدخويي پيداکړم. “

وُرُمَیّ wrumáy > wrumbáy (ص - [illegible])

ورومبی ، ړومبی ، لومړی ، نومړی - اُنبړی ، وړونبړی
لونبړی . اوّل (عربي) . نخستين (پارسي)
ورمی دوړومبی کلمې مخفف شکل دی – ترميم وروسته چې په
کومه کلمه (ب) راسي د دغې (ب) د غورځيدلو نور مثالونه هم

ACKU

سته لکه :

د سنسکریت kambar د پښتو کمر (برګ - ابلق) په معنی.

د سنسکریت Adambar د پښتو ادمار (فخر، کبر، خودبیني) په معنی.

د خیرالبیان په (۶۱ ب) مخ کې کښلي دي :

"دوه وارې لاس چل په مزکه یا د مزکې په جنس په تیمم کې فرض دي، ورمی د مخ، دوم د لاس د پاره په آدمیان."

د خیرالبیان په (۷۵ ب) مخ کې ورمی تکبیر، د تکبیر تحریمه په معنی راغلی دی، هلته کښلي دي :

"بر منلي هسکول د دوو لاسو له ورمي تکبیر سره د غوږ ولوري په ارتې ګوتې."

په (ورم + کال) (وږمه + شپه) او (ورمه + ورځ) کې د کلمو لومړی برخې له "ورمي" سره بې اړیکې نه دی، ځکه چې د پښتو ژبې په وفیشي لهجه کې د urum کلمې معنی ده: "تر وروستي د مخه" چې په عربي ژبې "مَاقبَلُ الآخِرْ" بولي (۱)

د هندي ژبې Ārambh کلمه چې د شروع (آغاز) په معنی استعمالیږي، د پښتو ژبې له ورومبی کلمې سره ډېر لفظي او معنوي نزدیکت لري.

وُزَی Wuzáy (اس - مذ)

وُزَی - هغه غیلي چې غوني لري لکه ور - وزګری، وزه (بزه) مرغومی، سېرلی.

---

(۱) وګورئ : آریانا مجله - ۲۷۲ ګڼه - ۱۸ مخ

ACKU

دخیرالبیان په (۱۰٤-الف) مخ کې راغلي دي:

„ دمن دوزي زکات حمان دی په آدمیان. ،،

وُزګاُر Wuzgár (ص-مذ)

فارغ، بیکار، اُزګار، اُوزګار

دخیرالبیان په (۱۱ ب) مخ کې راغلي دي:

„ راد بخښنه وماته، اوزما ویارانو او فرمانبردارانو او محبتي وته ګناهان - بل مې زړه قرار شي اوستا وکلام وته اوزګار شي. ،،

سعید ویلي دي:

زړه د هواله، خدایه اُوزګار کړه
پس ځان د حق له، عبادو شمار کړه
(د دیوان ۲٤۹ مخ)

وُسټرَه Wustra / وُسټَر Wustar(?) (ص):

د "وروسته" کلمې اوښتی (مقلوب) شکل دی.

د وروسته، روسته، روستو، شا، ترشا، دشا معنی لري.

دخیرالبیان په (۱٦۱ ب) مخ کې راغلي دي:

„ ګوره! د هرڅیز وړاندي، وستر، ښئ، کیڼ، لاندي، پاس ښته......
نشته زما وړاندي، وستر، ښی، کیڼ، لاندي، پاس - نه ده نه ماهستي په

ACKU

ځای په مکان . »

یرالبیان دچاپي نسخې مقدمه لیکونکي او سمونکي ددغه مخ په لمن
ي " وستر " کلمه په " ورووستو " معنی کړېده .

هغه شی یا خولک چې " ورووسته " یا " وستره " ته یې نسبت وکړي
ه مذکر وي ورووستنی یا وُستري wustráy - او که مؤنث وي
وستنۍ یا وستره wustrəy بللکېږي

په خیرالبیان کې وستري کلمه څو ځایه راغلې ده ؛ په (٤٤ - الف)
کې کښلي دي .

« باور مې دی په خدای په فرښتو په کتاب او په پیغامبرانو
په وستره روځ ، رښتیا نیکي بدی له خدایه ده او له مرګه پس
وندون رښتیا دی . »

دلته له وستري روځې څخه مراد دقیامت ورځ ده .

کندهار کې وُستري کلمه " اُستره ustráy او " اُسرۍ
usrə́ " ویله کېږي ؛ مثلاً ،

اُسرۍ خوږ = اُستره خوږ ، ورووستنۍ خوږ (جمادی الآخر) .

اُسره ورځ نامرده ده . (متل)

روښان د " ورووستني " پر ځای وُسترِین wustrín کلمه راوړې ده
(١٦١ - الف) مخ کې یې ویلي دي :

« څینی له وړاندینو سره وو ، نه له وُسترینو سره . »

ښکاري سي چې د جمعې له پاره او د وسترینو wustrínu کلمه
نترِینُوْ wustrinó دلوستله سي او د وسترنیو
wustran: لښت سوی شکل یې وبولو . لکه ،

ACKU

پخُوانۆ = پخوانيو
اولنۆ = اولنيو
اوسنۆ = اوسنيو

ورمندن Warmandə́n
ورمندنه Warmandə́na (جمص)

۱- فرمان، حکم، امر، واجب، لازم
۲- لارښوونه، پند، نصيحت، رهنمايي (پارسي)، نغوته
۳- اطاعت (عربي)، ايليدل، ورمنل، په نغوته تلل.

په خيرالبيان کي راغلي دي:

"گوره په قربت کښي په عارف مقرب دا ورمندن دی، چي هر آواز زماله آوازه گڼي ...."
(۱۵۲-الف)

"ترو بويه چي د قربت په ورمندن چار که، او پستنه اوسي له گناهان."
(۱۵۳-الف)

"د توس گارانو نخښه هغه ده، چي هر چار به که، زما د محبت په بهنه، زما په ورمندنه، زما د طلب او پيژندگلی د پاره ....."
(۲۷ ب)

په دغو راقتل سوو توتو کي د "ورمندن" کلمې معنی بنايي حکم او فرمان وي او خيال مي کيږي چي د چاپي نسخې فاضل مقدمه ليکونکي

لوستونکي چي د مقدمې په ۶۳ مخ کي د " ورمندن " کلمه په " حکم " ترجـمه کړېده ، د غه اقتباسات به يې په پام کي وو . خود خـيرالبيان په (۳۰ - الف) مخ کي راغلي دي :

« ولي دي وهـېر که امر ، طلب ، ورمندن د رحمان ؟ »

او فاضل مقدمه ليکونکي د د غه مخ په لمن کي ورته کښلي دي :

« امر ، طلب ، ورمندن درې واړه لفظه يو مفهوم اداکوي . » (؟)

زما خيال دادی چې په دغه ځای کی که له " ورمندن " کلمې څخه دلالت ښوونې او هدايت معنی واخيستله سي ، بې ځايه نه ده .

د " ورمندن " کلمې بله معنی په خيرالبيان کی " اطاعت ، فرمان بري ، فـرمان برداري " ده چې د گناه ، عصيان او نافرماني ضد دی په (۱۶۶ - الف) مخ کي کښلي دي :

« ترو به يې وباسم له منکريه و با ورو ته ، له گناه ورمندن وته ـ له غفلته و ياد (وته) .... »

وَلَه Wlə́ (حمص)

ولل ، پرې ولل ، مينځل ، پرې مينځل ، وينځل

د خيرالبيان په (۵۲ ب) مخ کي راغلي دي :

« د شريعت وله دي په لاس په اوبه ، چي دي وله دي له پليتيه له جنابته عيان . »

پير محـمد کاکړ ويلي دي :

زيبا نگار چي له ما څخـه تللی دی
مخ مي په اوښکو د حسرت ولی دی
(د ديوان ۱۳۱ مخ)

ACKU

خدای جدائي کړه ، ترمرګ بتره
لاس له ژوند و نه پیر محمد ولي دی
(د دیوان ۱۱۰ مخ)

وُوْ Wu (اسـ - مذ)

باد ، هوا .

دخیرالبیان په (۶۲ ب) مخ کي کښلي دي :

" په وو ، په غلو ، په چمچي په دامات شي .... "(۱)

دخیرالبیان په (۶۷ ب) مخ کي کښلي دي :

" که مزکه پلیته شي ، په نور (لمر) یا په وو وچه شي
او اثر دپلیتیه پرې لیدی نه شي ، لمونځ پرې رواشي
دآدمیان . "

د معرفت الافغاني په دېرشم مخ کي " وو " کلمه په باد ترجمه سوېده ، مګر دپښتو قاموس په ۹۷۱/۲ مخ کي اسم صوت بللې سوېده او زیاته کړې-يې ده : " د تند باد بغ ته ویل کېږي . "

اخوند درویزه د قصیدهٔ بردې په ترجمه کي راوړي دي :

دکاظمې له رخه وو دی دربلو دلی
یا په توره تاریکه کي
داظم دوزخ برېښنا راته ځلېږي (۲)

---

(۱) دخیرالبیان دچاپي نسخې په ۱۰۱ مخ کی د " وو " کلمه " وه " کښلي ده او په حاشیه کی يې په " هوا " ترجمه کړېده .

(۲) وګورئ : مخزن الاسلام ۵۹ مخ د دهلي چاپ ۱۲۹۳ هـ . ق .

ACKU

د مخزن الاسلام د پېښور چاپ په نسخه کي د "وو" پر ځای
د باد کلمه راغلې ده او دالې هم په حاشیه کي زیاته کړې ده:
"وو هندي لفظ دی په معنی د باد." (؟)

بروو Bar+wu ، برهو : په پښتو کي د برني (پاسني) باد معنی لري، د پښتني افکار په ۴۲ مخ کي راغلي دي:

زه شینکی برهو یم
ما داسي وريځي د برې ځغلولي

وهېر Wher (- مذ)

هېر، وېر (چي په پارسي کي "فراموش" بولي.)
د خیرالبیان په (۴۵ - الف) مخ کي راغلي دي:
"هر چي دائم ذکر وهېر که، زه به یې وهېر کړم."
داد "نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِیَهُمْ" پښتو ترجمه ده (۲)
د دولت لواني په دیوان کي راغلي دي:

هر سړی چي نن په قصد که خدای سبحان وهېر
خدای به دی که په عذاب کي د نیران وهېر

اخوند کریمداد د مخزن اسلام په ملحقاتو کي ویلي دي:
"هغه ساعت دی یاد دی که دی وهېر دی"
(۱۹۴ مخ)

---

(۱) وگورئ: مخزن الاسلام ۱۰ مخ د پېښور چاپ ۱۹۶۹ ع.
(۲) وگورئ: بشپړ آیت په سورت التوبه ۹ پاره کي.

ACKU

خوشال خان د طب نامې په ۲۹ مخ کې ویلي دي:

دا که وهېړ نه کاله فکره
ځان به جوړ کا لکه پسکره

ښاغلي پوهاند صدیق الله "رښتین" د طب نامې د مقدمې په (ح) مخ کې کښلي دي:

" په طب نامه کې داسې لغات شته چې بل ځای تر اوسه زموږ له سترګو نه دي تېر شوي لکه: وهېړ = هېر، وش = زهر او نور ... "

W.B. د خیلي د کشنرۍ په ۱۷۵ مخ کې د طب نامې تر چاپ ۱۰۰ کاله مخوا د Forgotten د "هېر او هېر شوي" په معنی (وهېر Waher) کلمه راوړې ده چې د پښتو قاموس په ۳۱۳/۲ مخ کې په (نوحه) ترجمه سوې ده.(۱)

د مروتو د کسرونو په ۲۲-۲۳ مخونو کې وېر wer کلمه د هېر په معنی راغلې ده. جرس مروت ویلي دي:

د دنیا دور تېرېږي
ښه ځوانان مې نه وېرېږي

په لغمان کې اوس هم د هېر کلمه "وېر" ویله کېږي.

---

(۱) ساندي، ساپي، سوګونه او دوير ژړاوي په عربي ژبه نوحه بولي.

هتیاتي Hatyātí (اس - مؤ)
هتیات Hatyát (اس - مذ)

۱- احتیاط (عربي) اِتیات ، اَتیات

۲- پرهېز

ددغې کلمې لیک دود په (۱۳۰-الف) مخ کې "حتیاتي" په (۱۳۳-الف) مخ کې "حتیاطي" - په (۱۴۲-الف) مخ کې "هتیاة" او په نورو زیاترو ځایو کې "هتیاتي" دی. معنی یې کله احتیاط دی کله پرهېز ؛ مثلاً:

« ګوره ! ما په جنت کښې ډېرې مېوې کړې دي.....
هغه سړي لره، چې ما په پټې ډېر یادوي او هتیاتي
که له واړه حرام. »
(۱۴۰-ب)

« چار د اندام هغه ده، چې زما بندګي پرې کا او چار د بېګړي
پرې کا. له حرامه هتیاة لري واړه اندام. »
(۱۴۲-الف)

د میرزاخان اورمړ د دیوان په ۱۲۹ مخ کې راغلي دي:

دنیا تګه ده طراره، محبت به یې حرام کړم —
ما زړه ده خیال یې مه کړه، هتیاتي به یې له دام کړم

په مخزن الاسلام کې "احتیاطي" کلمه د احتیاط په معنی راغلې ده:

په دا بده زمانه کښې، له کل بده احتیاطي کړه-
د رافضیانو ډېر خلل دی، په اسلام د اکثیر ایستلی
(۱۱۶ مخ)

ACKU

هَرَمُونَی Haramunáy (اسـ ـ مذ)

ماتهینګی ، متهینګی
حرامی ، ولدالزنا

دخیرالبیان په (۹۵ ـ الف) مخ کې کښلي دي :

„ دبانګ وېل مکروه دي په ړانده ، په کوچني ، په ناپوهه ، په بنده ، په هرهونی ، دوقت په ناپېژندوی ....“

هَلَکَی Halakáy > Halkáy

(اسـ ـ مذ)

د " هلک " مصغر دی ، هلکوټی ، زنکوټی

دخیرالبیان په (۱۹ ب) مخ کې راغلي دي :

„ روونی ، خوړونی ، هلکی ، پېغلکي ، تورږیری چي زوړ دي یا ځوان . „

دآدم درخانۍ په ۶۰ مخ کې راغلي دي :

تر داو ړاندي چي سیلونه
موږ کول هلکي دونه

خوشال خان خټک دغه کلمه دصفت په ډول داسي راوړې ده :

دوصال ورځي هلکیه ترګړې دي
په لیدلو میاشتی کال سوې ګړې پهر

هَوَسْ اُوبَی Hawasubáy (اسـ ـ مذ

مذی ، پېنوبی (مدران) (۱)

---

(۱) افغان قاموس ـ ۳ ټوک ۳۲۵ مخ .

ACKU

565

دخیرالبیان په (۶۲ - الف) مخ کي داوداسه دماتوونکو په باب کښلي دي :

" په متیا زو ، په هوس اوبي ، په سپېرې اوبي ، په کم کاني په استحاضه په دامات شي په وړاندي اندام . "

فاضل مقدمدلیکونکي اوسموونکي دچاپي نسخې د ۱۰۱ مخ په حاشیه کي ورته کښلي دي :

" هوس اوبي = مذي "

هُوی Hóy(ə) (اش)

هغه ، هایه hāyá ، هَا ، آ

دخیرالبیان په (۱۳۳ ب) مخ کي راغلي دي :

" کوره ! دشیطانانو دتیپې [له] خوی هوی دی چي حرصي ، طمعدار ، دروغژن ، غافل ، ناپوهه ، مشرك ، ګنهکار وي . "

PROPERTY OF ACKU

پای

ACKU

ACKU
B
3.512
ROS
2441

HE OCCASION OF INTERNATIONAL SEMINAR OF
BAYAZID ROASHAN

KHAIR-UL BAYAN

BY

BAYAZID ROSHAN

ACKU

霍
玛
[illegible]

PUBLISHED
BY

FACULTY OF LETTERS
AND
HUMANTIES

KABUL UNIVERSITY

1975

دولتی مطبعه